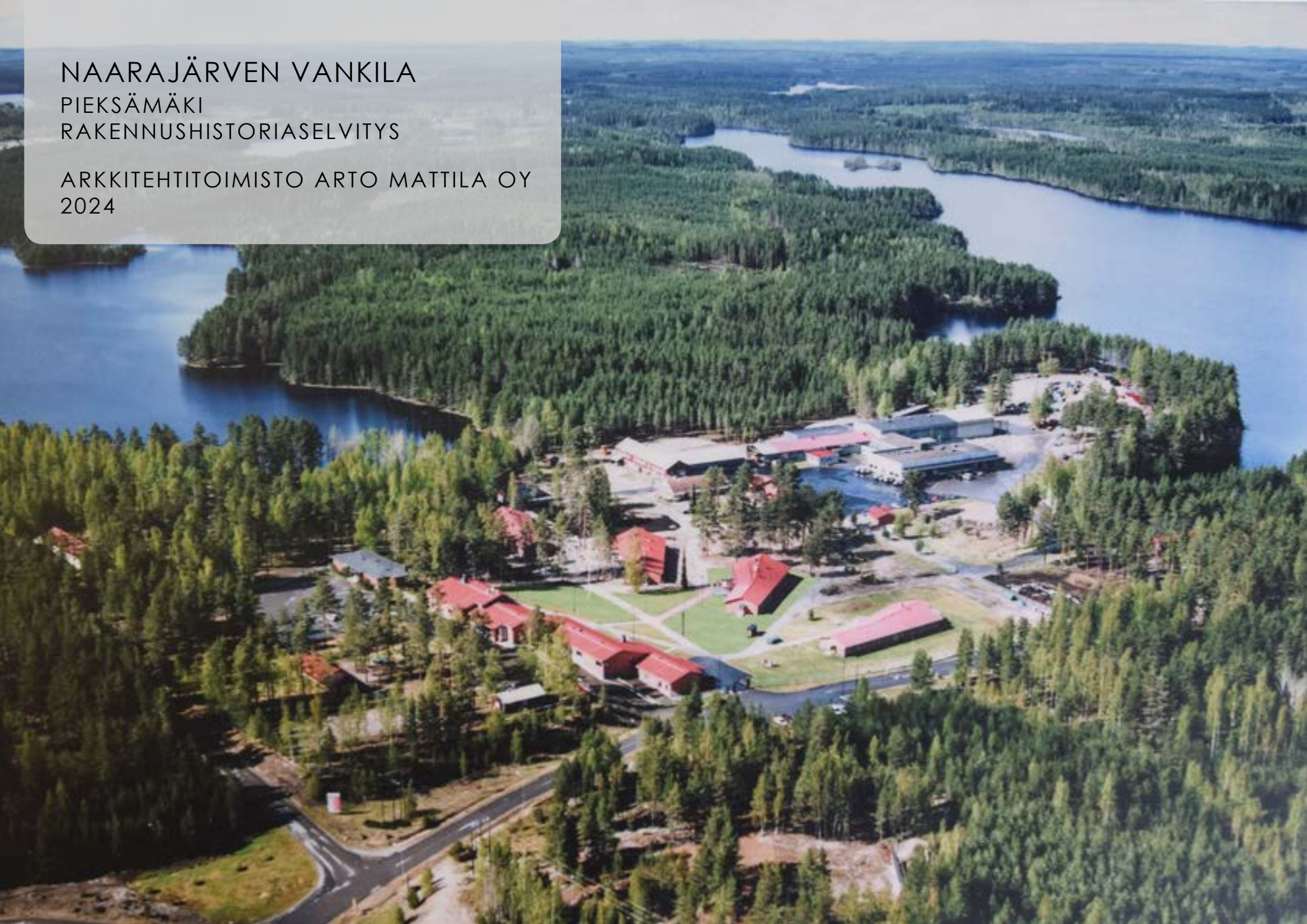

NAARAJÄRVEN VANKILA
PIEKSÄMÄKI
RAKENNUSHISTORIASELVITYS

ARKKITEHTITOIMISTO ARTO MATTILA OY
2024

Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy

Työryhmä
Arto Mattila, arkkitehti SAFA
Markus Niskasaari, arkkitehti
Eeva Martikainen, FM

2023

Tilaaaja: Senaatti-kiinteistöt

ISBN:
978-952-368-154-5 (painettu)
978-952-368-155-2 (pdf)

Valokuvat ja kaaviot: Eeva Martikainen ja Markus Niskasaari

© Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy

Kannen kuva: Naarajärven vankila-alueen viistokuva, joka on kehyksissä vankilan huoltorakennuksessa.

SISÄLLYS

JOHDANTO	4	Rakennuskohtaiset tiedot	68
Selvityksen tarkoitus ja sisällön esittely	5	<i>Kaavio – Alueen rakennukset</i>	69
<i>Kaavio – Alueen rakennukset</i>	6	1, Rantakerho	70
Rakennusten ja alueen yleisesittely	7	2, Autokatos-varasto	76
Selvityksen lähteet	8	3, Grillikatos ja kaivo	77
Vankilan kiinteistön muodostumishistoria	9	4, Maakellari	78
Rakennusten suunnittelijat	10	5, Autotalli	79
RAKENNUSHISTORIA	12	6, Vanha johtajan asunto	80
Naarajärven seutu 1900-luvun alussa	13	7, Asuinrakennus	88
Naarajärven sotavankileirin perustaminen vuonna 1941	14	8, Autotalli	99
Sotavankileirin rakentaminen	15	9, Pukukopit	100
Sotavankileirin oloista	17	10, Henkilökunnan sauna ja pesula	101
Sotavankileirin rakennusten käyttötarkoituksista	18	11, Ulkovarasto	108
<i>Kaavio – alueen rakennukset vuonna 1944</i>	19	12, Asuinrakennus	110
Sotavankileirin rakennusten rakennustapa ja tekniikka	22	13, Autokatos ja jätetila	125
Naarajärven varavankila perustetaan vuonna 1945	25	14, Asuinrakennus	127
Sotavankileirin rakennukset varavankilan käyttöön	26	15, Ulkovarasto	139
Naarajärven vankilan asemakaavan muotoutuminen	32	16, Maakellari	140
<i>Kaavio – Alueen asemakaavan muotoutuminen sotavankileirillä</i>	33	17, Toimistorakennus	141
Vankilalle uusia rakennuksia 1950-luvun alussa	34	18, Huoltorakennus	146
<i>Kaavio – Alueen rakennukset vuonna 1952</i>	35	19, Varastorakennus	147
Alueen rakentuminen 1950- ja 1960-luvuilla	40	20, Perhetapaamisrakennus	148
<i>Kaavio – Alueen rakennukset vuonna 1967</i>	41	21, Autokatos	150
Avovankilaksi vuonna 1975, teollisuushallien valmistuminen	46	22–25, Vankien asuntolat	151
<i>Kaavio – Alueen rakennukset vuonna 1979</i>	47	26, Vankisauna ja kuntosali	152
Teollisuushalleja laajennetaan 1980-luvulla	52	27, Grillimaja ja ulkovarasto	156
<i>Kaavio – Alueen rakennukset vuonna 1989</i>	53	28, Puusepänverstas ja varastokatos	157
Uudet vankien asuntolat alulle 1990-luvulla	56	29, Kiinteistönhuollon rakennus	162
<i>Kaavio – Alueen rakennukset vuonna 1999</i>	57	30, Kiinteistönhuollon toimisto ja vankien vapaa-ajantilat	166
Vankila 2000-luvun ensikymmenellä	60	31, Muuntamo ja varavoiimatila	169
<i>Kaavio – Alueen rakennukset vuonna 2012</i>	61	32, Työhallit ja työnjohtotoimisto	170
ALUEEN NYKYTILANTEEN TARKASTELU	64	33, Varastorakennus	173
Alueen maisemallinen tarkastelu	65	34, Katos	174
Vankilan alueen maiseman kuvailu	66	35, Varastorakennus	175
<i>Kaavio – Maisemarakenne</i>	67	36, Aluelämpökeskus	176
		37, Puuliiteri	178
		38, Pajavarasto	180
		39, Neuvostosotavankien hautausmaa	182
		YHTEENVETO	184
		LÄHTEET	186

JOHDANTO

SELVITYKSEN TARKOITUS JA SISÄLLÖN ESITTELY

Tämä rakennushistoriaselvitys koskee Naarajärven vankilaa. Selvityksessä esitellään vankilan alueen rakentuminen alkaen sen edeltäjästä eli Naarajärven sotavankileirin ajalta, vuosilta 1941-1944. Selvitys etenee kronologisesti esitellen ensin sotavankileiriajan ja siirtyen sen jälkeen esittelemään vankilan aikaa 1940-luvun puolivälistä aina nykytilanteeseen asti.

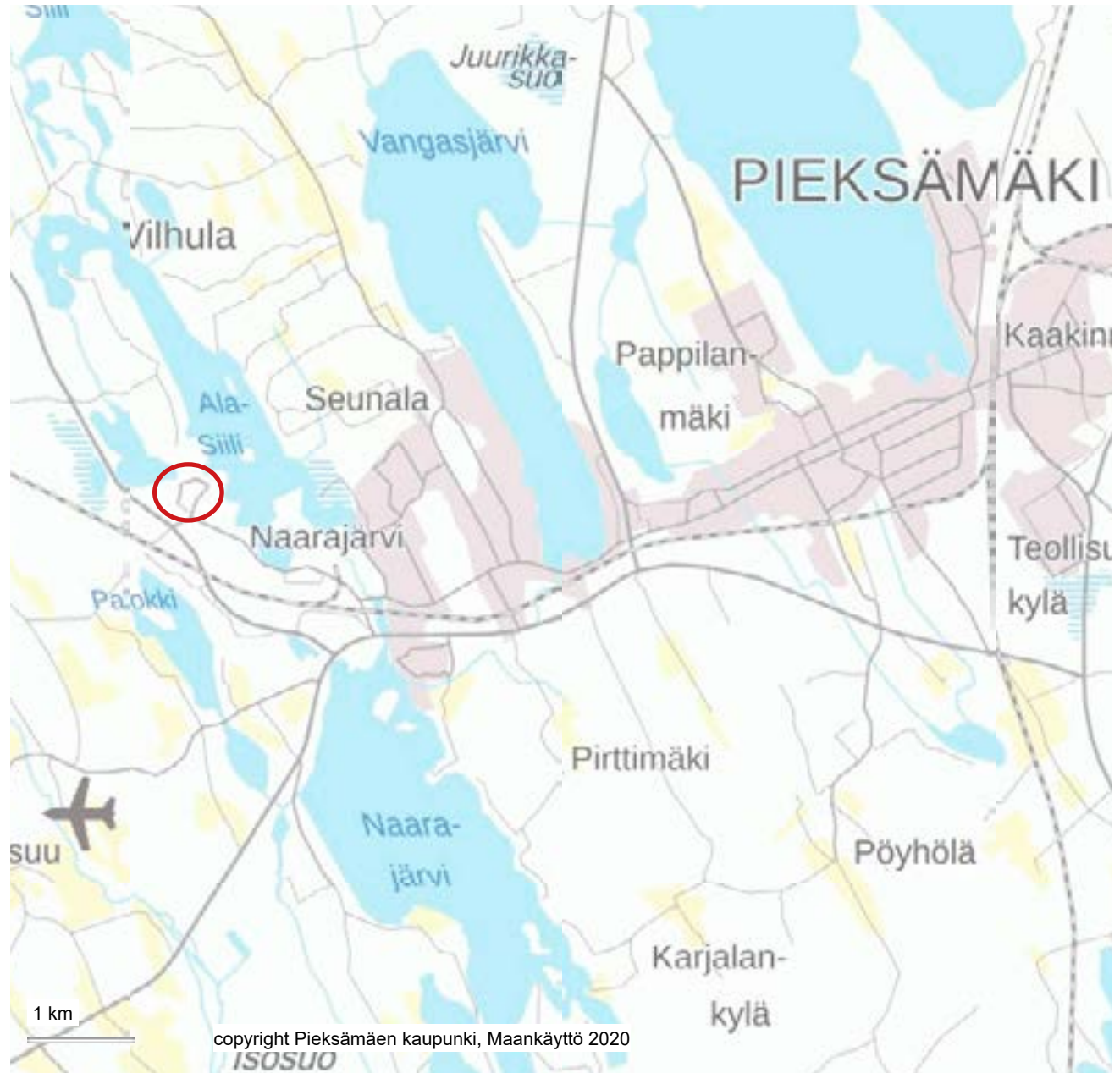
Sotavankien 2. järjestelyleiri toimi alueella 4.7.1941-30.9.1944. Alue otettiin vuoden 1945 lopulla 1.11. perustetun Naarajärven varavankilan käyttöön. Naarajärven varavankilan nimi muutettiin vuonna 2001 muotoon Naarajärven vankila. Tässä selvityksessä käytetään yleisesti nimitystä Naarajärven vankila, vaikka puhuttaisiinkin tilanteesta ennen vuotta 2001. Alueen rakentumista havainnollistetaan kaavioiden avulla. Kaavioita esitellään vuodelta 1944, 1952, 1979, 1989, 1999, 2012 sekä nykytilanteesta.

Alueen rakentumisen historian esittelyn jälkeen jokaisesta tällä hetkellä alueella olevasta rakennuksesta esitellään rakennuskohtainen osio. Osiossa paneudutaan erityisesti alueen vanhimpaan rakennuskantaan, ja uusimmat 2000-luvun vaihteessa ja sen jälkeen valmistuneet rakennukset esitellään vain tiiviisti.

Lopuksi esitellään yhteenveto ja käytetyt lähteet.

Rakennushistoriaselvitys on laadittu talvella 2023-2024. Työn on suorittanut Arkkitehtitoimisto Arto Mattila Oy. Työtä on ohjannut Senaatti-kiinteistöjen puolelta rakennuttajapäällikkö Jenni Nykänen ja Museovirastosta erikoisasiantuntija Timo Kantonen.

Naarajärven vankila sijaitsee Pieksämäen kaupungissa, noin 10 kilometrin päässä keskustasta. Karttaan on merkitty vankilan sijainti. Pieksämäen karttapalvelu.

KAAVIO – ALUEEN RAKENNUKSET

1. Rantakerho	22. Vankien asuntola 1
2. Autokatos-varasto	23. Vankien asuntola 2
3. Grillikatos ja kaivu	24. Vankien asuntola 3
4. Maakellari	25. Vankien asuntola 4
5. Autotalli	26. Vankisauna ja kuntosali
6. Vanha johtajan asunto	27. Grillimaja ja ulkovarasto
7. Asuinrakennus	28. Puusepänverstas ja varastokatos
8. Autotalli	29. Kiinteistönhuollon rakennus
9. Pukukopit	30. Kiinteistönhuollon toimisto ja vankien vapaa-ajan tilat
10. Henkilökunnan sauna ja pesula	31. Muuntamo ja varavoimatila
11. Ulkovarasto	32. Työhallit ja työnjohtotoimisto
12. Asuinrakennus	33. Varastorakennus
13. Autokatos ja jätetila	34. Katos
14. Asuinrakennus	35. Varastorakennus
15. Ulkovarasto	36. Aluelämpökeskus
16. Maakellari	37. Puuliiteri
17. Toimistorakennus	38. Pajavarasto
18. Huoltorakennus	39. Neuvostosotavankien hautausmaa
19. Varastorakennus	
20. Perhetapaamisrakennus	
21. Autokatos	

Löytynlampi

Ala-Siili

Kaaviossa esitellään alueen rakennukset ja niistä tässä selvityksessä käytettävät numerotunnukset.

RAKENNUSTEN JA ALUEEN YLEISESITTELY

Ensimmäiset rakennukset alueelle rakennettiin vuonna 1941, jolloin alueelle perustettiin sotavankileiri. Sotavankileiriä varten rakennettiin vuosien 1941-1944 aikana yli sata parakkirakennusta. Naarajärven vankila perustettiin vuonna 1945, ja entiset sotavankileirin rakennukset otettiin vankilan käyttöön. Tilapäiseksi tarkoitettut parakit soveltuivat huonosti pitempiaikaiseen käyttöön, ja vankilan alueelle alettiin rakentaa uusia rakennuksia 1950-luvun alussa. 1950-luvun puoliväliin mennessä valmistui suuri vankilarakennus (sittemmin purettu) ja 1960-luvun alkuun mennessä Löytynlammen rannan rinteelle sijoittuvat henkilökunnan asuinrakennukset olivat valmiit.

1970-luvulla valmistuivat työhallien ensimmäiset osat ja toimistorakennus. Uusinta rakennuskantaa ovat vankien asuntolarakennukset, jotka valmistuivat vuosina 1998-2004 ja huoltorakennus, joka valmistui 2002.

Toiminnallisesti rakennukset ryhmittyvät neljään osaan. Löytynlammen rannan rinteelle sijoittuu vankilan henkilökunnan asuinrakennusten alue. Löytynlammen ranta toimii myös virkistysalueena. Sen rannassa on useita laitureita ja uimapaikkoja, istuskelupaikkoja ja myös henkilökunnan virkistyskäytössä oleva rantakerhorakennus ja sauna sijoittuvat rannan läheisyyteen.

Toimistorakennus, huoltorakennus ja perhetapaamisrakennus muodostavat kokonaisuuden, jolle sijoittuvat henkilökunnan työtiloja ja vankilalla vierailevien tiloja. Näistä rakennuksista alarinteeseen sijoittuvat vankien asuntolat, joiden takana sijaitsee työhallien ja erilaisten varastojen alue. Vankilan alueella on myös neuvostosotavankien hautausmaa.

Naarajärven vankilan rakennusten erityispiirre on se, että niitä on tehty hyvin paljon vankityönä. Tämä näkyy erityisesti ulko- ja varastorakennusten käsityönä tehdyissä yksityiskohdissa, joiden piirteet eivät noudata minkään tietyn aikakauden arkkitehtuurityyliä. Tämä nikkarimainen tyyli näkyy selkeimmin puusepänverstaassa (rakennus 28).

KAAVATIEDOT

Alueella on voimassa asemakaava vuodelta 1983, jossa vankilan alue on merkinnällä E-1, vankilan alue. Alueella ei ole suojelumerkintöjä. Kaavaan merkitty vankilan kiinteistön alue ei vastaa nykytilannetta, koska kaavan valmistumisen jälkeen vankilan kiinteistöön on hankittu lisää maata alueen pohjois-osasta.

Etelä-Savon maakuntakaavassa (12.12.2016) Naarajärven vankilaa ei ole huomioitu. Vankila-alue sijaitsee alueella, joka on merkitty taajamatoimintojen alueeksi.

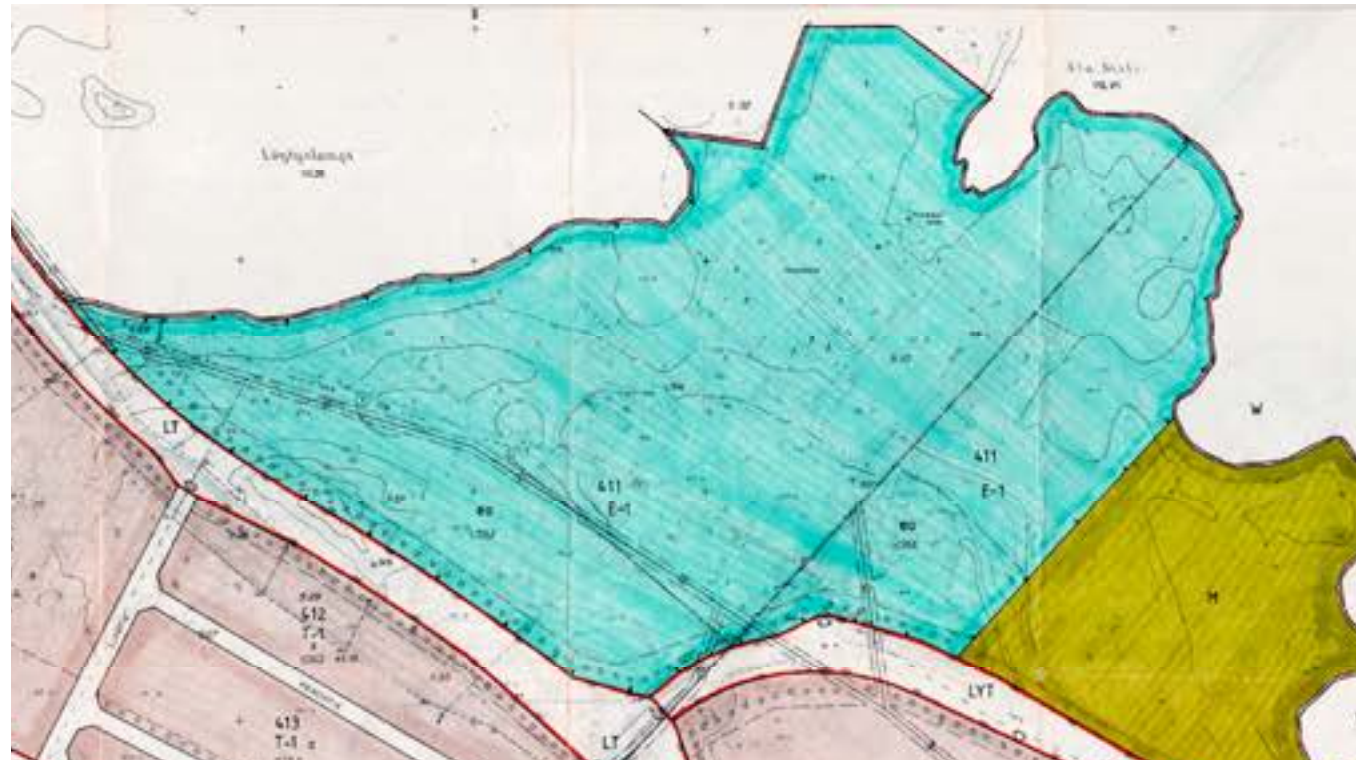
Kiinteistötunnus

593-405-7-1

Osoite

Linnatie 25, 76850 Pieksämäki

Alueella on voimassa asemakaava vuodelta 1983. Pieksämäen karttapalvelu.

SELVITYKSEN LÄHTEET

Tärkein arkistolähde on ollut Kansallisarkisto, jonka kokoelmista on tutkittu oikeusministeriön vankeinhoito-osaston kartat ja piirustukset II -kokoelmaa, joka käsittää piirustuksia 1940-luvun puolivälistä aina 1990-luvulle asti. Tämä kokoelma sisältää myös esimerkiksi rakennus- ja asutuskortteja alueelta. Kansallisarkiston oikeusministeriön vankeinhoito-osaston arkistossa on myös ilahduttavan paljon kuvia vankilan alueen rakennuksista 1950-luvulta ja 1980-luvulta. Lisäksi on tutkittu Naarajärven sotavankileirin kirjeenvaihtoa. Pääasiassa on tutkittu arkistokansiot T-8628/7 ja T-8628/8, joissa sisällön kuvailussa on mainittu rakennusasiat. Lisäksi on tutkittu karttoja muista lähteistä. Sotavankileirin rakennuksia käsittelevää aineistoa löytyy myös arkistoyksiköstä T-20326/1, mutta sitä yksikköä ei valitettavasti pystytty selvityksen resurssien puitteissa tutkimaan.

Senaatti-kiinteistöjen keskusarkistosta on tutkittu kaikki siellä olleet piirustukset, joita on yhteensä noin 70 kappaletta. Piirustukset skannattiin selvitystyötä varten. Piirustusten joukossa on osittain samoja kappaleita verrattuna Kansallisarkiston kokoelmissa oleviin. Erittäin hyödyllinen Senaatti-kiinteistöjen arkistossa olleista piirustuksista on nykytilapiirustusten sarja 1980- ja 1990-luvulta, jossa on rakennusten mitat merkittynä. Mittojen avulla on pystytty vertailemaan joitain rakennuksia sotavankileirin aikaisiin rakennuksiin.

SA-kuva-arkistosta löytyy runsaasti kuvamateriaalia Naarajärven sotavankileiriltä. Alueelta on kuvattu rakennuksia ja erilaisia yleisnäkyviä, ja tutkimalla näitä kuvia yhdessä karttojen kanssa, on ollut mahdollista nimetä joitain kuvissa näkyviä rakennuksia. SA-kuva-arkiston tietokantaan on merkitty hyvin vähän tietoja kuvista. Niissä näkyviä henkilöitä tai rakennuksia ei ole juurikaan nimetty, ja lisäksi suurin osa kuvista on ajoittamattomia. Maanmittauslaitokselta on tilattu selvitystä varten kiinteistöön kohdistuneiden toimitusten karttoja ja pöytäkir-

joja sekä ilmakuvia eri vuosilta.

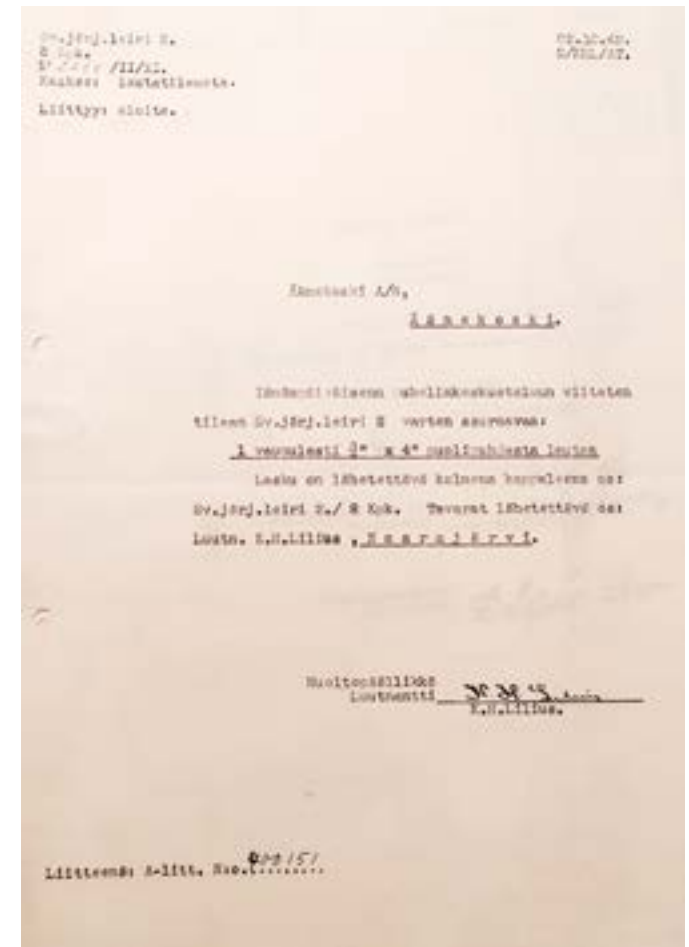
Kaaviot alueen rakennuskannasta eri aikoina on tehty Maanmittauslaitoksen ilmakuvien, Pieksämäen kartta-palvelun ja Paikkatietoikkunan historiallisten ilmakuvien avulla. Kaavioita varten asioita on tutkittu myös erilaisista kartoista, asemapiirustuksista ja valokuvista.

Tietoja eri arkistolähteistä ja aiemmasta tutkimuksesta on saatu pieksämäkeläiseltä Asko Hankilanojalta, joka on tutkinut myös Naarajärven sotavankileiriä. Pieksämäki-Seuran sivuilta löytyvä Hankilanojan esitelmä Naarajärven sotavankileiristä (20.4.2020) on ollut erinomainen lähde tutustua leirin historiaan. Tietoja on saatu myös Savonlinnan museon henkilökunnalta. Savonlinnan museolla on käynnissä ”Sotavaltion rakennustoiminta maakunnassa 1930–1940-luvulla” -inventointihanke Etelä-Savon alueella, jonka aikana museon tutkijat ovat käyneet tutkimassa myös Naarajärven vankilan alueen ja sen lähiympäristön rakennusten jäänteitä. Museon henkilökunnalta saatiin käyttöön alun perin Puolustushallinnon keskusarkiston henkilökunnan kuvaamia karttoja Kansallisarkiston kokoelmista.

Sotavankileireistä on kirjoitettu useampia kirjallisia esityksiä. Tässä työssä tärkeimpänä lähteenä on ollut Mirkka Danielsbackan kirjoittama Sotavankikohtalot, Neuvosto-sotavangit Suomessa 1941-1944. Myös Tauno Peltomäen kirjoittama Naarajärven varavankilan historiikki vuodelta 1981 on ollut tärkeä kirjallinen lähde. Peltomäki käsittelee teoksessaan myös alueen rakentumista.

Yksi tärkeä lähde on lisäksi ollut vankilalta käyttöön saatu lehtileikekokoelma, joka alkaa 1940-luvun puolivälistä. Lehtileikkeiden avulla on pystytty ajoittamaan joitain rakennushankkeita ja lisäksi lehtileikkeistä on saatu tietoa vankilan toiminnasta eri aikoina. Kaikkiin lehtileikeisiin ei ole merkitty lehden nimeä. Tällaisen lehtileikkeen lähdemerkintänä on ”lehtileike” ja päivämäärä.

Yksi tärkeä lähde selvityksessä on ollut Paikkatietoikkuna-

Sotavankien järjestelyleirin 2:n eli Naarajärven sotavankileirin arkistoaineistossa on esimerkiksi rakennustarpeiden tilauksia leirin rakentamista varten. Tässä tilataan Äänekosken sahalla lautaa 1 vaunulastillinen lokakuussa 1942. KA.

na, jonka kautta on saatu paljon tietoa alueesta esimerkiksi koskien maisemallista tarkastelua. Paikkatietoikkunasta on tutkittu myös historiallisia ilmakuvia eri vuosilta ja esimerkiksi kiinteistöön liittyviä tietoja.

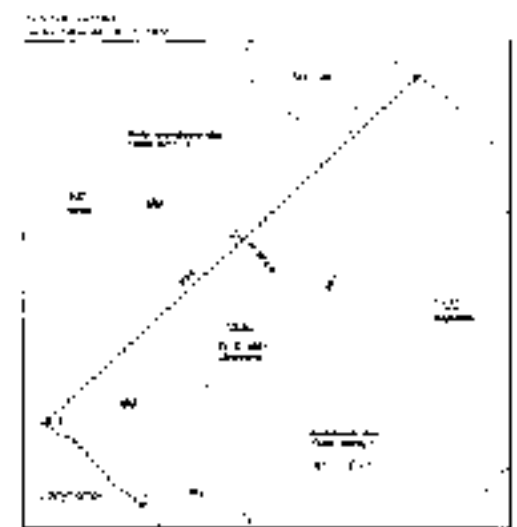
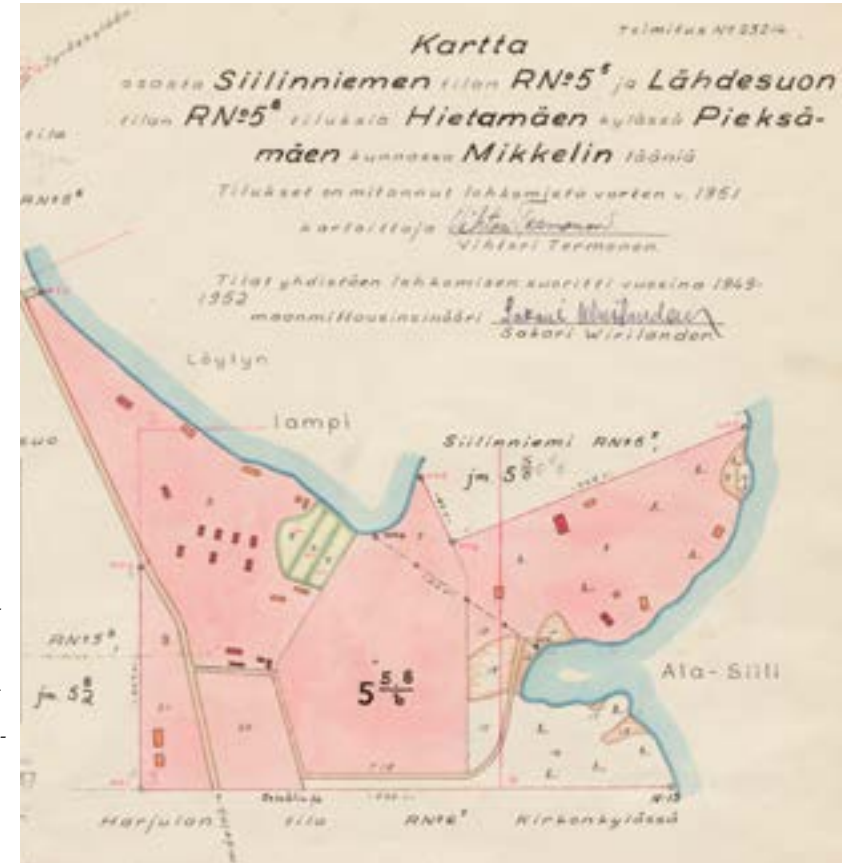
VANKILAN KIINTEISTÖN MUODOSTUMISHISTORIA

Sotavankileiri oli rakennettu yksityisten maanomistajien maalle. Kun varavankila päätettiin sijoittaa Naarajärvelle, oikeusministeriö osti maa-alueen itselleen. Maa-alue vankilalle ostettiin Hietamäen kylän Siilinniemen ja Lähdesuon tiloista. Vankila-alueen kiinteistön nimeksi tuli toimituksessa Löytynranta. Kauppa vankilan alueesta tehtiin 1.10.1948. Vankilan maa-alue on kooltaan noin 20 hehtaaria. Tässä kaupassa hautausmaan ympäristö jäi vielä yksityisten ihmisten omistamalle maalle. Lohkomistoimitus suoritettiin vuosina 1949-53.

Vuonna 1990 lohkottiin Ala-Siilin rannasta maa-alue vankilalle. Tällöin hautausmaa tuli vankilan omistukseen. Maa ostettiin Partek Oy:ltä. Alue oli jo 1980-luvun laussa määritelty vankilan alueeksi ja lohkominen toteutettiin kaavan mukaisesti. Vuonna 2003 lohkottiin pieni alue Pieksämäen maalaiskunnan omistamasta maasta lisäalueeksi vankila-alueeseen.¹

¹ Toimituspöytäkirja 26.3.1953; Pöytäkirja lohkomisesta 26.6.1990; Toimituskirja 25.9.2003, MML.

Oikealla kartta lohkomisesta vuodelta 1953. Tällöin Suomen valtio osti vankilan alueen itselleen yksityisiltä maanomistajilta. Kiinteistöön hankittiin lisää maata vuosina 1990 ja 2003. Vuonna 1990 ostettiin alue, jolla hautausmaakin sijaitsee (lohkomiskartta alla oikealla). Vuonna 2003 hankittiin lisää maata vankilan alueen pohjoisosaan eli Ala-Siilin ja Löytynlammen väliseltä kannakselta (lohkomiskartta alla vasemmalla). MML.

RAKENNUSTEN SUUNNITTELIJAT

HENNO KAMPPURI

Henno Orvo Pellervo Kamppuri syntyi Lappeenrannassa vuonna 1909. Hän valmistui arkkitehdiksi teknillisestä korkeakoulusta 1935. Uransa alkuaikoina hän toimi arkkitehtina Viipurissa. Jatkosodan aikana hän toimi muun muassa armeijakunnan linnoitusosaston suunnittelutoimiston päällikkönä. Sodan jälkeen Kamppuri toimi 1947–1955

Ylä-Kokemäenjoen seutukaavoitusliiton arkkitehtina ja 1957–1974 oikeusministeriön arkkitehtina. Hänellä oli myös vuodesta 1939 oma arkkitehtitoimisto Helsingissä. Oikeusministeriön arkkitehtina toimiessaan hän suunnitteli rakennuksia muun muassa Kakolan vankilaan ja Konnunsuon vankilaan. Naarajärvelle hän suunnitteli seuraavat rakennukset¹:

- Vanha johtajan asunto (6), 1960
- Ulkovarasto (11), 1960
- Ulkovarasto (15), 1960
- Vankisauna ja kuntosali (26), 1964

¹ Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit, 1956, 319 (Kamppurin kuva kopioitu kyseisestä teoksesta); Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy, 2012, 150-151.

URPO NUMMELA

Urpo Vilhelm Nummela (Nummelin) syntyi vuonna 1914 Helsingissä. Hän valmistui Helsingin teknillisen koulun talonrakennusopin linjalta 1938. Nummela toimi Pelson varavankilassa työnjohtajana 1938-42. Tämän jälkeen työnjohtajan tehtävät veivät Kinnasvaaran keskusvankilaan 1942, Sukevan keskusvankilaan 1942-1946, Kera-

van nuorisovankilaan 1946-1947 ja jälleen Sukevan keskusvankilaan 1947-49. Työ oikeusministeriön vankeinhoito-osaston vankeinhoitolaitoksen rakennusmestarina alkoi 1950. Tässä tehtävässä hän suunnitteli myös Naarajärvelle useita rakennuksia²:

- Vankilarakennus, 1951-1955, purettu
- Asuinrakennuksen laajennus (7), 1956
- Autotalli (8)
- Henkilökunnan sauna ja pesula (1970, laajennus 1979)
- Asuinrakennus (12), 1958
- Autokatos ja jätetila (13), 1981
- Asuinrakennus (14), 1959
- Puusepänerversta (28), 1955

² Suomen rakennusmestariiliiton matrikkeli III, 1954 (Nummelan kuva kopioitu kyseisestä teoksesta), 433; Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, 2015, 100.

ARKKITEHTI UNTO TOIVONEN

Unto Olavi Toivonen syntyi vuonna 1919 Turussa. Hän valmistui arkkitehdiksi Teknillisestä korkeakoulusta 1955. Toivonen suunnitteli oman toimistonsa kautta rakennuksia Turkuun 1960- ja 1970 -luvuilla. Hän suunnitteli rakennuksia ainakin Pelson vankilaan.³

- Toimistorakennus (17), 1978

EVA JA JAAKKO PAATELA

Eva (os. Meurman) syntyi Viipurissa vuonna 1922. Hän valmistui Teknillisestä korkeakoulusta arkkitehdiksi vuonna 1947. Jaakko Paatela syntyi Helsingissä vuonna 1922 ja valmistui Teknillisestä korkeakoulusta arkkitehdiksi vuonna 1947. Yhteisen arkkitehtitoimiston Paatelat perustivat vuonna 1951.⁴ Paateloiden suunnittelemat rakennukset Naarajärven vankilalla:

- Autokorjaamo ja työnjohtotoimisto, työhallien laajennus, 1987
- Aluelämpökeskus, 1987

ARKKITEHDIT WESTERLUND OY

Arkkitehdit Westerlund on vuonna 1991 perustettu arkkitehtitoimisto. Heidän suunnittelemaankin rakennuksia Naarajärven vankilalla ovat:

- Vankien asuntolat (22-25), 1998,2003
- Huoltorakennus (18), 2002

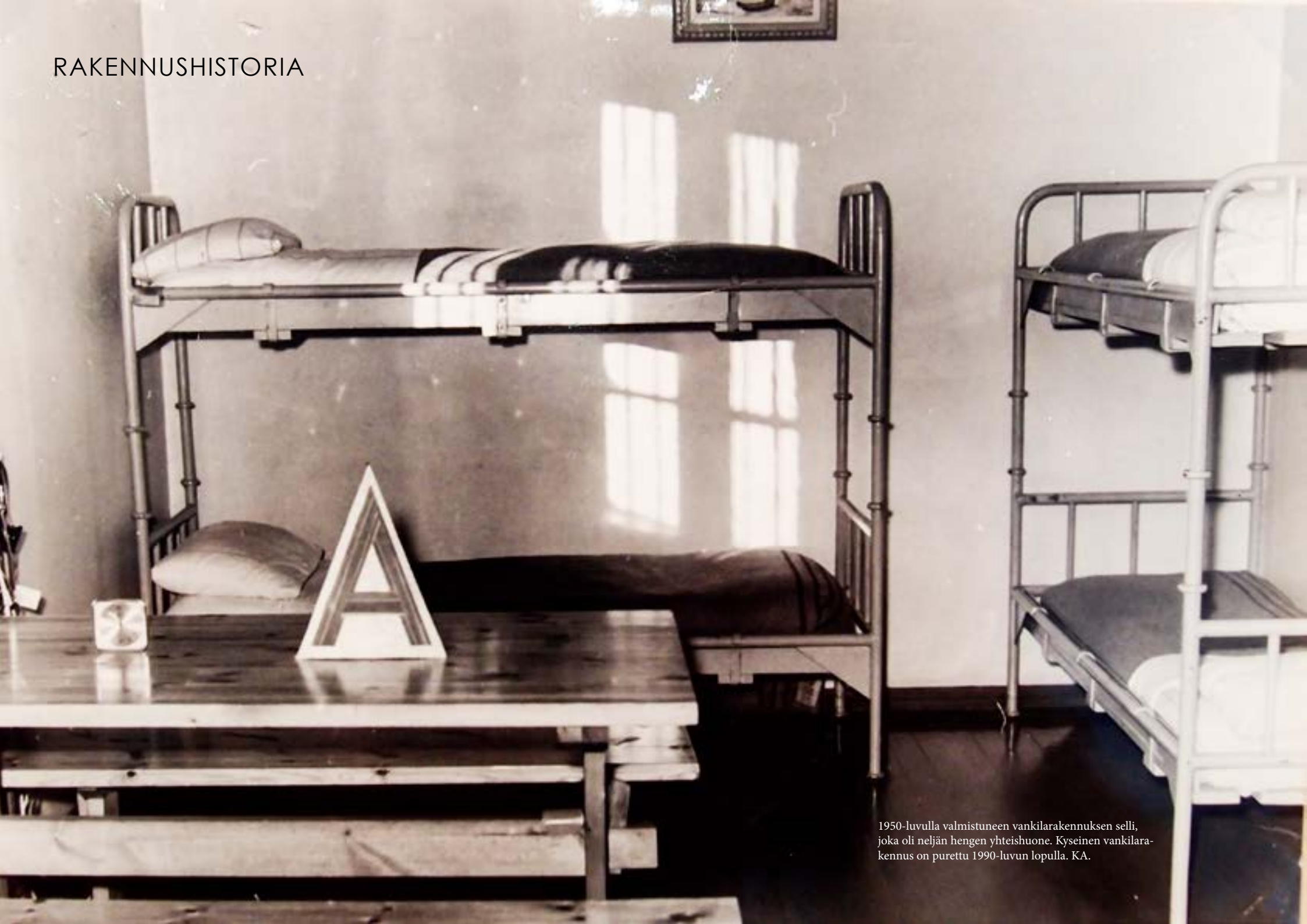
³ Pöyry 1982, 1001; Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy, 2015, 100.

⁴ Pöyry, 1982, 692.

Arkkitehti Henno Kampurin suunnitteleman vankilan johtajan ja apulaisjohtajan asuinrakennuksen julkisivupiirros vuodelta 1958. KA.

RAKENNUSHISTORIA

1950-luvulla valmistuneen vankilarakennuksen selli, joka oli neljän hengen yhteishuone. Kyseinen vankilarakennus on purettu 1990-luvun lopulla. KA.

NAARAJÄRVEN SEUTU 1900-LUVUN ALUSSA

Nykyinen Naarajärven vankilan alue kuului 1900-luvun alkukymmeninä Hietämäen kylän Tissolan talon omistukseen. Vuonna 1889 valmistunut Savon rata ja vuonna 1914 käyttöön otettu poikittaisrata Savonlinnaan vilkastutti erityisesti Pieksämäen aluetta. Pieksämäki oli sotien aikana merkittävä paikkakunta johtuen junien risteysasemasta. Pieksämäelle sijoitettiin sekä sotavankileiri että sotilaslentokenttä. Kummatkin niistä sijoitettiin Naarajärven alueelle, jossa oli vielä 1940-luvun alussa vain vähän asutusta.⁵

⁵ Lappalainen 1961, 847; Hankilanoja, Pieksämäen aikajana, Pieksämäki-seuran internetsivusto, viitattu 1.2.2024.

Pitäjänkartta Naarajärven alueesta. Pitäjänkartasto laadittiin alun perin 1800-luvun puolivälissä, mutta sisältöä täydennettiin aina 1940-luvulle asti. Kartassa poikittain kulkeva musta viiva kuvaa Pieksämäki-Savonlinna junarataa, joka valmistui vuonna 1914. Kartassa on kuvankäsittelyohjelmalla yhdistetty useampi karttalehti. Vankilan nykyinen paikka on ympyröity karttaan punaisella. KA.

NAARAJÄRVEN SOTAVANKILEIRIN PERUSTAMINEN VUONNA 1941

Talvisodan aikana neuvostosotavankien määrä Suomessa oli melko vähäinen, ja vangiksi saadut sijoitettiin pääosin jo olemassa oleviin vankiloihin. Jatkosodan alku kesäkuussa vuonna 1941 muutti tilanteen, ja Suomeen perustettiin nopeasti useita vankileirejä. Vankileirien perustamisesta huolehti kotijoukkojen esikunta, jonka alaisuuteen perustettiin erillinen sotavankitoimisto. Sotavankiasioiden ylin johto oli päämajalla, mutta sotavankileirien perustaminen, leirien järjestelyt ja vankien huolto, siirto ja vartiointi kuuluivat kotijoukkojen esikunnalle. Kesän 1941 aikana otettiin tuhansia sotavankeja, jotka sijoitettiin kahden järjestelyleirin eli Nastolan ja Naarajärven sotavankileirin kautta ympäri Suomea oleviin sotavankileireihin. Järjestelyleirin tehtävänä oli sotavankien karanteenissa pitäminen, luettelointi, ryhmittely ja kuulustelu. Nastolan leiri eli Järjestelykeskus 1 perustettiin 30.6.1941 ja Naarajärven leiri eli Sotavankien järjestelyleiri 2 perustettiin 4.7.1941. Vaikka järjestelyleirien oli tarkoitus olla vain paikkoja, joissa vangit lajitellaan, käytännössä monet sotavangit viettivät järjestelyleirillä pitkiäkin aikoja ennen lähettämistä muille leireille.⁶

Naarajärven sotavankileirin ensimmäiseksi johtajaksi tuli eversti Hans Kalm. Hän teki tutkimuksia sopivista paikoista sotavankileiriä varten kesäkuun lopulla vuonna 1941. Hän ehdotti sotavankileiriä sijoitettavaksi Hieta-
mäen kylään paikkaan, joka olisi ”Pieksämäen asemalta 10 km länteen, Naarajärven pysäkillä 4,5 km länteen ja Paltasen asemalta ja puhelinkeskuksesta 5 km itään”. Kalm mainitsee lähimmäksi taloksi Ruunapuron tilan, ja kuvailee maastoa korkeaksi, kuivaksi ja sorapohjaiseksi, jossa ”männyntainta vain 800 markan arvosta hehtaarilla”. Kalmin oppaana tutkimusmatkalla oli ollut paikallinen metsätyönjohtaja Reino Rauhala. Kuvailun perusteella Kalmin ehdottama paikka on Ala-Siili järven pohjoispäässä ja leiriä ei perustettu sinne, vaan noin kak-

Ilmakuva Löytynlammen ja Ala-Siilin järven välisestä maa-alueesta vuodelta 1938. Alue oli mäntymetsäistä hiekkamaata. Pieksämäen karttapalvelu.

si kilometriä lähemmäs Naarajärven pysäkkiä Ala-Siili-järven ja Löytynlammen väliselle kannakselle. Maasto oli tälläkin paikalla suunnilleen samanlaista kuin Ala-Siilin järven pohjoispäässä eli sorapohjaista nuorta mäntymetsää. Pieksämäeltä katsottiin olevan hyvät rautatieyhteydet ja se sijaitsi sopivan matkan päässä rintamalta.⁷

⁶ Danielsbacka 2016, 49-50; Hankilanoja 2006, 4; Hankilanoja 28.4.2020; Haapanen 2019, 33-38; Iskanius 2010, 66; Westerlund 2008, 48-49.

⁷ T-8628/8, KA; Iskanius 2010, 66.

SOTAVANKILEIRIN RAKENTAMINEN

Paikanvalinnan jälkeen leirille tuli rakentaa sen tarvitsemat rakennukset. Leirialueesta määrättiin laatimaan ”silmämääräinen” asemakaava ja ensimmäisenä leirille rakennettiin viisi kappaletta 140 vangin parakkia ja sauna. Muita alkuaikoina rakennettuja parakkeja olivat desinfioimishuone, kuulusteluparakki, hallintoparakki, kanttiinirakennus, 4 korsua vartiomiesten majoittamiseen, 3 kpl 200 miehen vankiparakkia, sairaalaparakki ja auto-, muona-, ja sotasaa-lisvaja. Rakennusten tuli nousta vauhdikkaasti, koska vankien määrä kasvoi nopeaa vauhtia. Vuoden 1941 elokuun alussa leirillä oli 83 vankia ja elokuun lopussa jo 802 vankia.⁸

Parakit tehtiin mallipiirustuksilla, ja ne olivat hyvin yksinkertaisia rakennuksia. Piirustukset, kustannusarvioineen ja tarvikelistauksineen tuli hyväksyttävä kotijoukkojen esikunnassa, mutta sijoituksesta päätettiin pääosin leirissä. Vankiparakkeja rakennettiin muutama kerrallaan. Ensimmäisenä rakennettiin 5 vankiparakkia ja sen jälkeen 1-3 kerrallaan lisää. Kirjeenvaihdosta selviää, että parakkeja haalittiin sieltä mistä saatiin, ja niitä myös kuljetettiin paikasta toiseen tarpeen mukaan. Tiloja tuntui koko ajan olevan liian vähän ja rakennusten käyttötarkoituksia muutettiin tarpeen mukaan.

Puolustusministeriön arkkitehti Niilo Niemi vieraili vankileirialueella joitain kertoja ja antoi ohjeita rakennusten paranteluun, ja esimerkiksi vankileirialueen sairaalan piirustukset olivat Niemen laatimat.⁹

⁸ T-8628/8, KA; Hankilanoja 28.4.2020.

⁹ T-8628/8, KA, sairaalan piirustuksia ei ole arkistoaineiston joukossa, mutta kirjeenvaihdossa viitataan Niilo Niemen laatimiin piirustuksiin sairaalasta.

Todennäköisesti ensimmäiset leirille valmistuneet vankiparakit. Kuva on luultavasti otettu talvella 41-42 tai talvella 42-43, koska rakennuksissa näkyy oletettavasti alkuperäinen numerointi. SA-kuva.

RAKENTAJIEN PÄIVÄOHJELMA

Parakkien rakentamiseen osallistuivat kaikki. Elokuun 13. päivä vuonna 1941 vänrikki Pullisen kirjaamasta työmääräyksestä ilmenee, että töitä tehtiin klo 8–11 ja klo 12–17 päivittäin. Pullinen täsmentää ohjeissaan, että työtä ei tule lopettaa minuuttiakaan ennen määräaikaa. Jokaiselle rakennukselle varattiin töihin oma porukkinsa. Elokuun puolessa välissä työt jakautuivat seuraavasti:

Varastoparakki: 1 au, 3 miestä, 10 vankia, 1 vartiomies

Vankiparakit: (3kpl) työnjohtaja, 2 miestä, 10 vankia

Kaivo: työnjohtaja, 10 vankia

Keittiö: työnjohtaja, 10 vankia

Täisauna: työnjohtaja, 3 miestä, 5 vankia

Raivaus: työnjohtaja, 40 vankia, 4 vartiomiestä

Tietyö: työnjohtaja, 20 vankia

Pullinen määräsi, että kaikki vapaana olevat ”omat miehet” osallistuvat työntekoon. Lisäksi kuulustelemattomista vangeista voidaan ottaa kirvesmiehiä töihin, mutta nämä vangit on pidettävä eri työmaalla kuin kuulustellut vangit.¹⁰

10

T-8628/8, KA.

Sa-kuva-arkiston sivuilta löytyy paljon kuvia Naarajärven sotavankileiriltä. Kuvien lisätiedoissa ei ole juurikaan tietoja kuvissa näkyvistä rakennuksista tai ihmisistä. Pääosin kuvissa ei myöskään ole ajoitusta. Tämä kuva saattaisi olla Invalidiniemeltä, koska järvi näkyy takana hyvin lähellä ja kuvassa on monia invalidisoituneita vankeja. Tällöin vasemmalla näkyvä parakki saattaisi olla Alueen rakennukset vuonna 1944 -kaaviossa (seuraavalla alueamallalla) numerolla 95 esitetty invalidiparakki ja sen takana näkyvät parakit 96 ja 97. SA-kuva.

SOTAVANKILEIRIN OLOISTA

Sotavankileirille sijoitetut sotavangit osallistuivat leiri-alueen rakentamisen lisäksi muihin töihin. Osa vangeista oli Pieksämäen kauppalassa ja sen ympäristössä maataloustöissä. Lisäksi vankeja käytettiin esimerkiksi metsätyöissä ja teollisuuslaitoksissa. Leirillä oli myös naissotavangeja, ja heidät oli erotettu omaan rakennukseensa. Naissotavangit pesivät ja korjasivat vaatteita ja osallistuivat siivoukseen ja sairaanhoitoon. Sotavangit jaoiteltiin kansalaisuuden mukaan. Parhaimmassa asemassa olivat heimosotavangit eli ne vangit, joiden syntymäkodin katsottiin olevan suomensukuisella alueella eli Itä-karjalassa, Inkerinmaalla, Novgorodissa tai Tverin karjalais- tai vepsäläisalueilla. Heimosotavangin status edellytti oikean kotipaikan lisäksi yhteistä kieltä.¹¹

Kaikkiaan Naarajärven sotavankileirin kautta kulki kolmen vuoden aikana lähes 10 000 vankia. Enimmillään vankeja Naarajärvellä oli noin 2500 kerrallaan. Naarajärven sotavankileirin kuolleisuus oli surmaluvultaan Suomen suurin, sillä 15 % kaikista sotavangeista kuoli siellä. Yhteensä Naarajärven sotavankileirillä kuoli 2813 vankia kolmen vuoden aikana. Talvi 1941-42 oli sotavankileirille raskas. Alkuvuoden 1942 erittäin kylminä talvikuukausina leirillä kuoli useita satoja vankeja kuussa. Leirillä jylläsi keuhkotuberkuloosin lisäksi pilkkukuume ja punatauti. Kuolleisuutta nosti myös se, että Naarajärvi oli järjestyksellisesti joulukuun leiri, jonne tuotiin vankeja suoraan rintamalta, ja he saattoivat jo tullessaan olla todella huonossa kunnossa ja menehtyä hyvin pian leirille tulemisen jälkeen.¹²

Sotavankeja Naarajärvellä. SA-kuva.

11 Hankilanoja 28.4.2020; Danielsbacka 2016, 62-70, 180-181.

12 Hankilanoja 28.4.2020; Hankilanoja 2006, 4; Iskanius 2010, 100.

SOTAVANKILEIRIN RAKENNUSTEN KÄYTTÖTARKOITUKSISTA

Ajoituskaavioon sotavankileirin aikaisista rakennusten käyttötarkoituksista (viereisellä sivulla) on koottu tiedot arkistoaineistojen perusteella. Sotavankileirin kirjeenvaihdosta löytyy erilaisia alueen rakennusten luetteloita, joissa kerrotaan vaihtelevia tietoja rakennuksista. Vuosien 1941–1943 kirjeenvaihdossa on luetteloita, joissa kerrotaan tiettyyn päivämäärään mennessä valmistuneet rakennukset. Vuodelta 1944 löytyy useampi luettelo kaikista rakennuksista, ja joissain niistä kerrotaan myös rakennuksen koko ja valmistumisvuosi. Näyttää siltä, että rakennukset numeroitiin alun perin mahdollisesti rakentamisjärjestyksessä. Alueelle ensimmäisenä valmistunut vankiparakkirivi näkyy esimerkiksi SA-kuvan arkistokuvissa ja rakennuksista voidaan hahmottaa numerot 6 ja 7. Myös sotapäiväkirjassa huhtikuussa vuonna 1942 mainitaan leirin sairaustilanteeseen liittyen, että ”kuumetapahtuksia 6, 7, 8 ja 10 parakissa yht 105 tapausta”¹³. Rakennukset on mahdollisesti numeroitu vuoden 1943 lopulla uudestaan. Kotijoukkojen esikunta lähetti syyskuussa ohjeistuksen rakennusten muutos- ja lisärakentamismääräraha-anomuksiin liittyen. Tässä ohjeistuksessa mainitaan myös, että rakennusten järjestysnumerot aluekartassa ja rakennusluettelossa on tarkistettava, ja niiden tulee olla ehdottomasti yhtäpitävät rakennuksiin kiinnitettyjen järjestysnumeroiden kanssa. Vuoden 1944 aikana laadituissa luetteloissa ja kartoissa esimerkiksi ensimmäisenä valmistuneet vankiparakit esiintyvät järjestysnumeroilla 52–60.

Viereisen sivun kaavion pohjana on käytetty kahta karttaa, joista toinen on käsin lyijykynällä piirretty ja toinen on painettu. Kummassakaan ei ole päiväystä, mutta sisälön perusteella voidaan päätellä, että ne on laadittu vuoden 1944 syksyllä, jolloin alettiin kartoittaa eri sotavankileirien rakennuskantaa. Kaavio noudattaa suunnilleen vuoden 1944 numerointia. Kartoissa ja luetteloissa on

hieman vaihtelua rakennusten määrän ja käyttötarkoituksen suhteen, joten ihan varmaa tietoa on mahdotonta tavoittaa. Lisäksi kirjeenvaihdosta selviää, että rakennuksia tuhoutui tulipaloissa, siirrettiin toiseen paikkaan tai muutettiin toiseen käyttötarkoitukseen. Esimerkiksi joulukuun puolivälissä vuonna 1942 kirjoitetaan, että perunakellarin rakentamista oli anottu, mutta koska varoja siihen ei saatu, juuresten säilömiseen ei ole tarpeeksi tilaa, joten yksi vankiparakki muutetaan juuresten säilyttämistä varten. Tilapäisesti piti varastoida 55 000 kiloa juureksia.

Kartoissa on pääosin samat rakennusnumerot, mutta yli sadan mentäessä numeroinnit hieman poikkeavat toisistaan. Käsin piirretyn kartan viimeisin rakennusnumero on 120, mutta kaikissa listauksissa rakennusten viimeisin numero on 111 tai 112. Tämän vuoksi viereisen kaavion rakennuksen numero 112 valmistumisvuosi on päätelty sillä perusteella, että kaikki rakennukset alkaen numerosta 105 ovat valmistuneet vuonna 1944. Numeroa 109 ei osattu sijoittaa, koska toiselta kartalta se puuttuu kokonaan, ja toisella kartalla se on sijoitettu Löytynlammen rantaan (mahdollisesti rakennuksen 100 paikkeilla kaaviossa).

Kaavioon on merkitty myös alueen aidat. Koska kuulustelemattomat ja kuulustellut vangit pidettiin erilleen, saattaa olla, että vankiparakit 53–60, jotka ovat aidalla rajattu muusta sotavankien alueesta, ovat vangeille, jotka odottavat kuulustelua. Myös parakit 79 ja 80 on aidattu kumpikin erikseen. Naissotavangeille on listauksissa merkitty yksi parakki (nro 76), mutta saattaa olla, että myös parakki nro 77 on ollut naissotavankien käytössä, koska lähteissä mainitaan, että naisten parakkialue aidattiin erikseen ja oman aidan sisälle sijoittuu parakit 76 ja 77 sekä pesulaksi merkitty 74. Invalidisoituneet vangit sijoitettiin parakkeihin 95–99 ja tätä aluetta kutsuttiin sen mukaisesti Invalidiniemeksi.

Kaavioon on merkitty myös kartoissa olleita huomautuksia siitä, jos rakennus on siirretty tai purettu yms. Näillä rakennuksilla ei yleensä ole juoksevaa numeroa, eikä ne siten esiinny rakennuslistoissa, joten niiden valmistumisvuotta ei tiedetä. Poikkeuksena upseerien sauna (nro 111), jonka kohdalle on yhteen karttaan kirjoitettu ”palanut”, mutta karttaan liittyvässä listauksessa rakennuksen kohdalle on kirjoitettu ”siirretty Turkuun”.

Joidenkin rakennusten kohdalla nimitykset vaihtelivat eri luetteloissa. Tällaisia ovat esimerkiksi parakki nro 46, joka toisella listalla esiintyy nimellä ”toimistoparakki” ja toisella listalla nimellä ”viihdytysparakki”. Samoin parakki numero 69 on mielenkiintoinen, koska se sijaitsee suomalaisten majoitusparakkien vieressä ja toisella listalla se esiintyy nimellä ”luottosotavankien parakki” ja toisella listalla ”puhdetyöparakki”. On mielenkiintoista, että luottosotavankien parakki on aidatun alueen ulkopuolella aivan miehistöparakkien vieressä.

¹³ 2.4.42 (Tiedosto 20)23292 Sotankien järjestelyleiri 2, 1.2.1942–4.4.1942, KA.

KAAVIO – ALUEEN RAKENNUKSET VUONNA 1944

1. Esikunta
2. Huoltotoimisto
3. Kuulustelutoimisto
4. Päävartio
5. Halkovaja
6. Käymälä
7. Käymälä
8. Käymälä
9. Halkovaja
10. Varusvarasto
11. Muonavarasto
12. Hevostalli
13. Autotalli
14. Valistustoimisto
15. Upseerien asunto
16. Komppanian toimisto
17. Komppanian sairaala
18. Käymälä
19. Lääkintäkorsu
20. Kellari
21. Kellari
22. Kellari
23. Polkupyöräkatos
24. Majoitusparakki
25. Majoitusparakki
26. Majoitusparakki
27. Majoitusparakki
28. Majoitusparakki

29. Majoitusparakki
30. Majoitusparakki
31. Majoitusparakki
32. Majoitusparakki
33. Upseerien asunto
34. Halkovaja ja käymälä
35. Upseerien ruokala
36. Halkokatos
37. Miehistösauna
38. Upseerien sauna
39. Ruokala ja keittiö
40. Sikala
41. Varasto
42. Käymälä
43. Halkovaja
44. Jäävarasto
45. Käymälä
46. Viihdytysparakki
47. Varastokorsu
48. Halkovaja
49. Työkaluvarasto
50. Kellari
51. Kellari

52. Sotavankiparakki
53. Sotavankiparakki
54. Sotavankiparakki
55. Käymälä
56. Sotavankiparakki
57. Sotavankiparakki
58. Sotavankiparakki
59. Sotavankiparakki
60. Sotavankiparakki
61. Käymälä
62. Sotavankien alakeittiö
63. Au asunto
64. Sotavankien yläkeittiö
65. Kellari
66. Kellari
67. Sairaala
68. Sairaala
69. Luottosotavankiparakki
70. Halkovaja
71. Sepänpaja
72. Täisauna
73. Sotavankien sauna
74. Sotavankien pesula
75. Halkovaja
76. Sotavankien naisparakki
77. Sotavankiparakki
78. Käymälä
79. Sotavankiparakki
80. Sotavankiparakki
81. Sotavankiparakki
82. Sotavankiparakki
83. Sotavankiparakki
84. Sotavankiparakki
85. Sotavankiparakki
86. Sotavankiparakki
87. Käymälä
88. Käymälä
89. Räättälän versta
90. Räättälän versta
91. Suutarin versta
92. Suutarin versta
93. Puusepän versta
94. Käymälä
95. Invalidiparakki
96. Invalidiparakki
97. Invalidiparakki
98. Invalidiparakki
99. Invalidiparakki
100. Sauna
101. Sotavankien keittiö
102. Halkovaja
103. Kellari
104. Kellari
105. Palokalustovaja
106. Vartiotupa
107. Varusvarasto
108. Kalustovarasto
109. Komppanian pesula
(tätä rakennusta ei
kartalla)
110. Lottaparakki
111. Upseerien sauna
112. Varasto

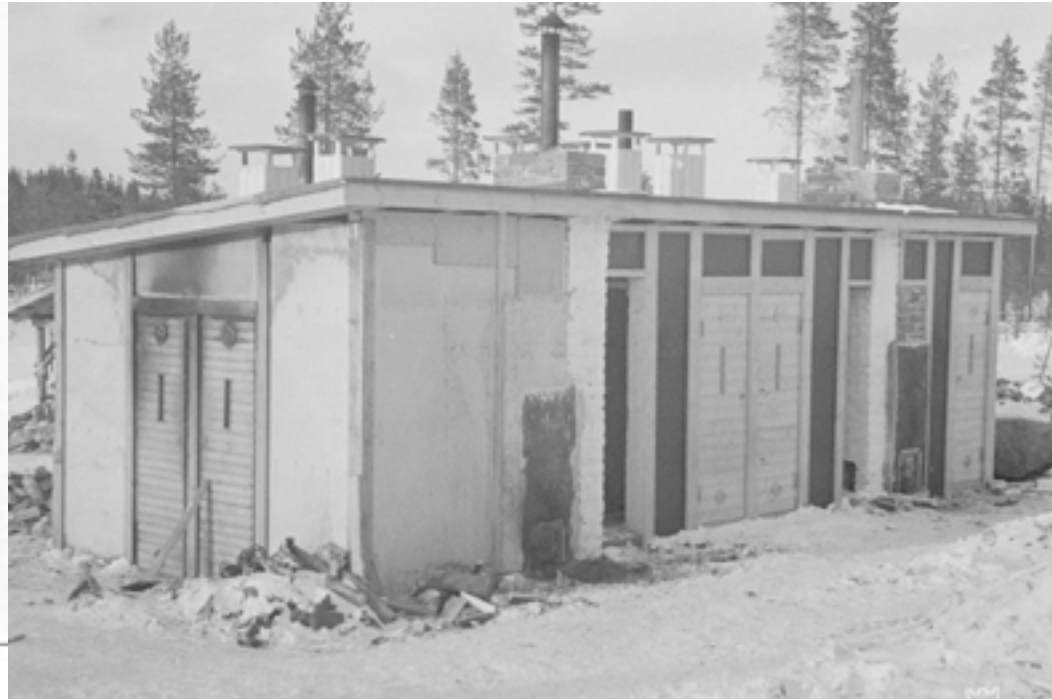
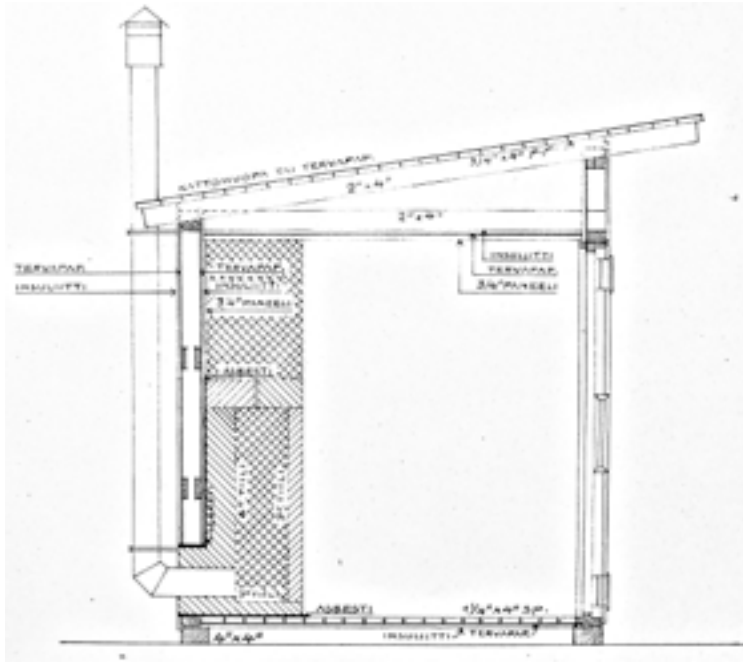
Tässä kaaviossa on esitetty alueen rakennukset vuonna 1944. Kaavio kuvaa tilannetta syksyllä ennen sotavankileirin lopettamista. Kaavion laatimiseen on käytetty kahta eri karttaa alueen rakennuksista sekä useampaa rakennusten luetteloa. Karttojen ja luetteloiden tietosisältö poikkeaa hieman toisistaan. Rakennusten käyttötarkoituksiin on valittu pääasiassa todennäköisesti paikan päällä tehdyn listauksen mukaiset nimitykset.

Rakennusten valmistumisvuodet

- 1941
- 1942
- 1943
- 1944
- ei tietoa

Näissä kahdessa SA-kuva-arkiston kuvassa näkyy myös rakennusten numerot. Vasemmanpuoleinen rakennus on numero 77 ja todennäköisesti se on naisvankien parakki. Oikeanpuoleinen kuva on Invalidiniemen keittiö, koska päätyyn on merkitty numero 101 (Alueen rakennukset vuonna 1944 -kaaviossa nro 101 on Invalidiniemessä ollut sotavankien keittiö). Tästä keittiörakennuksesta on myös piirustukset Kansallisarkiston Naarajärven sotavankileirin arkistomateriaalin joukossa ja piirustukset täsmäivät tähän yksikerroksiseen pulpettikattoiseen rakennukseen. SA-kuva.

Täisaunapiirustuksen leikkauspiirustus (KA) ja kuva Naarajärveltä (SA-kuva).

Näkymä Naarajärven sotavankileiriltä. Etualalla oleva rakennus on ilmeisesti “yläkeittiönä” tunnettu. Takana näkyvät aliupseerien asunto ja sotavankien alakeittiö. Harjaltaan toisin päin takana näkyvässä rivissä parakit 85 ja 86. Kuvan oikeassa laidassa näkyy aita ja sen takana parakit 53-61. SA-kuva (alkuperäistä kuvaa rajattu).

SOTAVANKILEIRIN RAKENNUSTEN RAKENNUSTAPA JA TEKNIikka

Sotavankileirin parakit, huoltorakennukset ja vartiorakennukset perustettiin pääasiassa maata vasten asetettujen hirsien tai parrujen päälle, minkä vuoksi rakennuspaikaksi suositeltiin työselityksissä kuivaa kangasta, kivikkopohjaista maata tai kalliopohjaista aluetta. Näin pintavesien johtaminen pois rakennukselta olisi helppoa ja puisiin pohjarakenteisiin kohdistuisi vähemmän kosteusrasitusta. Muissa tapauksissa hirsiiä lahottava maape-
rä tuli poistaa noin 30 cm syvyydeltä ja korvata soralla tai muulla kuivalla maa-aineksella.

Maata vasten asetettujen puurakenteiden päälle tehtiin hirsistä tai parruista joko toinen alapohjakerros, tai seinien alajuoksut. Alapohjan päälle lattiaksi tehtiin parakeissa kaksinkertainen lautalattia, joka eristettiin lautojen välistä tervapaperilla ja ohuella Pankanit-eristeellä. Huoltorakennuksissa käytettiin lattioissa käyttötarkoituksen mukaan eristämätöntä lautalattiaa, raollista lautalattiaa sekä vuoraushuovalla ja Panka-levyllä eristettyjä lautalattioita. Poikkeuksena muihin huoltorakennuksiin, sotavankien pesulassa oli maanvarainen soralattia. Vartiorakennuksissa käytettiin vuoraushuovalla ja kahdella Panka-levyllä eristettyjä kaksinkertaisia lautalattioita.

Seinät tehtiin kaikissa rakennuksissa puutolpilla, jotka jäykistettiin parakeissa sisäpuolelta juoksu- ja vinolau-doilla, huolto- ja vartiorakennuksissa erilaisilla levytyksillä tai lautavuorauksilla. Parakkien ulkoseinät eristettiin pelkästään ulkopuolelta tervapaperilla ja Pankanit-eristeellä, osassa huoltorakennuksista ja vartiorakennuksissa myös ulkoseinien sisäpuolet eristettiin ohuella kerroksella Panka-levyä tai Pankanit-eristettä. Kaikki leirin rakennukset laudoitettiin ulkopuolelta saumarimalaudoituk-sella.¹⁴

Parakkirakennus rakenteilla. SA-kuva.

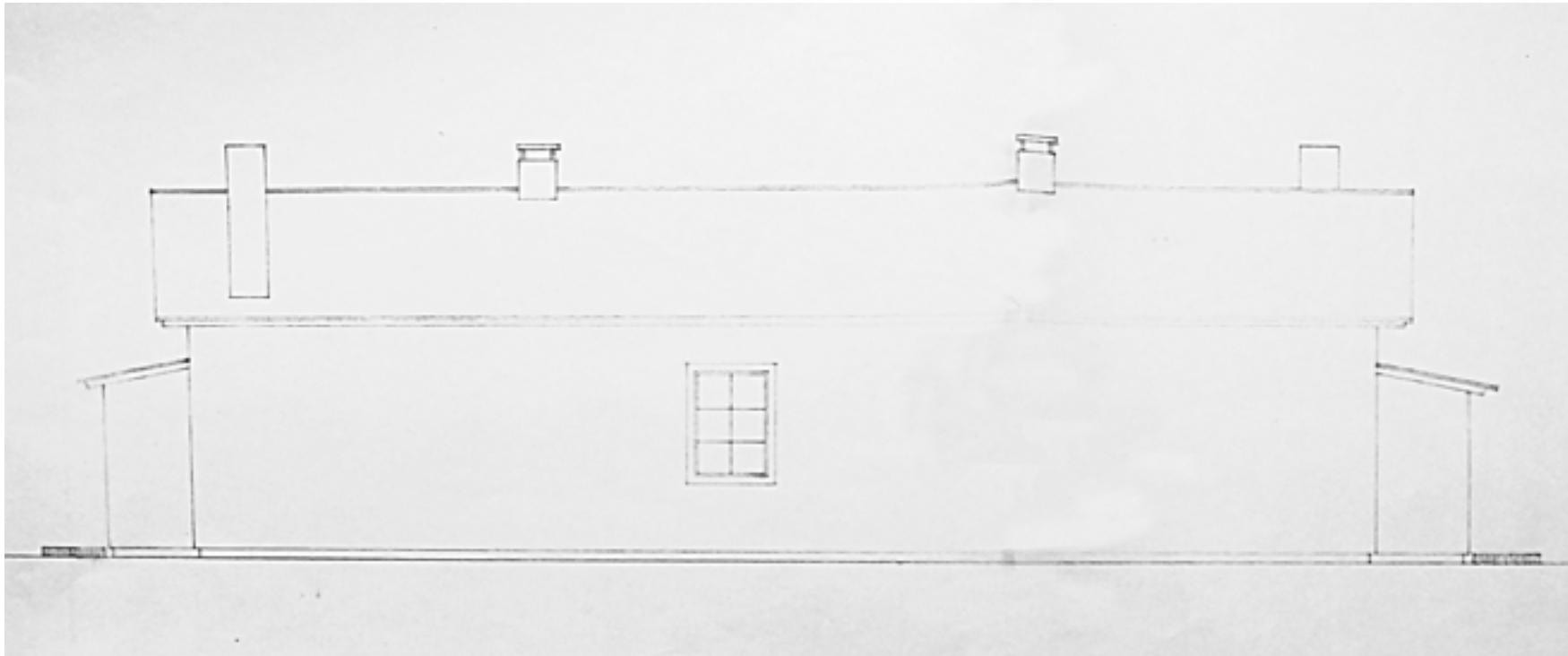
Kaikkien rakennusten vesikatot pinnoitettiin huopakatteella. Kattotuolit ja yläpohjat tehtiin 1 ½–2 tuumaa paksumasta ja 4–6 tuumaa korkeasta puutavarasta ja sisäkatot sekä vesikattojen alusrakenteet laudasta. Parakkeihin on työselityksissä merkitty vesikattoihin Ensonit-levyt laudan sijaan, mutta piirustuksissa vesikatto on huopakatteeseen alta laudoitettu. Rakennusten yläpohjia eristettiin suunnitelmien mukaan vaihtelevasti erilaisilla kerroksilla vuoraushuopaa, Pankanit-eristettä ja Panka-levyjä. Suunnitelmissa esiintyy myös yläpohjiin piirrettyjä määrittämättömiä täyteaineita, jotka ovat voineet olla esimerkiksi sahanpurua, kutterilastua, sammalta tai kuivattua turvetta.

Rakennusten ikkunat on suunniteltu yksinkertaisella puisella ikkunapuitteella, jossa on kaksinkertainen kittikiinnitteinen lasitus. Ovet parakkeihin ja huoltorakennuksiin on toteutettu paikalla rakennettuna laudasta ja Ensonit-levystä. Alueella on todennäköisesti käytetty myös tehdasvalmisteisia ovia, koska esimerkiksi syöpäläisten hävityslaitoksen kustannusarvioissa on mainittu ovien tilaamisesta kehyksineen.¹⁵

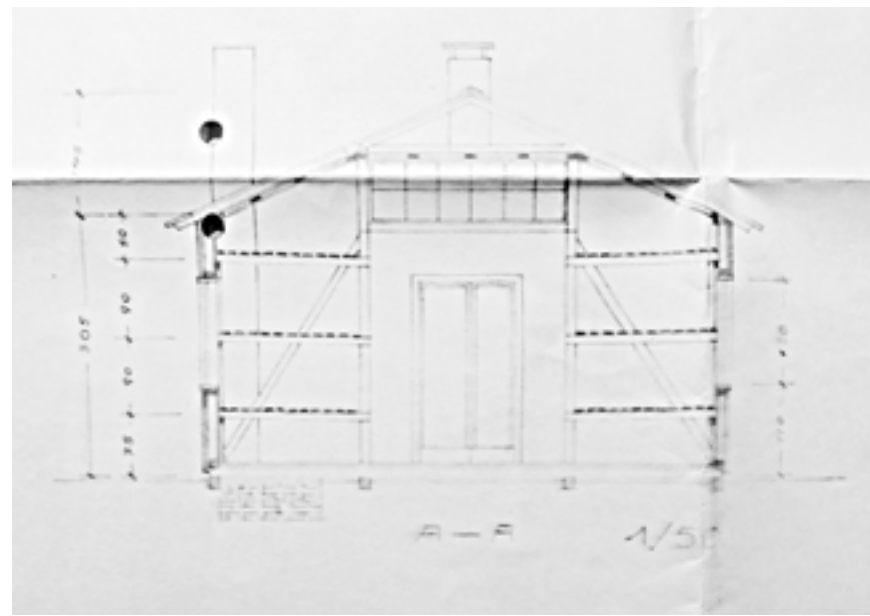
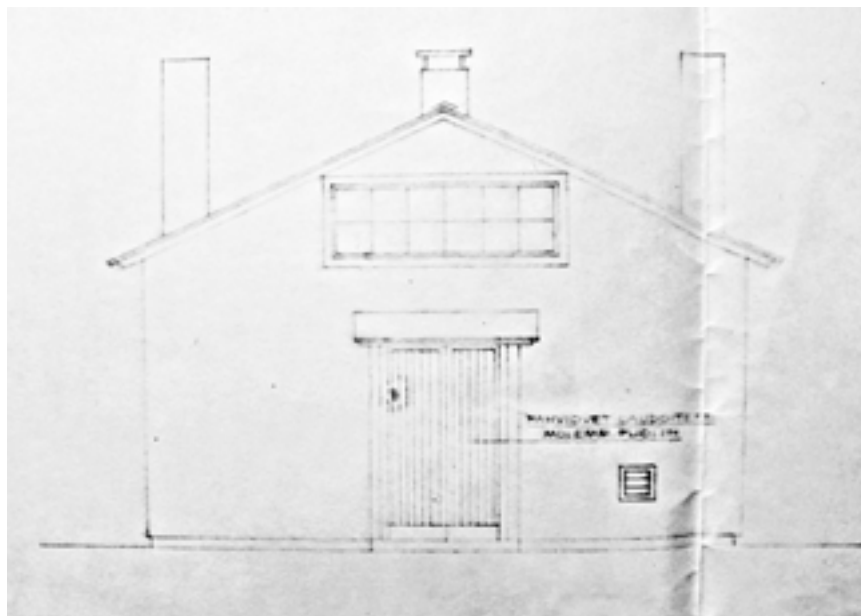
15 T-8628/8, KA.

Vankiparakki. SA-kuva.

Parakkirakennuksen piirustukset Kansallisarkiston kokoelmasta. KA.

NAARAJÄRVEN VARAVANKILA PERUSTETAAN VUONNA 1945

Naarajärven varavankila perustettiin 1.11.1945. Laitos oli laitettu toimintaan hieman aiemmin Helsingin keskusvankilan alaisena. Keskusvankilasta lähetettiin 20 vankia kunnostamaan entisen sotavankileirin parakkeja varavankilan käyttöön. Sen jälkeen, kun sotavangit olivat lähteneet marraskuussa vuonna 1944, alueella oli ollut siirtolaisia jonkun aikaa. Järjestely- ja kunnostustyöt aloitettiin lokakuun 20. päivä vuonna 1945. Varavankila otti käyttöönsä entisen sotavankileirin parakkirakennukset. Useat niistä olivat niin huonossa kunnossa, että ne purettiin polttopuiksi. Siivous- ja saneeraustyötä oli paljon. Alkuaikojen kunnostustöitä vaikeutti materiaalin puute. Oli puutetta rakennustarpeista, mutta myös vaate- tuksesta, työkaluista ja ruokatarvikeista. Vuoden 1945 lopulla Naarajärven varavankilassa oli 92 vankia. Vuonna 1947 alettiin tehdä kauppaa vankilan alueesta yksityisten maanomistajien kanssa. Kaupat 15 hehtaarin alueesta tehtiin 10.1.1948 ja kauppahinta oli 750 000 markkaa.¹⁶ Naarajärven varavankilasta on käytetty myös nimitystä vankisairaala, koska Naarajärvelle lähetettiin vankeinhoitolaitoksen ylilääkärin valinnan perusteella vankeja, jotka olivat jonkun sairauden vaivaamia. He eivät olleet kuitenkaan sillä tavoin sairaita, että olisivat tarvinneet jatkuvasti lääkärin tai sairaalan hoitoa, vaan he olivat pääasiassa estyneet tekemään raskasta työtä. Naarajärvelle suunniteltiin rakennettavaksi myös tuberkuloosiparantolaa. Esimerkiksi tammikuun alussa vuonna 1951 paikallisessa lehdessä uutisoitiin näin: ”*Vangeille tuberkuloosiparantola Naarajärven varavankilan alueelle. Laitoksesta ajanmukainen ja maassamme ainutlaatuinen. Kustannukset lähes 100 milj. mk. Rakennustyöt aloitetaan tänä vuonna.*” Lehtijutussa kerrotaan, että Suomen vankiloissa oli säännöllisesti 150-160 tuberkuloottista hoitoa tarvitsevaa vankia, mutta hoitopaikkoja ei ollut tarpeeksi.

Vankila otti käyttöönsä sotavankileirin parakkirakennukset. Tämä kuva on arkistotietojen mukaan vuodelta 1951, jolloin vankila oli toiminut alueella jo kuusi vuotta. KA.

Tuberkuloosipotilaiden vankisairaalanä oli toiminut Hämeenlinnan Ojoisten entinen sotilasvirkatalo, mutta sen tilat olivat sairaalakäyttöön sopimattomat ja liian pienet. Lähes varmoina uutisoiduista suunnitelmista huolimatta tuberkuloosiparantolaa ei rakennettu Naarajärvelle, vaan se toimi Ojoissa vuoteen 1986 asti.¹⁷

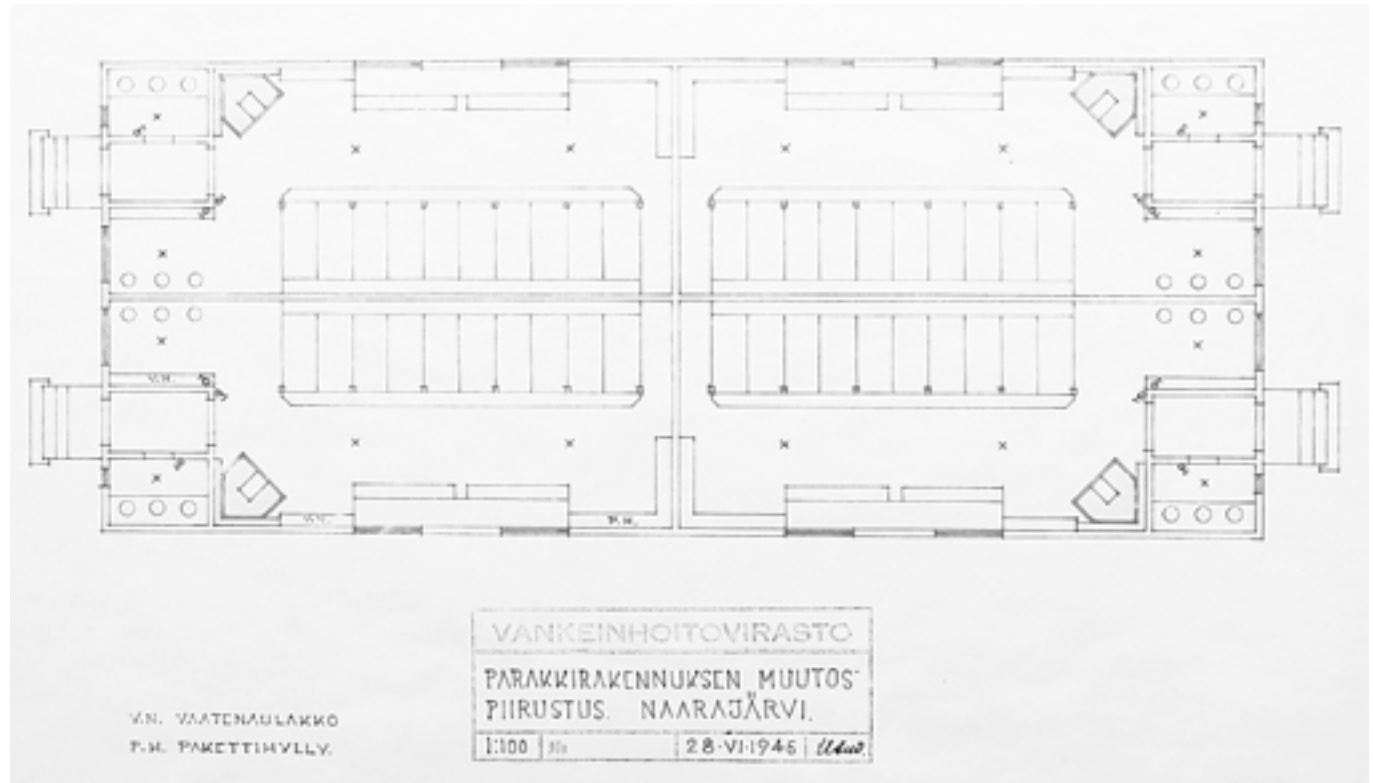
¹⁶ Peltomäki 1981, 14-17, Hankilanoja 28.4.2020; Varavankiloiden kiinteistöjen ja rakennusten perus- ja asuntokortit, KA.

¹⁷ Laitinen 1981, 212; Arkkitehtitoimisto ark-byroo 2018, 12; Lehtileike 9.1.1951.

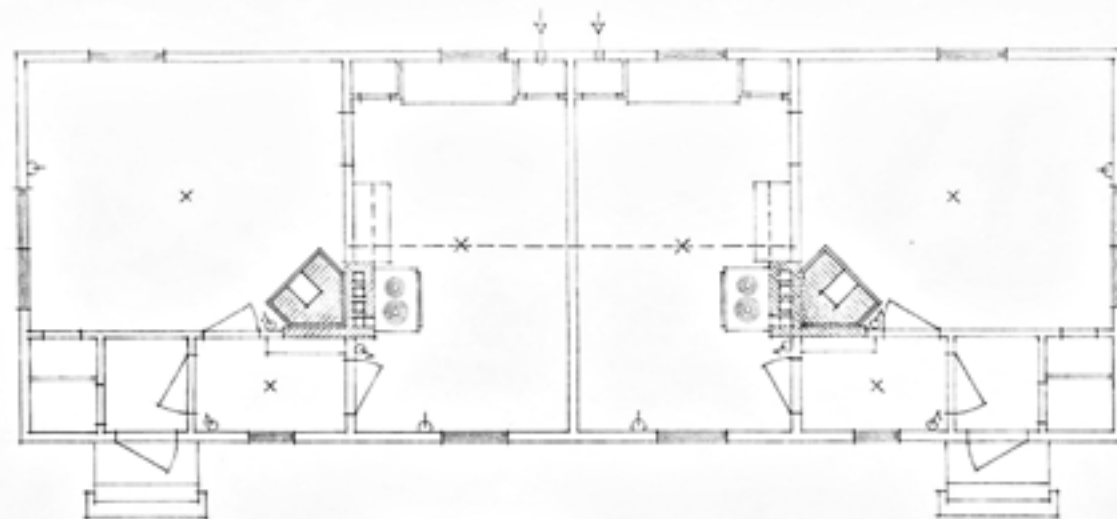
SOTAVANKILEIRIN RAKENNUKSET VARAVANKILAN KÄYTTÖÖN

Kun Naarajärven varavankila perustettiin vuonna 1945, resursseja rakentamiseen oli hyvin niukasti. Sotavankileirin parakkeja kunnostettiin vankilan käyttöön. Joistain rakennuksista löytyy muutospirustukset Kansallisarkiston oikeusministeriön vankeinhoito-osaston kartat ja piirustukset II -kokoelmasta. Vangit sijoitettiin entisiin sotavankien parakkirakennuksiin. Kuhunkin majoitettiin 10-16 vankia. Sängyt tehtiin laudoista, patjojen täytteeksi laitettiin olkia ja tyynyihin pehkuu. Parakkien kamiinoista huolimatta rakennukset olivat kylmiä. Jotkut rakennukset muutettiin asuinkäyttöön. Yksi tällainen rakennus on sivun 19 kaaviossa numerolla 16 esiintyvä parakkirakennus. Rakennusta oli sotavankileirin aikana käytetty komppanian toimistona ja vuonna 1946 se muutettiin asuinkäyttöön. Kaaviossa numerolla 1 esiintyvä esikunta otettiin vankilan toimiston käyttöön. Tämä rakennus purettiin vasta 1970-luvun lopulla, kun nykyinen toimistorakennus valmistui. Rangaistussellit tehtiin kaaviossa numerolla 52 esiintyvään rakennukseen. Tästä rakennuksesta on arkistossa piirustus vuoden 1945 lopulta, jossa näkyy rakennuksen hormien paikat. Ilmakuvassa vuodelta 1952 voidaan nähdä hormien paikkoihin täsmäävät piiput tässä kyseisessä rakennuksessa.¹⁸

¹⁸ Peltomäki 1981, 16-18; Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston kartat ja piirustukset II, KA.

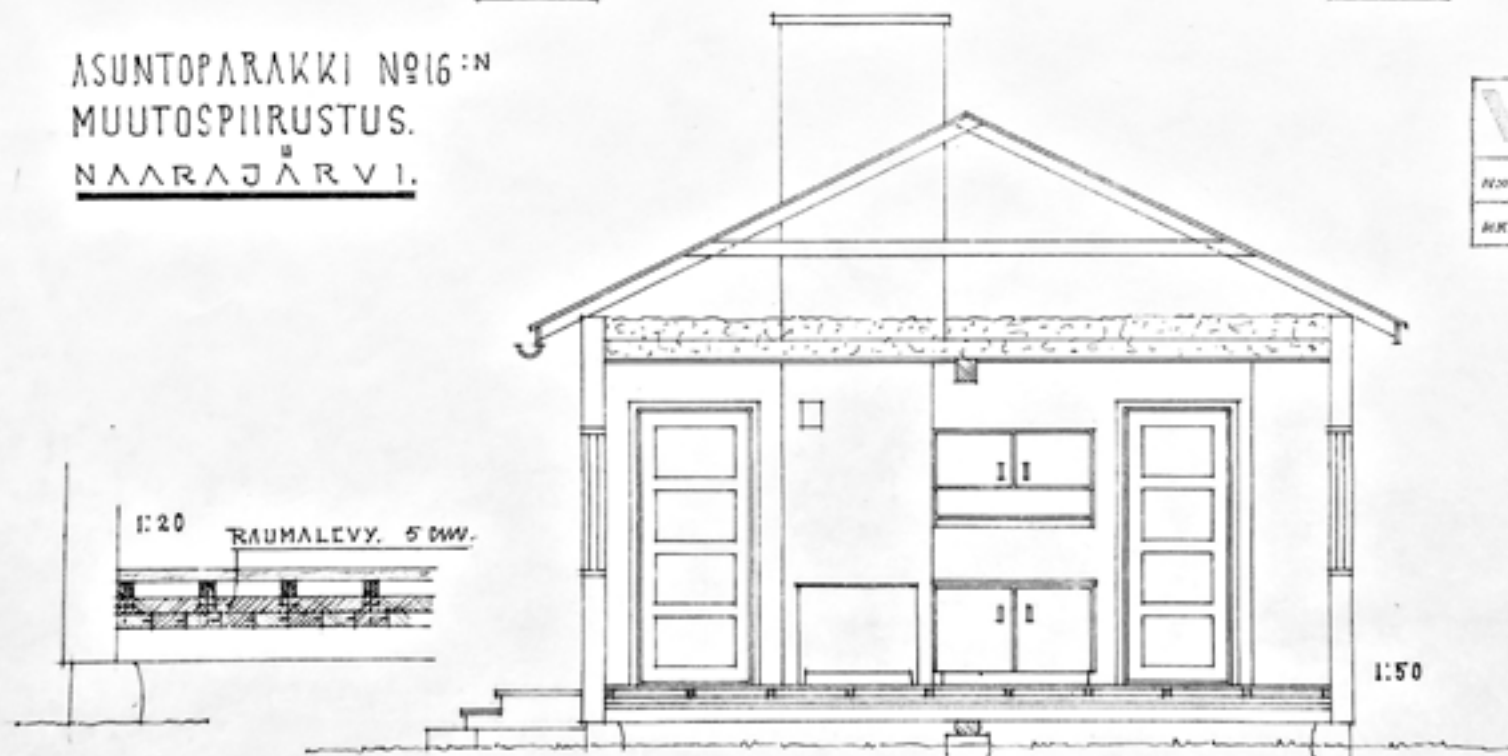

Sotavankien parakkirakennuksen muutospirustus Naarajärven vankilan tarpeisiin. KA.

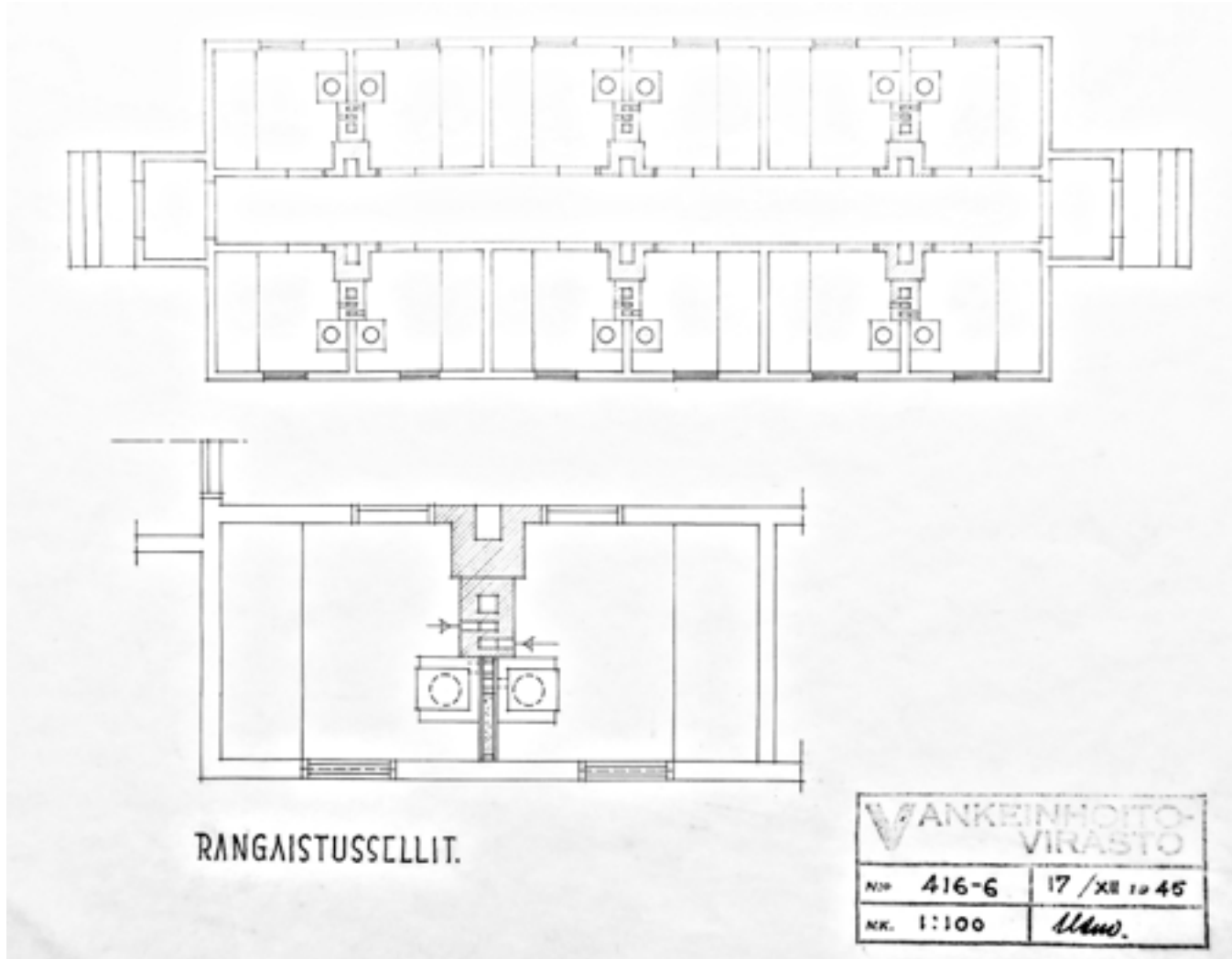

ASUNTOPARAKKI N^o16:^N
MUUTOSPIIRUSTUS.
NAARAJÄRVI.

VANKEINHOITO- VIRASTO	
N ^o 20	4 / VII 1946
M.K. 1:100	<i>Ham.</i>

Parakin numero 16 muutospirustus. KA.

Yksi sotavankileirin parakeista muutettiin rangaistussellirakennukseksi. Rakennukseen tehtiin kaksitoista pientä huonetta, joita yhdisti keskikäytävä. Huoneiden lämmitys tapahtui tulisijoilla käytävän puolelta. KA.

Kansallisarkistossa säilytettävässä oikeusministeriön vankeinhoito-osaston arkistossa on myös Naarajärven varavankilan kiinteistöjen ja rakennusten perus- ja asuntokortit. Asuntokorteissa on kerrottu asunnon koko, korjausten ajankohta ja se, kuka asuntoa on milloinkin asuttanut. Noin 50 neliön asuinrakennuksia on korttien joukossa kymmenkunta. Osa niistä on yhden työntekijän (perheineen) asuntoja. Tällaisia ovat esimerkiksi kirjanpitäjän asunto, joka on 43,2 m² kokoinen tai työnjohtajan asunto, jonka kerrotaan olevan 51,7 m² kokoinen. Osa tällaisista noin 50 neliön asuinrakennuksista on jaettu kahdelle työntekijälle, jolloin yhden asunnon kooksi tulee 20-25 neliötä. Useassa asuntokortissa on maininta, että ensimmäinen asukas on muuttanut asuntoon jo vuonna 1946. Kaikissa tämänkaltaisissa asuntorakennuksissa on tehty ”täyskorjaus” vuonna 1949. Selvityksen tekijät olettavat, että tällaiset asunnot ovat sotavankileirin henkilökunnalle pääosin vuonna 1942 valmistuneita asuinrakennuksia. Ne rakennettiin yhdeksi rakennusryhmäksi ja vielä vuonna 1952 ilmakuvassa tämä rakennusryhmä on erotettavissa. Verrattaessa sotavankileirijän asemapiirrokseen, osa tästä rakennusryhmästä puuttuu ja selvityksen tekijät olettavat, että vankilan aloittaessa toimintansa alueella, osa näistä rakennuksista siirrettiin Invalidiniemeen ja osa ehkä muuallekin. Sotavankileirin ajalla Invalidiniemellä ei ole tämänkokoisia asuinrakennuksia, mutta vuoden 1952 ilmakuvassa niitä näkyy. Niemellä oli jo valmiina sauna ja kellareita, joten se oli luonnollinen paikka asuinrakennuksille.

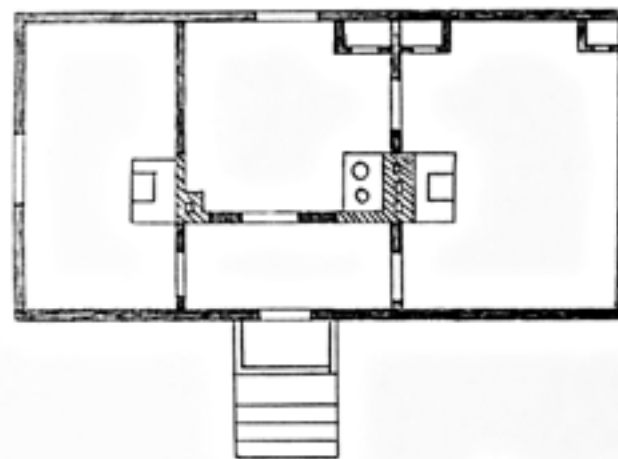
Sotavankileirin asemapiirrosta ja myöhempiä ilmakuvia ja karttoja vertailtaessa näyttäisi siltä, että osa rakennuksista on säilynyt näihin päiviin asti. Tällaisia rakennuksia ovat rantakerhorakennus ja perhetapaamisrakennus. Nykyisen rantakerhon paikalla on sotavankileirin aikana ollut upseerien ruokalarakennus. Tästä rakennuksesta ei kuitenkaan ole mitään muuta tietoa kuin rakennuksen muoto piirrettynä vuoden 1945 karttaan, joten sen koosta tai esim. kattomuodosta ei voida sanoa mitään. Nykyisen rantakerhorakennuksen kerrotaan valmistuneen

vuonna 1948 ja siitä löytyy pohjapiirustus vuodelta 1946. Piirustuksesta saa kuvan, että kyseessä on uudisrakennus, koska siinä ei ole mainintaa olemassa olevan rakennuksen muuttamisesta toiseen käyttötarkoitukseen. Arkistodokumenteista löytyy tieto, että upseerien ruokala oli kooltaan 84 m². Nykyinen rakennus on kooltaan 112 m². On mahdollista, että upseerien ruokalarakennusta on laajennettu ja muutettu se kerhohuoneistoksi.

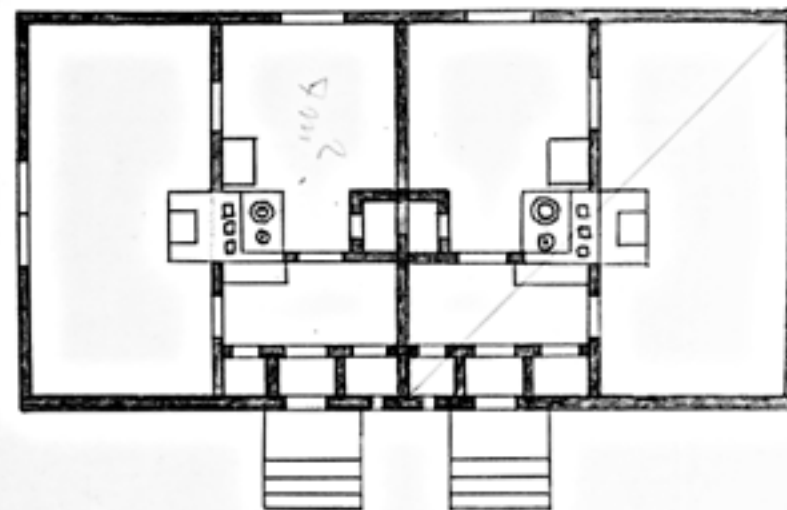
Nykyinen perhetapaamisrakennus näyttäisi olevan täsmälleen paikalla, jossa sotavankileirin aikana oli päävartiorakennus. Tästä rakennuksesta löytyy Kansallisarkistosta piirustukset, joista selviää, että rakennus oli kooltaan 12,9 m x 6 m ja siinä oli pulpettikatto. Perhetapaamiskeskusrakennus on harjakattoinen ja kooltaan 11,75 x 6,05 m joten muodoltaan ja kooltaan rakennukset eivät ole yhteneväiset. Lisäksi huonejärjestys ja hormien paikat ovat rakennuksissa erilaiset. Vaikuttaa erittäin epätodennäköiseltä, että päävartiorakennus olisi muutettu asuinrakennukseksi. Todennäköisempää on, että päävartiorakennuksen paikalle on joko siirretty jo olemassa ollut sotavankileirin aikainen majoitusparakki, joka on kunnostettu asuinkäyttöön. Toki on mahdollista myös se, että paikalla oli alun perin asuinparakki ja päävartio oli jossain muualla. Vankilan käyttöön muutetuista pienistä asuinrakennuksista ensimmäiset purettiin asuntokorttien mukaan jo vuonna 1959. 1950-luvun aikana alkoi nykyisen henkilökunnan asuinalueen rakentaminen ja väliaikaiseksi alun perin tarkoitettut rakennukset voitiin siten purkaa. Asuntokorttiin merkittiin tällöin ”purettu”. Useamman pienen asuinrakennuksen asuntokortissa on maininta lisäksi 1960-luvulla, että rakennus on otettu työhuonekäyttöön. Myös 1970-luvulla purettiin usea tällainen rakennus.¹⁹

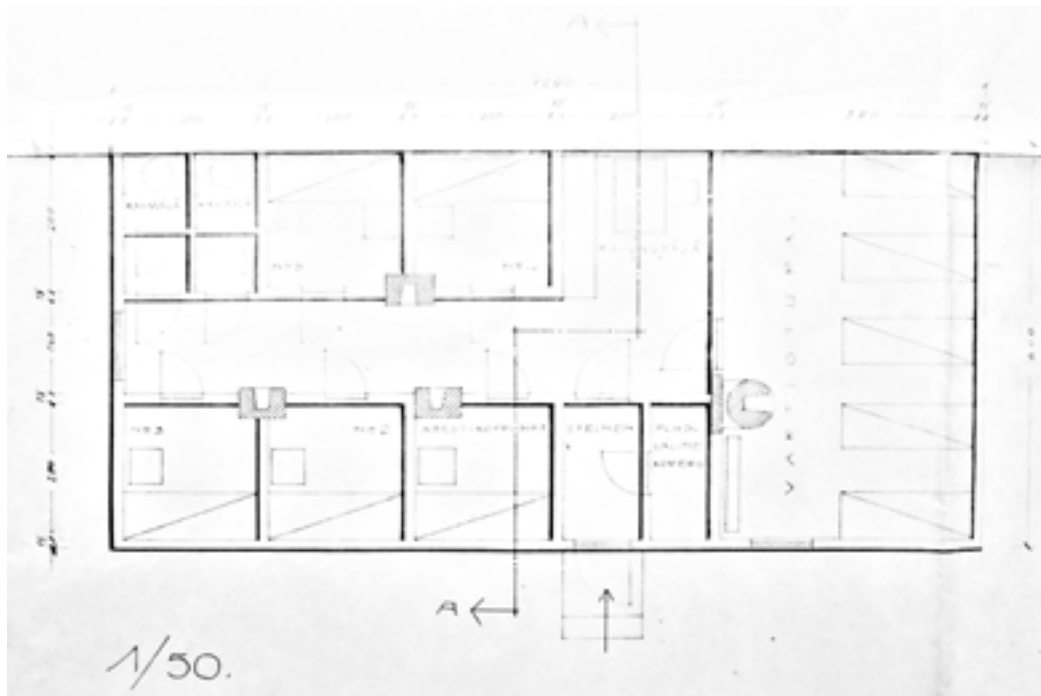
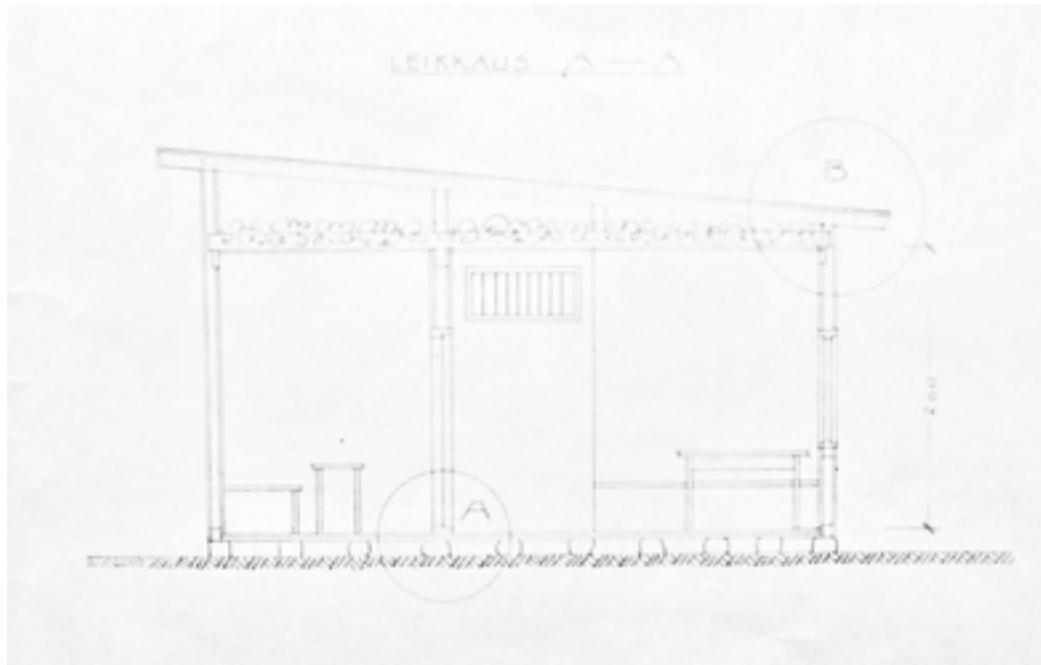
¹⁹ Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston kartat ja piirustukset II; T-8628/8; T-8682/7; Varavankiloiden kiinteistöjen ja rakennusten perus- ja asuntokortit, KA.

Tämäntyyppisiä asuinrakennuksia oli alueella kymmenkunta. Todennäköisesti rakennukset ovat sotavankileirin aikana rakennettuja miehistön asuntoja, jotka 1940-luvun lopulla korjattiin vankilan henkilökunnan asunnoiksi. Nykyinen perhetapaamisrakennus on todennäköisesti alun perin ollut yksi näistä rakennuksista. KA.

Kirjanpitäjän asunto.

Naarajärven sotavankileirin päävartion leikkaus- ja pohjapiirustus. Rakennus näyttäisi olevan samalla paikalla kuin nykyinen perhetapaamisrakennus, mutta on hyvin epätodennäköistä, että päävartiorakennus olisi muutettu asuinrakennukseksi. Todennäköisempää on, että paikalle siirrettiin sotavankileirin aikainen pieni majoitusparakki ja se otettiin vankilan henkilökunnan asuinkäyttöön. KA.

KÄYTETTIINKÖ NAARAJÄRVEN SOTAVANKILERIN RAKENNUKSISSA BETONIA?

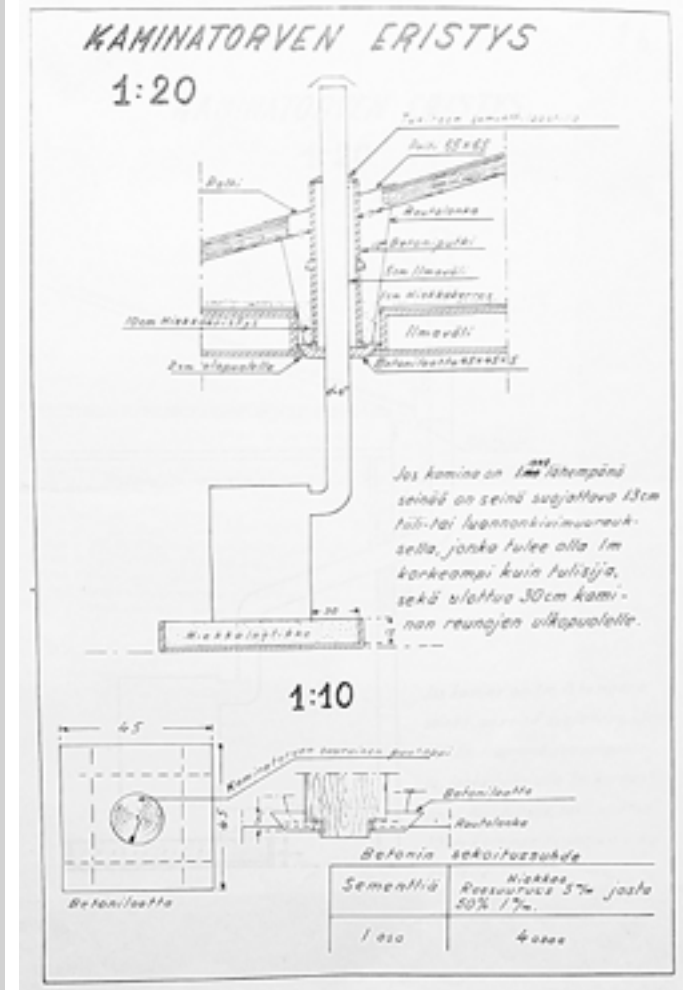
Arkistossa olevien piirustusten ja työselitysten mukaan sotavankileirin rakennusten perustuksissa käytettiin hirsii tai parruja. Alueella on myös joitain otaksuttavasti 1940-luvun betonirakenteita, joten kysymystä siitä, onko sotavankileirin rakennuksissa käytetty betonia kannattaa pohtia. Mahdollisia sotavankileirin aikaisia rakennuksia voisivat olla alueen maakellarit eli rakennukset 4 ja 16. Maakellari 4 ei kuitenkaan esiinny yhdessäkään sotavankileirin ajan kartoista. Maakellarin 16 paikalla on sotavankileirin aikana ollut kellari, mutta näyttää siltä, että se oli kooltaan pienempi verrattuna nykyiseen kellarin. Nykyisen kellarin koko on noin 112 m² ja sotavankileirin rakennusluettelossa paikalla olleen kellarin kooksi kerrotaan 40 m². Ainakin sotavankileirin alkuaikoina kellareiden rakentamiseen ei käytetty betonia päätellen huoltopäällikkö Pullisen kirjoittamasta listauksesta marraskuussa vuonna 1941 kotijoukkojen esikunnalle siihen mennessä valmistuneista sotavankileirin rakennuksista. Listauksen lopussa kerrotaan ”ruoka- ja perunakellarit sekä talli ovat rakennetut luonnonpuista ja turpeista, joten niistä ei ole ollut kustannuksia”.

Alueelta on löydetty myös muita vanhoja betonirakenteita. Esimerkiksi entisen Jyväskylätien toiselta puolelta on löydetty Savonlinnan museon tutkijoiden toimesta betonisia jäänteitä. Paikalla oli sotavankileirin aikaan talli ja jäänteiden on arveltu voivan olla tallirakennuksen pohja. Rakennusluetteloiden mukaan tallin kooksi on merkitty 204 m² ja paikalta löytyvän pohjan koko oli Savonlinnan museon tutkijoiden mittauksen mukaan 115,92 m². Betonissa oli sileää pyörörautaa, jota on käytetty muissa puolustuslaitoksen 1940-luvun betonirakenteissa. Varmuutta ei kuitenkaan ole siitä, että tallin jäänteet olisi sotavankileirin ajalta. Talli, jonka rakentamiseen huoltopäällikkö Pullisen mukaan oli käytetty vain luonnonpuita ja turvetta, oli valmistunut jo vuonna 1941 eikä ole tietoa siitä, missä tämä talli sijaitisi. Entisen Jyväskylätien toisella

puolella ollut talli valmistui rakennusluetteloiden mukaan vuonna 1943.

Yksi tapa tutkia sitä, onko betonia käytetty, on käydä läpi sotavankileirin rakennusajan kirjeenvaihtoa, jossa on mukana myös rakennustarpeiden tilauksia. Yhdessäkään tämän selvitystyön yhteydessä tutkitussa tilauskirjeessä ei mainita betonia. Sotavankileirille on tilattu esimerkiksi nauloja, pahvinauloja, lautta, rimaa, asbestilevyjä, ensoniittilevyjä, pellavansiemenöljyä, vuoraushuopaa ja kattohuopaa. Toisaalta joissain rakennusten kustannusarvioissa mainitaan betoni. Esimerkiksi 17.10.1943 päivätyssä kustannusarviossa, jossa yhtä toipilasparakia suunnitellaan muutettavaksi naissotavankiparakiksi, mainitaan ”perusbetonia savupiippuihin”. Ei ole tietoa, että toteutuiko muutostyö ollenkaan tai tämän kustannusarvion mukaisesti. Toisessa vuoden 1944 maaliskuulla laaditussa kustannusarviossa uudesta lottaparakista on myös mainittu perustuksiin käytettäväksi ”perusbetonia”. Tähän kustannusarvioon löytyy myös vastaus arkistosta ja vastauksessa lausutaan, ettei ”PM:n huolto-osasto suostu enää uusien rakennusten rakentamiseen” ja kehoitetaan kunnostamaan lottaparakki aiemmin myönnettyin määrärahoihin. Betoni mainitaan lisäksi kaminatorvien eristystä koskeissa asiakirjoissa. Helmikuussa vuonna 1944 myös Naarajärven sotavankileirille tuli päämajan palontorjuntatoimistosta kirje, jossa kerrottiin, että vuonna 1943 puolustusvoimain eri yksiköissä oli ollut yhteensä 616 tulipaloa. Kirjeessä oli ohjeet betonisesta kauluksesta torven välipohjan läpiviennin palosuojaksi, mutta palosuojaukselle annettiin myös vaihtoehtoinen tapa tehdä se tiilimuurauksesta ja hiekasta. Ei ole tietoa miten asia on Naarajärvellä toteutettu.²⁰

²⁰ T 8628/7; T8628/8, Nousiainen 4.12.2023 ja 16.1.2024.

Kaminatorven eristys ohjeissa on betonia, mutta ei ole tietoa siitä, onko tätä ohjeistusta noudatettu Naarajärven sotavankileirin rakentamisessa. KA.

NAARAJÄRVEN VANKILAN ASEMAKAAVAN MUOTOUTUMINEN

1900-luvun alkuvuosikymmeninä asemakaavoitus kehittyi tärkeäksi osaksi arkkitehtisuunnittelua. Yksittäisten rakennusten suunnittelun sijaan alettiin kiinnittää huomiota kokonaisuuksiin, erilaisiin näkymiin, aukiosommitelmiin ja puukujanteiden suunnitteluun. Kehitys näkyi myös maatalous- ja suovankiloissa, joita alettiin rakentaa 1920- ja 1930-luvuilla. Tämäntyyppiset vankilat, kuten Konnunsuon vankila Joutsenossa tai Pelson vankila Vaalassa rakennettiin omiin oloihinsa kauas keskustaajamasta, jolloin ympärillä olivat avarat viljelysmaat tai suoviljelykset. Sotien jälkeisessä Suomessa resurssit olivat niukat. Jälleenrakentaminen, siirtolaisten asuttaminen ja sotakorvausten maksaminen asettivat suuria haasteita ja vaikka vankilapaikkoja ei ollut maassa riittävästi, resursseja uusien vankiloiden rakentamiseen ei ollut. Vankeinhoitolaitoksen ratkaisu tilanteeseen oli suuntautuminen työsiirtolatoimintaan. Tällöin vankien työvoimalla voitiin helpottaa työvoimapulaa ja vähentää vankiloiden tilanauhtautta. Työsiirtolatoiminta tuli myös huollon kannalta halvemmaksi, koska se tarkoitti vähemmän rakennettavia seiniä, sellejä tai aitoja. Vangeille maksettiin työstä palkkaa, millä oli monia myönteisiä vaikutuksia vangin itsensä, hänen lähipiirinsä tai yhteiskunnan katsantokulmasta.²¹

Naarajärven vankilan perustaminen vuonna 1945 sijoittuu ajallisesti tähän hankalaan aikaan, jolloin resursseja oli vähän ja niitä keskitettiin suurempien ongelmien ratkaisemiseen. Naarajärven vankila oli työsiirtolatoimintaan verrattavissa oleva laitos siinä mielessä, että sillä oli paljon työtoimintaa. Rajoituksia työn teettämiseen asetti kuitenkin se, että Naarajärvelle sijoitettiin vankeinhoitolaitoksen ylilääkärin määräyksestä sairaita vankeja, jotka eivät pystyneet raskaaseen ruumiilliseen työhön. Siitä huolimatta vangit osallistuivat esimerkiksi metsätöihin, peltojen raivaukseen tai karjatalouden harjoittamiseen.

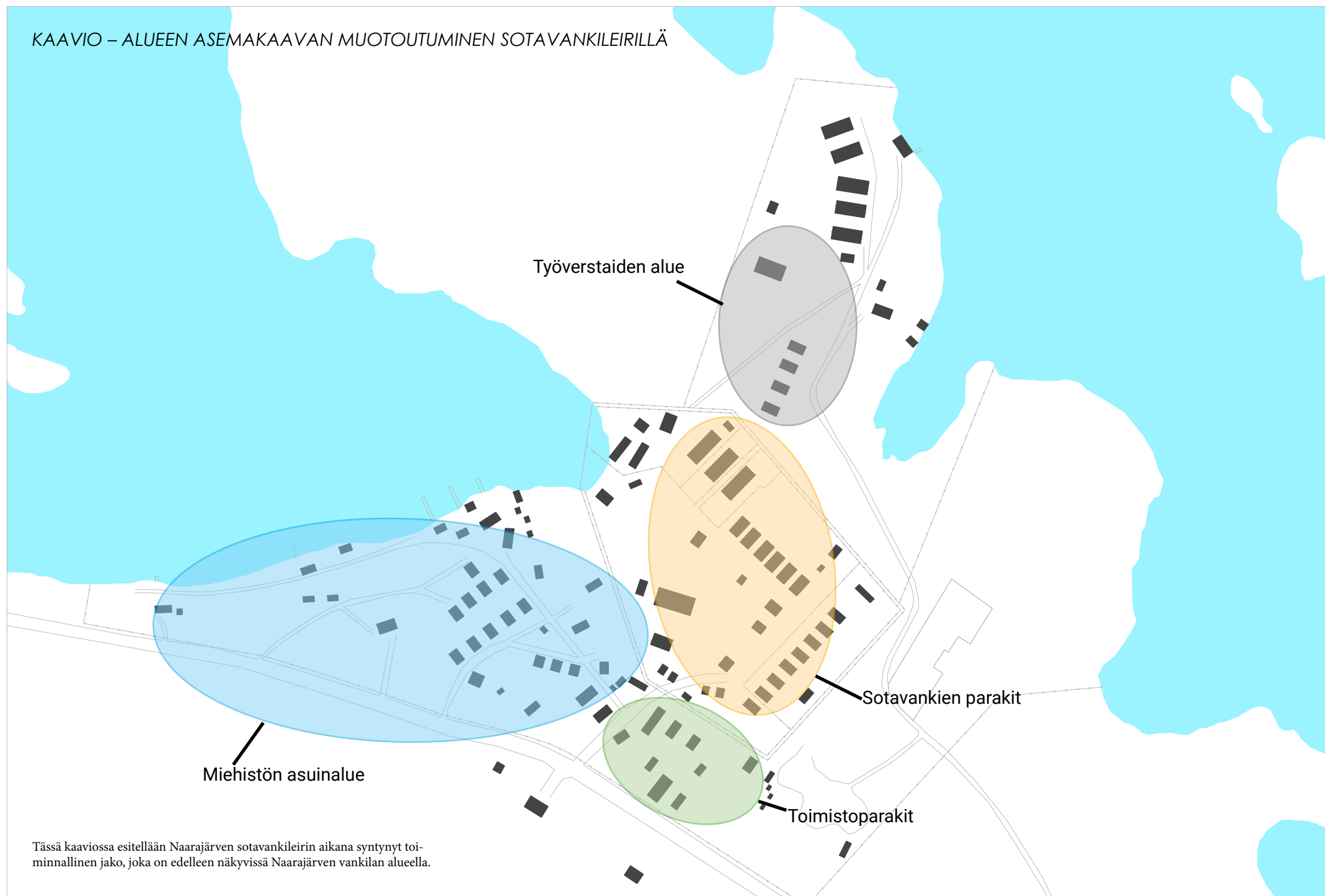
Suuri alkuaikoina työllistänyt tekijä oli alueen muuttaminen vankilan tarpeisiin. Vankila sijoitettiin sotavankileirin parakkeihin, joita oli paljon suhteellisen pienellä alueella ja jotka olivat melko pieniä kooltaan. Sotavankileirin aikana rakennusten sijoittelusta päätettiin pääosin leirissä, joten ylemmän tahon asemakaavallista ohjausta asiaan liittyen ei juuri ollut. Niinpä sotavankileirin aikana syntynyt jako erilaisiin alueisiin on edelleen näkyvisä vankilan rakennusten asemoinnissa. Leirin esikunta, huoltotoimisto ja toimistoparakki olivat alueella, jolla nykyisin on toimisto- ja hallintorakennukset. Vankien asuntolat ovat alarinteessä, jossa vuosina 1941–1944 oli pääosa sotavankien majoitusparakeista. Henkilökunnan asuinalue on muodostunut alueelle, jossa oli leirin päällystön ja miehistön asunnot. Myös työtoimintaan liittyvät rakennukset ovat suunnilleen samalla alueella kuin missä vuosina 1941–1944 olivat suutarin, räätälin ja puusepän verstaat. Alueen toiminnallinen jako oli jo olemassa ja se säilyi, kun rakennuksia uusitiin vähitellen.

21

Pajuoja 1993 64-75; Sinisalo 2001, 151; Peltomäki 1981, 61-68;

Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2015, 15; Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy 2010, 15. Vankilatoiminta Konnunsuolla päättyi vuonna 2011.

KAAVIO – ALUEEN ASEMAKAAVAN MUOTOUTUMINEN SOTAVANKILEIRILLÄ

VANKILALLE UUSIA RAKENNUKSIA 1950-LUVUN ALUSSA

Naarajärven vankilan rakennustöistä 1940-luvun lopulla löytyy hyvin vähän tietoa. Esimerkiksi Naarajärven vankilan lehtileikekirjan leikkeissä ei mainita mitään alueella tehdyistä rakennustöistä 1940-luvun lopulla tai 1950-luvun alussa. Vuoden 1952 tilannetta on tutkittu ilmakuvan, vanhojen valokuvien ja kirjallisuuden avulla. Vuoden 1952 tilanne on ollut sellainen, että noin 70 prosenttia sotavankileirin aikaisista rakennuksesta oli vankilan käytössä.

Olemassaolevat parakit olivat kylmiä ja huonokuntoisia, joten tärkeimmät rakennusprojektit alkuaikoina liittyivät vankien ja vankilan henkilökunnan asuintiloihin. Vankeinhoito-osaston rakennusmestari Urpo Nummela suunnitteleman nelisiipisen vankilarakennuksen ensimmäinen vankien asuntolasiipi ja hallintosiipi valmistuivat vuonna 1952. Asuntolasiivissä oli 16 yhteisselliä, pieni sairashuone, vartijan päivystyshuone, pelihuone, televisiohuone ja vankien keittiö. Hallintosiivissä oli toimitilat vartiopäällikölle, vartijoille, talouspäällikölle, sosiaalivirkailijalle, diakonille, ja kirjastolle. Lisäksi hallintosiivissä oli tilat poliklinikalle. Vankilan alkuaikoina vanha sotavankileiriaikana ”alakeittiönä” tunnettu rakennus toimi vankilan keittiönä. Ilmeisesti alun perin se oli tarkoitus hyödyntää uudessa vankilarakennuskokonaisuudessa, mutta sen tilalle päätettiin tehdä uusi keittiörakennus, joka valmistui vuonna 1950. Uusi perunakellari valmistui 1950-luvun alussa. Rakennuksessa oli peruna- ja juuresosaston lisäksi maitohuone, marja- ja säilykehuone sekä liha- ja kalahuone. Kellarin betonikatto sortui heti valmistumisensa jälkeen, ja uusi kattorakenne tehtiin puusta.²²

Naarajärven varavankilan historiikki -teoksessa kerrotaan, että Löytynlammen rantaan valmistui vuonna 1948 kerhorakennus henkilökunnan käyttöön.²³ Todennäköisesti kerhorakennus tehtiin laajentamalla paikalla ollutta

upseerien ruokalarakennusta. Kerhorakennuksen lähistölle ja järven rannan rinteelle ylemmäs tehtiin muutamia uusia asuinrakennuksia. Lähelle kerhorakennusta valmistui vuonna 1951 poikamiesasuntola eli Pojula. Rakennuksessa oli kahdeksan makuuhuonetta ja yhteiset keittiö- ja ruokailutilat. Ilmeisesti rakennuksen kellarikerroksessa oli yksi vierashuone. Toinen tälle alueelle valmistunut asuinrakennus (viereisen sivun kaaviossa kirjain C) saattaa olla entinen sotavankileirin asuinrakennus, joka 1950-luvun alussa siirrettiin tälle paikalle.²⁴ Löytynlammen rinteelle valmistui lisäksi henkilökunnan asuinrakennus (viereisen sivun kaaviossa numero 7) vuonna 1951. Tämä kyseinen rakennus on edelleen olemassa ja sitä on myöhemmin laajennettu.

Vanhojen sotavankileirin aikaisten kellareiden paikalle tehtiin ilmeisesti kaksi suurempaa kellaria (kaaviossa rakennukset D ja 16).

Mahdollisesti sotavankileirin miehistön asuinalueelta siirrettiin asuinrakennuksia myös Invalidiniemeen (viereisen sivun kaaviossa kirjaimet K, L, M).

Entisen Jyväskylätien toiselle puolelle valmistui rakennus alueelle, jossa sotavankileirin aikana oli talli. Tämä uusi rakennus oli mahdollisesti sikala.

Vaikka Naarajärvelle sijoitettiin invalidisoituneita tai kroonisesti sairaita vankeja, työ on alusta asti ollut olennainen osa vankilan toimintaa. Vankilalta käytiin metsätoissa ja pellonraivaustoissa. Vankilalla oli alkuun lehmiä, sikoja ja hevosia, joiden hoito työllisti päivittäin vankeja. 1950-luvulla vankilalla oli suutarin- ja räätälinverstaas, kirjansitomo ja sepän paja. Lisäksi alusta asti on tehty erilaisia puutöitä: veneitä, huonekaluja, ikkunanpuitteita ja ovia.²⁵

²⁴ Tieto pohjautuu rakennuskorttiin 1976/13, jossa kerrotaan rakennuksen valmistuneen vuonna 1942 ollen sotavankileirin perua. Rakennuskortissa on ilmoitettu, että rakennus käsittää asunnot 13 ja 14, jotka kumpikin ovat 3 h + k, kooltaan 117 m². Asunnot yhdistettiin vuonna 1978 yhdeksi asunnoksi. Pohjapiirustus vuodelta 1972 esitelty seuraavalla aukealla.

²⁵ Peltomäki 1981, 61-73.

²² Peltomäki 1981, 50-56.

²³ Peltomäki 1981, 48-49.

1. Rantakerho, 1948
2. Autokatos-varasto
7. Asuinrakennus, 1951
8. Autotalli
9. Pukukopit
16. Maakellari
20. Perhetapaamisrakennus

- A. Kellari ja ulkovarasto
- B. Poikamiesasuntola "Pojula", 1951
- C. Asuinrakennus (S)
- D. Maakellari (*)
- E. Ulkovarasto (*)
- F. Sikala (*)
- G. Perunakellari ja varasto (*), 1950-luvun alussa
- H. Keittiö, 1950
- I. Vankilarakennus, 1952
- J. Varastoja (*)
- K. Asuinrakennus (S)
- L. Asuinrakennus (S)
- M. Asuinrakennus (S)
- N. Ulkovarasto (*)

Kaavio on tehty vertailemalla 1940-luvun karttoja sotavankileirin alueesta vuoden 1952 ilmakehuun. Numeroilla merkityt rakennukset ovat edelleen olemassa. Sulkeissa on esitetty lisätietoja. *-merkki tarkoittaa, että käyttötarkoitus on päätetty eikä todellisesta käyttötarkoituksesta ole tietoja. S-kirjain tarkoittaa, että rakennus on todennäköisesti sotavankileirin aikainen ja siirretty 1940-luvun lopussa tai 1950-luvun alussa tälle paikalleen. Valmistumisvuosi on merkitty vain jos siitä on tieto.

Rakennukset vuonna 1952

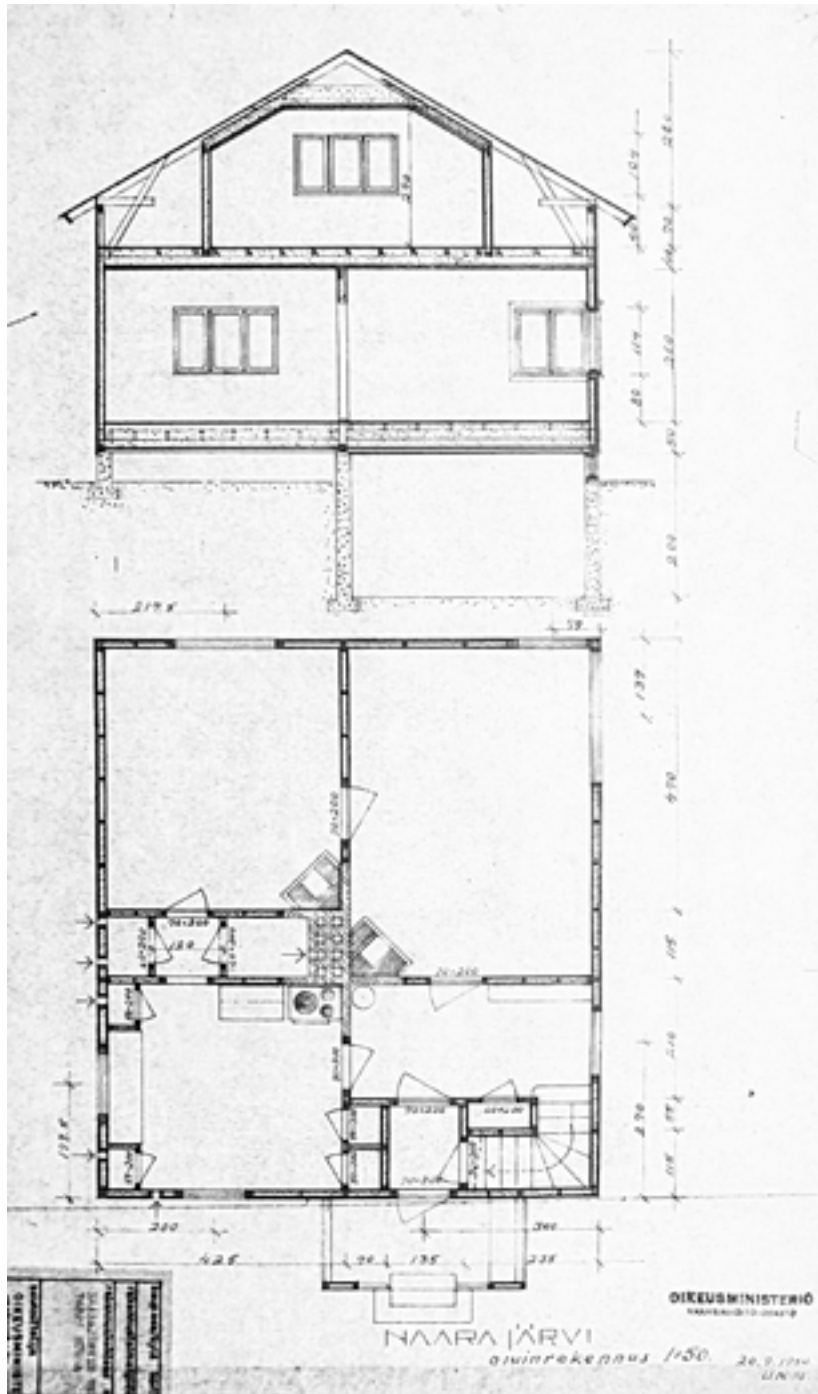
- olemassa olevat
- uudet rakennukset
- puretut rakennukset

Tämä kuva on oikeusministeriön vankeinhoito-osaston arkistossa Kansallisarkistossa. Kuvan yläpuolelle albumiin on kirjoitettu "Syksyllä v. 1951". Vankila oli ollut toiminnassa jo kuusi vuotta, ja alue oli edelleen pitkälti samannäköinen kuin sotavankileirin aikana.. Kuvassa on sotavankileirille vuonna 1941 valmistuneet parakkirakennukset, jotka sivun 19 kaaviossa on merkitty numeroilla 55-60) KA.

Tässä kuvassa näkyy vuonna 1950 valmistunut keittiörakennus. Oikeassa laidassa ja kuvan keskellä olevat pienemmät rakennukset ovat satavankileirin aikaisia parakkeja. Vasemmalla puiden takana näkyy uuden vankilan rakennustyöt. KA.

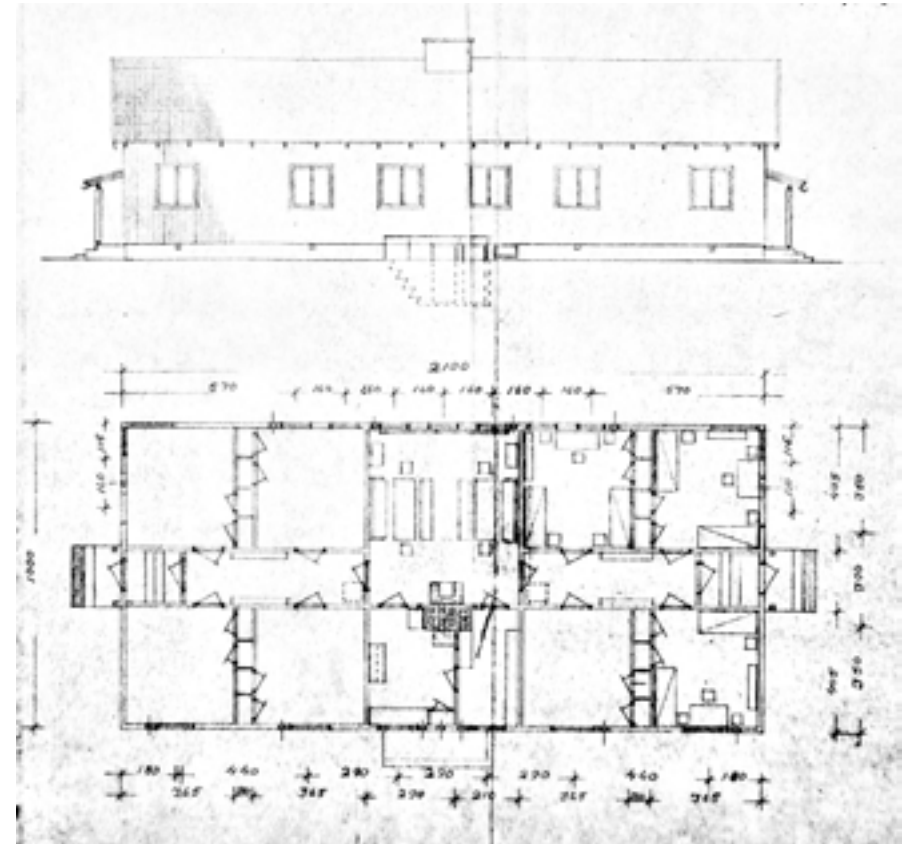
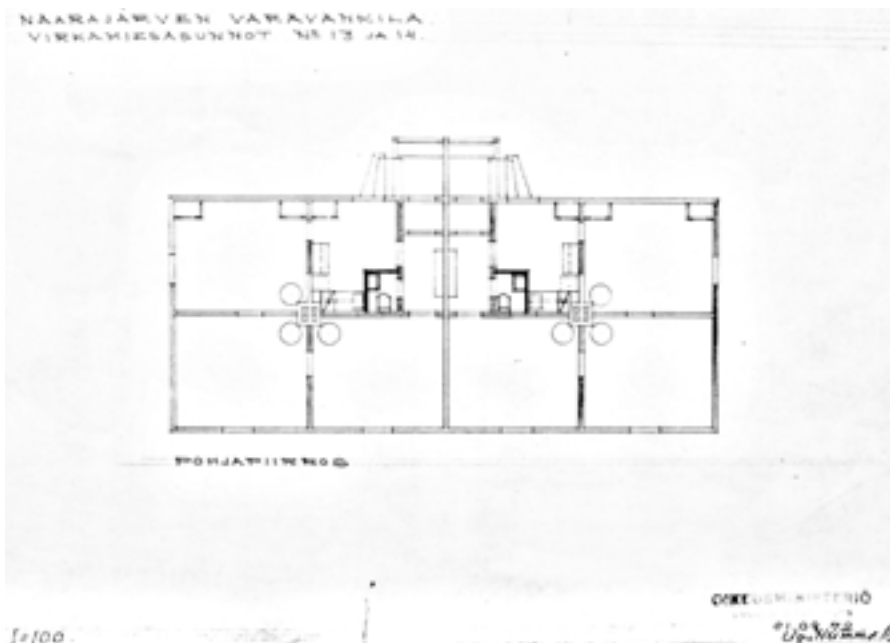

Rantakerho kuvattuna todennäköisesti 1950-luvun alussa. KA.

Nykyisen asuinrakennus numero 7:n ensimmäinen osa valmistui vuonna 1951. Rakennusta on myöhemmin laajennettu. KA.

Pojulaksi kutsutun poikamiesasuntolan kuva 1950-luvun lopulta. Viereinen pohja- ja julkisivupiirros on vuodelta 1950. Pojula valmistui vuonna 1951. KA.

Tämä asuinrakennus on mahdollisesti siirretty muualta Löytynlammen rannan rinteeseen 1950-luvun alussa. KA.
Vuoden 1952 kaaviossa rakennus on merkitty kirjaimella C.

ALUEEN RAKENTUMINEN 1950- JA 1960-LUVUILLA

1950-luvun alussa aloitettua henkilökunnan asuinalueen rakentamista jatkettiin koko vuosikymmenen ajan. Vuonna 1951 valmistunutta asuinrakennusta laajennettiin vuonna 1956 (rakennus 7). Lisäksi valmistui kaksi neljän perheen asuinrakennusta vuosina 1958-1959 (rakennukset 12 ja 14). Vankilan johtajille valmistui asuinrakennus vuonna 1960 (rakennus 6). Se tehtiin samalle paikalle, jolle vuonna 1943 oli valmistunut sotavankileirin upseerien asuinrakennus. Muut asuinrakennukset ovat rakennusmestari Urpo Nummelan suunnittelemaa, mutta johtajien asuinrakennus on oikeusministeriön arkkitehtina toimineen Henno Kamppurin käsialaa.

Maakellari (4) ja autotalli (5) ovat saattaneet olla jo 1950-luvun alussa olemassa. 1950-luvun alun tilanteesta ei ole kuin yksi ilmakeku, joka ei ole niin tarkka, että siitä voisi erottaa nämä pienet rakennukset, joten on mahdollista tietää varmasti milloin rakennukset ovat valmistuneet. Maakellaria on epäilty myös sotavankileirin aikana valmistuneeksi, mutta varmuutta asialle ei ole tämän selvitystyön yhteydessä saatu. Johtajien asuinrakennuksen autotalli on alun perin ollut varastorakennus ja autotalliksi se on muutettu 1960-luvun puoliväliin mennessä. Johtajien asuinrakennuksen suunnitelleen Henno Kamppurin laatimassa asemapiirroksessa vuodelta 1958 silloinen varasto on merkitty purettavaksi. Ilmeisesti se kuitenkin päätettiin muuttaa autotalliksi. Rakennuksesta löytyy Urpo Nummelan muutospiirustus vuodelta 1959. Vankilarakennuksen toinen vaihe valmistui vuonna 1955. Toisessa vaiheessa valmistuivat toinen sellisiipi ja ruokasali, joka yhdistyi vuonna 1950 valmistuneeseen keittiöön. Nelisiipistä vankilarakennusta alettiin kutsua ”Nummelan lentokoneeksi”, koska rakennus muistutti ilmasta katsottuna lentokoneen muotoa. Uuteen sellipiiseen valmistui 20 yhden hengen selliä, 8 viiden hengen selliä ja 9 neljän hengen yhteishuonetta. Lisäksi siivessä

oli sairastuvan päivystyshuone, vankien keittiö, puhde-työhuone ja jalkineiden kuivaus ja säilytys huone.²⁶

Uusi puusepänverstaas valmistui vuonna 1955 (rakennus 28). Rakennus on rakennusmestari Urpo Nummelan suunnittelema. Yläpihan alueelle valmistui vuonna 1955 venevarasto (rakennus 19) vankityönä. Puusepänverstaalla tehtiin puuveneitä, ja ne tuotiin odottamaan myymistä kyseiseen varastoon.

Vankilarakennuksesta rannan suuntaan valmistui autotalli- ja korjaamorakennus vuonna 1964 (rakennus 26).

Jyväskylätien toiselta puolelta siirrettiin kaksi rakennusta Ala-Siilin-järven rantaan 1960-luvun puolivälissä. Toinen oli vuonna 1943 valmistunut talli ja ilmeisesti vankilan aikana sikalana toiminut (rakennus 39) ja toinen tämän viereen vuonna 1947 tehty varastorakennus (38). Lisäksi vankityönä tehtiin varastokatoksia nykyiselle työhuonerakennusten alueelle (rakennukset 34 ja 35). Muita apu- ja varastorakennuksia tehtiin koko alueelle.

Alueella oli vielä joitain vankileirin parakkeja, jotka oli merkitty asuinkäyttöön. Vuoden 1965 heinäkuussa ilmestyneessä lehtijutussa kerrotaan, että vankileirijän parakit on jo jätetty tyhjilleen, koska ne ovat huonokuntoisia, ja monet vartijat ovat rakentaneet omakotitaloja Maaselänmäelle eli Naarajärven kylälle.²⁷

²⁶ Peltomäki 1981, 55-56.

²⁷ Lehtileike 8.7.1965

KAAVIO – ALUEEN RAKENNUKSET VUONNA 1967

4. Maakellari	A. Ulkorakennus
5. Autotalli	B. Asuinrakennus ja ulkorakennus
6. Vanha johtajan asunto, 1960	C. Rasvauslaituri
7. Asuinrakennuksen laajennus, 1956	D. Muuntaja
11. Ulkovarasto, 1950-luvun loppu	E. Ulkovarasto
12. Asuinrakennus, 1958	F. Vartijan koppi, 1962
15. Ulkovarasto, 1950-luvun loppu	G. Sellisiipi 2 ja ruokalasiipi, 1955
14. Asuinrakennus, 1959	H. Sekavarasto
19. Varastorakennus, 1955	I. Sekavarasto ja rasvauslaituri
26. Autokorjaamo (nykyinen vankisauna ja kuntosali), 1964	J. Puutavaravarasto
27. Vedenpuhdistamo (nykyinen grillimaja)	K. Veneveistämön laajennus
28. Puusepänerverstaas, 1955, laajennus 1966	L. Puutavaravarasto
29. Kiinteistöhuollon rakennus, 1954	M. Vedenpuhdistamo
34. Katos	
35. Varastorakennus	
37. Puuliiteri	
38. Pajavarasto	

Kaavio on tehty vertailemalla vuoden 1952 ilmakuvaa vuoden 1967 asemapiirrokseseen. Numeroilla merkityt rakennukset ovat edelleen olemassa. Sulkeissa on esitetty lisätietoja. Valmistumisvuosi on merkitty vain jos siitä on tieto. Puuliiteri ja pajavarasto (37 ja 38) siirrettiin tälle paikalleen entisen Jyväskylätien toiselta puolelta.

Rakennukset vuonna 1967

- olemassa olevat
- uudet rakennukset
- puretut rakennukset

Vasemmallä kaksi kuvaa 1950-luvulla valmistuneesta rakennusmestari Urpo Nummelan suunnittelema vankilarakennuksesta. Yllä kuva puutyöhuoneelta. Kaikki kuvat on 1950-luvun lopulta. KA.

Tämä valokuva on ilmeisesti 1950-luvun lopulta. Kuvan keskiosassa näkyy vuosina 1950-luvun alkupuolella valmistunut vankilarakennus etelän suunnasta kuvattuna. Oikealla laidassa näkyy yksi alueen sotavankileirin parakeista. KA.

Vankilarakennus idästä. Vasemmalla näkyy ruoksalin ja keittiön käsittävä siipi ja oikealla selliosasto I. KA.

AVOVANKILAKSI VUONNA 1975, TEOLLISUUSHALLIEN VALMISTUMINEN

Ennen 1970-luvun puoliväliä alettiin suunnitella vankilan muuttamista avovankilaksi ja samalla alueelle ryhdyttiin suunnittelemaan teollisuushallien rakentamista. Maataloudesta luovuttiin jo vuosikymmenen alkupuolella. Viimeiset siat lähtivät sikalasta vuoden 1972 lopulla ja vuosina 1972-73 myytiin vankilan maatalousvälineet ja -koneet. Alussa suunnitelmissa oli vain puuteollisuushallin rakentaminen, mutta pian suunnitelmiin tuli mukaan myös metalliteollisuushalli. Suunnitelma oli, että vankilan teollistaminen tehdään samalla, kun se muuttuu sairavankilasta avovankilaksi.²⁸

Naarajärven vankilasta tuli avolaitos heinäkuussa vuonna 1975. Käytännössä vankiaineksen vaihtuminen vei kuitenkin useamman vuoden ja lisäksi vankilalla oli edelleen suljettu osasto. Ensimmäinen puutöiden tekoon tarkoitettu teollisuushalli valmistui vuonna 1975 ja metallityöhalli valmistui vuonna 1978. Puutyöhalli tuli tarpeeseen, sillä vankilalla tehtiin tuohon aikaan paljon puuveneitä. Vuonna 1974 uutisoitiin, että vankila teki 250 puuvenettä vuodessa. Malli oli 5 metrin kokoinen ja se myytiin asiakkaalle 600 markan hinnasta (vuoden 2022 rahassa 654,61 €) Lisäksi vankilalla tehtiin kuorma-autojen lämpölavoja, kerrostalojen roskalaatikoita, ovia ja ikkunoita sekä esimerkiksi pirtin kalustoja. Metallityöhallissa ryhdyttiin tekemään esimerkiksi alihankintatöitä VR:lle.²⁹

Vuonna 1979 valmistui uusi toimistorakennus. Toimistorakennus suunniteltiin oikeusministeriön vankeinhoitolaitoksessa, ja se tehtiin omana työnä. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Unto Toivonen. Työmaan vastaavana mestarina oli vankilan työmestari Paavo Kotiranta. Sähkötöiden aliurakoitsijoina työmaalla oli Sähköpari Oy ja ilmastointitöiden Pieksämäen Peltityö.³⁰

Lehtikirjoituksissa vuonna 1980 tuodaan esille, että toi-

mistorakennuksen valmistuminen oli rajapyykki vankilan historiassa, koska sen myötä poistettiin käytöstä viimeinenkin sotavankileirin aikainen väliaikaisratkaisu eli vanha toimistoraketti.

Vuonna 1979 päättynyt rakennusvaihe oli merkittävä, koska sen aikana oli tapahtunut vankilan teollistuminen ja avolaitokseksi siirtyminen. Pieksämäen lehti kirjoittaa, että ”*Naarajärven varavankila ehti ”valmiiksi” parahiksi vankeinhoitolaitoksen 100-vuotissyntymäpäivien kynnyksellä*” vuonna 1980. Samassa lehtikirjoituksessa todetaan, että seuraavaksi on syytä alkaa tehdä vangeille parempaa asuntolaa.³¹

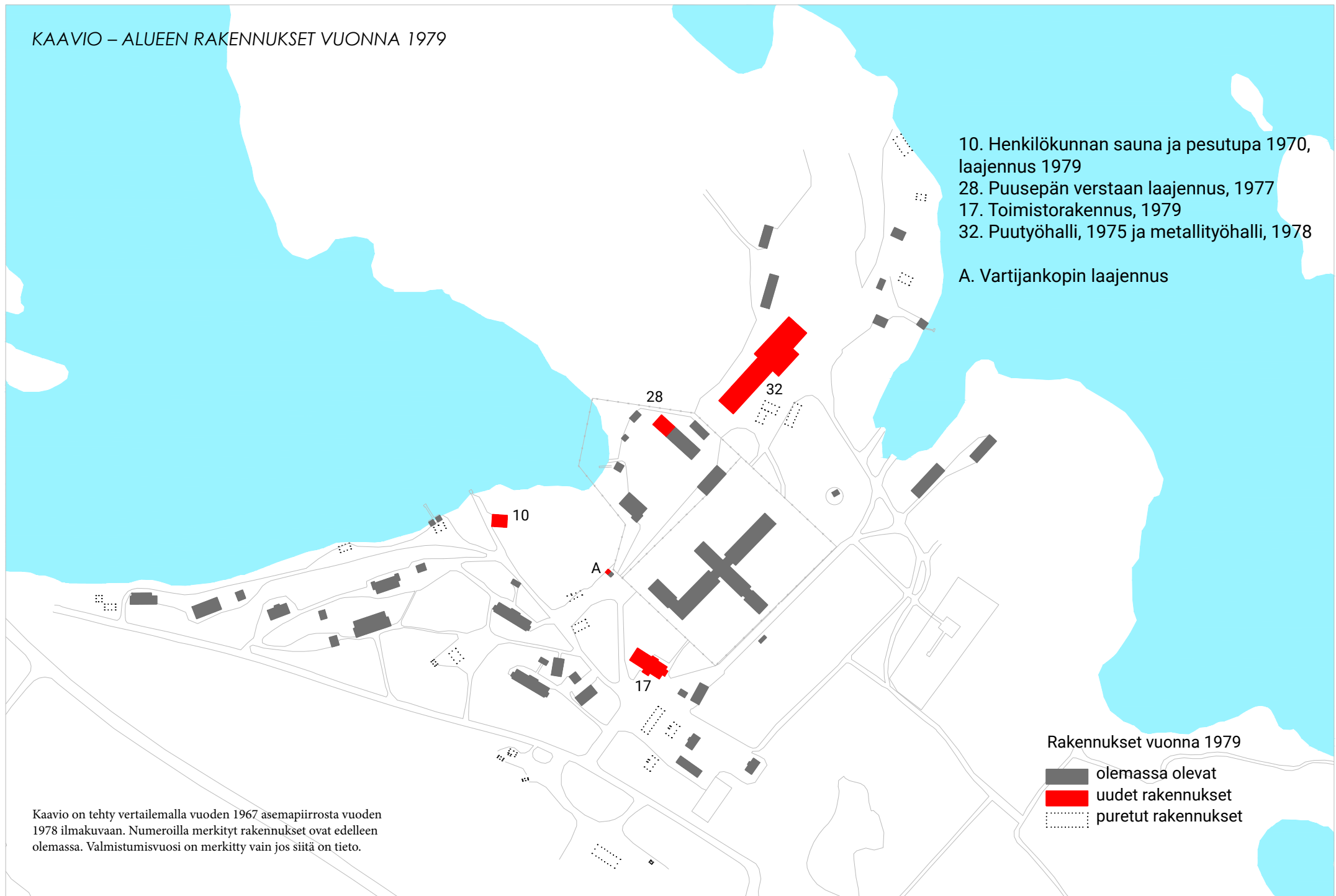
31 Pieksämäen lehti 23.5.1980

28 Lehtileikkeet 31.10.1972; 6.9.1973; 10.1.1974; 30.5.1974.

29 Länsi-Savo 31.10.1978; Savon Sanomat 21.1.1981.

30 Länsi-Savo 14.12.1978, Keski-Suomalainen 14.12.1978.

KAAVIO – ALUEEN RAKENNUKSET VUONNA 1979

Vankilalla valmistettiin aikanaan paljon puuveneitä. Esimerkiksi vuonna 1974 vankilalla tehtiin yhteensä 250 venettä. Kuva on 1980-luvun puolelta. KA.

Uuden toimistorakennuksen valmistuminen vuonna 1979 oli vankilalle iso asia. Toimistohuoneet olivat siihen asti olleet entisessä sotavankileirin parakissa. Kuvat on 1980-luvulta. KA.

1970-luvun puolivälissä vankilalle valmistui puutyö- ja metallihalli. KA.

Ilmakuva vankilan alueesta vuodelta 1978. MML.

1950-luvulla valmistunut vankilarakennus todennäköisesti 1980-luvulla. Puurakenteinen vankila ei tarjonnut tyydyttävää asumistasoa asukkailleen enää tässä vaiheessa. KA.

TEOLLISUUSHALLEJA LAAJENNETAAN 1980-LUVULLA

Autojen huolto aloitettiin vankilalla jo 1980-luvun alussa. Ensimmäisenä autonsa huoltoon toivat poliisit, ja vähitellen myös yksityisille ihmisille tuli mahdollisuus huollattaa autonsa vankilalla. Vähitellen vankilassa ryhdyttiin kunnostamaan käytöstä poistettuja poliisiautoja uudelleen käyttöön yksityisille markkinoille. Vankilan alue liitettiin kunnalliseen vesijohtoverkkoon keväällä 1985.³² Vuonna 1986 suljettu osasto lakkautettiin, ja Naarajärven vankilasta tuli kokonaan avovankila. Teollisuushallin laajentaminen tehtiin vuosina 1986–87. Uuteen osaan tuli tilat autokorjaamolle ja työnjohdolle. Laajennusosan suunnitteli Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela. Vuonna 1987 valmistui myös heidän suunnittelema uusi lämpökeskus (rakennus 37). Kun autokorjaamolle saatiin uudet tilat teollisuushalliin, entinen korjaamo muutettiin puutyöhalliksi.³³

Vuonna 1988 oikeusministeriön vankeinhoito-osastolla laadittiin vankilan alueen ja tilojen kehittämisen ja kunnostusohjelma. Siinä vankilan silloista nykytilannetta kuvataan näin: ”Naarajärven varavankila toimii avolaitoksena, jossa viime vuosina on erityisesti kehitetty teollisuustoimintoja.[- -]Teollisuustoimintoja on laajennettu ja rakennettu vähitellen pieninä hankkeina ilman kokonaissuunnitelmaa. Kehitys on johtanut mm. siihen, että nykyisten tuotanto- ja varastorakennusten laajentaminen on jatkossa vaikeaa, kun asuntoalue ja tonttimaan rajat tulevat vastaan. Alueen liikennejärjestelyt ovat sekavat ja selkeät reitit puuttuvat. Ulkovarastointialueita ei ole järjestetty tarkoituksen mukaisesti, vaan saman toiminnon varastoja on useassa paikassa ja urheilukenttä on jouduttu ottamaan varastoalueeksi. Teollisuusalueen kulunvalvonta on vaikea nykytilanteessa järjestää.”

³² Savon Sanomat 21.1.1981; Savon Sanomat 8.1.1985; Pieksämäen lehti 5.12.1985.

³³ Pieksämäen lehti 2.3.1986; Pieksämäen lehti, 26.7.1989.

Asuinrakennuksista ohjelmassa kerrotaan, että niiden normaali ikääntyminen aiheuttaa kunnostustarvetta. Rantakerhosta mainitaan, että se on käyttämätön johtuen sen sijainnista etäällä vankilan asuntolasta. Rakennuksen lämpöputkistojen kerrotaan käyttämättömyyden vuoksi menneen epäkuntoon.³⁴

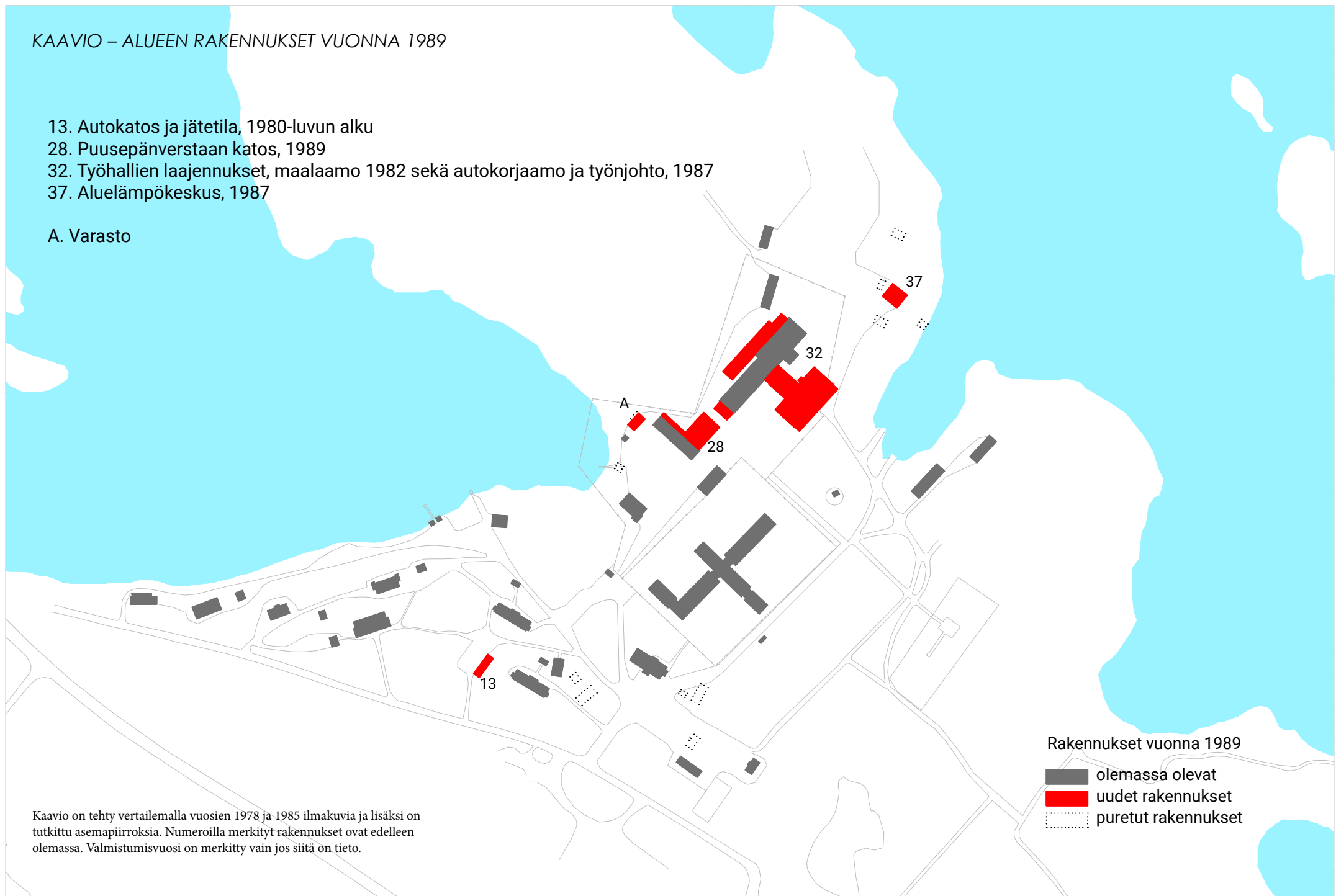
Ohjelmassa kerrotaan myös, että vankien liikuntatilat ovat liian pienet ja puutteelliset. Tilanteen parantamiseksi Löytynlammen rannan läheisyydessä ollut autotallirakennus muutettiin vankien kuntosali- ja saunarakennukseksi. Henkilökunnan asuinrakennusten silloista tilannetta kuvataan siten, että niistä on suuri osa tyhjillään. Ohjelmassa esitellään vaihtoehtoisia tapoja parantaa alueen liikennejärjestelyjä ja valvontajärjestelmää sekä tehostaa tilojen käyttöä. Kaikkia ohjelmassa esitetyjä parannusehdotuksia ei sellaisenaan toteutettu, mutta ilmeisesti alueen aitaus uusittiin ja aidan paikkaa osin muutettiin. Vuonna 1990 hankittiin lisää maata vankilan kiinteistöön Ala-Siilin järven rajautuvalta osalta. Lisäksi tämän suunnitelman pohjalta yksi entisistä henkilökunnan asuinrakennuksista muutettiin perhetapaamisrakennukseksi (rakennus 20).

³⁴ Naarajärven varavankilan asiakirjat 1964-1990, KA.

KAAVIO – ALUEEN RAKENNUKSET VUONNA 1989

- 13. Autokatos ja jätetila, 1980-luvun alku
- 28. Puusepänverstaan katos, 1989
- 32. Työhallien laajennukset, maalaamo 1982 sekä autokorjaamo ja työnjohto, 1987
- 37. Aluelämpökeskus, 1987

A. Varasto

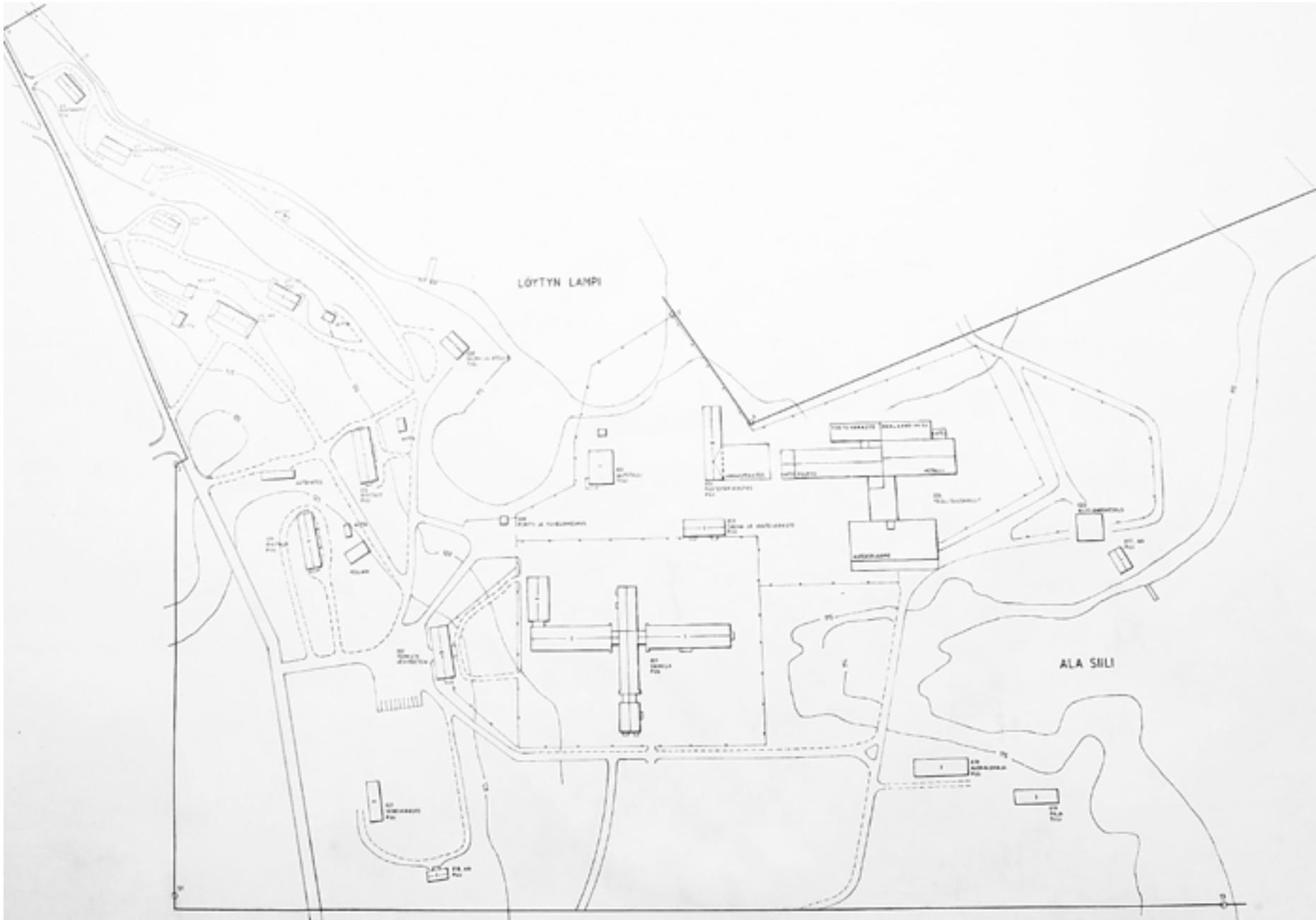
Kaavio on tehty vertailemalla vuosien 1978 ja 1985 ilmakuvia ja lisäksi on tutkittu asemapiirroksia. Numeroilla merkityt rakennukset ovat edelleen olemassa. Valmistumisvuosi on merkitty vain jos siitä on tieto.

Rakennukset vuonna 1989

- olemassa olevat
- uudet rakennukset
- puretut rakennukset

Ilmakuva vankilan alueesta vuodelta 1985. MML.

Vankilan asemapiirustus vuodelta 1989. Piirustuksen rakennusluetteloon on tehty käsin merkintöjä purettavista rakennuksista. Purettaviksi suunniteltiin Poijulaa eli poikamiesasuntolaa, kahta pientä asuinrakennusta, joista toinen Invalidiniemessä Ala-Siilin rannalla (tämä purettiin ilmeisesti heti, koska sitä ei ole enää vuoden 1989 ilmakuvassa) ja toinen lähellä Poijulaa. Lisäksi purettavaksi suunniteltiin Rantakerhoa. Poikamiesasuntola ja sen läheisyydessä ollut pieni asuinrakennus purettiinkin 1990-luvulla, mutta Rantakerho säilytettiin. KA.

UUDET VANKIEN ASUNTOLAT ALULLE 1990-LUVULLA

1990-luvulle tultaessa 1950-luvun alussa valmistunut vankilarakennus alkoi olla huonokuntoinen ja tiloiltaan vanhanaikainen. Vangit asuivat pääasiassa kuuden hengen huoneissa, ja yhden hengen huoneita ei ollut kuin alle 20 kappaletta. Ilmanvaihto oli rakennuksessa huono. Suunnitelma uusien sellirakennusten rakentamisesta hyväksyttiin vuonna 1996. Suunnitelmaan kuului uusien asuinrakennusten ja huoltorakennuksen rakentaminen. Ensimmäistä asuinrakennusta alettiin rakentaa syksyllä vuonna 1997 ja se valmistui seuraavan vuoden kesällä (rakennus 22).³⁵

Kun ensimmäinen uusi asuinrakennus oli otettu käyttöön, huomattiin, että sen varasto- ja huoltotilat olivat liian pienet. Piirustuksia korjattiin hieman ennen seuraavien asuinrakennusten aloittamista.³⁶

Metallihallin laajennus valmistui vuonna 1994.³⁷ 1980-luvun lopulla laaditun vankilan alueen ja tilojen kehittämis- ja kunnostusohjelman mukaisesti alueen liikennejärjestelyjä muutettiin ja 1950-luvulla valmistuneen vankilarakennuksen keittiöpäättyyn lisätiin vartiokoppi. Lisäksi vuoden 1999 kaaviossa näkyy toteutettuna entisen autotallin muuton vankien kuntosaliksi ja saunaksi (rakennus 26). Kehittämis- ja kunnostusohjelmassa käytiin läpi myös henkilökunnan asuinrakennusten tilannetta, ja todettiin osan niistä olevan tyhjillään. Vuoteen 1999 mennessä purettiin kaksi henkilökunnan asuinrakennusta Löytynlammen rannan rinteestä. Toinen niistä oli vuonna 1951 valmistunut Pojula eli poikamiesasuntola ja toinen mahdollisesti samantyylinen pieni asuinrakennus kuin nykyinen perhetapaamiskeskus. Tämä rakennus oli mahdollisesti siirretty Löytynlammen rantaan jostain

muualta alueelta 1940-luvun lopulla tai 1950-luvun alussa.

35 Savon Sanomat 17.4.1994; Pieksämäen lehti 26.4.1996; Savon Sanomat 15.10.1997.

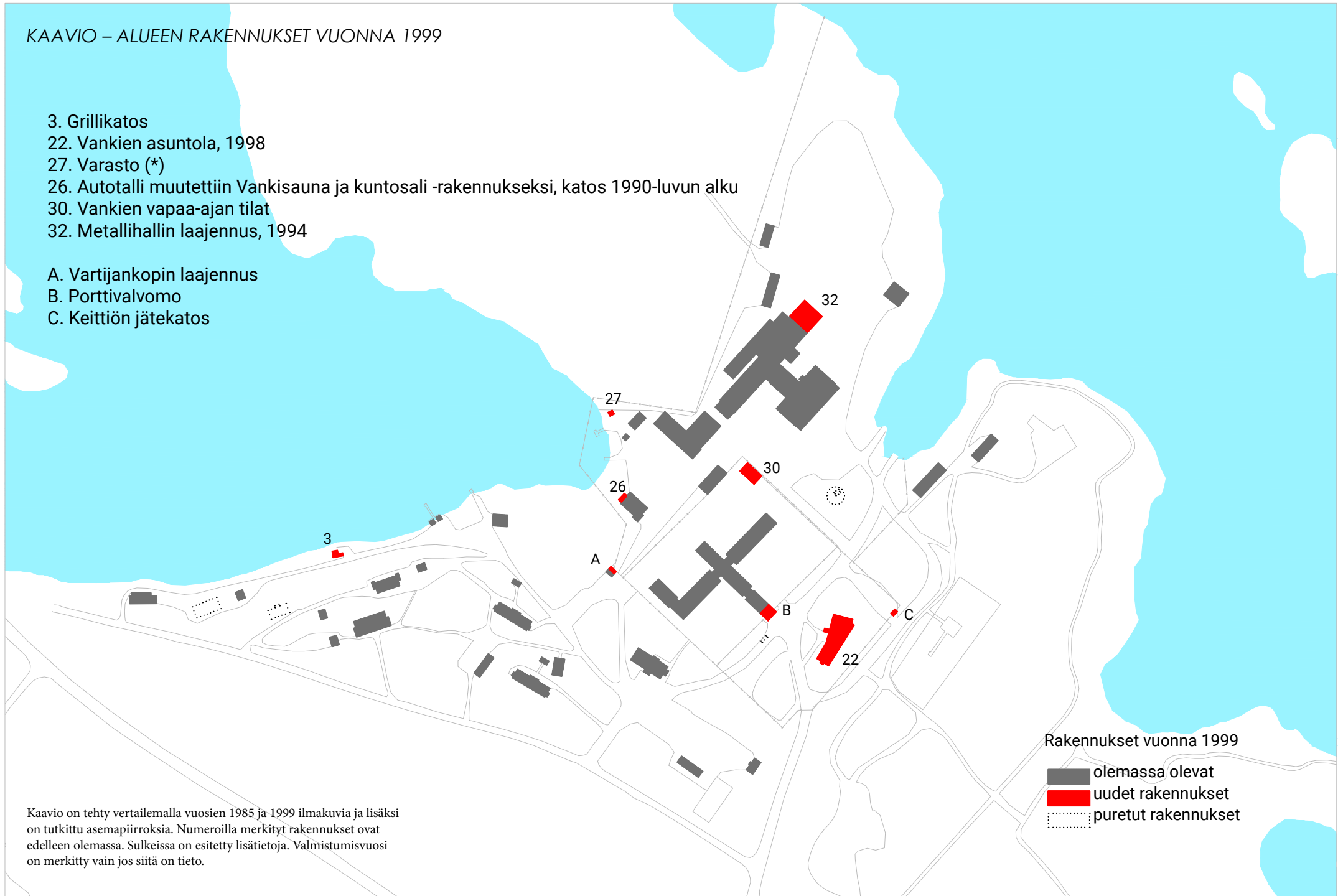
36 Länsi-Savo 19.2.1999.

37 Virtanen 22.1.2024.

KAAVIO – ALUEEN RAKENNUKSET VUONNA 1999

- 3. Grillikatos
- 22. Vankien asuntola, 1998
- 27. Varasto (*)
- 26. Autotalli muutettiin Vankisauna ja kuntosali -rakennukseksi, katos 1990-luvun alku
- 30. Vankien vapaa-ajan tilat
- 32. Metallihallin laajennus, 1994

- A. Vartijankopin laajennus
- B. Porttivalvomo
- C. Keittiön jätekatos

Ilmakuva vankilan alueesta vuodelta 1999. KA.

Viistokuva todennäköisesti vuosituhannen vaihteesta. Vuonna 1998 valmistunut vankien asuntola on rakennettu, mutta vanha 1950-luvun vankilarakennus on edelleen paikallaan. Kuva on otettu viistokuvasta, joka on kehyksissä vankilan toimistorakennuksessa.

Nykyinen kiinteistönhuollon toimisto (rakennus 30) oli ensin vankilarakennuksen yhteydessä. NJV.

VANKILA 2000-LUVUN ENSIKYMMENELLÄ

Vuonna 2001 kiinteistöt ja maa-alueet siirtyivät Senaatti-kiinteistöjen omistukseen ja vankila siirtyi tilojen vuokraajaksi. Lisäksi vankilan virallinen nimi muutettiin siten, että sana vara jätettiin pois, jolloin nimeksi tuli Naarajärven vankila. Vankilan asuntolarakennusprojektia jatkettiin vuosituhannen vaihteen jälkeen. Kaksi asuntolaa valmistui vuonna 2003 ja neljäs valmistui vuonna 2004. Uusiin asuntoloihin tehtiin yhden ja kahden hengen huoneita. Kaikkiaan asuntoloihin tuli 101 paikkaa. Vuonna 2002 valmistui kolmikerroksinen huoltorakennus, joka käsittää valvonta- ja sairaanhoitotiloja, matkasellit, erityistilat, kirjaston, luokkatiloja ja ruokalan. Pääurakoitsijana hankkeessa toimi Rakennusliike U. Lipsanen. Asuntolarakennukset ja huoltorakennuksen suunnitteli Arkkitehdit Westerlund Oy.³⁸

Naarajärven vankilan arkeen kuuluu 2000-luvulla sen historian alusta asti mukana ollut työnteko. Vangit tekevät töitä ja heille maksetaan siitä palkkaa. Vuosikymmenten aikana vankila on kuitenkin muuttunut säilyttävästä laitoksesta yhteiskuntaan sopeuttavaksi laitokseksi. Vuonna 2014 Naarajärven vankilan uutisoitiin olevan rakennuskannaltaan Suomen uusin avolaitos. Toimitilat vastasivat silloin hyvin vankilan tarpeita.³⁹

38 Länsi-Savo 13.7.2001; Savon Sanomat 6.2.2004; Pieksämäen lehti 7.4.2001; Pieksämäen lehti 14.3.2003

39 Warkauden lehti 8.7.2007; Lehtileike 14.5.2014.

18. Huoltorakennus, 2002
23-25. Asuntolat, 2003-2004
30. Kiinteistönhuollon toimisto
31. Muuntamo ja varavoimala
33. Varastorakennus

Kaavio on tehty vertailemalla vuosien 1999 ja 2012 ilmakuvia ja lisäksi on tutkittu asemapiirroksia. Numeroilla merkityt rakennukset ovat edelleen olemassa. Valmistumisvuosi on merkitty vain jos siitä on tieto. Porttivalvomo siirrettiin tälle paikalleen sen jälkeen kun vanha vankilarakennus oli purettu ja rakennuksen käyttötarkoitus muutettiin kiinteistön huollon toimiston tarpeisiin (30). Se oli aiemmin vankilan keittiösiiven päässä.

Rakennukset vuonna 2012

olemassa olevat
uudet rakennukset
purettu rakennukset

Vanha 1950-luvun vankilarakennus purettiin, kun uudet asuntolat valmistuivat. Nämä kuvat ovat olleet Pieksämäen lehdessä keväällä 2003. Kuvat Naarajärven vankilan lehtileikekirjasta.

Viistokuva todennäköisesti vuoden 2010 paikkeilta. Kuva on otettu viistokuvasta, joka on kehyksissä vankilan huoltorakennuksessa.

ALUEEN NYKYTILANTEEN TARKASTELU

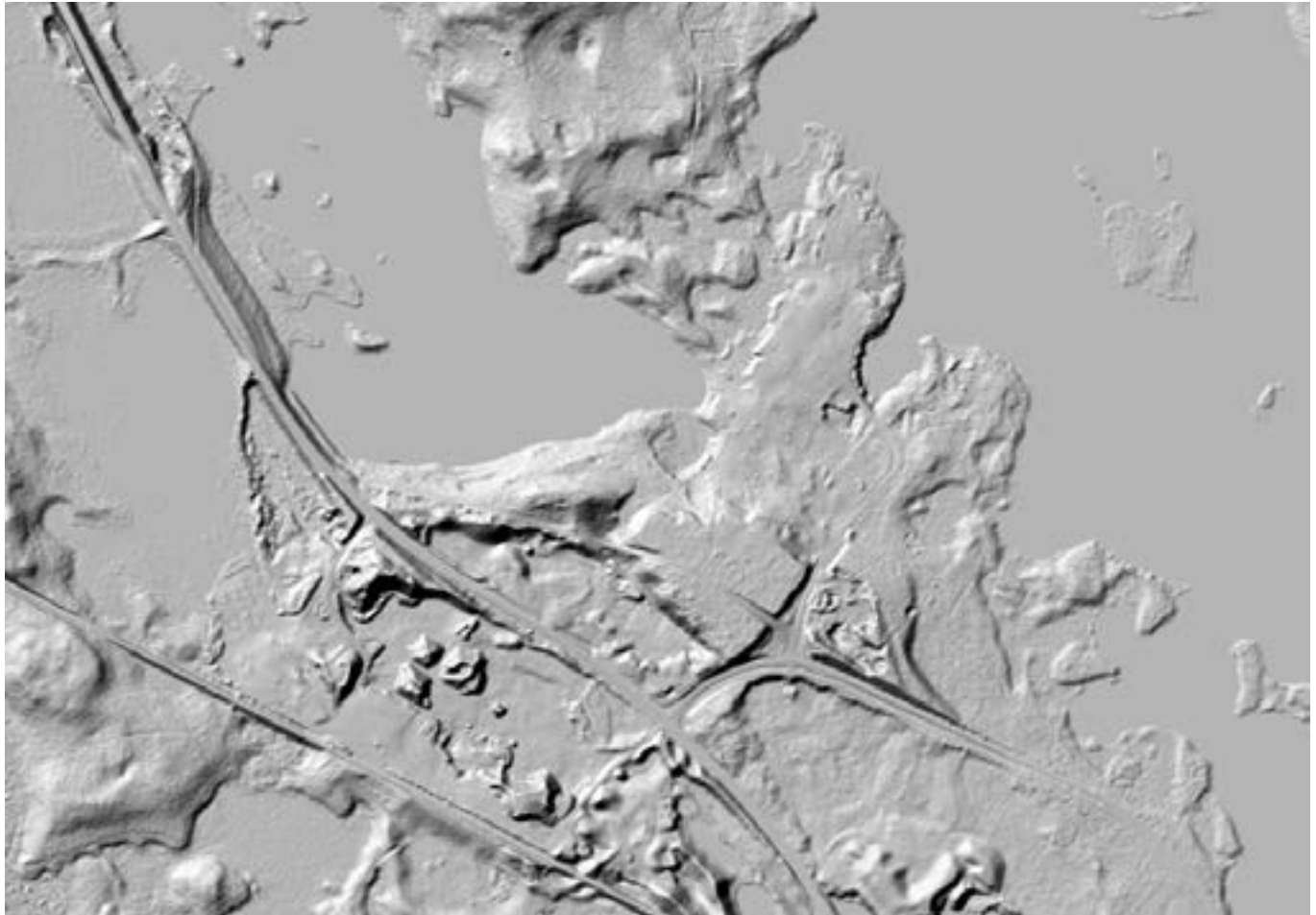

ALUEEN MAISEMALLINEN TARKASTELU

Pieksämäki kuuluu maisemallisesti itäisen Järvi-Suomen Savonselän alueeseen. Savonselkää kuvataan “drumliinien ja tasankojen” alueeksi. Pieksämäellä on Suomen suurin drumliinikenttä. Drumliini on pitkänomainen moreeniselänne, joka on syntynyt mannerjäätikön reunaosien aktiivisten jäätikkökielekkeiden alle mannerjäätikön sulamisvaiheessa. Kerrostumisen syynä on usein kalliokohouma, jonka taakse moreeniaines kasautui. Toisaalta Pieksämäen alueella on paljon tasaista moreenista maaperää, jolle on kehittynyt paljon soita. Savonselällä drumliinit ja kulkevat luode-kaakko suuntaisina. Samansuuntaisina kulkevat myös hiekka- ja soraharjut, jotka syntyivät mannerjäätikön sulamisvaiheessa. Naarajärven vankilan alue sijoittuu Juvalta Naarajärven ulottuvalle hiekkaharjulle, joka juuri vankilankin alueella levittäytyy harjukuoppien eli suppien ja lampien rikkomaksi hiekkatasanteeksi.

Koko Etelä-Savon alueella ja myös Pieksämäellä kerrotaan voimakkaan kaskeamisen 1700- ja 1800-luvuilla vaikuttaneen metsien ehtymiseen ja maiseman kaljuuntumiseen. Sen vuoksi viimeisen sadan vuoden aikana on tapahtunut hyvin voimakas maisemakuvan muutos, kun vanhat kaskimetsät ovat nykyään sakeita ja varttuneita havumetsiä.⁴⁰ Vankilan kiinteistöllä oleva puusto on pääosin havumetsää, mutta alueelta löytyy myös sekametsää.

⁴⁰ Lahdenvesi-Korhonen 2013, 24-25; Lappalainen 1961, 509-515; Wirilander 2000, 573-581.

Rinnevarjostus vankilan alueesta. Siitä erottuu tasaisena alue, jolla on toimisto- ja huoltorakennuksen edessä oleva parkkipaikka. Toimisto- ja huoltorakennukset sijoittuvat tasaisen alueen reunalle. Löytynvuoren alue sijoittuu henkilökunnan asuinrakennusten alueelle. Johtajan asuinrakennus sijoittuu korkeimmalle kohdalle. Rinnevarjostuksesta voidaan erottaa myös kosteikkoalueet Löytynlammen ja Ala-Siilin järven rannassa. MML.

VANKILAN ALUEEN MAISEMAN KUVAILU

Naarajärven avovankila sijaitsee Pieksämäen Naarajärvellä kahden vesistön välisellä kannaksella. Vankien asunnot sijaitsevat vankilan avoimella ja tasaisella nurmialueella, joka rajautuu lounaassa puustoiseen rinteeseen, jossa sijaitsevat vankilan toimisto- ja huoltorakennukset. Toimisto- ja huoltorakennusten parkkipaikan, perhetapaamisrakennuksen ja varastorakennuksen kohdalla tasanne on osa drumliiniselännettä. Koillisessa avoin keskusalue vaihtuu teollisuusalueeksi, joka on avointa sora- ja asfalttikenttää. Vankilan avointa keskusaluetta kehystää selväräinen mäntymetsä. Vankilan itäisellä työntekijöiden asuinrakennuksia kohti kulkiessa maasto nousee ja maisema muuttuu ensin puustoiseksi ja sitten metsäiseksi. Korkeimmalle alue nousee Löytynvuoren kohdalla, jonka rinteiden reunalla vanha johtajien asunto sijaitsee. Mäntyistä metsäaluetta halkovat asuinalueella polut ja ajotiet.

Vesistöjen läheisyys alueella on merkittävä ja Löytynlammelle on rakennettu useita laitureita. Vankila- ja asuinalueet avautuvat pohjoiseen ja luoteeseen Löytynlammelle ja koilliseen ja pohjoiseen Ala-Siili-järvelle.

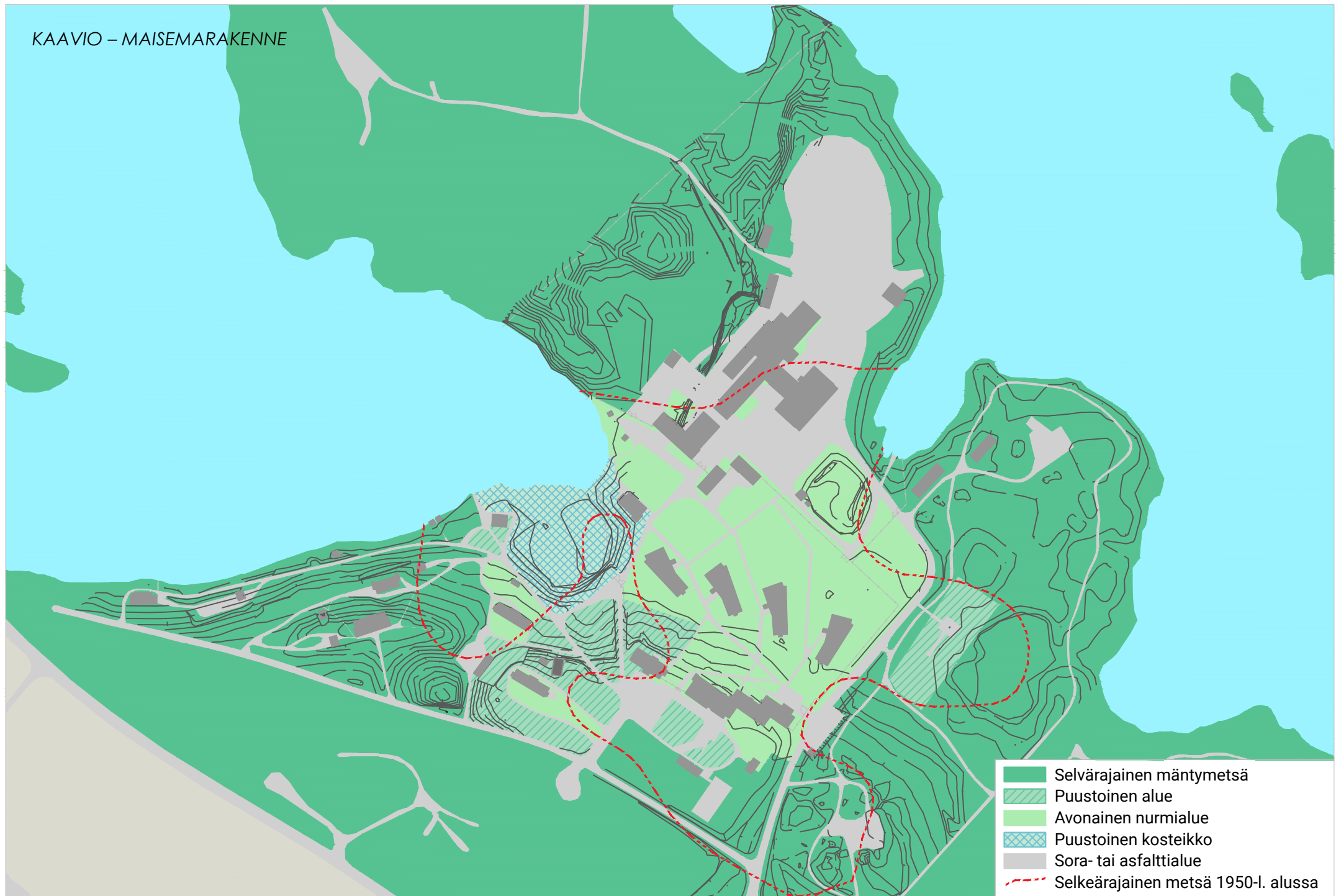
Hautausmaan edustalta otettu kuva kohti asuntoloita, joiden takana näkyy huoltorakennus.

Mäntymetsikköä Ala-Siilin rannassa.

Näkymä pukukopeilta Löytynlammelle.

RAKENNUSKOHTAISET TIEDOT

Tässä osassa esitellään kustakin rakennuksesta selvityksen yhteydessä kerätyt tiedot. Jokaisesta rakennuksesta esitellään valmistumisvuosi ja suunnittelija (jos tiedossa). Lisäksi esitellään rakennuksen rakennustapa ja -tekniikka sekä arkkitehtuurin luonnehdinta, ja arvioidaan sen nykytilannetta identiteetin ja säilyneisyyden osalta. Lähteenä kunkin rakennuksen kohdalla ovat pääasiassa olleet rakennuspiirustukset ja asemapiirrokset. Lisäksi tietoja on saatu esimerkiksi oikeusministeriön vankeinhoito-osaston arkistossa olevista rakennuskorteista. Niitä on arkistossa yhteensä 21 rakennuksesta. Korteissa on kerrottu rakennukseen liittyviä tietoja. Uusimmat tiedot koko sarjassa ovat vuodelta 1980. Tietoja on kerätty myös asuntokorteista, joissa on tiedot vuokralaisista ja erilaisista remonteista.

1. Rakennuksen nimi 14/1926		2. Rakennuksen nimi Asuinrakennus 1976/001-004	
3. Rakennuksen nimi Naarajärven varavankila			
4. Tarkka osoite Pieksämäen mlk. Naarajärvi			
5. Suojelualue Ministeriö: Oikeusministeriö Kokouskunta: Vankeinhoito-osasto			
6. Kunnan kirjastoalue OM:n vankeinhoito-osasto			
7. Rakennus valmistunut 1951		8. Siirretty rakoon omistukseen 1951	
9. Uudrakennusvuosi 1957		10. Ennen omistaja 1956	
11. Kattorakenne 1 + ullakkohuoneet		12. Pinta-ala m ² 167	
13. Yhdist. kattoala m ² 236		14. Yläkerta m ² 900	
15. Rakennus- tapa Puutalon Välikäsi Ulkoseinä lautek		16. Lämmitys ☐ Uusilämmitys ☒ Keskilämmitys ☐ Lämmittelevä	
17. Huoneala eri käyttökäytöksi m ² Asunnot 182 lämpökesk.y.m 54			
18. Huoneistot V.1956 muutettu omilämmityksellä keskuslämmityk- seksi sekä rakennettu vesijohto. v.1958 laitettu VQ:t ja viemärijohdot			
19. Asuinhuoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
20. Huoneistot ☒ Yhden tai kahden huoneiston talo ☐ Rivitalo ☐ Muu asuin- ☐ Pöytä, muuten kuin asuin- huoneiston talo			
21. Kykyhuoneisto- vuor. huoneisto, luku			
22. Asuinhuoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
23. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
24. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
25. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
26. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
27. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
28. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
29. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
30. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
31. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
32. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
33. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
34. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
35. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
36. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
37. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
38. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
39. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
40. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
41. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
42. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
43. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
44. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
45. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
46. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
47. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
48. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
49. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
50. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
51. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
52. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
53. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
54. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
55. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
56. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
57. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
58. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
59. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
60. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
61. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
62. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
63. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
64. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
65. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
66. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
67. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
68. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
69. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
70. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
71. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
72. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
73. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
74. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
75. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
76. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
77. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
78. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
79. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
80. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
81. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
82. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
83. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
84. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
85. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
86. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
87. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
88. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
89. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
90. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
91. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
92. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
93. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
94. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
95. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
96. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
97. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
98. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
99. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			
100. Huoneistot Asuinhuoneistojen ja -huoneiden luku ja huoneisto- tyyppi			

Alueen rakennuksista yhteensä 21 on olemassa rakennuskortti, jossa on kerrottu erilaisia tietoja rakennuksesta. Kääntöpuolella on merkitty korjauksiin eri aikoina käytetyt summat. Tietojen päivittäminen lopetettiin vuonna 1980. Tässä esimerkkinä on rakennuksen 7 kortti. KA.

KAAVIO – ALUEEN RAKENNUKSET

1. Rantakerho	22. Vankien asuntola 1
2. Autokatos-varasto	23. Vankien asuntola 2
3. Grillikatos ja kaivu	24. Vankien asuntola 3
4. Maakellari	25. Vankien asuntola 4
5. Autotalli	26. Vankisauna ja kuntosali
6. Vanha johtajan asunto	27. Grillimaja ja ulkovarasto
7. Asuinrakennus	28. Puusepänverstas ja varastokatos
8. Autotalli	29. Kiinteistönhuollon rakennus
9. Pukukopit	30. Kiinteistönhuollon toimisto ja vankien vapaa-ajan tilat
10. Henkilökunnan sauna ja pesula	31. Muuntamo ja varavoimatila
11. Ulkovarasto	32. Työhallit ja työnjohtotoimisto
12. Asuinrakennus	33. Varastorakennus
13. Autokatos ja jätetila	34. Katos
14. Asuinrakennus	35. Varastorakennus
15. Ulkovarasto	36. Aluelämpökeskus
16. Maakellari	37. Puuliiteri
17. Toimistorakennus	38. Pajavarasto
18. Huoltorakennus	39. Neuvostosotavankien hautausmaa
19. Varastorakennus	
20. Perhetapaamisrakennus	
21. Autokatos	

Löytynlampi

Ala-Siili

Kaaviossa esitellään alueen rakennukset ja niistä tässä selvityksessä käytettävät numerotunnukset.

1, RANTAKERHO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
 Todennäköisesti rakennus on laajennettu vuonna 1948 sotavankileirin aikaisesta upseerien ruokalarakennuksesta, joka valmistui vuonna 1941.

1948, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 30.3.1946

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksessa on maalattu saumarimaverhous, ulkoseinien rakenteesta ei ole tarkkaa tietoa, mutta rakennus on todennäköisesti puurankarakenteinen. Sokkeli on luonnonkiveä ja vesikatto on toteutettu rimasaumakatteella. Ikkunat ja ovet ovat puurakenteisia. Rakennuksessa on painovoimainen ilmanvaihto ja sähköpatterit sekä puulämmitys.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rantakerho sijaitsee aivan Löytynlammen rannalla. Pohjoispuolen ikkunoista ja terassilta aukeaa näkymä lamelle, minkä lisäksi rakennuksen sivusisäänkäynnistä on suora kulkuyhteys lammen rannassa sijaitsevalle laiturille. Rakennuksen edessä lammen rannalla on ulko-oleskeluun keino.

Rakennus edustaa arkkitehtuuriltaan 1900-luvun alun ja puolivälin maaseuturakentamista. Pitkän suorakaiteen muotoisessa rakennuksessa on jyrkkä satulakatto, pohjoispuolella lähes koko rakennuksen levyinen terassi, punainen pystyverhous ja valkoiset nurkka-, kehys- ja räystäslaudat. Ikkunat ja ovet on sijoitettu sisätilojen mukaan, eikä niiden rytmitystä ole sommiteltu julkisivuissa.

Rakennuksen sisätiloihin saavutaan joko terassin kautta,

tai päädyistä. Terassilla on kaksi lasiaukollista ovea, joista molemmista saavutaan eteistiloihin. Suuremmassa eteistilassa on kaapisto, oikealla sijaitsee pääsali ja vasemmalla saunatilojen puku- ja takkahuone. Valoisassa salissa on molemmin puolin kolme ikkunaa. Salin päässä sijaitsee toinen eteinen, keittiö ja pieni wc. Takkahuoneesta on kulku eteisen kautta ulos ja tekniseen tilaan sekä suihkuhuoneeseen ja saunaan.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennus on ollut vankilan työntekijöille tärkeä kokoon-
tumispaikka sen valmistumisesta asti. Alussa se toimi
henkilökunnan ruokalana ja kerhona.⁴¹

Rakennus on 1970-luvun lopulla muutettu kokonaan
vapaa-ajantilaksi ja entisen emännöitsijän huoneen tilal-
le tehtiin sauna, ja keittiön tilalle suihkuhuone ja vilvoit-
teluhuone. 1980-luvulla rakennus oli ilmeisesti vähällä
käytöllä ja vuosikymmenen lopulla suunniteltiin sen
purkamista. Rakennusta ei kuitenkaan purettu ja uusin
sisätilojen remontti tehtiin 1990-luvulla.⁴²

Rakennus on edelleen vakituksessa käytössä ja tärkeä osa
vankilan toimintaa.

Rakennuksen ulkopuoli on pääpiirteiltään säilynyt. Ikku-
noista suurin osa on ilmeisesti alkuperäisiä ja alkuperäi-
sellä paikallaan. Ovet ovat luultavasti myös alkuperäisiä.
Terassin kaiteet on muutettu alkuperäisestä pystylauta-
mallista ja portaisiin on lisätty kaiteet. Terassin lattia on
vaihdettu lämpökylästettyyn terassilautaan. Vesikatto on
vuoden 1951 valokuvassa katettu päreellä ja rakennus on
ollut maalaamaton.

Rakennuksen sisäpuolella pääsali on edelleen samalla
paikalla, kuten myös tulisijojen paikat. Muutoin raken-
nuksen sisätilat on muutettu täysin. Eteisen ja vilvoitte-
luhuoneen maalattu lautalattia saattaa olla alkuperäinen,
kuten osa nelipeilisistä, matalista puuvovista.

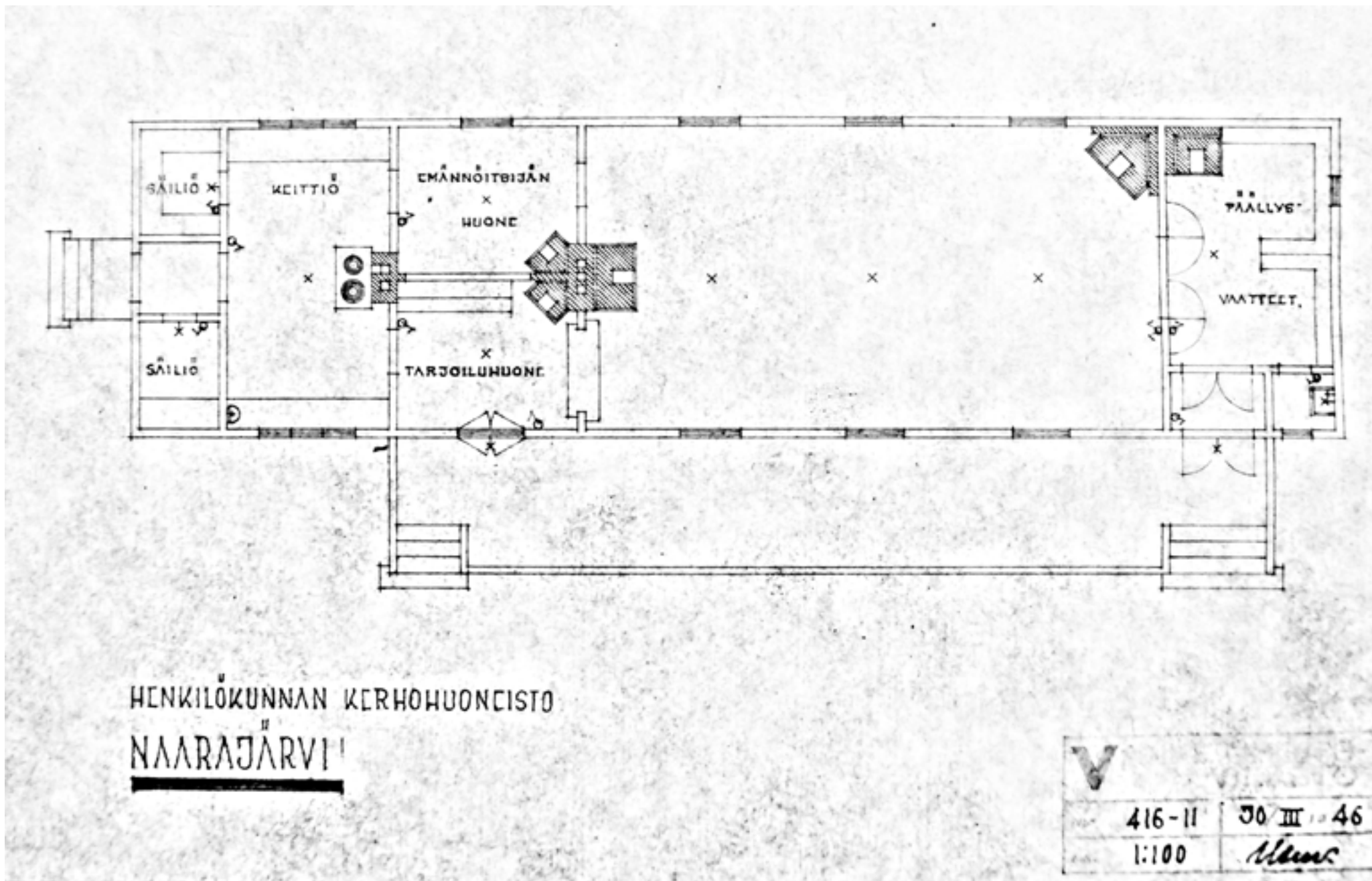
Rakennusta on ylläpidetty ja korjattu paljon. Korjauksissa
on käytetty korjausaikakausten materiaaleja ja ratkaisuja,
minkä vuoksi vain päämassa, ulko-ovet, osa ikkunoista ja
lautaverhous ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan.

Rantakerhon kuva 1950-luvun alusta, jolloin rakennuksessa oli pärekatto. KA.

41 Pieksämäen lehti 11.1.1951

42 Peltomäki 1981, 48-49.

Vankeinhoitolaitoksessa laadittu pohjapiirustus vuodelta 1946. On mahdollista, että suuri kerhohuone, emännöitsijän huone ja tarjoiluhuone olivat jo sotavankileirin aikana vuonna 1941 rakennetun upseerien ruokalan käytössä. Rakennusta laajennettiin vuonna 1948 ja se otettiin käyttöön vankilan henkilökunnan ruokalana ja kerhotilana. KA.

Rantakerhon itäpääty. Pienet neliöikkunat länsi- ja eteläisivulla on lisätty 1970-luvun muutosten yhteydessä, sillä niitä ei ole vuoden 1948 piirustuksessa.

Rantakerhon terrassin ja portaiden kaiteet ja lattia on uusittu ulkonäön perusteella 1990-luvun korjauksessa.

Rantakerhon länsipääty. Vasemmanpuoleista ikkunaa ei ole vuoden 1948 piirustuksessa, joten se on todennäköisesti lisätty 1970-luvun muutoksissa. Ikkuna on lisätty pelkästään sisätilan mukaan, minkä vuoksi se ei ole symmetrisesti julkisivussa. Oikeanpuoleinen ikkuna on ilmeisesti alkuperäinen.

Rakennuksen kaksi- ja kolmeosaiset ikkunat ovat todennäköisesti alkuperäisiä.

Rantakerhon sali kuvattuna keittiöstä päin. Molemmiin puolin salia sijoitetut ikkunat tuovat tilaan runsaasti luonnonvaloa. Tilan kaikki pinnat sekä takat on uusittu 1990-luvun korjauksessa.

Eteistila saunan suunnasta. Eteisessä ja vilvoitteluhuoneessa on mahdollisesti alkuperäinen, maalattu lautalattia. Ulko-ovet ovat luultavasti alkuperäiset, kuten vilvoitteluhuoneeseen johtava peiliövi.

Rantakerhon keittiö. Keittiö on luultavasti siirretty vanhan päällysvaate tilan paikalle saunatilojen rakentamisen yhteydessä 1970-luvulla ja korjattu nykyiseen asuunsa 1990-luvulla.

Vilvoitteluhuone. Vilvoittelun lisäksi puku- ja takkahuoneena toimiva tila on 1990-luvulla uusittua takkaa lukuun ottamatta 1970-luvun korjauksen asussa. Valkoinen ovi on muuta tilaa vanhempi ja mahdollisesti alkuperäinen 1940-luvulta. Ovesta kuljetaan tuulikaappiin, jonka vasemmalla puolella on pieni wc ja oikealla tekninen tila. Mäntypintaisesta ovesta kuljetaan suihkuhuoneeseen.

Rantakerhon ikkuna ja ikkunan helat. Tyypin ja helojen perusteella osa rantakerhon ikkunoista saattaa olla alkuperäisiä.

Vasemmalla suihku- ja saunatilat. 1970-luvulla rakennetut tilat ovat materiaaleiltaan rakennusaikakauden mukaiset.

SIJAINTI ALUEELLA

2, AUTOKATOS-VARASTO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1940-luvun lopulla tai 1950-luvun alussa

Rakennustapa ja tekniikka

Katos-varasto on rankarakenteinen ja betonisokkelilla toteutettu kylmä rakennus. Siinä on keltainen saumari-maverhous, valkoiset nurkka- ja kehyslaudat, punainen peltikatto ja lautamuoteilla valettu sokkeli.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Autokatos-varasto on vaatimaton 1900-luvun puolivälin talousrakennus. Suorakaiteen muotoisen ja satulakattoisen katoksen etupuolella on autokatoksen aukko ja varaston ovi. Eteläisivulla on kaksi symmetrisesti vierekkäin sommiteltua ikkunaa ja takaseinässä kaksi epäsymmetrisesti asemoitua ikkunaa.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Autokatos on kuulunut 1990-luvulla puretun ”Pojulaksi” kutsutun poikamiesasuntolan pihapiiriin. Katos on melko irrallinen osa aluetta ilman sen päärakennusta. Rakennusta ilmeisesti pienennettiin samassa yhteydessä, kun Pojula purettiin. Vuoden 1985 ilmakuvassa rakennus on melkein puolet pitempi verrattaessa 1999 ilmakuvaan. Pienennetyn rakennuksen kattomuoto ja julkisivuverhous ovat todennäköisesti alkuperäisen mukaiset. Ikkunat ja ovi sopivat rakennusaikakauteen, ja ne on ilmeisesti säilytetty paikallaan tai siirretty pienennyksen yhteydessä.

SIJAINTI ALUEELLA

3, GRILLIKATOS JA KAIVO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Grillikatos on valmistunut 1990-luvulla. Kaivo on todennäköisesti 1950-luvulta.

Rakennustapa ja tekniikka

Grillikatos on rakennettu yhdistelmästä käsittelemättömiä hirsii sekä kelohirsii, jotka on pystytetty suoraan maata vasten valetun betonilaatan päälle. Kattoristikot on rakennettu lankuista ja räystäiden päät laudasta. Katteena katoksessa on sementtikattotiili. Katoksen yhteydessä on rankarakenteinen, käsittelemättömällä laudalla vuorattu puuliiteri. Liiterin katto ja räystäät ovat samanlaiset kuin katoksen. Kaivon saumarimaverhoiltu suojarakennelma on katoksen läheisyydessä.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Grillikatos ja sen viereen sijoittuvat rakennelmat ovat melko vaatimaton Löytynlammen rannalla sijaitseva kokonaisuus. Harmaantunut puupinta ja sammaloitunut vesikatto naamioivat vieressä kulkevaa tietä matalammalle sijoittuvan katoksen maastoon. Katoksen katossa ja räystäissä on yhtäläisyyksiä vanhan johtajan asunnon räystäiden kolmilautaisten reunojen kanssa.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Katos on osa rannan kokoontumis- ja virkistysaluetta, johon kuuluvat rantakerhorakennus, laiturit, pukukopit ja henkilökunnan sauna ja pesula. Aivan lammen rannassa sijaitseva grillikatos tarjoaa hienon kokoontumispaikan työntekijöille.

SIJAINTI ALUEELLA

4, MAAKELLARI

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Maakellari on mahdollisesti valmistunut 1950-luvulla rannan asuinrakennusten yhteiseksi kellariksi. On mahdollista, että kellari on jopa sotavankileirin ajalta, mutta asiasta ei tämän selvitystyön yhteydessä saatu varmuutta.

Rakennustapa ja tekniikka

Maakellarin seinät ovat yhdistelmä muurattua tiiltä ja lautamuottikuvioitua betonia. Yläpohja ja alapohja ovat betonia. Maakellarin ympärillä on luonnonkivistä ladottuja muurinosia.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

-

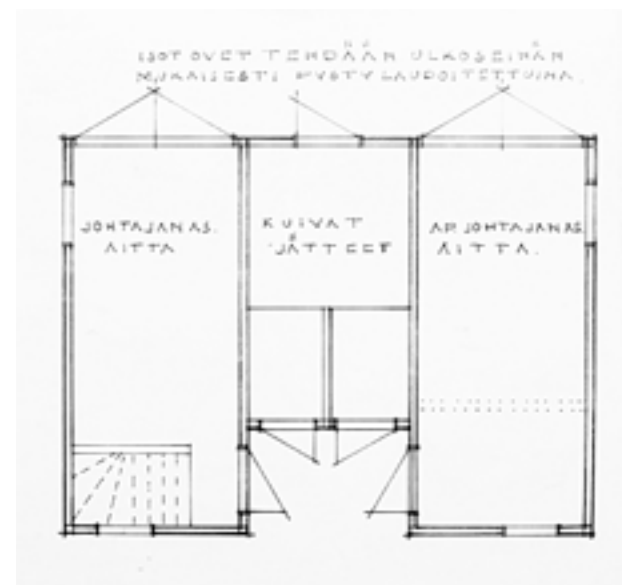
Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Maakellari on mahdollisesti rakennettu vanhan korsun paikalle. Kellari on edelleen jonkin asteisessa käytössä, sillä siellä oli kuvauksen aikaan säilykkeitä varastoituna. Kellari vaikuttaa säilyneen alkuperäisenä.

SIJAINTI ALUEELLA

Rakennusmestari Urpo Nummela laatima muutospirustus vuodelta 1959. Rakennus oli silloin vielä varastokäytössä. KA.

5, AUTOTALLI

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Rakennus on todennäköisesti 1950-luvulla valmistunut johtajien asuinrakennuksen aitaksi. Sitä suunniteltiin purettavaksi 1950-luvun lopulla, mutta suunnitelma ei toteutunut, vaan rakennus muutettiin autotalliksi.⁴³

Rakennustapa ja tekniikka

Saumarimaverhouksellinen, rankarakenteinen ja betonisokkelinen rakennus, jossa sementtitiilikate.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Autotalli on melko tavanomainen, symmetrinen ja satulakattoinen autotallirakennus. Erikoispiirteinä rakennuksessa ovat pitkähköt räystäsrakenteet, jotka on toteutettu samoilla rima- ja lautakoristeaiheilla kuin

päärakennuksen räystäät. Julkisivujen luonnonvalkoinen saumarimaverhous sekä leveämmät puhtaanvalkoiset kehys- ja nurkkalaudat taas poikkeavat päärakennuksesta. Asuinrakennuksen puolella autotallissa on symmetrisesti ovet ja ikkunat varastotiloihin. Keskiruskeat ovet näyttävät alkuperäisiltä ja niiden väri on yhteneväinen muiden alueen säilyneiden vanhojen ovien kanssa. Sivuilla tallissa on kulmaan sommitellut, kahdeksanruutuiset pikku-ikkunat. Autotallipuolella on kaksi symmetristä autotallin ovea.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Autotalli kuuluu johtajan vanhan asunnon pihapiiriin ja ne muodostavat alueen edustusasuntokokonaisuuden. Autotallien ovet, räystäskourut sekä piipun pellitykset ovat ulkonäön perusteella uudempia kuin itse rakennus, joten ne on muutettu tai lisätty rakentamisen jälkeen. Si-

säänkäynti asuinrakennuksen puolella on alkujaan ollut syvennyksessä, mutta syvennys on rakennettu umpeen ja ovet siirretty ulkoseinälinjaan. Autotallipuolella ovi-aukkoja on siirretty keskemälle ja välissä ollut jätetila ovineen poistettu. Autotallin hahmo ja olemus, vesikatto ja räystäät, ikkunat sekä ulkoverhous ovat säilyneet alkuperäisinä.

43 Rakennus on merkitty johtajan asunnon (rakennus 6) asemapiirustuksessa vuodelta 1958 purettavaksi, mutta siitä löytyy Urpo Nummela laatima muutospirustus vuodelta 1959 "Johtajan asunnon ulkorakennuksen muutos".

SIJAINTI ALUEELLA
6, VANHA JOHTAJAN ASUNTO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1960, arkkitehti Henno Kamppuri, oikeusministeriön
vankeinhoito-osasto, 7.10.1958
Rakennesuunnittelija J.T. Fredriksson

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksen pääkerros ja ullakko ovat puurankarunkoisia, eristetty vuorivillalla ja tiivistetty metallipinoitettulla Alumiit-paperilla. Puset kattotuolit on paikalla rakennettu. Kellarin rakenteet ja perustukset ovat paikallavalettua betonia. Kellarin ja asuinkerroksen välipohjassa on kantava laatta, Tojax-eristys ja kelluva pintalaatta. Ulkoverhouksena rakennuksessa on luonnonvalkoinen lomalaudataverhous valkoisilla nurkka-, kehys- ja räystäslaudoilla. Sokkeli on tasoitettu sementtirappauksella, joka on pystyritetty ja vesikatteena on käytetty punaista sementtikattotiiltä.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus sijoittuu Löytynvuori-mäen huipulle rinteen reunalle kuin valvoen ympäröivää aluetta. Mäen alaosasta katsottuna matalahko puinen rakennusosa istuu rapatun, korkean sokkelin päällä. Pohjoispuolelle sijoitettuun makuuhuoneisiin aukeaa näkymä puiden lomasta Löytynlammelle. Vanha johtajan asunto ja terassi on suunnattu länsi-lounaaseen ilta-aurinkoa kohti ja vankila-alueelta pois päin. Apulaisjohtajan asunto on rakennuksen itä-koillissuuntaan vankila-aluetta kohti. Rakennuksen pitkät ja koristeelliset räystäät sekä yläikkunallinen, matala aumakatto erottavat vanhan johtajien asuinrakennuksen selkeästi muista ranta-alueen rakennuksista. Räystään alapinta on toteutettu harvarimoituksella, joka kiertää koko rakennuksen ympäri. Matalahahmoisen rakennuksen aukotus on symmetrinen ja julkisivulaudoituksena on luonnonvalkoinen lo-

malaudoitus. Aukotuksen jäsentely, sokkeliuritus ja valitut materiaalit kuten vesikaton sementtikattotiili ovat 1950-luvun arkkitehtuurin piirteitä, mutta 1950-luvun lopulla rakennetun rakennuksen arkkitehtuurissa on myös viitteitä 1960-luvun arkkitehtuuriin. Näitä viitteitä ovat suuret ikkunat, matala kattomuoto sekä lomalaudoitus. Lomalaudoitus on ollut 1960-luvun alun julkisivujen tehokeino, jolla on saatu aikaan suuri valon ja varjon kontrasti.

Sisätiloihin ei päästy tutkimaan ja valokuvaamaan, sillä rakennus on edelleen asuinkäytössä. Alkuperäisissä piirustuksissa esitetyssä pohjaratkaisussa tilat ja niiden sijoittuminen on huolellisesti suunniteltu ja asunnot ovat käytännöllisiä. Eteinen on hyvin mitoitettu ja sijoitettu, mahdollistaen vaivattoman tilojen välillä liikkumisen. Vaikka keittiön koko ja suhde muihin tiloihin viittaa jo 1960-luvun asuntojen suurempiin keittiöihin, on se va-

rustelultaan vaatimattomampi. Ainoa sähkölaite on liesi ja jääkapille on tehty pelkästään varaus. Jääkaapin sijaan kylmäsäilytykseen on kylmäkomero, kellaritilat ja rakennuksen lähellä sijaitseva vanha maakellari. Vaatimattoman kodinkonevarustelun lisäksi toisena 1950-luvun asuntuosuunnittelun piirteinä voi havaita pienet märkätilat.

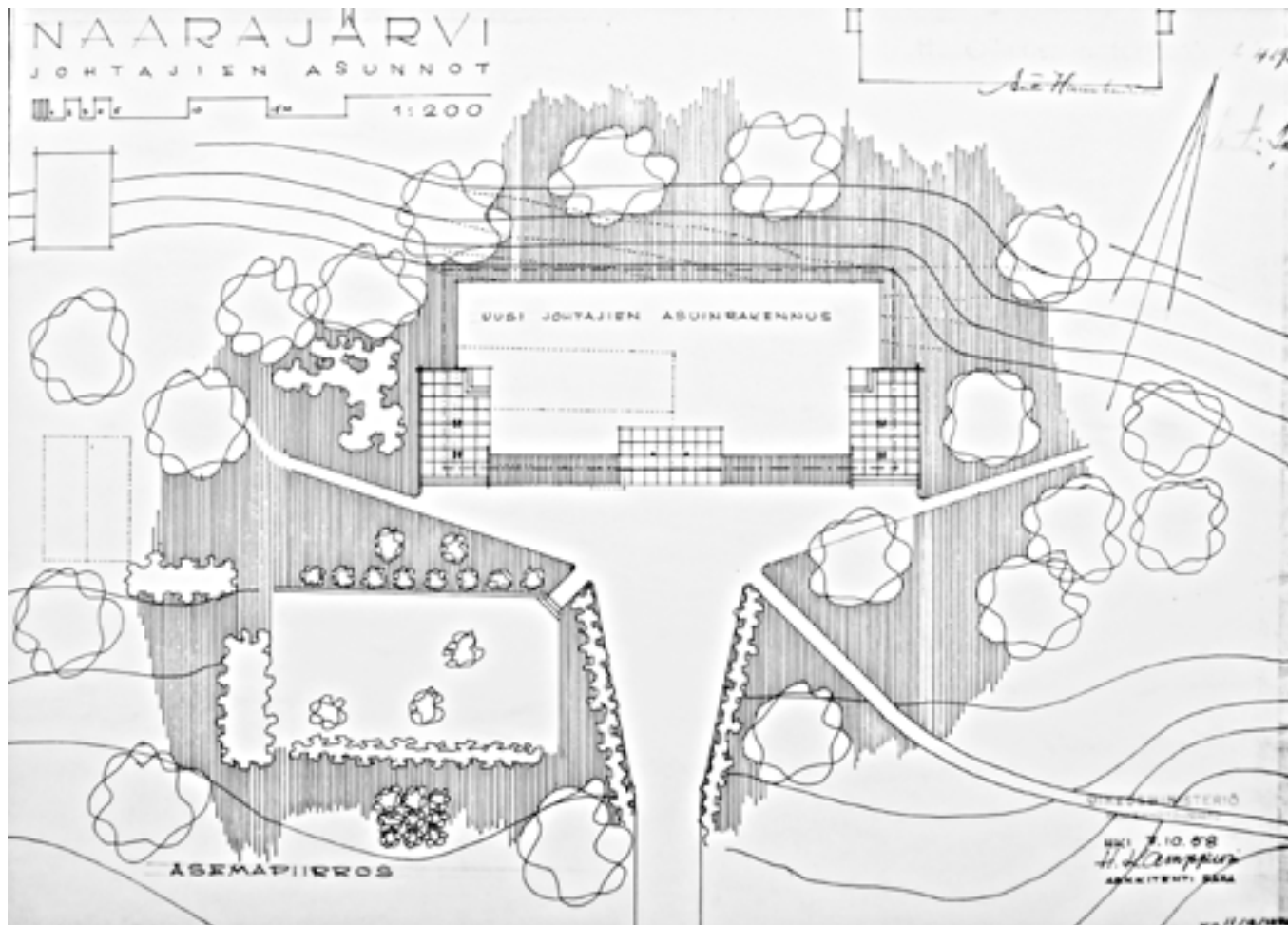
Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennus tehtiin suunnilleen samalle paikalle, jossa sotavankileirin aikana oli upseerien asuinrakennus.

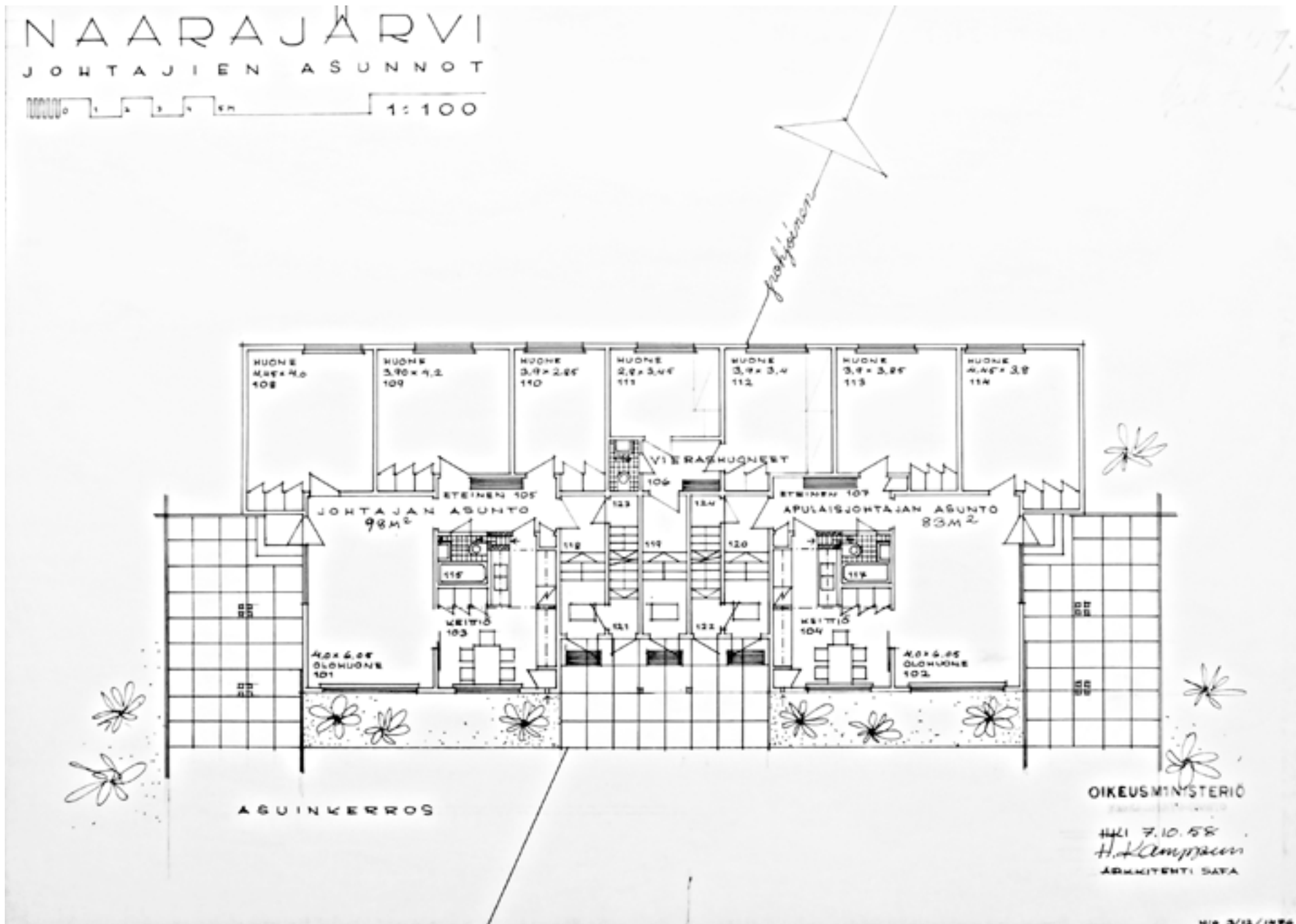
Vankilan johtajalle ja apulaisjohtajalle alun perin rakennettu paritalo liittyy alueen rakennuksiin julkisivumateriaaleiltaan ja -väreiltään, mutta se erottuu muista asuinalueen rakennuksista omanlaisellaan arkkitehtuurilla, kuten varmasti on ollut tarkoitus. Asuinrakennus voidaan mieltää pihansa ja autotallinsa kanssa asuinalueen edustusasuntokokonaisuudeksi. Rakennuksen arkkitehtuurin sekä suunnittelupanostuksen laatu näkyvät rakennuksen olemuksessa ja toteutuksessa. Rakennuksen toimivuudesta kertoo, että se on työntekijöille tarkoitetuista asuinrakennuksista ainoa, joka on edelleen vakituksessa käytössä.

Ulkoa rakennus on säilynyt pääosin alkuperäisenä. Muutoksia tai lisäyksiä ovat umpeen rakennetut kellareiden ja vierashuoneiston ovet, uusitut pääovet ja sadevesijärjestelmät, lumiesteet ja terassikaiteet. Ikkunat poikkeavat lasijaoltaan alkuperäisistä suunnitelmista, joten ne on luultavasti vaihdettu.

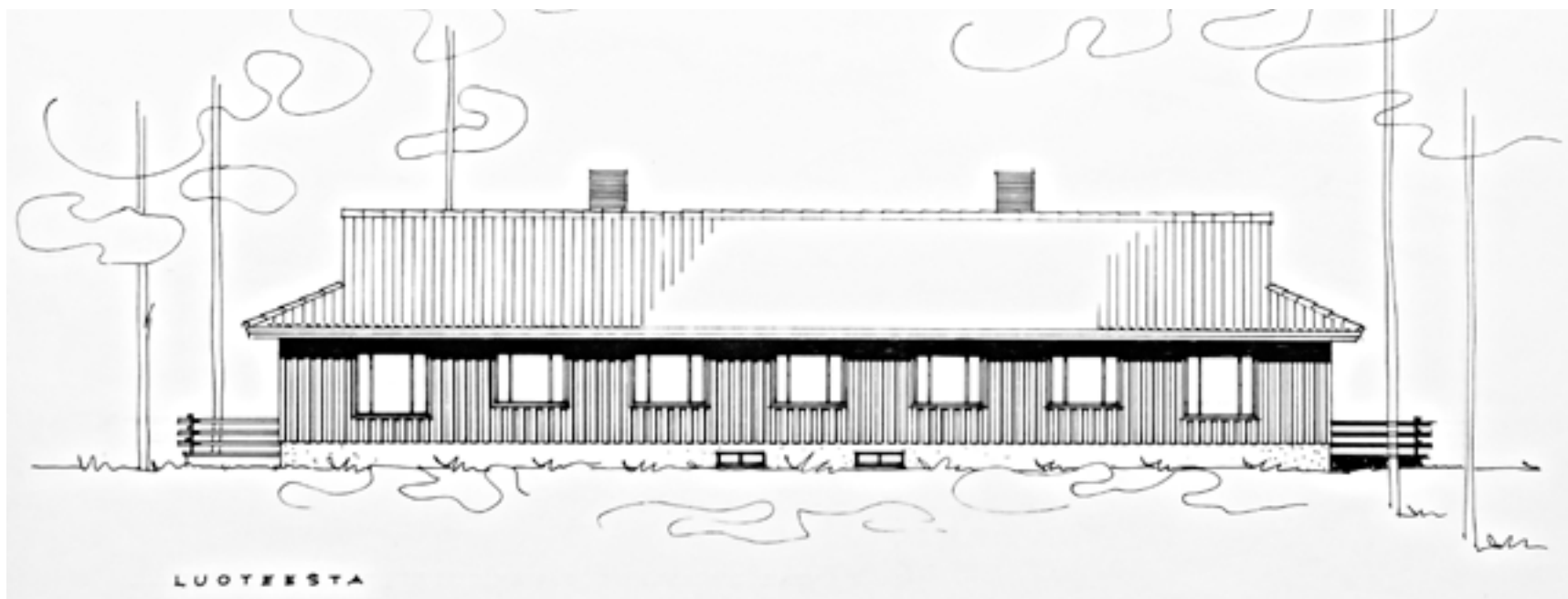
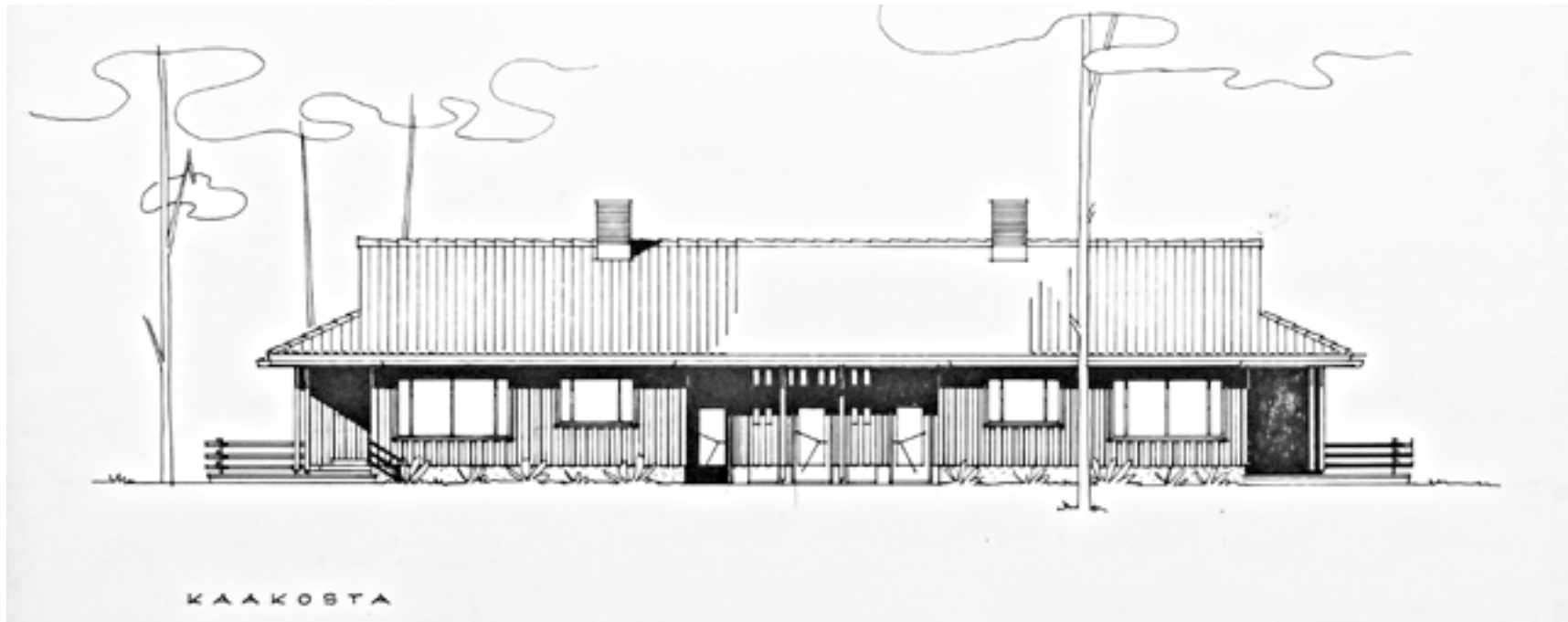
Sisäpuolen nykytilaa ja säilyneisyyttä ei päästy arvioimaan.

Arkkitehti Henno Kampurin laatima asemapiirros lokakuussa 1958. Rakennus sijoitettiin rinteen reunalle ja sen makuuhuoneista avautuu näkymä Löytynlammen suuntaan. Piirroksen vasemmassa laidassa oleva ulkorakennus on merkitty purkumerkinnällä, mutta rakennusta ei kuitenkaan purettu, vaan se muutettiin autotalliksi (rakennus 5). Johtajan asuinrakennus tehtiin paikalle, jolla sotavankileirin aikana oli upseerien asuinrakennus. Tässä asemapiirroksessa näkyvä rakennuksen purkumerkintä asuinrakennuksen kohdalla ei kuitenkaan ole ollut kyseinen asuinrakennus sen koosta päätellen. Todennäköisesti se on ollut ulkorakennus. KA

Johtajan asuinrakennuksen pohjapiirustus vuodelta 1958. KA.

Julkisivupiirustuksissa näkyy rakennukseen suunniteltujen ikkunoiden alkuperäinen lasijako. Kamppurin suunnitelmien alkuperäiset ikkunat vahvistavat rakennuksen edustavuutta ja symmetriaa. KA.

Mäen huipulla, osittain rinteessä sijaitseva rakennus kohoaa muita alueen rakennuksia korkeammalle. Upseereille sotavankileiriaikana valittu rakennuspaikka kertoo sen arvosta ja asemasta.

Uusitut ulko-ovat ovat hyvin tavanomaiset. Kaikki sisäänkäyntisynnyksen alkuperäiset ovet olivat tammea ja varustettu kuparisilla potkupuilleillä. Kellarin ja vierasasunnon ovet on ummistettu ja korvattu pienillä ikkunoilla.

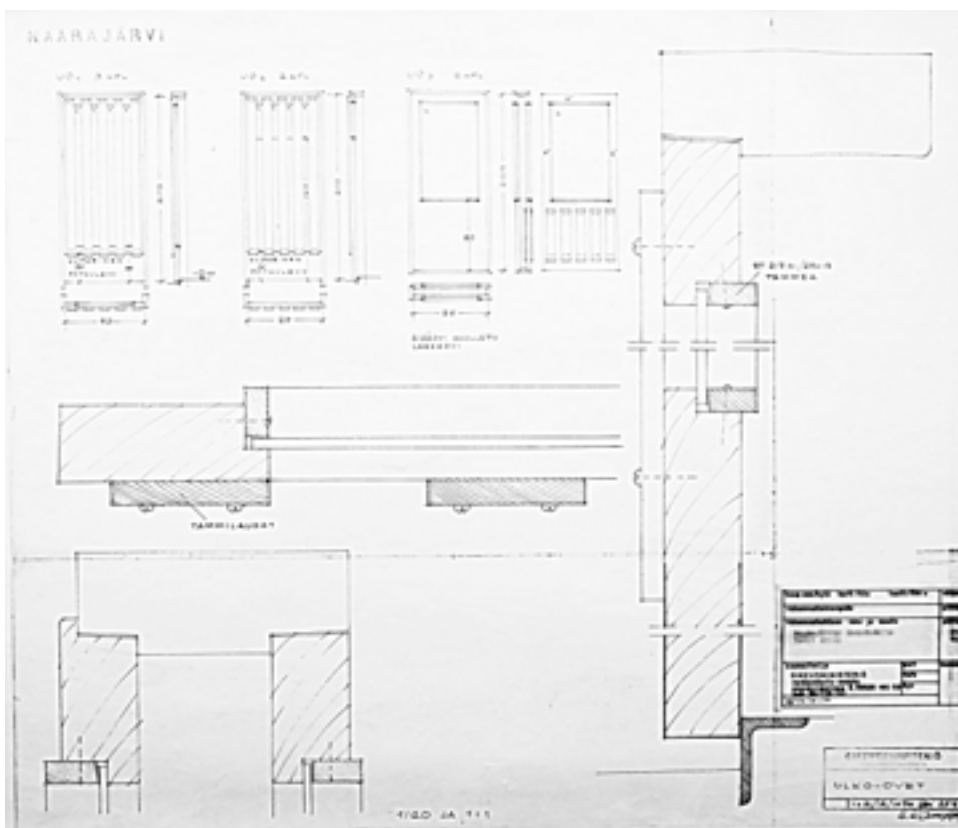
Uusitut kaiteet peittävät terassin eivätkä nikkarimaiselta tyylistään sovi rakennuksen ilmeeseen. Uusi terassikatos parantaa terassin käytettävyyttä, mutta toteutus poikkeaa rakennuksen tyylistä ja varjostaa olohuonetta.

Rakennuksen yläkunnat ovat suunnitelmien perusteella vain ullakkotiloihin avautuvia. Suunnitelmissa terassien kaiteet ovat kevyet ja linjakkaat. KA.

Kaakkoisjulkisivu rakennukselle saavuttaessa. Ilman alkuperäisiä tammiovia sisäänkäyntisyvennys sulautuu julkisivuun.

Alkuperäisten ulko-ovien piirustus. Tammesta valmistetuissa lasiaukollisissa ovissa oli messinkiset helat ja potkupellit sekä julkisivuja myötäilevä pystylauditus. KA.

Räystäiden alapintojen näyttävä kulmissa jiirattu rimoitus ja kattoa kannattelevat erikoissuunnitellut puupilarit ovat säilyneet.

Rakennuksessa on koko sivun pituinen räystäärimoitus, joka näkyy kattopinnassa.

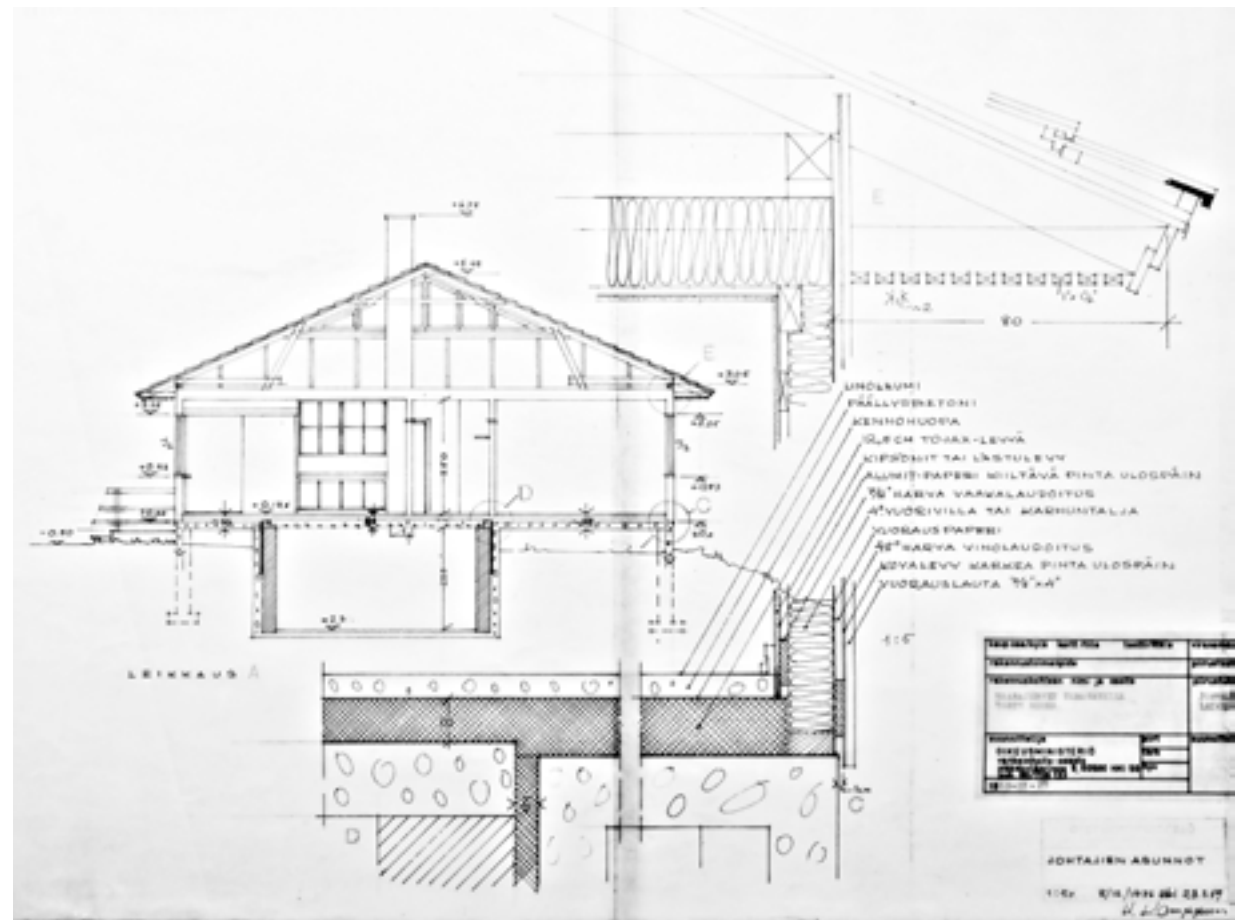

Rakennuksen sokkeli on 1950-luvun arkkitehtuurille tyypillisesti uritettu.

Rakennuksen lounaispääty. Vankilan johtajan asunto sijaitsi rakennuksen tässä päädyssä. Terrassin ovi ja olohuoneen ikkuna ovat alkuperäiset.

Rakennuksen rakenneleikkaus. KA.

SIJAINTI ALUEELLA

7, ASUINRAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1951, laajennettu 1956, rakennusmestari Urpo Nummela, nimimerkki UN:la, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, alkuperäinen rakennus 20.9.1950, laajennus 27.3.1956, tilamuutostyö 20.4.1976

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennus on puurankarakenteinen. Vanhemmassa rakennusosassa sokkeli on tehty saumatuilla luonnonkivillä ja kuisti lautamuottikuvioidulla betonilla. Uudemmassa osassa kaikki sokkelipinnat ovat lautamuottikuvioitua betonia. Rakennus on verhoiltu saumarimalaudoituksella ja katettu punaisella profiilipellillä.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Asuinrakennuksista lähimpänä Löytynlammen rantaa sijaitsevasta rakennuksesta aukeaa pohjoisen julkisivulta

näkymä lammelle. Rakennus edustaa arkkitehtuuriltaan 1950-luvun puurakentamista: Satulakattoinen, pitkänomainen rakennus, jossa on tasapainoinen aukotus ja sisäänkäyntikuistit. Rakennuksen massasta järvelle päin ulkonevista kuisteista on näkymä useaan suuntaan. Kuisteissa on paljon huolellisesti suunniteltuja ja toteutettuja yksityiskohtia, kuten pyöreät sormipaneloidut pilarit, rimoista tehdyt ikkunalaudat ja seinäpinnasta ulkonevat pyöreät rima-aiheet. Rakennuksen saumarimalaudoitus, sormipaneelit ja räystäät on maalattu luonnonvalkoisella. Nurkka-, kehys- ja räystäslaudoitukset ovat valkoiset, kuten myös ikkunakarmit ja kuistien rima-aiheet. Sisätiloissa pohjaratkaisun päälinjat ovat 1950-luvun rintamamiestaloille tyypilliset. Tilat on järjestetty asunnon keskelle sijoittuvan piipun ja hormien ympärille, erotettu toisistaan ovilla ja tilasta toiseen kuljetaan muiden huoneiden läpi. Pohja on kuitenkin melko tehoton; kaksi

makuuhuonetta ovat tarpeettoman suuria, eteinen on huomattavan iso, eikä sitä voi ovien sekä portaan sijoittamisen vuoksi käyttää muuna kuin säilytys- ja läpikulkutilana. Ullakkokerroksen aula on ikkunaton tila, joka kokonsa ja käytävämäisyytensä vuoksi on vaikeakäyttöinen.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennus kuuluu alueen 1950-luvulla rakennettuun asuinrakennuskantaan yhdessä kahden rivitalorakennuksen sekä johtajien paritalon kanssa. Työntekijöiden asumista varten tehty rakennus on käyttöhistoriansa vuoksi tärkeä osa aluetta. Rakennuksen julkisivuissa, erityisesti kuisteissa, on useita hienoja ja huolella suunniteltuja 1950-luvun rakennusdetalleja.

Rakennuksen vanha osa edusti valmistuttuaan jälleenrakennuskauden rintamamiestalojen arkkitehtuuria. Vuoden 1956 laajennusosan asuin kerrokset ovat peilikuva

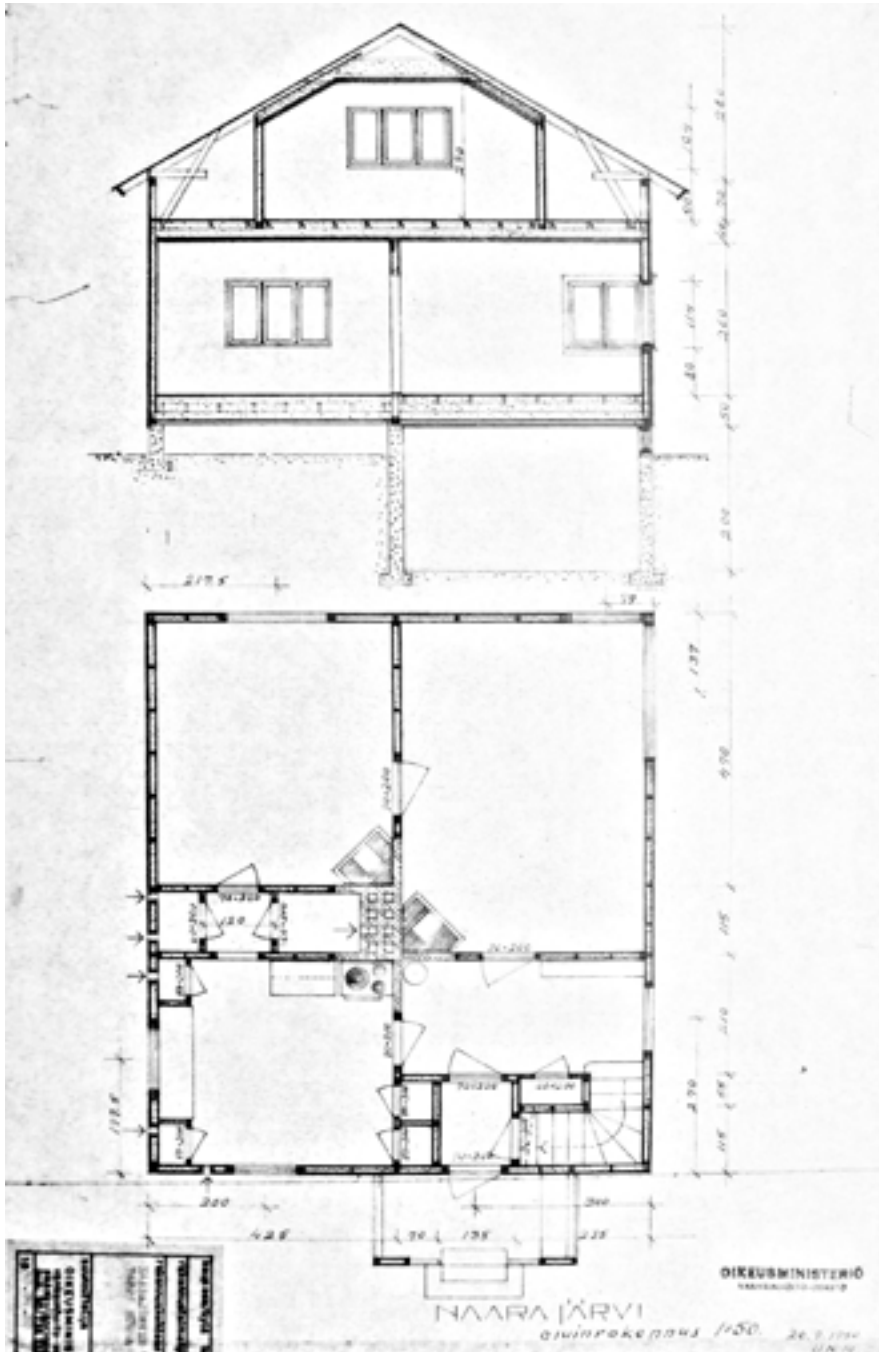
vuoden 1951 rakennuksesta. Laajennuksen yhteydessä rakennettiin myös nykyiset ulkonevat kuistit sekä suuret kattolyhdyt. Makuuhuoneen ikkuna siirrettiin pitkälle sivulle ja olohuoneen ikkuna keskemälle huonetta. Rakennusta on jatkettu niin, että vanhan rakennuksen hahmottaa enää eri sokkelimateriaalista. Laajennuksen kellariin rakennettiin asunnon talouskellarin lisäksi kattihuone ja polttoainevarasto ja rakennuksen lämmitysmuoto vaihdettiin keskuslämmitykseen.

Rakennuksen julkisivut ja vesikatto ovat säilyneet lähes kokonaan vuoden 1956 asussa. Alkuperäisestä poikkeavat vain sadevesijärjestelmät, vesikattovarusteet ja ulko-ovet sekä niiden kehyslaudoitukset. Vaikka sadevesijärjestelmät on toteutettu uusina, ne sopivat malliltaan ja väriltään rakennukseen.

Sisätiloissa pohjaratkaisu on pääosin säilynyt. Vuonna 1976 pienet altaalliset tilat on laajennettu ja muutettu kylpyhuoneiksi sekä makuuhuoneeseen lisätty kiinteät kaapit. Sisätiloissa on säilynyt portaat, sisäkattoja, väliovia, vaatekaappeja ja vaatekaappien ovia, B-asunnossa patteireita ja sähköasennuksia sekä A-asunnossa lattiapintoja.

Länsipäädyn avokuisti. Kuistit ovat säilyneet hyvin alkuperäisinä, vain tavanomainen, nykyaikainen ulko-ovi rikkoo 1950-luvun tunnelman.

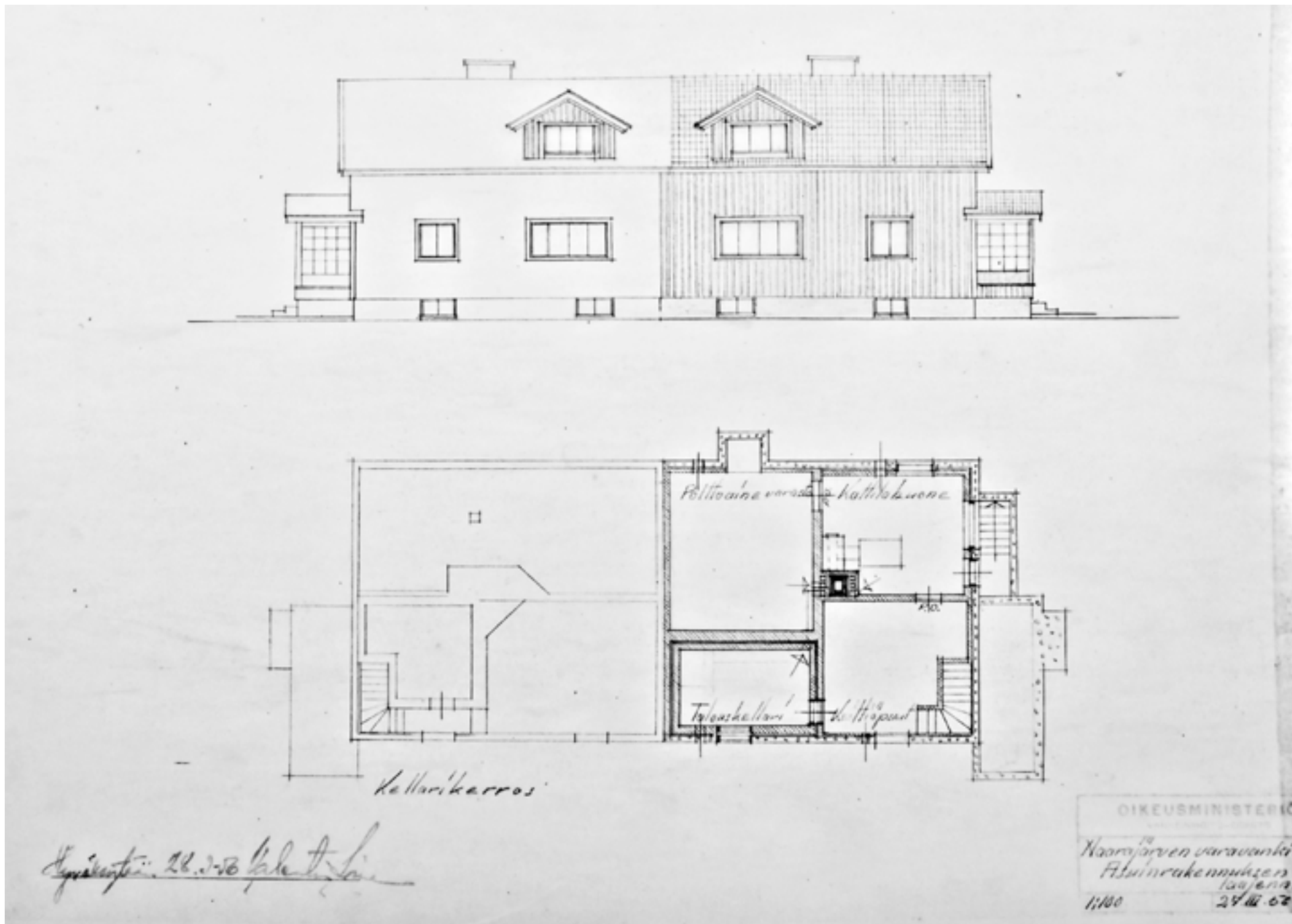
Rakennuksen alkuperäinen, vuoden 1951 pohjapiirustus ja leikkaus, ennen vuoden 1956 laajennusta. Pohjaratkaisu on aikakauden rintamamiestaloille tyypillinen.

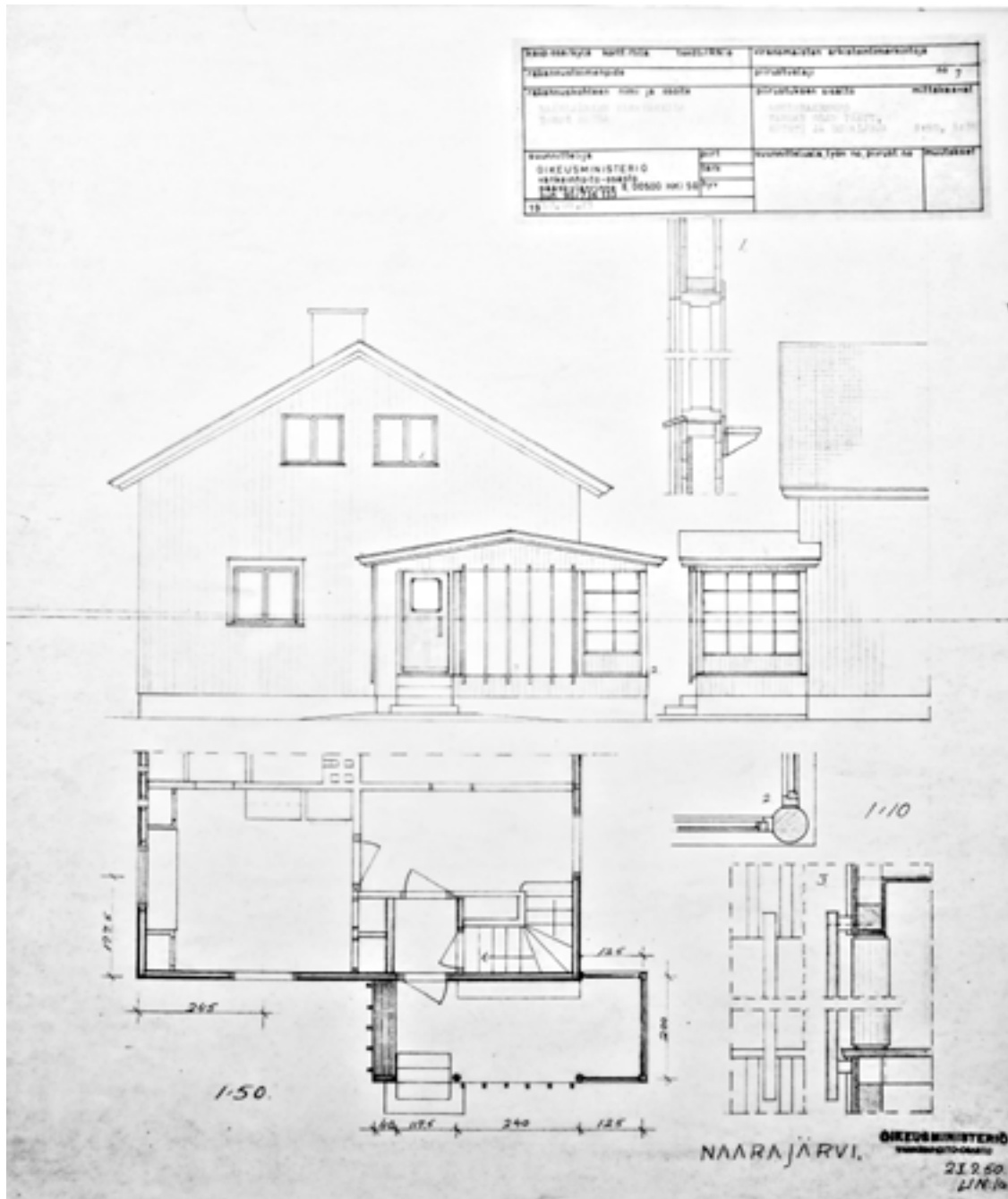
Rakennuksen luoteiskulma. Ulkonevat, alkuperäiset kuistit ovat rakennuksen merkittävin ominaispiirre.

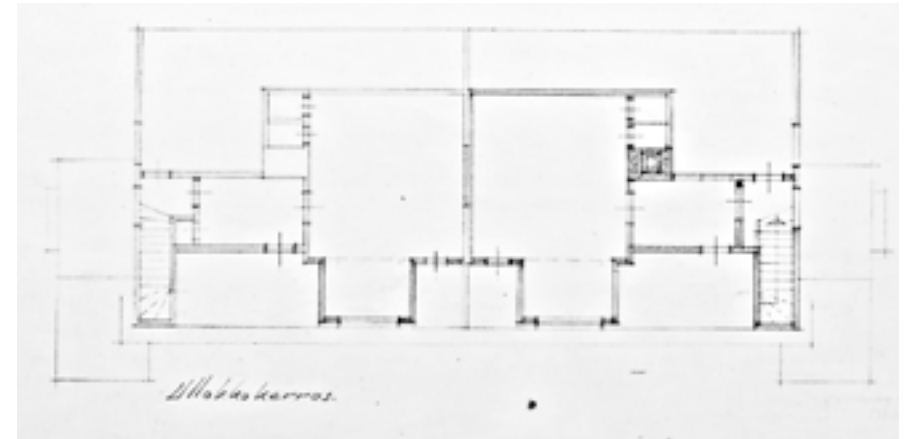
Vanhemman rakennuspuoliskon ulkoseinää ja ikkuna. Kuvassa näkyy vanhempi, luonnonkivistä tehty sokkeli.

Vuoden 1956 laajennuksen julkisivu- ja kellaripiirustus. Laajennuksessa peilikuvana rakennettujen asuinkerrosten lisäksi rakennukseen rakennettiin kattolyhyt ja kuisteja laajennettiin.

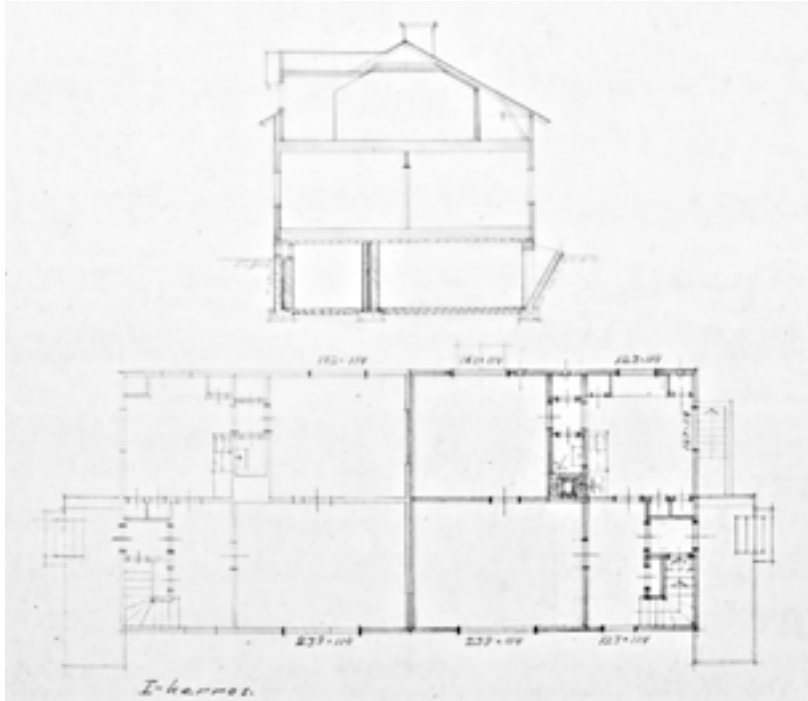

Laajennetun kuistin piirustus. Kuisti on suunniteltu tarkkaan, ja myös toteutettu tarkasti suunnitelmien mukaan. KA.

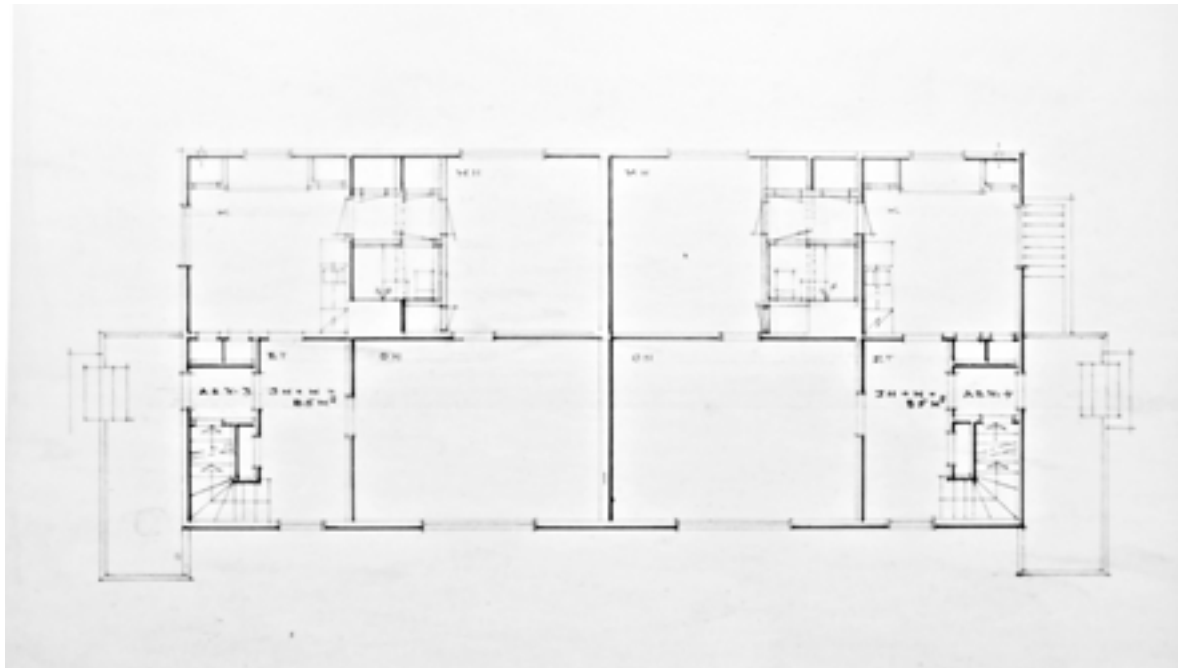

Vuonna 1956 laajennetun rakennuksen ullakon pohjapiirustus. KA.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus ja leikkauspii-
rustus vuoden 1956 laajennuksen jälkeen. KA.

Ensimmäisen kerroksen pohjapiirustus vuodelta 1976.
Muutoksessa kylpyhuoneita laajennettiin. KA.

ASUNTO A

Asunnon A sisäkuvia. 1. kerroksessa tilat ja tilapinnat ovat pääosin 1970-luvun muutoksien mukaisia. Keittiötä on uusittu ja korjattu lisää, luultavasti 1990-luvulla. Osa sisäovista on alkuperäisiä.

Asunnon A porras on säilynyt alkuperäisenä.

Ullakkokerroksessa on säilynyt 1950-luvulle tyypillinen puukuitulevykatto.

Rakennuksen kaikki ikkunat ovat 1950-luvulta.

Asunnon A kellarissa on myöhemmin tehtyjä väliseiniä, joten huoneet ovat pieniä.

ASUNTO B

Asunto B:ssä tilat ja tilapinnat ovat asunnon A tapaan pääosin 1970-luvun asussa, mutta huoneistossa on säilynyt alkuperäisiä kaapistoja ovineen. Toisin kuin asunnossa A, suurin osa sisäo-
vista on uusia ja vain ullakkohuoneissa on säilynyt alkuperäisiä
ovia ja niiden karmeja ja kynnyksiä.

1950-luvun kaapinoven sarana.

Ullakon huoneissa on säilynyt alkuperäisiä ovia.

Vuonna 1956 valmistuneen laajennusosan kellariin tehtiin kattilahuone. Kellariin johtavat ulko-ovet ovat alkuperäiset.

SIJAINTI ALUEELLA

8, AUTOTALLI

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1960-luvulla, muutos 1980, oikeusministeriön vankein-
hoito-osasto, 12.5.1980, rakennusmestari Urpo Numme-
la

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksessa on puurankarunko, betonisokkeli ja pro-
fiilipellillä katettu matala satulakatto. Julkisivuverhouk-
sena on lomautaverhaus.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Tavanomainen, symmetrinen ja matalakattoinen autotal-
lirakennus. Se muutettiin 1980-luvun alussa autotalliksi.
Mittasuhteiltaan sopusuhtaisen tallin molemmilla sym-
metrisillä sivuilla on neljä yläikkunaa, ja varastoon joh-
tava ovi. Päädyssä on kaksi alkuperäistä, pystypaneloitua

ruskeaa autotallin pariovea. Rakennuksessa on asuinalu-
eelle tyypillinen luonnonvalkoinen lomautaverhaus.
Räystäiden alapinnat ja kattokannakkeet on maalattu
vaalean turkoosiksi.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Autotalli kuuluu asuinrakennusten ja niiden talousra-
kennusten muodostamaan aluekokonaisuuteen.
Rakennus on tehty samalle paikalle, jossa aiemmin oli
todennäköisesti ulkorakennus. Tämä kyseinen rakennus
näkyi vuoden 1952 ilmakuva, ja se on kooltaan pie-
nempi verrattuna nykyiseen autotalliin. Lisäksi harjan
suunta on ilmakuva, eri.

9, PUKUKOPIT

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1950-luvun alussa

Kuvaus

Pukukopit ovat puurakenteisia ja puuverhoiltuja.
Vesikattomateriaalina on kermikate.

SIJAINTI ALUEELLA

10, HENKILÖKUNNAN SAUNA JA PESULA

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1970, laajennus 1979, rakennusmestari Urpo Nummela,
oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 8.5.1970, laajennus
28.3.1979

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksen ulkoseinät on muurattu tiilestä ja eristetty villaeristeellä. Ulkoverhouksena on ikkuna-aukkojen yläreunaan asti kalkkihiekkatiili, seinän yläosassa puolipontattu vinovuorilaudoitus. Yläpohjarakenteena on paikalla valettu betonilaatta, jonka päällä villaeriste ja puurakenteinen vesikatto. Vesikatto on katettu profiilipellillä. Sisäänvedettyjen sisäänkäyntien kohdalla nurkkaa kannattelee kolme puupilari. Rakennuksessa on valesokkelina toteutetut betoniperusmuurit, laajennuksessa perusmuurissa on lisäksi anturat. Alapohjana on maanvarainen betonilaatta, jonka päällä on eristekerros ja betoninen

pintalaatta. Väliseinät ovat pääosin tiilirakenteisia, mutta kuivaus-mankelihuoneen ja käytävän välinen seinä on puurakenteinen ja lastulevypinnoitettu. Sisätilojen tiilipinnat on vanhemmissa osissa rapattu sileäksi, laatoitettu tai tapetoitu ja paneloitu, laajennusosan tiilipinnat on pelkästään maalattu.

Ikkunat ovat puurakenteiset, kaksinkertaiset ja sisäänpäin aukeavat. Ovet ovat pystypaneloidut ja ikkunoiden tapaan puurakenteiset. Rakennuksessa on painovoimainen ilmanvaihto, jonka hormit on ohjattu rakennuksen keskelle yhteen piippuun. Korvausilma otetaan seinäventtiileistä. Rakennuksessa on vesikiertoinen patterilämmitys, joka saa lämpönsä aluelämpökeskuksesta.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus sijaitsee Löytynlammen rannan läheisyydessä ja siitä on kulkuyhteys rannan uimalaiturille. Matala,

kalkkihiekkatiili- ja lautaverhoiltu rakennus muistuttaa piirteiltään 1960-luvun alun pientaloja. Aikakauden pientaloarkkitehtuurille tyypillisiä piirteitä ovat matala rakennusmassa, loiva satulakatto, avonaiset räystäät ja tiilen sekä puun yhdistelmä julkisivuverhouksessa.

Rakennus on mataluudestaan huolimatta tasapainoinen. Sisäänkäynnit on etusivulla lohkottu päämassan kulkusta, sivusisäänkäynti on tehty syvennyksenä. Länsijulkisivulla vesikaton kulmia kannattelevat kolmen puupilarin rimamaiset sommitelmat. Kalkkihiekkatiiliverhous nousee ikkuna-aukkojen yläreunoihin asti, missä verhous vaihtuu tummanruskeaan vaakalaudoitukseen. Rakennuksen laajennuskohta näkyy ruskean sokkelin pintakuviosta; vanhemmassa osassa sokkeli on roiskerapattu, uudemmassa osassa lautamuottikuvio on jätetty näkyviin ja sokkeli vain maalattu. Räystäiden lautapinnoitettut alapinnat on maalattu seinien yläosien tapaan ruskeaksi.,

räystäiden otsapinnat ovat valkoiset ja vesikatto pellityksineen punainen.

Sisätilat ovat käytännöllisen kokoiset ja loogisesti sijoitellut. Sisätiloissa länsijulkisivulta katsottuna on molemmin puolin pukuhuoneet, toisistaan peilikuvina. Pukuhuoneiden välissä sijaitsee suihkuhuone ja sauna. Pukuhuoneiden päästä on käynti käytävälle, jonka eteläpäässä on wc ja pohjoispäässä sivusisäänkäynti. Käytävä jatkuu rakennuksen keskellä syvennyksenä, jonka sivuilla on toisella puolella pyykkihuone ja toisella kuivaus- ja manke-lihuone.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

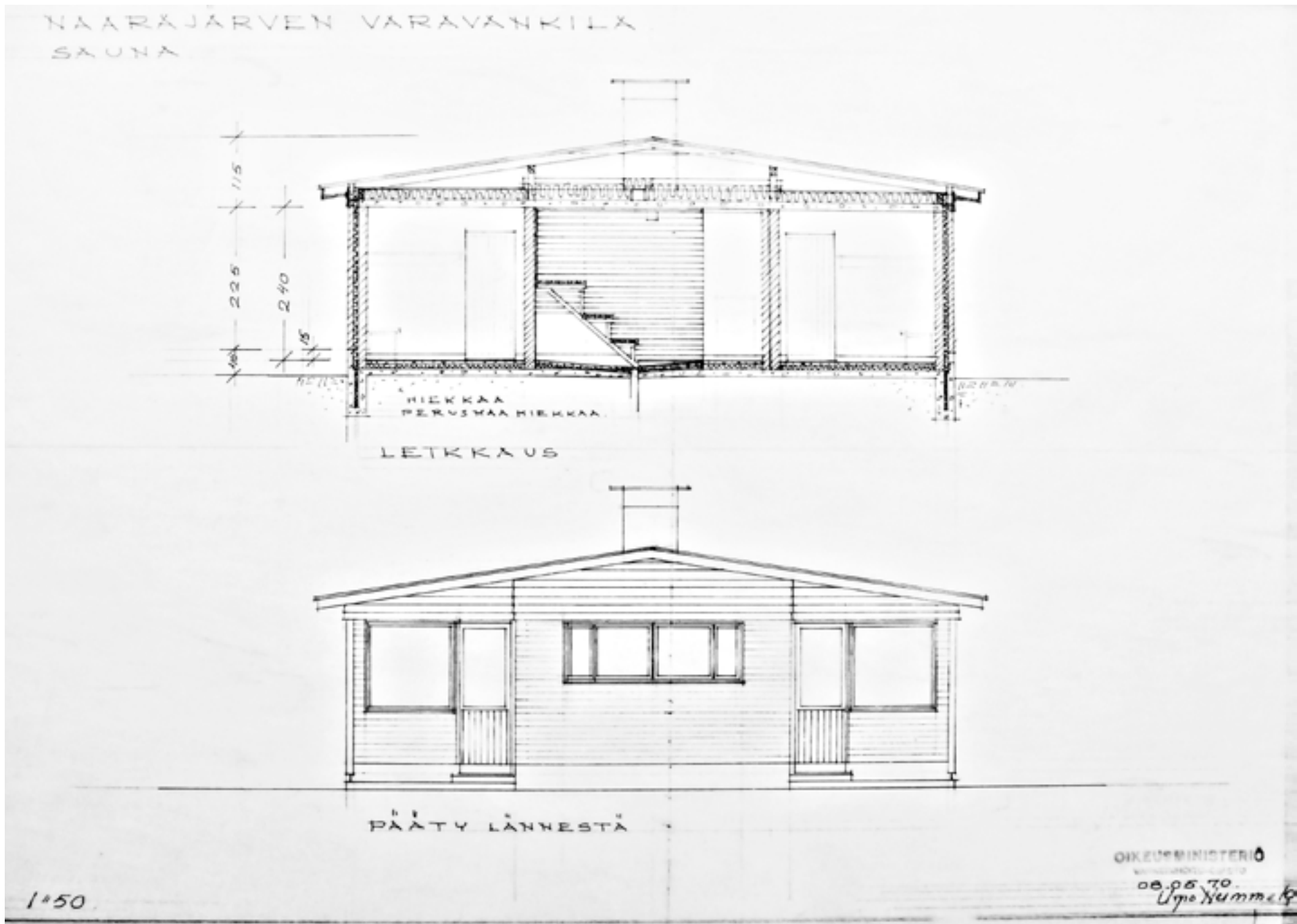
Rakennus on edelleen työntekijöiden aktiivisessa käytössä ja yksi alueen kokoontumispaikoista, minkä vuoksi se on tärkeä osa alueen toimintaa ja identiteettiä. Henkilökunnan ja vankien saunarakennukset ovat alueen ainoat kalkkiahiekkatiiliverhoillut rakennukset ja ne poikkeavat näin muista alueen rakennuksista. Ne ovat myös selkeimmät 1960-luvun arkkitehtuurin edustajat alueella.

Sauna- ja pesularakennus on säilynyt ulkoa vuoden 1979 asussa. Räystäät on nähtävästi toteutettu suunniteltua pitempinä ja vesikatto suunniteltua ylemmäs niin, että lautaverhoiltu osa on korkeampi. Rakennusta on laajennettu lähes huomaamattomasti. Sisällä puku- ja pesuhuoneissa patterit sekä osa sähköasennuksista on vaihdettu uudempiin, mutta muuten tilat ovat säilyneet alkuperäisenä. Paneeliovet ja ikkunat ovat nähtävästi kaikki alkuperäisiä, ja niissä on hienoja aikakauden heloituksia ja kahvoja.

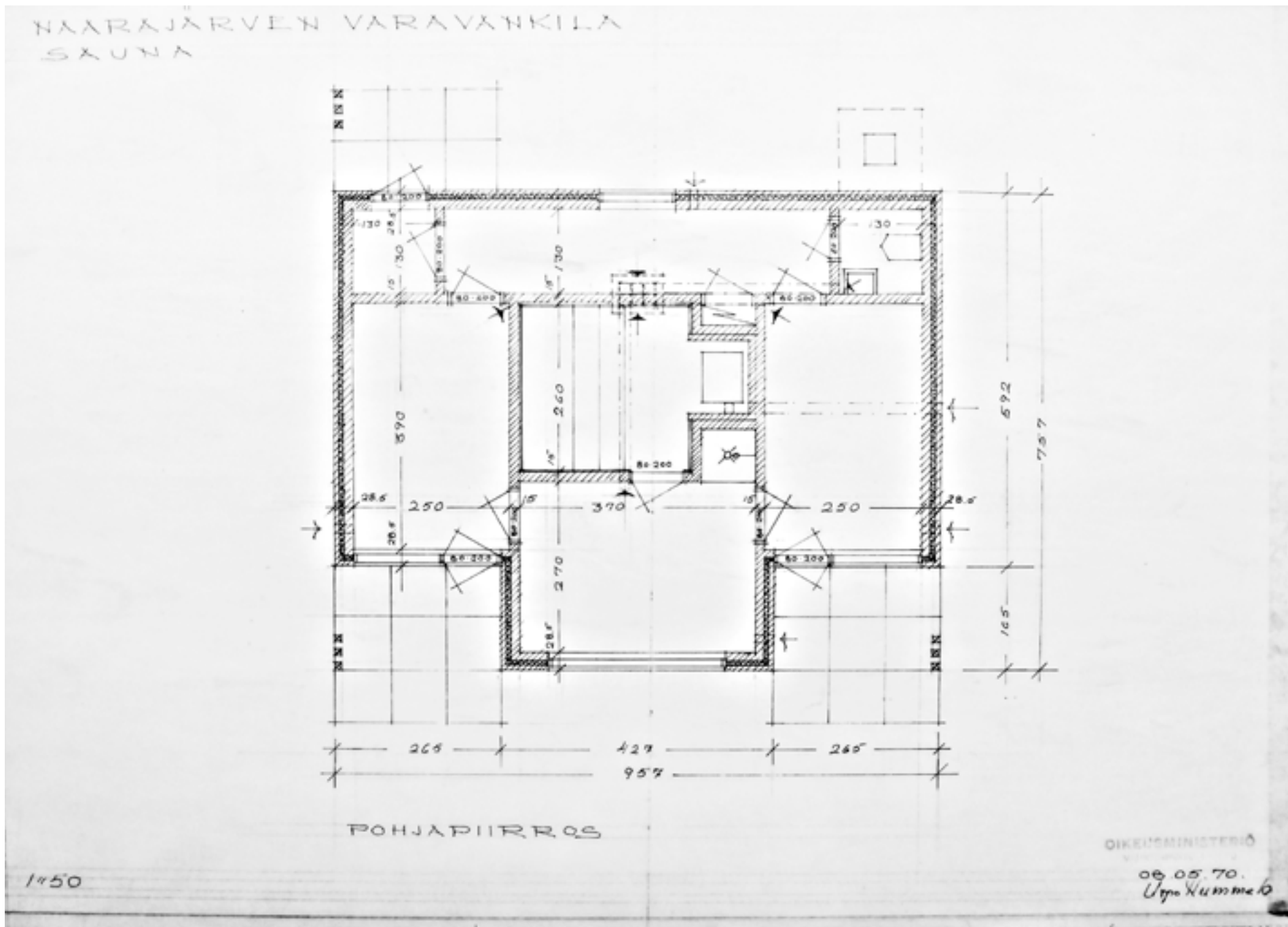

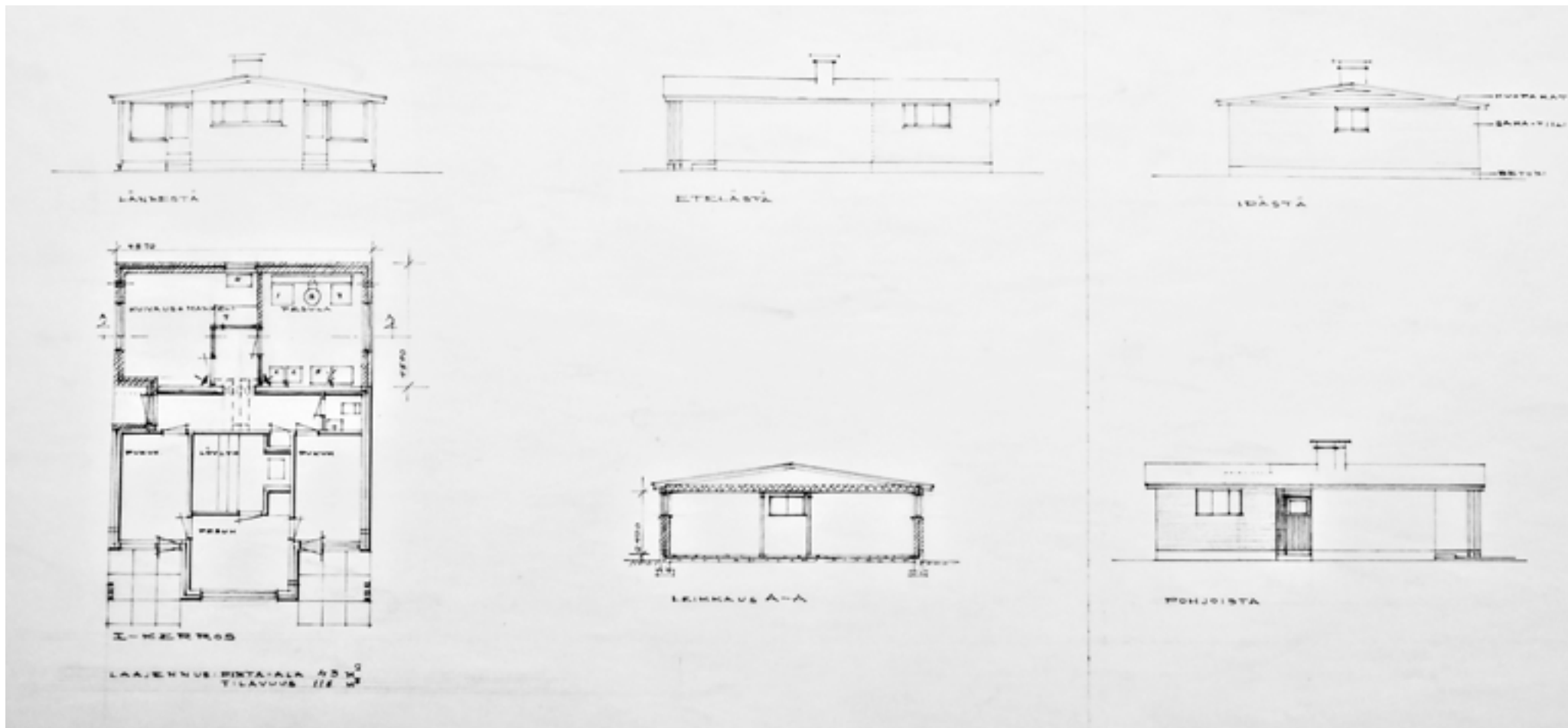
Vuoden 1970 asemapiirros. Piirroksessa rakennuksen sisäänkäyntisivu on suunnattu enemmän järven suuntaan. KA.

Julkisivu- ja leikkauspiirustus vuodelta 1970. Piirustusta nykytilanteeseen vertaamalla voidaan todeta, että rakennuksen lautaverhoilu yläosa on toteutettu suunniteltua korkeampana. KA.

Pohjapiirustus vuodelta 1970. Rakennus suunniteltiin aluksi pelkästään saunaksi. KA.

Muutospirustukset vuodelta 1979. Muutoksissa rakennusta jatkettiin, jotta siihen saatiin saunan lisäksi pesula- ja kuivaushuone.

Pukuhuone. Tila on tekniikkaa lukuun ottamatta säilynyt alkuperäisenä.

Suihkuhuone. Suihkuhuone ja sauna ovat säilyneet lähes alkuperäisinä. Ovien ja seinien vanhoja panelointeja on sävytetty harmaalla kuultokäsittelyllä.

Pesula ja käytävä. Tekniikkaa on uusittu, mutta muuten tilat ovat säilyneet alkuperäisinä.

11, ULKOVARASTO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1959?, arkkitehti Henno Kamppuri ja rakennusmestari Urpo Nummela, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 7.10.1958

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksessa on puurankarunko, betonipilariperustus ja profilipellillä verhoiltu matala satulakatto. Julkisivu-verhouksena rakennuksessa on lomautaverhous. Katto- ja räystäsrakenteet, ovet ja ikkunakarmit ovat puuta.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus on melko tavanomainen talousrakennus. 1950-luvun lopulla suunnitellun rakennuksen arkkitehtuurissa on 1960-luvun tyylipiirteitä, kuten nauhaikkunat, lomalaudoitus ja matala aumakatto. Rakennuksen harja on muista alueen rakennuksista poiketen lyhyem-

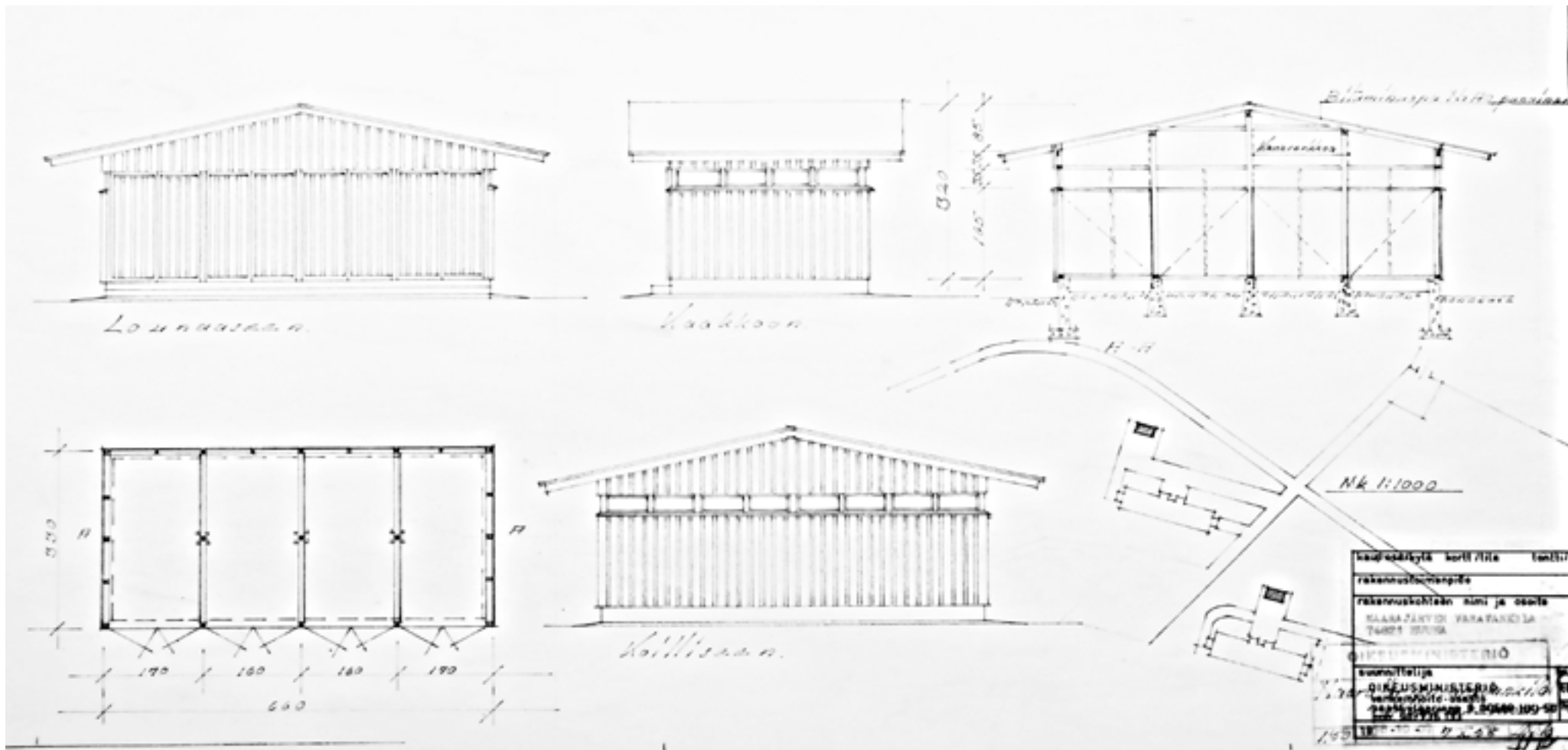
pien päätyjen suuntainen, ja räystäät ovat poikkeuksellisen pitkät rakennuksen kokoon nähden. Varaston ulkoverhous on asuinalueelle tyypillisesti luonnonvalkoinen ja nurkka- ja otsalaudat puhtaanvalkoiset. Betoniperustukset on maalattu ulkopinnoista punaiseksi, ikkunanauhan kehykset ja räystään alapinta vaalean turkoosilla ja pariovet ruskealla.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennuksesta on tehty kaksi hieman erilaista versiota samoilla piirustuksilla asuinrakennusten 12 ja 14 edustalle. Toinen varasto merkitty tässä selvityksessä numerolla 15. Varastot kuuluvat asuinalueen asuinrakennusten pihapiirien kokonaisuuteen.

Rakennuksen punainen bitumikermikate on muutettu profilipelliksi. Muuten rakennus on säilynyt alkuperäisenä.

Ulkovarastojen piirustukset. Varastot on suunniteltu huolella. Piirustuksen alareunan asemapiirrosotteesta nähdään että ulkovarastot on toteutettu samoilla piirustuksilla. KA.

SIJAINTI ALUEELLA

12, ASUINRAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1958, rakennusmestari Urpo Nummela, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, alkuperäiset 17.5.1957 ja 25.6.1958, muutospirustukset Seppo Laaksonen? 6.5.1982

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennus on puurankarakenteinen ja verhoiltu lomalaudoituksella. Sokkelit ja kellaria ympäröivät rakenteet ovat paikalla valettua betonia ja kellarin ulkoseinien sisäpinnat on muurattu tiilestä. Tiilen ja betonin välissä on vuorivanueriste. 1. kerroksen ja kellarin välipohja on yhdistelmä betoni- ja puurakennetta; kellaritilojen kohdalla betonilaatan päällä on bitumisively ja puurakenteinen välipohja. Alueilla, joissa kellaria ei ole, puurakenteinen välipohja jatkuu tuulettuvana alapohjana. Ullakon ja 1. kerroksen välipohja on puurakenteinen. Vesikattoraken-

teena paikalla rakennetut kattotuolit ja katteena punainen sementtikattotiili.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

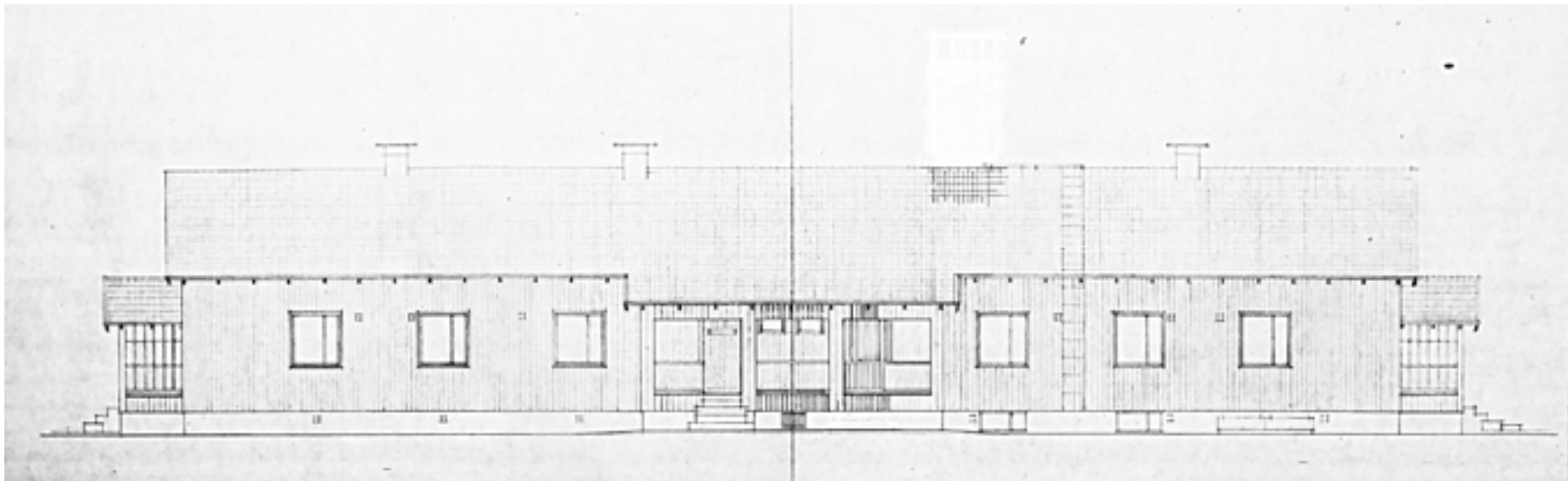
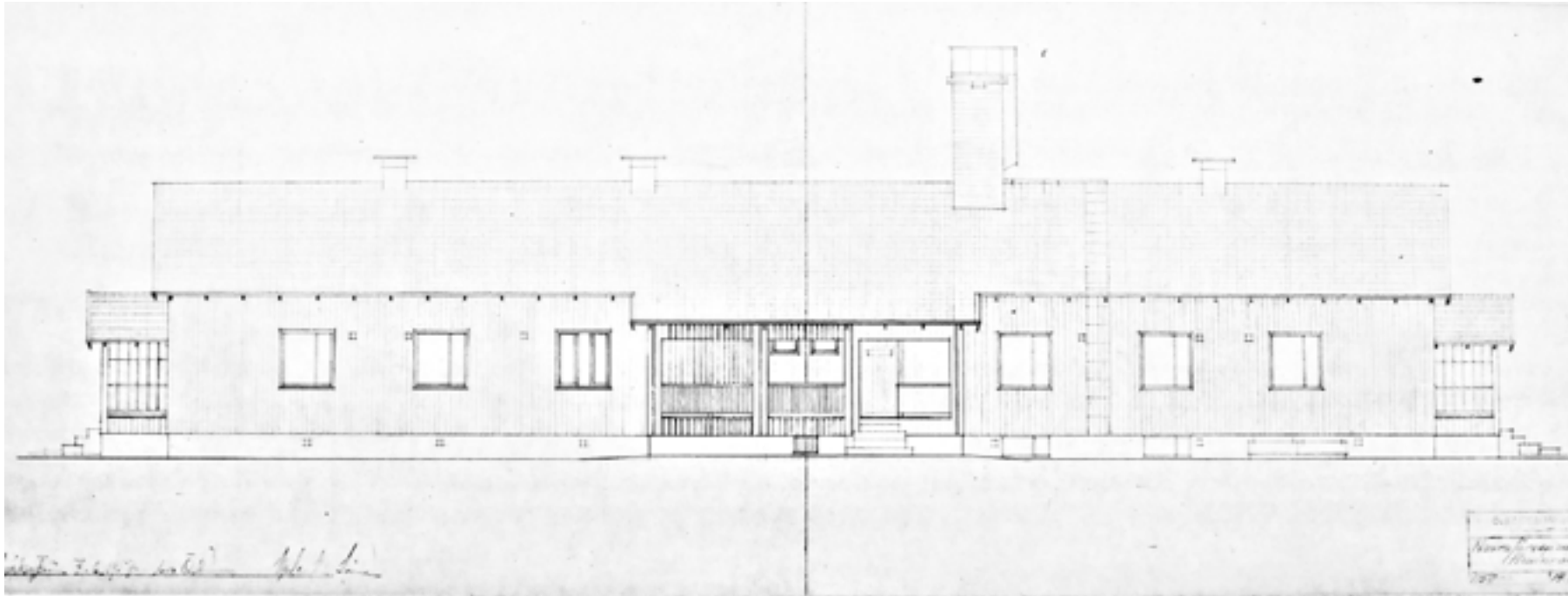
Asuinrakennus edustaa arkkitehtuuriltaan 1950-luvun puurakentamista: satulakattoinen, pitkänomainen rakennus, jossa tasapainoinen aukotus ja sisäänkäyntikuistit. Julkisivuissa on luonnonvalkoinen lomautaverhous ja sokkeli on sementtirapattu sekä kevyesti uritettu ja punaiseksi maalattu. Rakennuksessa käytetty lomautaverhous ei ole tyypillinen 1950-luvun rakentamiselle, jolloin pystyverhouksissa suosittiin vielä saumarimaverhouksia. Lomautaverhousta käytettiin laajemmin 1960-luvulla. Rakennuksen kellarissa sijainneen lämpökeskuksen vuoksi rakennuksessa on yksi muita piippuja suurempi savupiippu. Pohjaratkaisultaan rakennus on kolmen asunnon rivitalo. Päätyasuntojen sisäänkäyntikuistit si-

jaitsevat rakennuksen päädyissä ja keskiasunnon pitkällä koillissivulla. Kuisteissa on huolella suunniteltuja ja toteutettuja yksityiskohtia, kuten alkuperäiset puuovet, kaiteiden muotosahatut laudat, rima-aiheet sekä paneeloinnit. Vesikaton kattokannattimia on kevennetty sahaamalla niiden kärkeen lovet. Luoteispäädyssä sijaitsevat lämpökeskuskellariin johtavat portaat ja kulku kellariin tapahtuu kuistin alta.

Luoteispäädyn asunto A ja keskiasunto B ovat kolmioita ja kaakkoispäädyn asunto C on kaksio ullakkohuoneella. Kaikki kolme asuntopohjaa ovat toimivia ja niissä on vaatehuoneiden ansiosta paljon säilytystilaa. Eteiset ovat asunnoissa melko suuria ja toimivat käytännössä pelkinä käytävinä. Asunnossa C ullakolla on huone, muissa asunnoissa ullakko on kylmää varastotilaa. Asuntojen kellareissa on lisää säilytystilaa.

Rakennus kuvattuna todennäköisesti pian valmistumisensa jälkeen. KA.

Rakennuksen koillisjulkisivun muutospirustuksia 1980-luvulta. Ylemmässä piirustuksessa kuisti on suunniteltu asuinrakennuksen 14 puolelle ja piippu aiottu säilyttää. Alemmassa piirustuksessa kuisti vastaa rakennuksen kuistia. Lämpökeskuksen piippu on suunnitelmissa aiottu purkaa, mutta piipun purkua ei jostain syystä toteutettu. Muutospirustuksiin kuistien kaiteet on suunniteltu muutettavaksi yksinkertaisemmiksi ja kuistin rakenne raskaammaksi. Kaiteet ja kuistit on kuitenkin toteutettu alkuperäisten tyylillä. KA.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennus kuuluu alueen 1950-luvulla rakennettuun asuinrakennuskantaan yhdessä toisen, lähes samanlaisen, peilikuvana toteutetun rivitalorakennuksen sekä työntekijöiden ja johtajien paritalojen kanssa. Työntekijöiden asumista varten tehty rakennus on käyttöhistoriansa vuoksi tärkeä osa aluetta. Rakennuksen julkisivuissa, erityisesti kuisteissa, on useita hienoja ja huolella suunniteltuja 1950-luvun rakennusdetaljeja.

Valmistuttuaan vuonna 1958 rakennuksessa oli nykyisen kolmen asunnon sijasta neljä käytännössä samankokoista asuntoa. 1980-luvulla nykyisiä asuntoja A ja B laajennettiin poistamalla toinen keskiosan asunnoista. Muutostöiden yhteydessä kaikkien kolmen asunnon wc-tilat laajennettiin kylpyhuoneiksi. Asunnoissa A ja B märkätilat pysyivät samoilla paikoilla; Asunnossa A kylpyhuoneen seinää siirrettiin hieman keittiöön päin. Asunnossa B vanha neljännes asunnon wc laajennettiin eteisen tilalle ja asunnon oma wc muutettiin naulakkosyvennykseksi ja varastotilaksi. Asunnossa C wc siirrettiin ja laajennettiin keittiön toisen ikkunan eteen ja keittiötä jatkettiin wc:n vanhalle paikalle.

Rakennuksen julkisivut ja vesikatto ovat nähtävästi säilyneet lähes kokonaan vuoden 1958 asussa. Alkuperäisestä poikkeavat muunneltu keskikuisti, umpeen rakennettu ulko-ovi, sadevesijärjestelmät, vesikattovarusteet sekä poistettu polttopuuluukku. Keskikuistin muutos, sekä ulko-oven että polttopuuluukun poisto on tehty niin huolellisesti, että muutokset eivät ole havaittavissa. Vaikka sadevesijärjestelmät on toteutettu uusina, ne sopivat malliltaan ja väritään rakennukseen. Rakennuksen ikkunoihin on lisätty lämpölaselementit.

Rakennuksen lounaissivu. Ulkopuolelta rakennus on säilynyt lähes alkuperäisenä.

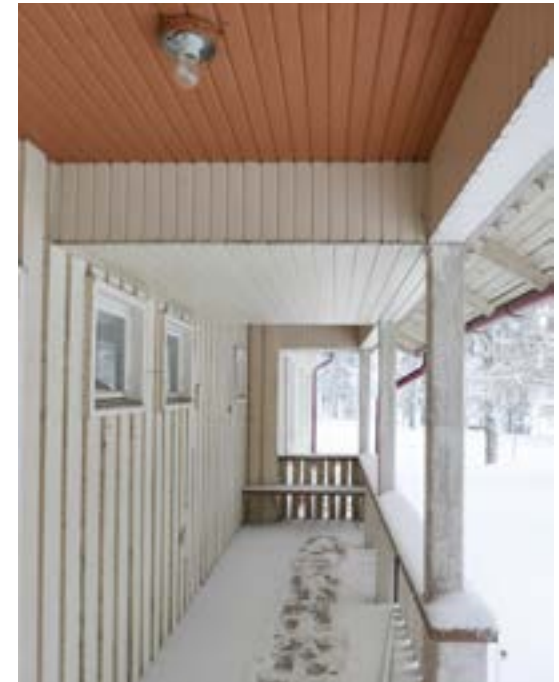
Rakennuksen ikkunat ovat alkuperäiset. Sokkelipinta on aikakaudelle tyypillisesti uritettu.

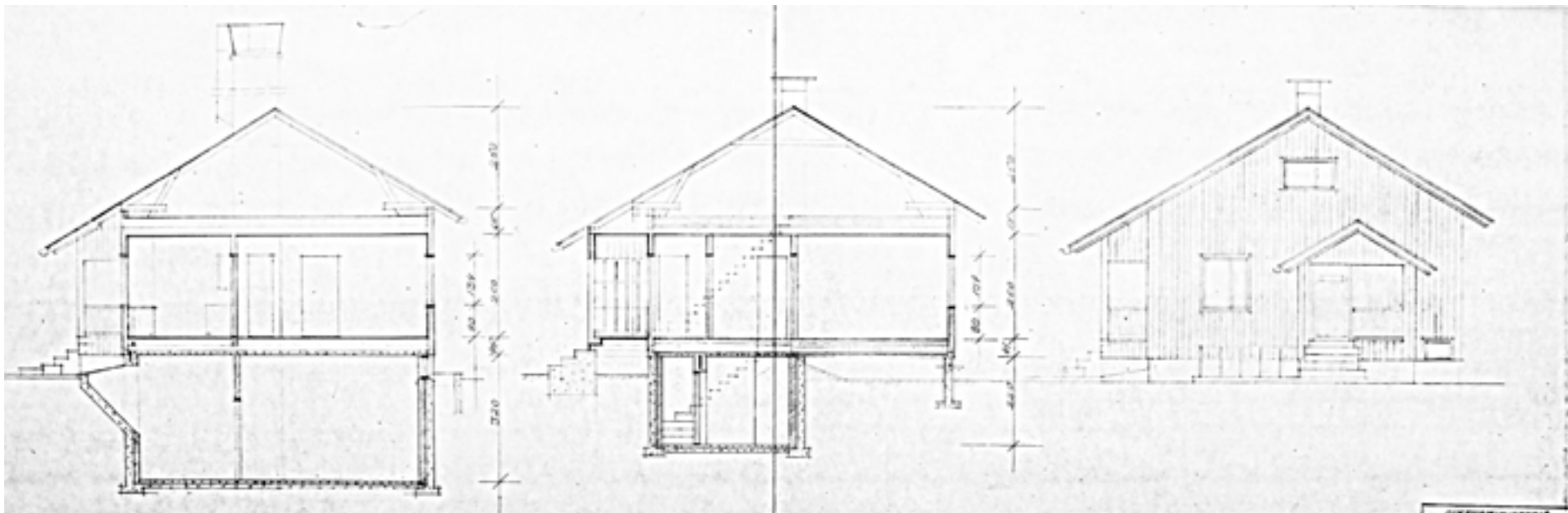
Päätykuistit yksityiskohtineen ovat säilyneet alkuperäisinä. Alkuperäiset ruskeat ovet sekä kuistien ruskeat sisäkatot korostavat sisäänkäyntejä.

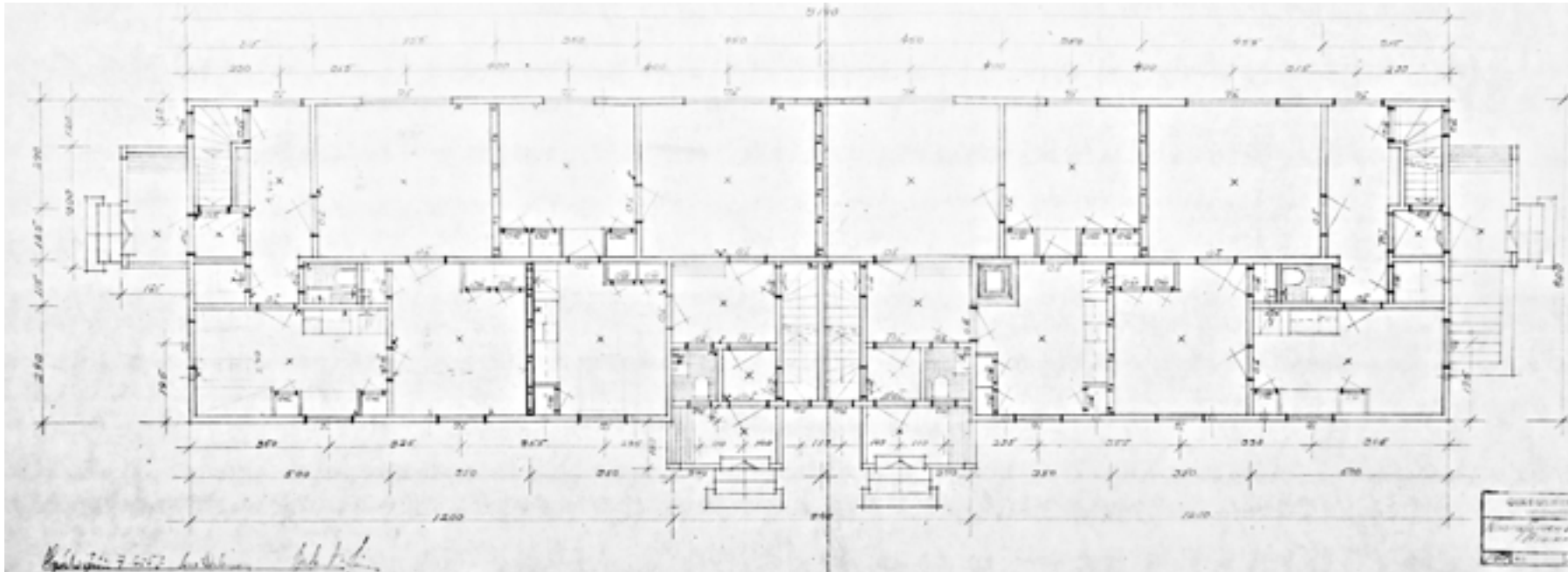
Alkuperäinen ulko-ovi.

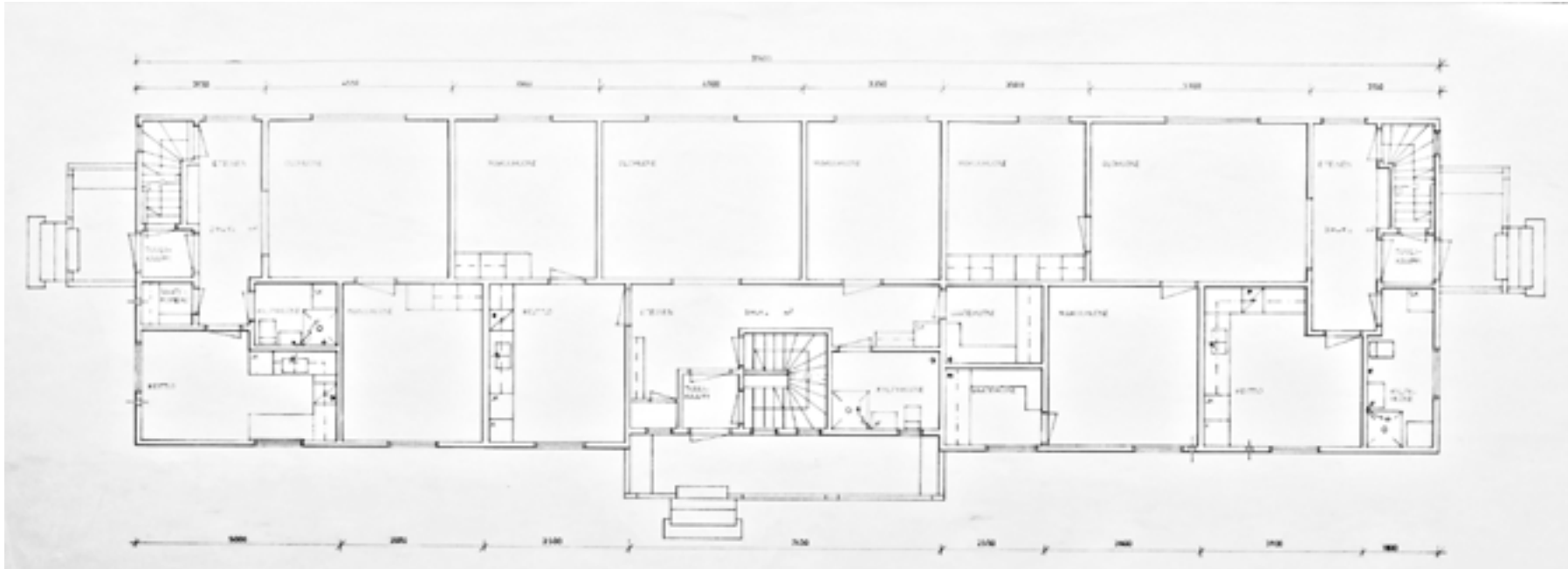
Keskikuisti. Vaikka kuistia muutettiin 1980-luvulla, muutoksissa käytettiin alkuperäisiä vastaavia ratkaisuja.

Rakennuksen leikkaus- ja päätypiirustus vuodelta 1957. KA.

Rakennuksen alkuperäinen pohjapiirustus vuodelta 1957. Asuinrakennus 14 on toteutettu samoilla piirustuksilla peilikuvana. Neljän asunnon pohjaratkaisuissa on aikakaudelle tyypilliset keskiakselin ympäri järjestetyt huonetilat ja hyvin pienet wc-tilat. Huoneesta toiseen kulku on mahdollista kahdesta suunnasta muiden tilojen läpi. KA.

Rakennuksen pohjapiirustus 1980-luvun muutoksista. Neljäs asunto on jaettu asuntojen B ja C kesken. Pienet wc-tilat on siirretty tai laajennettu kylpyhuoneiksi ja keittiöt muutettu vastaamaan ajan tarpeita. KA.

ASUNTO A

Asunnon A pinnat ovat edelleen 1980-luvun mukaiset. Alkuperäisiä sisäovia sekä vanhoja kynnyksiä ja karmeja on säilynyt.

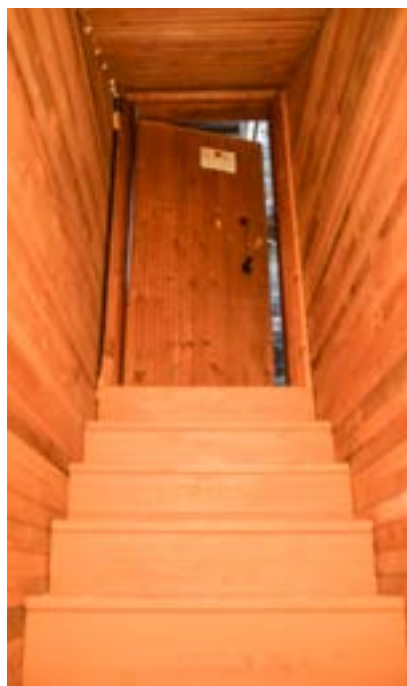

Asunnon A keittiö on 1980-luvun muutoksien mukainen.

Yllä asunnon A ullakkotila.

Asunnon A porrashuoneet kellariin ja ullakolle ovat säilyneet portaineen ja väliovineen.

ASUNTO B

Asunnon B pinnat ovat edelleen 1980-luvun mukaiset. Alkuperäisiä sisäovia sekä vanhoja kynnyksiä ja karmeja on säilynyt.

Asunnon B käytävä.

Asunto B:n kellaritilat on yhdistetty alkuperäisen pohjaratkaisun kahdesta kellarista. Kellaritilat ovat säilyneet alkuperäisenä.

ASUNTO C

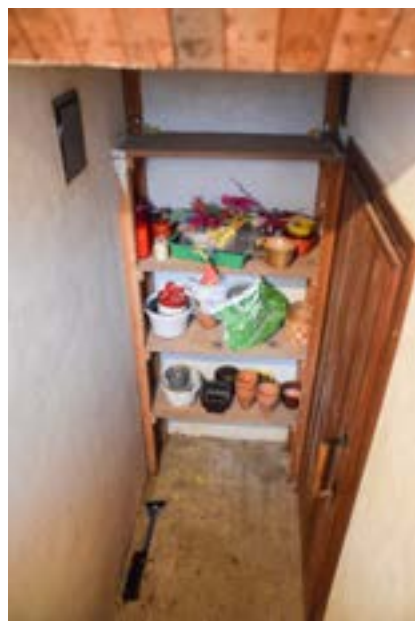
Asunnon C pinnat ovat edelleen 1980-luvun mukaiset. Alkuperäisiä sisäovia sekä vanhoja kynnyksiä ja karmeja on säilynyt. Osa lattialistoista vaikuttaa myös alkuperäisiltä.

Asunnon C tuulikaappi. Tuulikaapin ovet ovat kaikki alkuperäisiä.

Asunnon C ullakkohuone. Ullakolle johtava porras ovineen on alkuperäinen.

Asunnon C kellariporras. Kellari on säilynyt alkuperäisenä.

Rakennuksessa on säilytetty alkuperäisiä oven ja ikkunankahvoja heloineen sekä listoja.
Vasemmalla ulko-oven kahva asunnosta A, kellarin oven kahva asunnosta B ja eteisen ovien kahvoja heloineen asunnosta C.

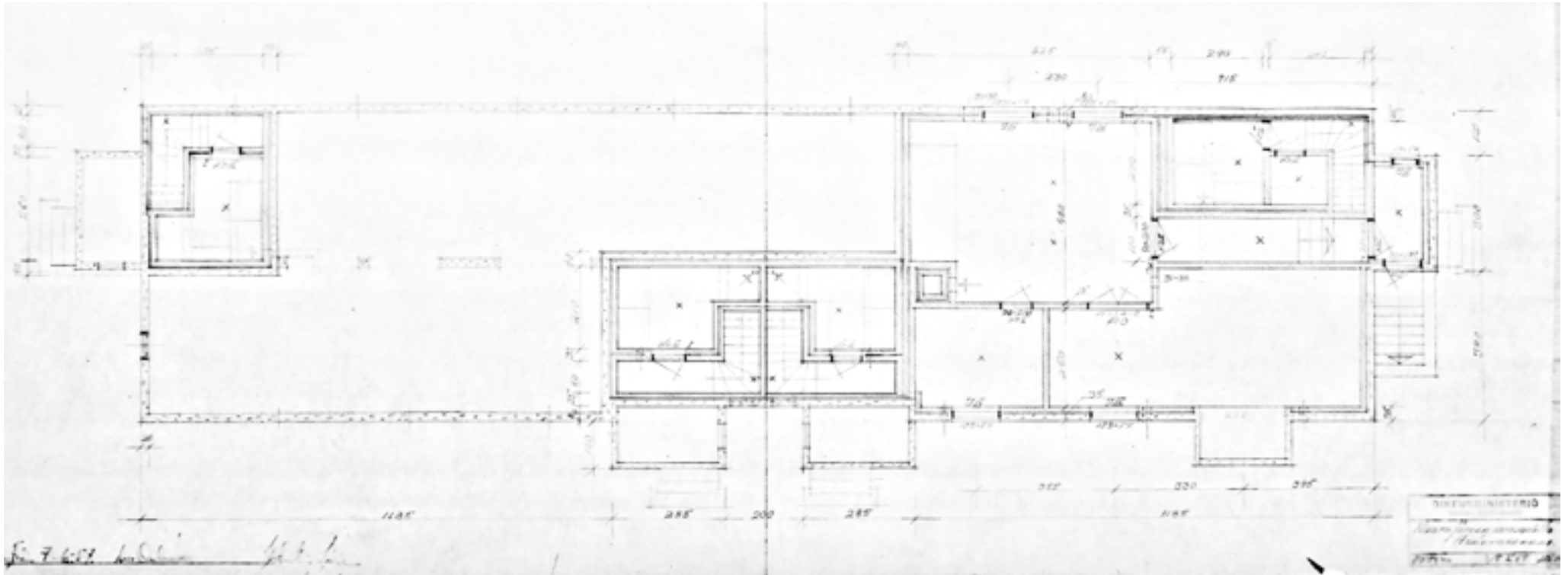
Alkuperäinen ikkuna ja ikkunan heloitukset. Vasemmalla kuva asunnosta A ja oikealla asunnosta B. Ikkunoihin on lisätty lämpölaselementit.

C-asunnossa on säilynyt ilmeisesti alkuperäisiä lattialistoja.

Alkuperäinen kynnyksen ja karmi asunnosta A.

Rakennuksen kellaripiirustus vuodelta 1957. Asuinalueen lämpökeskus on alunperin sijainnut rakennuksessa. KA.

Kellarin vanhaan lämpökeskukseen johtava alkuperäinen porras ja ovi.

KELLARI

Kellaritilat ovat säilyneet nähtävästi pääosin alkuperäisinä. Tiloissa on uutta lämmitystekniikkaa ja niitä on myös jossain vaiheessa käytetty kuntoilutiloina.

SIJAINTI ALUEELLA

13, AUTOKATOS JA JÄTETILA

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1981?, rakennusmestari Urpo Nummela, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 12.5.1980

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennus on puurankarunkoinen ja perustettu pyöreistä betoniputkista tehdyille pilariperustuksille. Kattorakenteina puiset kattotuolit ja katteena profilipelti. Jätetilan sokkelit on muurattu punatiilistä betoniperustusten väleihin ja julkisivuverhouksena sekä räystäiden otsapinnat on puolipontattu vinovuorilaudoitu.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus on tavanomainen 1970-luvun lopun autokatos. Katoksessa on 1970-luvun arkkitehtuurille tyypillinen matala ja pitkänomainen rakennusmassa, loiva pulpettikatto ja korkeat puuverhoillut räystäiden otsapinnat.

Sopusuhtaisen rakennuksen julkisivut on verhoiltu luonnonvalkoisella vaakalaudoituksella, nurkka- ja kehyslaudat sekä räystään otsapinnat ovat puhtaanvalkoiset. Räystään alapinnat ovat vaalean turkoosit ja vesikate sekä betoniperustukset ovat punaiset. Alkuperäisen suunnitelman jälkeen lisätyn jätetilan aukotus on saatu katokseen sopivaksi, vaikka ikkunan voi ajatella olevan liian matalalla muuhun aukotukseen nähden. Oven ja ikkunoiden kehyslaudat on toteutettu muita alueen rakennuksia huolimattomammin.

Sisältä jätetila jakautuu kahteen osaan. Ensin on suurempi tila, jossa sijaitsevat materiaalien kierrätysastiat ja kiinteistönhuollon välineitä. Taaemmassa, pienemmässä tilassa on biojäteastia. Tilojen ovien, listojen ja valaisimien perusteella jätetila on lisätty katokseen jo varhaisessa vaiheessa.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Asuinrakennuksiin nähden melko keskeisesti sijoitettu katos ja jätetila palvelevat kaikkia ympäröiviä asuinrakennuksia ja rakennus kuuluu osaksi asuinrakennusten aluetta. 1980-luvun alussa rakennettu katos poikkeaa muista asuinalueen rakennuksista merkittävästi arkkitehtuuriltaan ja verhouslaudoitukseltaan. Tyyllillisesti se on lähempänä henkilökunnan saunarakennusta sekä vankisaunaa.

Rakennus on suunniteltu kahdeksan autopaikan katokseksi, mutta kaksi reunapaikkaa on muutettu jätetilaksi. Jätetilan materiaalien ulkonäön perusteella jätetila on rakennettu joko hieman katoksen valmistumisen jälkeen, tai jo heti katosta rakennettaessa. Jätetila on tiilisokkelista huolimatta sopiva osa katosta.

SIJAINTI ALUEELLA

14, ASUINRAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1959, rakennusmestari Urpo Nummela, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, alkuperäiset 17.5.1957 ja 25.6.1958, muutospirustukset 20.1.1981.

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennus on puurankarakenteinen ja verhoiltu loma-laudoituksella. Sokkelit ja kellaria ympäröivät rakenteet ovat paikalla valettua betonia ja kellarin ulkoseinien sisäpinnat on muurattu tiilestä. Tiilen ja betonin välissä on vuorivanueriste. 1. kerroksen ja kellarin välipohja on yhdistelmä betoni- ja puurakennetta; kellaritilojen kohdalla betonilaatan päällä on bitumisively ja puurakenteinen välipohja. Alueilla, joissa kellaria ei ole, puurakenteinen välipohja jatkuu tuulettavana alapohjana. Ullakon ja 1. kerroksen välipohja on puurakenteinen. Vesikattorakenteena paikalla rakennetut kattotuolit ja katteena punai-

nen sementtikattotiili.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Asuinrakennus edustaa arkkitehtuuriltaan 1950-luvun puurakentamista: Satulakattoinen, pitkänomainen rakennus, jossa tasapainoinen aukotus ja sisäänkäyntikui-
tit. Julkisivuissa on luonnonvalkoinen lomautaverhous ja sokkeli on sementtirapattu harmaaksi sekä kevyesti uritettu.

Pohjaratkaisultaan rakennus on kolmen asunnon rivitalo. Päätyasuntojen sisäänkäyntikui-
tit sijaitsevat rakennuksen päädyissä ja keskiasunnon pitkällä koillissivulla. Kuisteissa on huolella suunniteltuja ja toteutettuja yksityiskohtia, kuten kaiteiden muotosahatut laudat, rimaiheet sekä paneloinnit. Vesikaton kattokannattimia on kevennetty sahaamalla niiden kärkiin lovet.

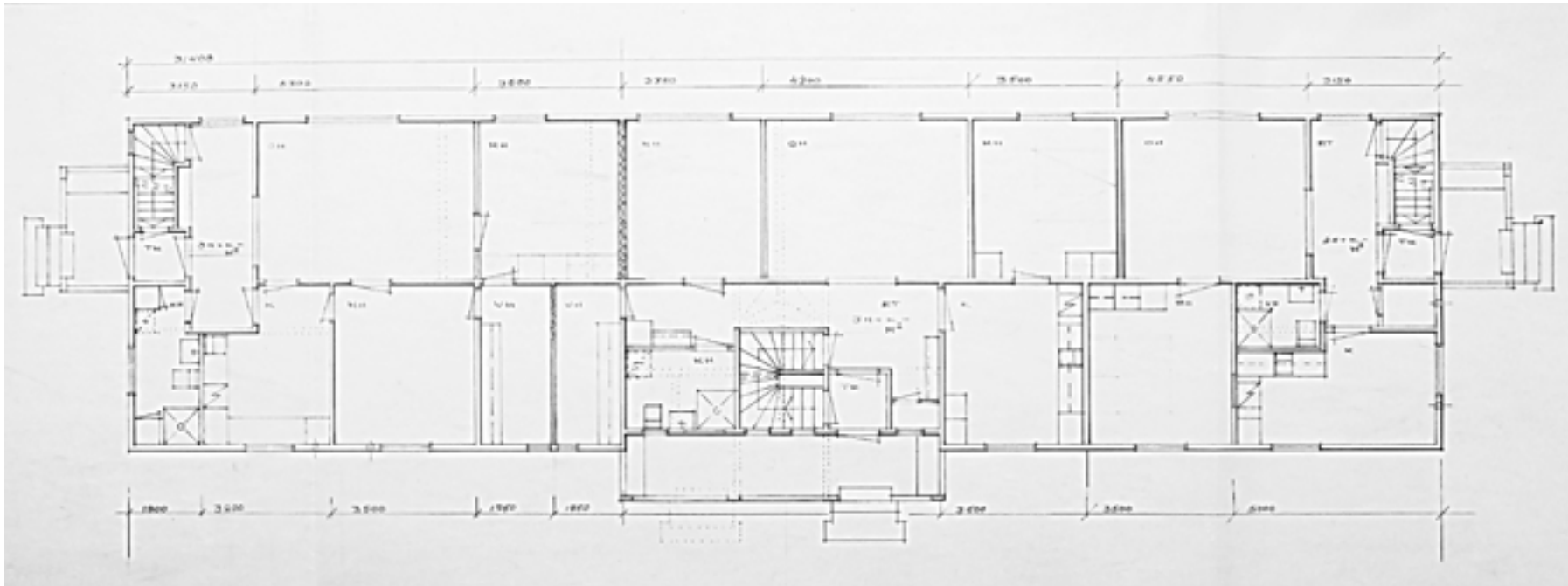
Keskiasunto B ja kaakkoispäädyn asunto C ovat kolmi-

oita ja luoteispäädyn asunto A on kaksio. Kaikki kolme asuntopohjaa ovat toimivia ja niissä on vaatehuoneiden ansiosta hyvin säilytystilaa. Eteiset ovat asunnoissa melko suuria ja toimivat käytännössä pelkkinä käytävinä. Asunto C:ssä on ullakolla yksi huone, muuten tila on yhtenäistä kylmää ullakkotilaa. Asunnoilla on omat kellarit.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennus kuuluu alueen 1950-luvulla rakennettuun asuinrakennuskantaan yhdessä toisen, lähes samanlaisen, peilikuvana toteutetun rivitalorakennuksen sekä työntekijöiden ja johtajien paritalojen kanssa. Työntekijöiden asumista varten tehty rakennus on käyttöhistoriansa vuoksi tärkeä osa aluetta. Rakennuksen julkisivuissa, erityisesti kuisteissa, on useita hienoja ja huolella suunniteltuja 1950-luvun rakennusdetalleja.

Valmistuttuaan vuonna 1959 rakennuksessa oli nykyisen

Rakennuksen muutostöiden pohjapiirustus vuodelta 1981. Toisin kuin asuinrakennuksessa 12, vaatehuoneiden väliseinä jakaa tilan keskeltä ikkunan kohdalta. Ikkuna on seinän vuoksi muutettu. C-asunnon vanhoja väliseiniä on lisäksi siirretty. KA.

kolmen asunnon sijasta neljä käytännössä samankokoista asuntoa. 1980-luvulla nykyisiä asuntoja B ja C laajennettiin poistamalla toinen keskiosan asunnoista. Muutostöiden yhteydessä kaikkien kolmen asunnon wc-tilat laajennettiin kylpyhuoneiksi. Asunnoissa A ja B märkätilat pysyivät samoilla paikoilla. Asunnossa A kylpyhuoneen seinää siirrettiin hieman keittiöön päin. Asunnossa B vanha neljännes asunnon wc laajennettiin eteisen tilalle ja asunnon oma wc muutettiin naulakkosyvennykseksi ja varastotilaksi. Asunnossa C wc siirrettiin ja laajennettiin keittiön toisen ikkunan eteen ja keittiötä jatkettiin wc:n vanhalle paikalle.

Rakennuksen julkisivut ja vesikatto ovat nähtävästi säilyneet lähes kokonaan vuoden 1959 asussa. Alkuperäisestä poikkeavat muunneltu keskikuisti, umpeen rakennettu ulko-ovi, sadevesijärjestelmät, osa ulkokaiteista sekä uudet ulko-ovet ja niiden kehyslaudat. Keskikuistin muutos

ja ulko-oven poisto on tehty niin huolellisesti, että muutokset eivät ole havaittavissa. Vaikka sadevesijärjestelmät on toteutettu uusina, ne sopivat malliltaan ja väriltään rakennukseen. Rakennuksen ikkunoihin on lisätty lämpölaselementit.

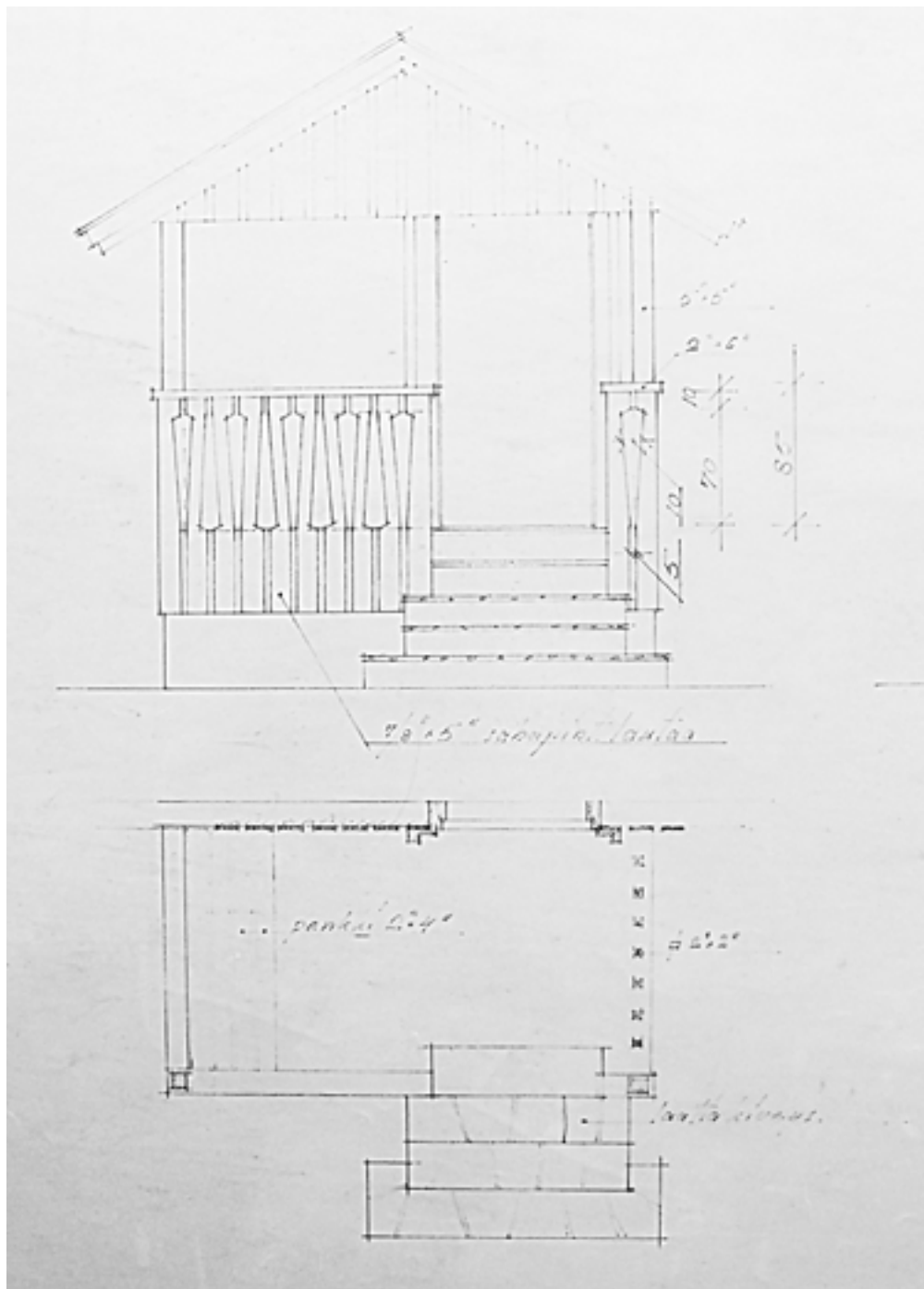
Rakennuksen lounaissivu. Ulkopuolelta rakennus on säilynyt lähes alkuperäisenä.

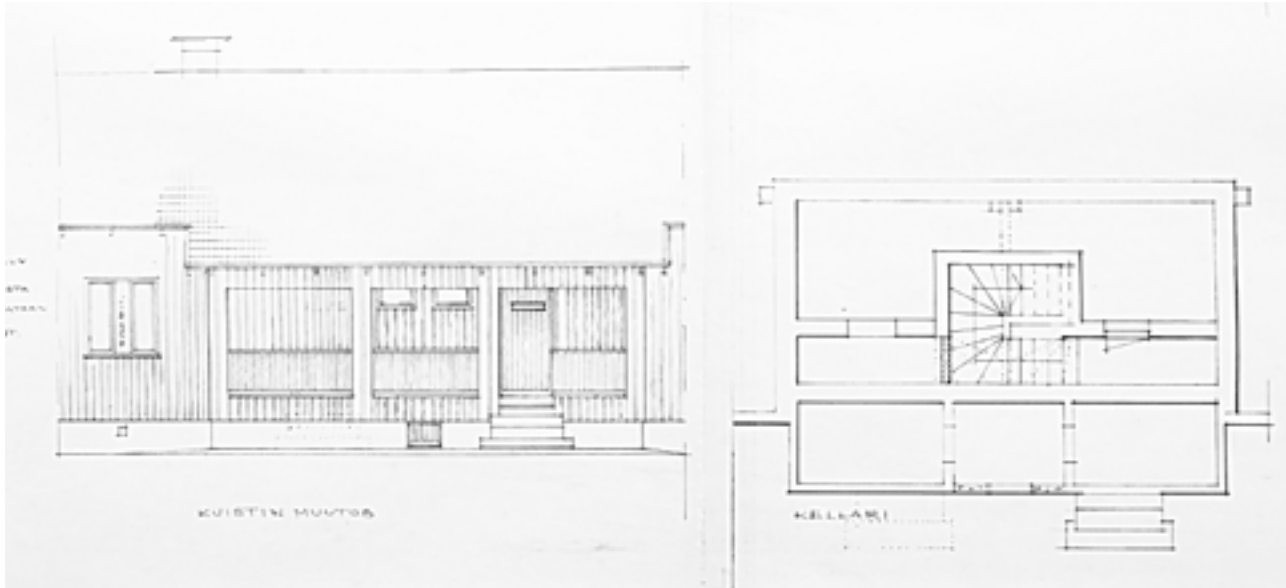
Rakennuksen kaakkoispääty. Ulko-ovet on vaihdettu valkoisiin tavanomaisiin ulko-oviin.

Rakennuksen länsikulma. Luoteispäädyn kuistiin on lisätty kestopuinen käsijohde.

Rakennuksen kaakkoispääty.
Ulko-ovet on vaihdettu valkoi-
siin tavanomaisiin ulko-oviin.

Julkisivujen muutospiirustuksissa vuodelta 1981 kuistit on suunniteltu seinäkkeillä ja yksinkertaisemmilla kaiteilla. Kuistin muutokset on kuitenkin toteutettu alkuperäisiä vastaavilla ratkaisuilla.

Kattotuolien näkyvät päät on muotoonveistetty/-sahattu räystään ulkonäön keventämiseksi. Kuistien sisäkatot on maalattu valkoiseksi, luultavasti ulko-ovien vaihdon yhteydessä.

Sokkeli ja alapohjan tuuletusaukko. Sokkelipinta on rakennusaikakaudelle tyypillisesti uritettu.

ASUNTO A

Asunnossa A sisätiloja on remontoitu ulkonäön perusteella myös 1980-luvun muutosten jälkeen. Materiaalivalintojen perusteella remonti on tehty 2000-luvun alussa.

Yllä asunnon A keittiö, jota on uusittu mahdollisesti 2000-luvun alussa.
Vasemmalla tuulikaapin sisäovet, jotka ovat säilyneet alkuperäisinä.

Asunnon A kylpyhuone. Pintamateriaalien perusteella tilaa on remontoitu 2000-luvulla.

Asunnon A kellariin johtava porras on säilynyt alkuperäisenä. Rakennuksen ullakko on yksi yhtenäinen, kylmä tila.

ASUNTO B

Asunnossa B sisätiloja on remontoitu ulkonäön perusteella myös 1980-luvun muutosten jälkeen. Pintamateriaalien perusteella muutokset on tehty 1990-luvun lopussa tai 2000-luvun alussa.

Asunnon B ullakkoporras on säilynyt alkuperäisenä.

Kellarin portaat on yhdistetty alun perin kahden asunnon kellarista. Kellarissa on uutta lämmitystekniikkaa.

ASUNTO C

Asunnon C sisätiloja on muiden asuntojen tapaan remontoitu 1980-luvun muutosten jälkeen, ulkonäön perusteella 1990-luvun lopussa tai 2000-luvun alussa.

Kellaritilat ja niihin johtava porras sekä ovet ovat alkuperäisiä.

Asunnon C ullakkokuuone. Ullakolle johtava porras ja sisäoiet ovat säilyneet alkuperäisinä.

Rakennuksessa on säilytetty alkuperäisiä oven ja ikkunankahvoja heloineen sekä listoja.

Oikealla sisäoven kahva asunnosta A ja vasemmalla ikkunoita asunnosta C. Ikkunoihin on lisätty lämpölaselementit.

Alla alkuperäisiä kahvoja ja vetimiä asunnon A ja B kellarista sekä asunnon C ullakolta.

SIJAINTI ALUEELLA

15, ULKOVARASTO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1960?, Henno Kamppuri arkkitehti SAFA ja rakennusmestari Urpo Nummela, oikeusministeriön vankeinhoido-osasto, 7.10.1958

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksessa on puurankarunko, betonipilariperustus ja profilipellillä verhoiltu matala satulakatto. Julkisivuverhouksena rakennuksessa on lomalaudaverhouk. Katto- ja räystäsrakenteet, ovet ja ikkunakarmit ovat puuta.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus on melko tavanomainen talousrakennus. 1950-luvun lopulla suunnitellun rakennuksen arkkitehtuurissa on 1960-luvun tyyli- ja muotomerkkejä, kuten nauhaikkunat, lomalaudoitus ja matala aumakatto. Rakennuksen harja on muista alueen rakennuksista poiketen lyhyempiä.

pien päätyjen suuntainen, ja räystäät ovat poikkeuksellisen pitkät rakennuksen kokoon nähden. Varaston ulkoverhouk on asuinalueelle tyyppillisesti luonnonvalkoinen ja nurkka- ja otsalaudat puhtaanvalkoiset. Ikkunanauhan kehykset sekä räystään alapinta on maalattu vaalean turkoosilla. Ulkovarasto 11 poiketen betoniperustukset on jätetty käsittelemättömälle betonipinnalle ja ovet maalattu valkoiseksi.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennuksesta on tehty kaksi hieman erilaista versiota samoilla piirustuksilla asuinrakennusten 12 ja 14 edustalle. Toinen varasto merkitty tässä selvityksessä numerolla 11. Varastot kuuluvat asuinalueen asuinrakennusten pihapiirien kokonaisuuteen.

Rakennuksen punainen kermikate on muutettu profilipelliksi. Muuten rakennus on säilynyt alkuperäisenä.

SIJAINTI ALUEELLA

16, MAAKELLARI

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Maakellari on mahdollisesti valmistunut 1950-luvulla vankilan henkilökunnan asuinrakennusten yhteiseksi kellariksi. Kellari tehtiin samalle paikalle, jossa oli ollut sotavankileirin aikana pienempi kellari. On mahdollista, että kellari on jopa sotavankileirin ajalta, mutta asiasta ei tämän selvitystyön yhteydessä saatu varmuutta.

Rakennustapa ja tekniikka

Maakellarissa on betonista valettu alapohja, yläpohja, pilarit ja ulkoseinät. Ulkopuolelta kellari on hirsirunkoinen ja osittain saumarimaverhoiltu. Kattokannattajat ovat yhdistelmä pyöröhirsiiä ja harvalaudoitusta.

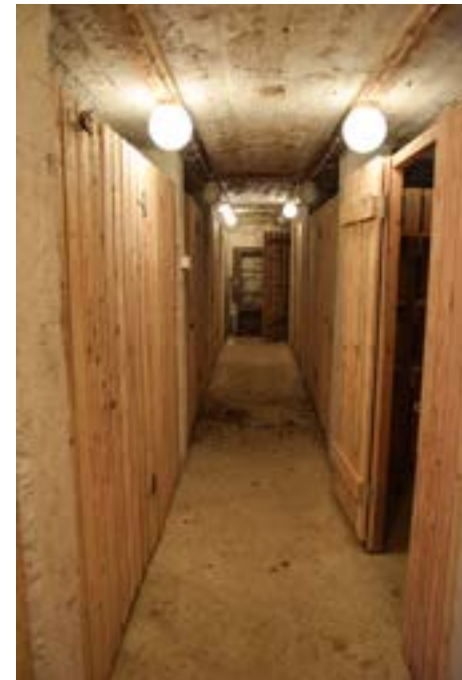
Arkkitehtuurin luonnehdinta

-

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Maakellari on mahdollisesti rakennettu vanhan korsun paikalle.

Kellari näyttää säilyneen alkuperäisenä.

SIJAINTI ALUEELLA

17, TOIMISTORAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1979, Arkkitehti Unto Toivonen, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 7.4.1978, 12.4.1978, 13.6.1978
Rakennesuunnittelu Insinööritoimisto Pertti Ranta Oy

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksessa on betoni-pilaripalkkirunko ja betoniset ala-, väli- ja yläpohjat. Ulkoseinät on verhoiltu pystyharjautulla punatiilellä ja eristetty mineraalivillalla. Pilarivälissä ulkoseinissä on tiilimuuraus, puurunko ja sisäpinnassa kipsilevytyt, pilarien ja yläreunan kehäpalkin kohdalla on rakenteen ulkopuolella vain eriste ja tiilimuuraus. Sokkeli on harmaaksi maalattua, lautamuottikuvioitua betonia ja vesikatteena on bitumihuopa. Katoksien otsapinnoissa ja räystäissä on käytetty harmaaksi maalattua lautaa.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Punatiilinen toimistorakennus edustaa tavanomaista 1970-luvun toimistorakentamista. Sisäänkäynnit sekä tekninen tila ulkonevat muuten suorakaiteen muotoisesta rakennusmassasta. Rakennuksessa on aikakaudelle tyypilliset nauhamaiset ikkuna-aiheet ja paksut, vaakalautaverhotut katokset. Matala ja pitkäkö, kaksikerroksinen rakennus sijoittuu rinteeseen aidatun vankila-alueen rajalle. Aikakaudella suosituista tasakatoista tai matalista pulpettikatoista ja koteloiduista räystäistä poiketen rakennuksessa on matala aumakatto avoimilla räystäillä. Rakennuksen sisätiloja ei tutkittu tai valokuvattu.

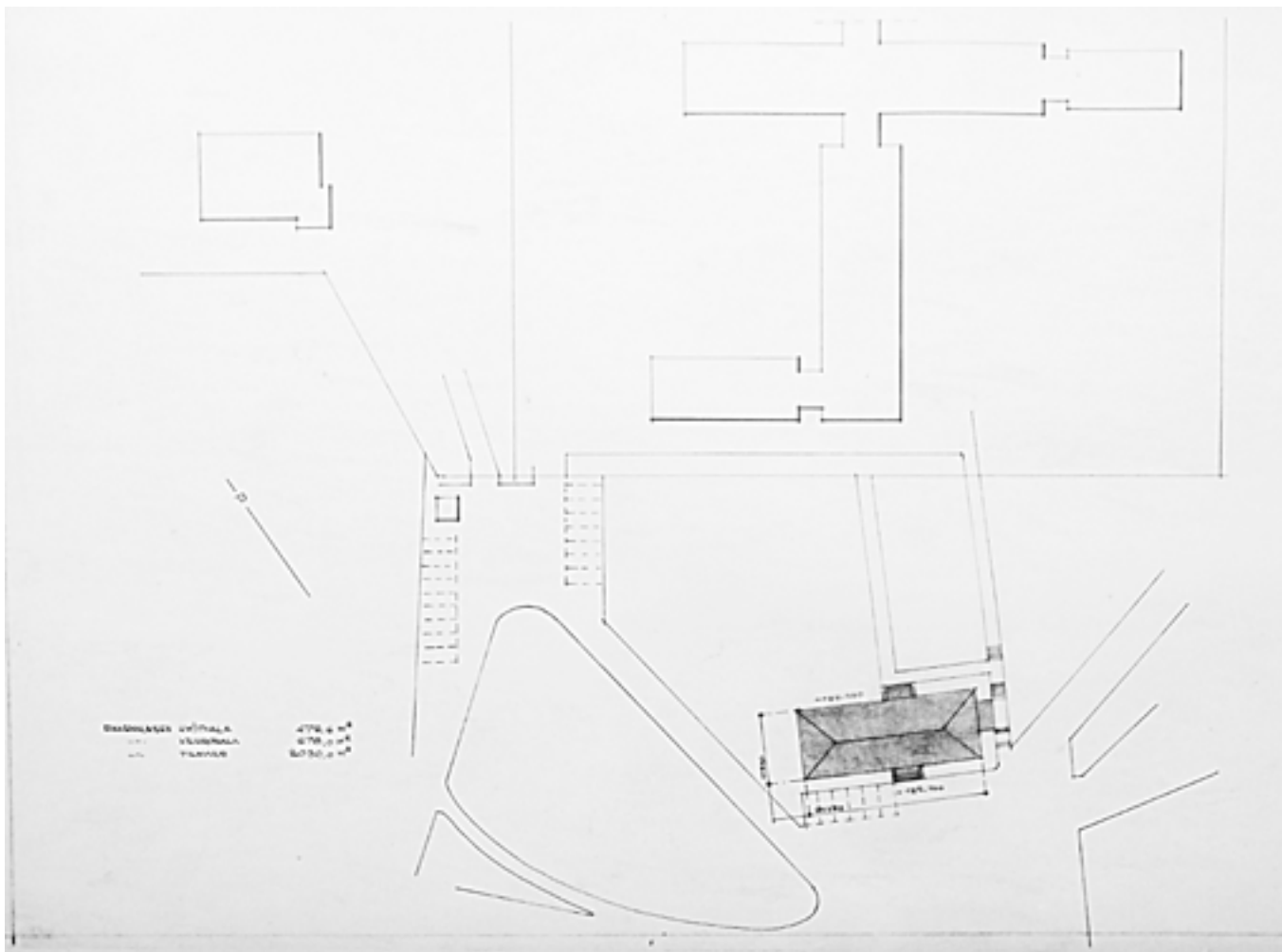
Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Toimistorakennuksella on tärkeä osa vankila-alueen nykyisessä toiminnassa ja identiteetissä. Siihen julkisivumateriaaliksi valittu, vanhemmista rakennuksista poikkeava punatiili, on ilmeisesti ohjannut uudempien rakennusten julkisivumateriaalin valintaa.

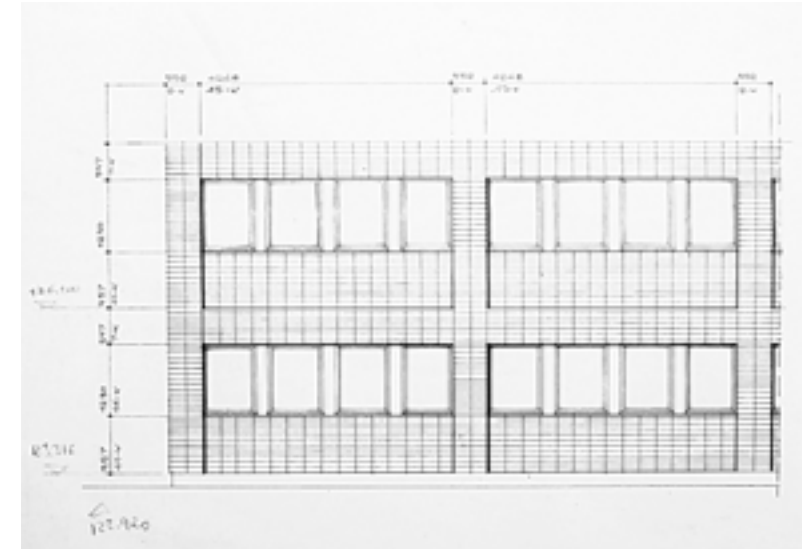
Rakennus on säilynyt julkisivumateriaaleiltaan ja aukotuksiltaan pääosin alkuperäisenä. Rakennuksen kaakospäättyyn on peruskorjauksessa tehty laajennusosa vanhan IV-konehuoneen päälle. Laajennuksen yhteydessä vesikattoa on muutettu niin, että se kattaa myös laajennusosan. Rakennuksen ikkunoiden ja niiden väliosien, suojapellitysten, sadevesijärjestelmien, sokkelin ja puuosien värit on muutettu alkuperäisestä. Ikkunat ja laudoitukset ovat vuoden 1989 valokuvien perusteella rakennusaikakaudelle tyypilliset tummanruskeat. Ikkunoiden väliosat, suojapellitykset, sokkeli ja sadevesijärjestelmät ovat olleet vaalean harmaat.

Tummanharmaan sävy ei ole tyypillinen rakennusaikakaudelle. Vastaavaa harmaan sävyä on käytetty alueen 2000-luvulla valmistuneissa huoltorakennuksissa ja van- kien asuntolarakennuksissa.

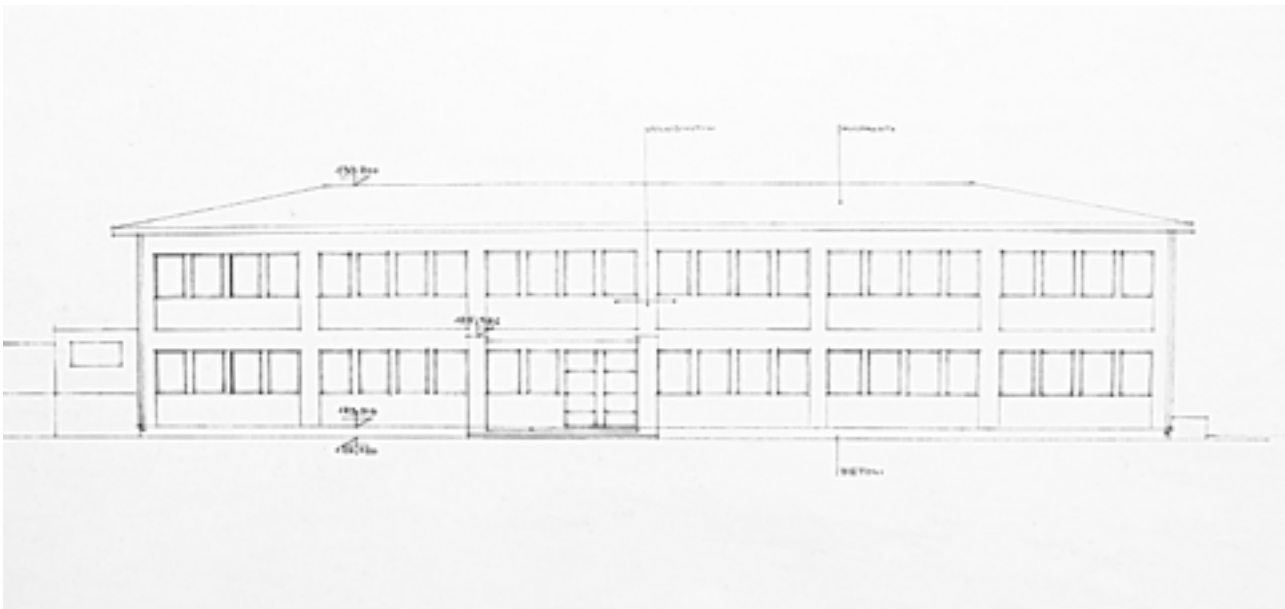
Huomionarvoista on myös, että alkuperäisissä suunnitelmissa ikkunanauhojen kohdalta tiiliverhous oli suunniteltu ohuempana rakenteena sisäänvedettynä, ja julkisivut oli tarkoitus toteuttaa kokonaan votsi- eli tasalimityksellä.

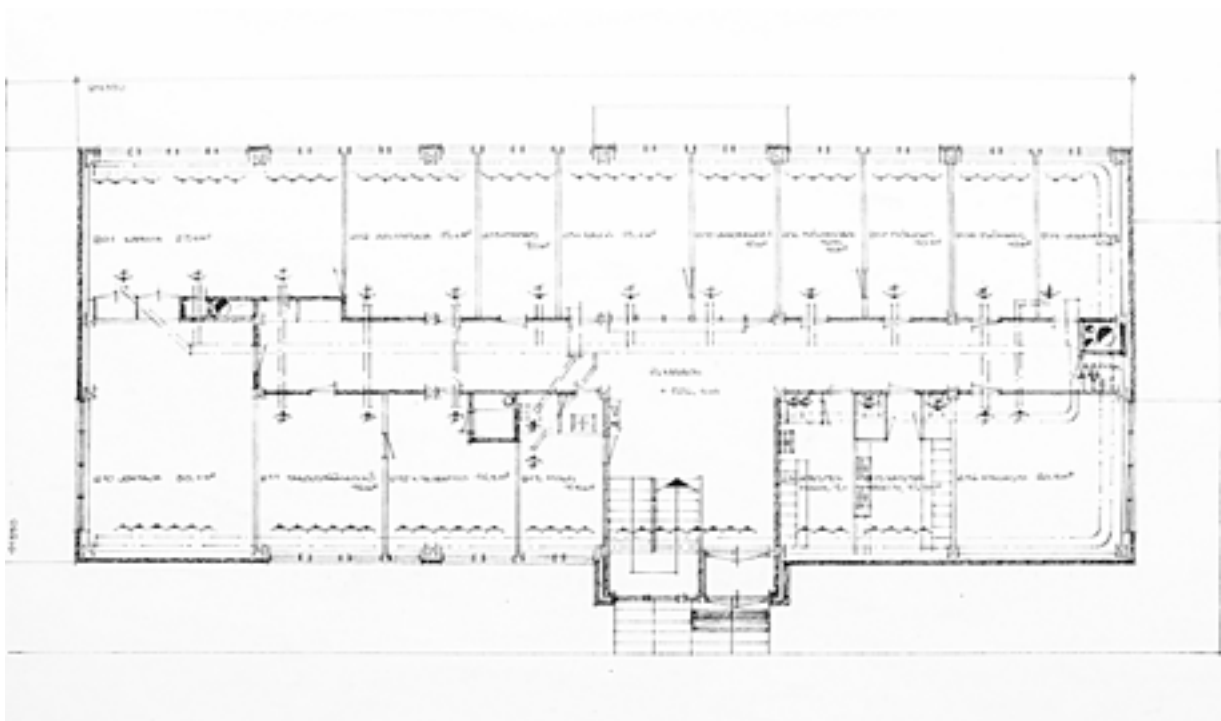
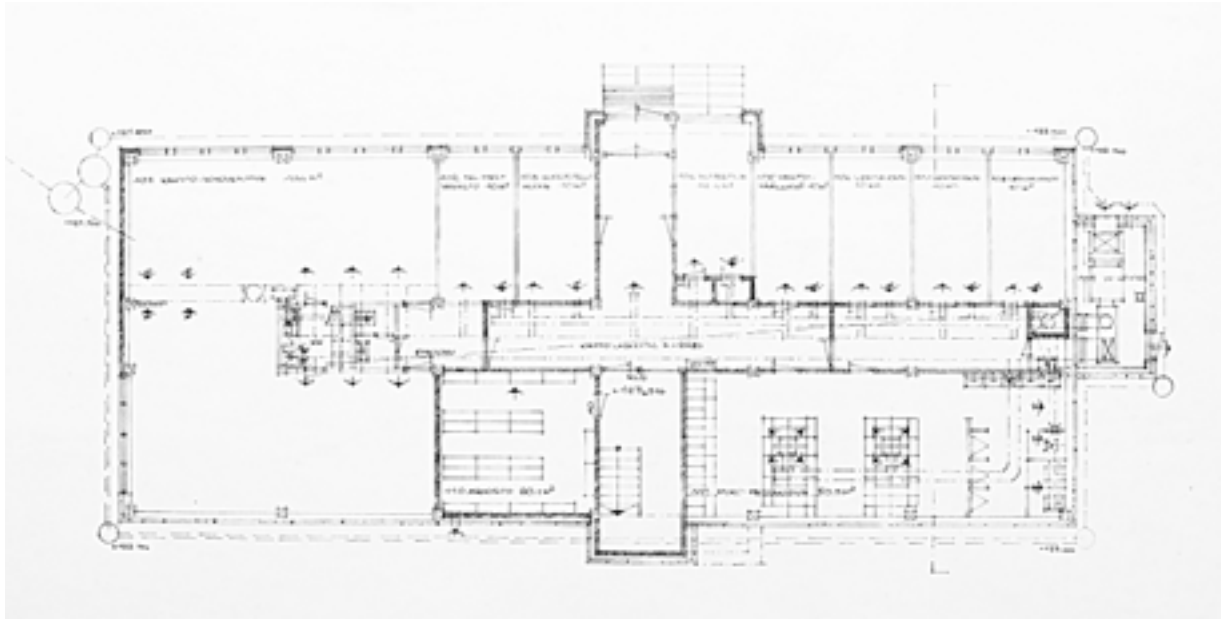
Toimistorakennuksen asemapiirustus vuodelta 1978. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Unto Toivonen. KA.

Alkuperäisten suunnitelmien julkisivuvaote, jossa näkyy rakennukseen suunnitellut syvennykset ja tasalimitys.

Rakennuksen julkisivupiirustus vuodelta 1978.

Toimistorakennuksen ensimmäisen ja toisen kerroksen pohjapiirustukset. KA.

Toimistorakennuksen julkisivu parkkipaikan suuntaan.

18, HUOLTORAKENNUS

Kuvaus

Aidatun vankila-alueen rajalla, rinnettä alas kolmena kytkettynä rakennusmassana polveileva huoltorakennus on osa 2000-luvulla rakennettuja, uusia vankilarakennuksia. Se valmistui vuonna 2002. Suunnittelijana toimi Arkkitehdit Westerlund Oy.

SIJAINTI ALUEELLA

19, VARASTORAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1955

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennus on puurankarunkoinen ja lomautaverhoiltu kylmä varasto. Rakennuksessa on betonialapohja ja sokkelit. Vesikatteena profilipelti.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Varastorakennus on tavanomainen 1950-luvun ulkorakennus. Varastorakennuksen yhteydessä on pieni, vaatimaton liiteri.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennus tehtiin vankilan valmistamien puuveneiden varastointiin. Rakennus toimii edelleen varastona ja jätetilana. Rakennus näyttää säilyneen uusittuja vesikatopeltejä lukuun ottamatta alkuperäisenä.

SIJAINTI ALUEELLA

20, PERHETAPAAMISRAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
 Todennäköisesti rakennus on valmistunut vuonna 1942 sotavankileirin miehistön asuinparakiksi ja se mahdollisesti siirrettiin tälle paikalle 1940-luvun lopulla.

Rakennustapa ja tekniikka

Todennäköisesti puurankarakenteinen, lomautaverhoiltu ja profiilipellillä katettu rakennus. Sokkelipinnat peitetty patolevyllä, mutta sokkelit luultavasti betonia.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Hahmoltaan ja julkisivuverhoukseltaan tavanomainen rakennus edustaa 1940- ja 1950-luvun maaseudun asuinrakentamista: Satulakattoinen, matala ja kapearunkoinen rakennus, jossa ulkoneva, satulakattoinen eteisosä. Ikkunoiden ja ovien teräväkärkisissä kehyslaudoissa on vaatimatonta koristeellisuutta, jota on voitu käyttää jo ra-

kennusaikakaudellakin.

Sisätiloissa eteisen yhteydessä on pieni kylpyhuone. Eteisestä ensimmäisenä saavutaan rakennuksen keskellä sijaitsevaan keittiöön, jonka oikealla puolella on olohuone ja vasemmalla makuuhuone. Sisätilat ovat vaatimattomat, mutta ikkunoita on molemmissa asuinhuoneissa kaksi, joten ne ovat valoisia. Lisäksi rakennukseen tullessa keittiön ikkunasta aukeaa näkymä rakennuksen läpi.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

PerhetapaamISRakennus on alueen vanhin ja ainoa sota-ajalta säilynyt rakennus. Tämän vuoksi se on erittäin merkittävä osa alueen historiaa. Nykyisin rakennuksella on selkeä identiteetti alueen perhetapaamispaikkana. Työntekijät myös tiedostavat rakennuksen alueen vanhimmaksi.

Rakennuksen hahmo ja julkisivujen puuosat ovat säily-

neet alkuperäisen kaltaisina. Rakennusta on korjattu uusilla materiaaleilla ja ratkaisuilla laajasti sekä ulko-, että sisäpuolelta. Julkisivuissa ja vesikatolla vesikate, sadevesijärjestelmät, vesikattovarusteet ja -pellitykset, ikkunat, ulko-ovi, ulkoporras ja venttiilit on korvattu selkeästi uusilla ratkaisuilla.

Sisätiloissa lähes kaikkien väliseinien paikkoja on muutettu, tulisijat ja kaapistot purettu, väliovia siirretty ja poistettu ja kaikki sisäpinnat, kalusteet ja ovet vaihdettu uusiin tai uutta vastaaviin.

Laajasti korjattu rakennus on ulkoa alkuperäisen kaltainen.
Sisätilat on uusittu niin perusteellisesti, että rakennuksen ikää ei pysty arvioimaan sisällä ollessa.

21, AUTOKATOS

Kuvaus

Autokatos on alueen uusin rakennus ja se sijaitsee huoltorakennuksen ja pääportin edustalla parkkipaikan reunassa.

22-25, VANKIEN ASUNTOLAT

Kuvaus

Vuosina 1998–2003 rakennetut vankien asuntolarakennukset sijaitsivat samalla tasaisella ja avoimella vankilan keskialueella, jossa entinen sotavankileiri ja vanha varavankilarakennus sijaitsivat. Rakennukset suunnitteli Arkkitehdit Westerlund Oy.

26, VANKISAUNA JA KUNTOSALI

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Valmistunut vuonna 1964 autotalliksi, muutettu 1990-luvun alussa vankisaunaksi ja kuntosaliksi., Henno Kamp-puri arkkitehti SAFA, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 9.5.1963

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennuksen päämassan kantavana runkona ovat betoniset pilari-palkkirunko, perusmuurit sekä ala- ja yläpohjat. Ulkoseinät ovat räystäslinjaan asti kaksinkertaista kalkkihiekkatiilimuurausta, jonka välissä korkkieristerkerros. Räystäslinjasta ylöspäin ulkoseinät ovat rankarakenteiset ja pinnoitettu Minerit-levyllä. Betonisokkeli on toteutettu valesokkelina. Sisäänkäyntiulokkeen seinät ovat samaa kaksinkertaista tiilimuurausta, mutta ulokkeessa seinät ovat kantavat. Kattorakenteet ovat koko rakennuksessa puuta ja katettu aaltopintaisella Minerit-katelevyllä.

televyllä. Rannan puoleisessa päädyssä katos ja eteistilat ovat ilmeisesti puurakenteiset, tiili- ja lautaverhotut sekä katettu peltikatteella.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus muodostuu kahdesta toisiinsa sulautuvasta, satulakattoisesta rakennusmassasta sekä rantapäädyn katoksellisesta terassiosasta. Korkein rakennuksen päämassassa on suorakaiteen muotoinen ja siinä on nauhamaiset ikkunarivit pitkällä sivuilla. Päämassan symmetrisen katon harja ei ole aivan rakennuksen keskellä, jolloin koillissivulla katto työntyy ulos katokseksi. Ulkonevaa kattoa tukevat kulmissa kaksi pilaria, joiden sisään on naamioitu syöksytorvet. Pienemmässä, sisäänkäyntinäkin toimivassa rakennusmassassa katto on keskeisesti ja päädyn aukotukset symmetrisesti.

Rakennuksessa ei ole räystäitä, pelkästään koteloidut

räystäskourut, jotka on tarkasti ja huolellisesti suunniteltu. Kourujen pellitykset kiertävät päistä hieman rakennuksen päätyjen puolelle. Luoteispäädyn katos on melko irrallinen lisä rakennukseen, eikä sen arkkitehtuurissa ole käytetty rakennuksen ominaispiirteitä.

Rakennuksen sisäpuolelle ei päästy kuvaamaan ja tutki-
maan.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

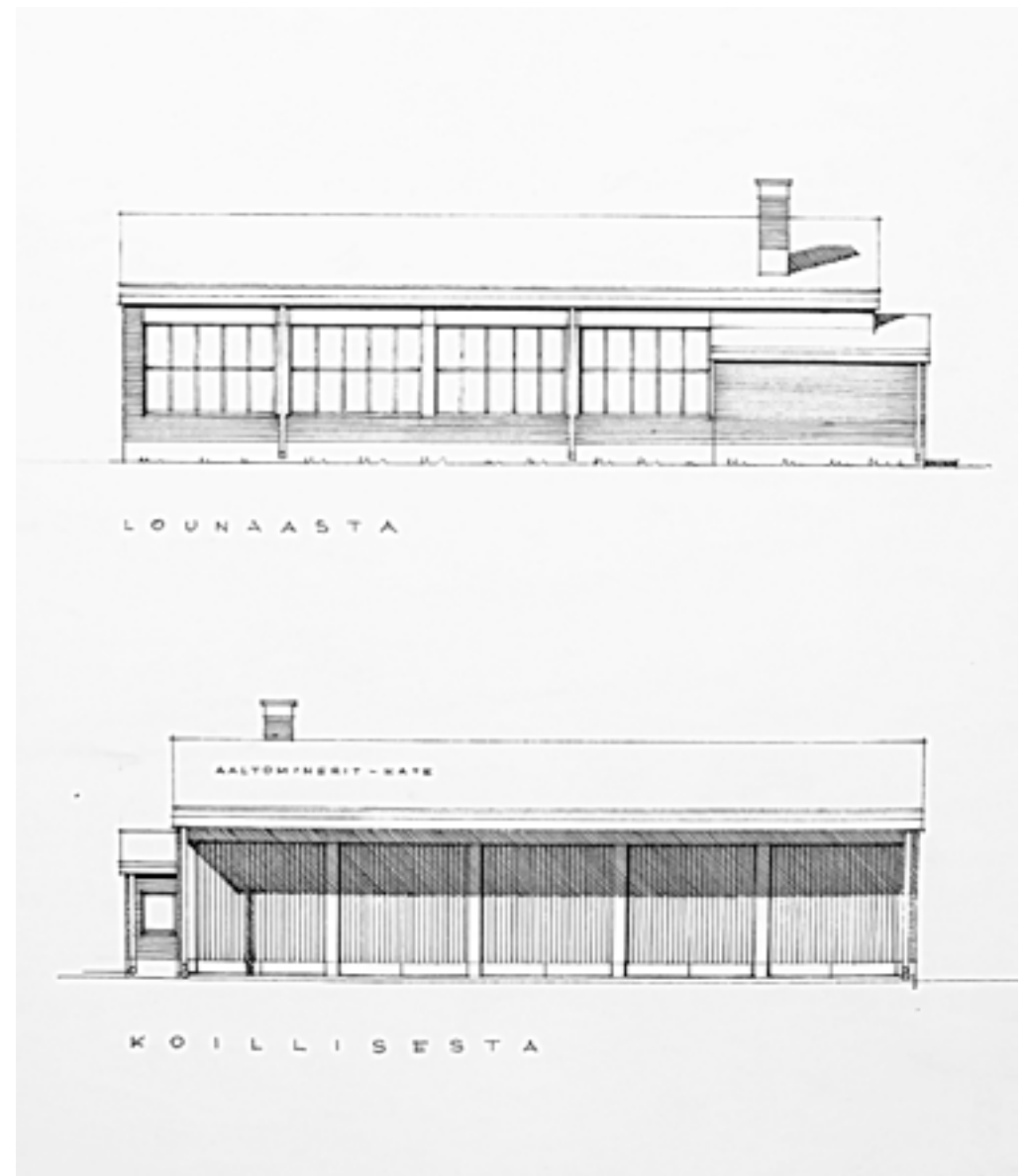
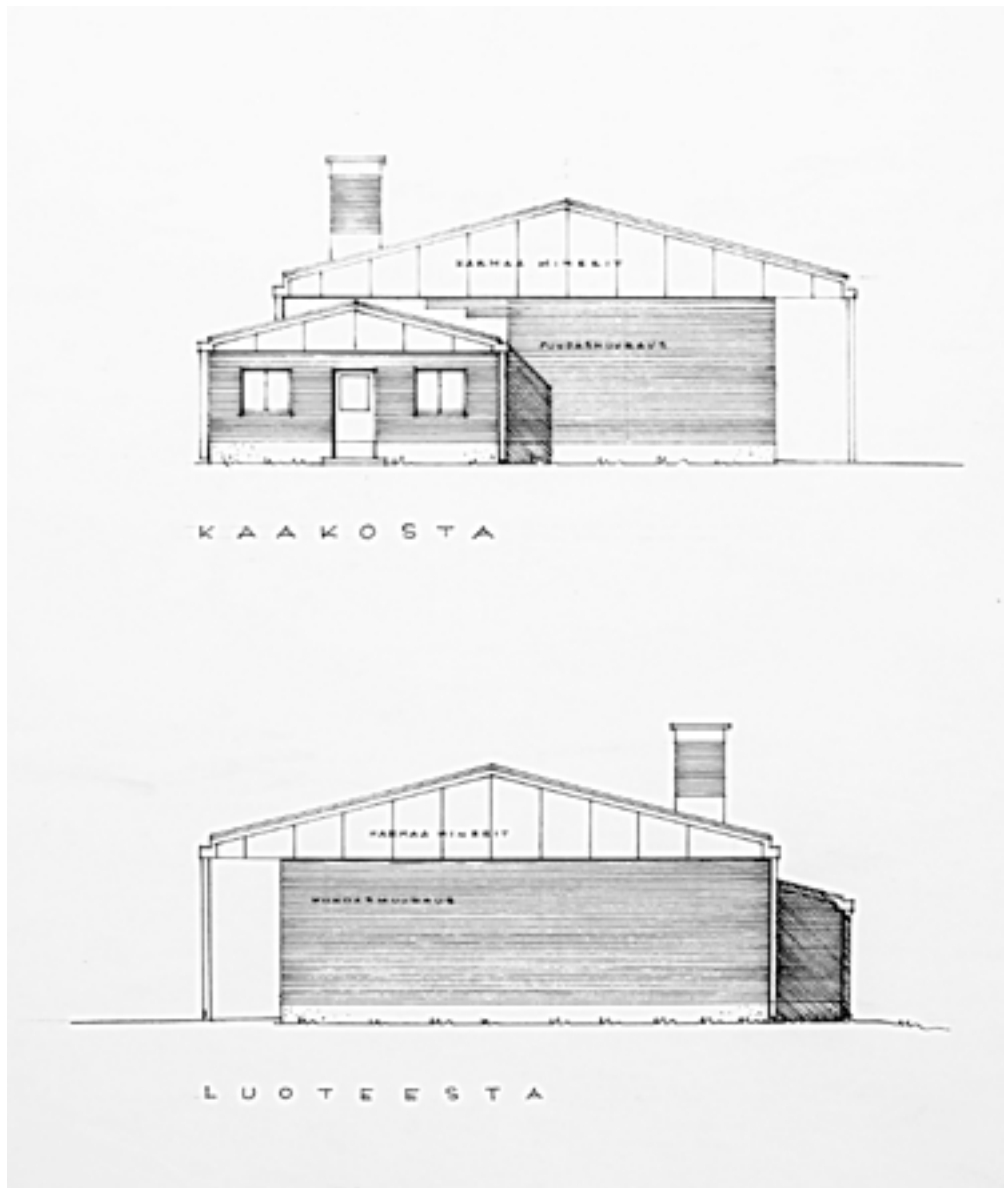
Rakennus on päivittäisessä käytössä ja tärkeä osa vankilan toimintaa ja vankien vapaa-aikaa. Rakennus on alun perin ollut autotalli, mutta se on muutettu vankien kuntosaliksi ja saunaksi 1990-luvun alussa. Käyttötarkoituksen muutos on edellyttänyt suurten pystypaneloitujen tallinoviekkojen muuttamista seinäpinnaksi ja yläikkunoiksi. Autotallin lounaissivun suuret ikkunat on myös muutettu matalammaksi ja muutoksesta jäänyt

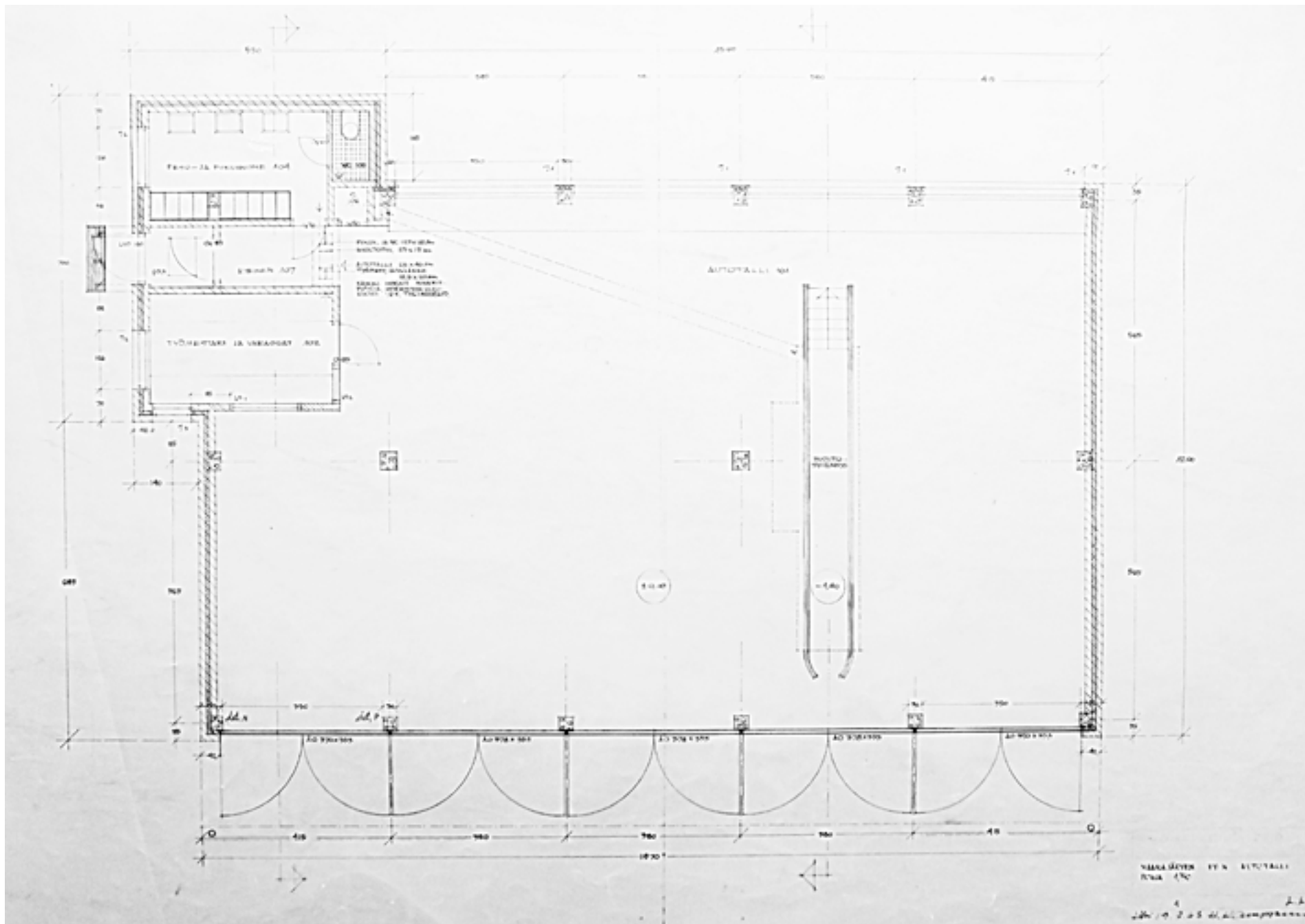
uusi seinäpinta on verhoiltu vaakalaudalla rakennuksessa käytetyn julkisivulevyn sijaan.
 Rakennuksen kaakkoispääty on säilynyt pääosin alkuperäisenä. Sisäänkäyntiä reunustavat ikkunat on peitetty ritilöillä ja ilmanvaihtoa varten
 Rannan puolelta katsottaessa rakennuksen hahmo on muuttunut enemmän uuden katoksen vuoksi.
 Sisäpuolen nykytilaa ja säilyneisyyttä ei päästy arvioimaan.

Rakennuksen asemapiirros vuodelta 1963. KA.

Rakennuksen julkisivupiirustukset vuodelta 1963. KA.

Rakennuksen pohjapiirustus vuodelta 1963. KA.

27, GRILLIMAJA JA ULKOVARASTO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1950-luvulla tai 1960-luvun alkupuolella.

Rakennustapa ja tekniikka

Grillimaja ja ulkovarasto ovat molemmat puurankarakenteisia, lautaverhottuja, peltikatteella katettuja ja betonisokkelin päälle perustettuja ulkorakennuksia.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennukset ovat tavanomaisia pieniä ulkorakennuksia. Molemmissa rakennuksissa on punainen lomalautaverhous ja peltikatto sekä valkoiset nurkka-, kehys- ja räystäään otsalaudat. Grillimajassa on jyrkkä satulakatto ja koristeelliset ikkunan ja oven ympärystä laudat sekä katokannattajien kärjet. Majan kolme kolmeosaista ikkunaa on sijoitettu keskeisesti rakennuksen ovettomille sivuille. Varasto on pulpettikattoinen ja sen kehyslaudoissa on viistoleikkaukset.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Grillimaja on aikaisemmin toiminut vedenottamona. Grillimajan koristeelliset kehyslaudat toistuvat ympärillä olevissa rakennuksissa ja ne eivät ole alkuperäiset.

SIJAINTI ALUEELLA

28, PUUSEPÄNVERSTAS JA VARASTOKATOS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1955, rakennusmestari Urpo Nummela, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 18.6.1955

Rakennusta laajennettu 1968, 1977 ja 1980, katos lisätty 1989

Katos 1989, Pertti Nuutinen (Rakennussuunnittelu Pertti Nuutinen), 19.5.1988

Rakennustapa ja tekniikka

Puusepänerstaan osittain rinteeseen sisään sijoittuva 1. kerros on betonirakenteinen. Alapohjat ovat maanvaraiset ja vanhassa osassa perusmuurilla perustetut. Uudemmassa osassa on anturaperustus. Tarkkaa tietoa välipohjan rakenteesta ei ole, mutta piirustuksien perusteella rakennuksen vanhimmassa osassa on mahdollisesti välipohjana alapalkkilaatta. Uudemman osan välipohja on pilari-palkki-laattarakenteinen. 2. kerros ja vesikatto ovat

puurankarakenteiset. Julkisivuverhouksen on lomalautaverhous ja vesikatto on katettu profiilipellillä.

Suurin osa Ikkunoista on uudehkoja yksiruutuisia, kolmikerroksisia ja kiinteitä. Ikkunajako on toteutettu ulkopuolelle kiinnitetyllä listalla. Vanhoja kaksipuitteisia ja kolmilasisia ikkunoita on säilynyt katoksen alla. Katos on teräspilari- ja teräskattoristikkorakenteinen. Sivuilla katoksessa on suojana pressuseinät.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Verstasrakennus on pitkä, kapea, satulakattoinen ja lomalautaverhoiltu. Rakennusaikakaudelle tyypillisesti sokkeli on lautamuottikuvioitu ja puurakenteinen osa pystylaudoitettu punaisella laudalla. Lounaissivulla 2. kerroksen ikkunat on järjestetty symmetrisesti. Sivu on rakennuksen julkisivuista ehein, vaikka seitsemän ikkunan riveistä on poistettu kaksi molemmilta sivuilta. Lä-

hinnä pientaloissa käytetty valkoinen perusulko-ovi ei sovi rakennuksen yleiseen ilmeeseen. Vanhojen autotallien pystypaneloitujen ovien tilalle on tehty umpiseinää, joka on pinnoitettu avopontatulla vaakalaudalla. Avoponttilaudoitus on muuta rakennusta selkeästi uudempi niin tyyliään kuin tummanharmaalta väriltään. Koristeelliset ikkunoiden ja ovien kehyslaudat ja nurkkalaudat on maalattu siniharmaiksi. Sama harmaan sävy toistuu myös kiinteistöhuollon tukikohdassa ja toimistossa.

Katososa on selkeästi erillinen osa rakennusta, mutta muuten rakennusta on laajennettu hallitsemattomasti, eikä vanhaan sovittaminen ole aivan onnistunut. Luoteis- ja koillissivuilla betonipilariperustetun laajennusosan kattokulma on loivempi kuin päämassan, vaikka katto on jatkettu suoraan vanhasta. Laajennuksen lomalaudoitus on myös mitoiltaan erilainen, nurkkalauta on maalattu muista poiketen valkoiseksi ja betonipilarit jätetty

betoninvärisiksi harmaan sijaan. Luoteis- ja koillissivuilla on käytetty 1. kerroksessa käytetty ulkoseinissä kalkkihiekkatiiltä, joka ei sovi muuten betoniseen kerrokseen. Sisätilat on järjestetty puusepänpurastusta varten, eikä niitä selvitetty tarkemmin.

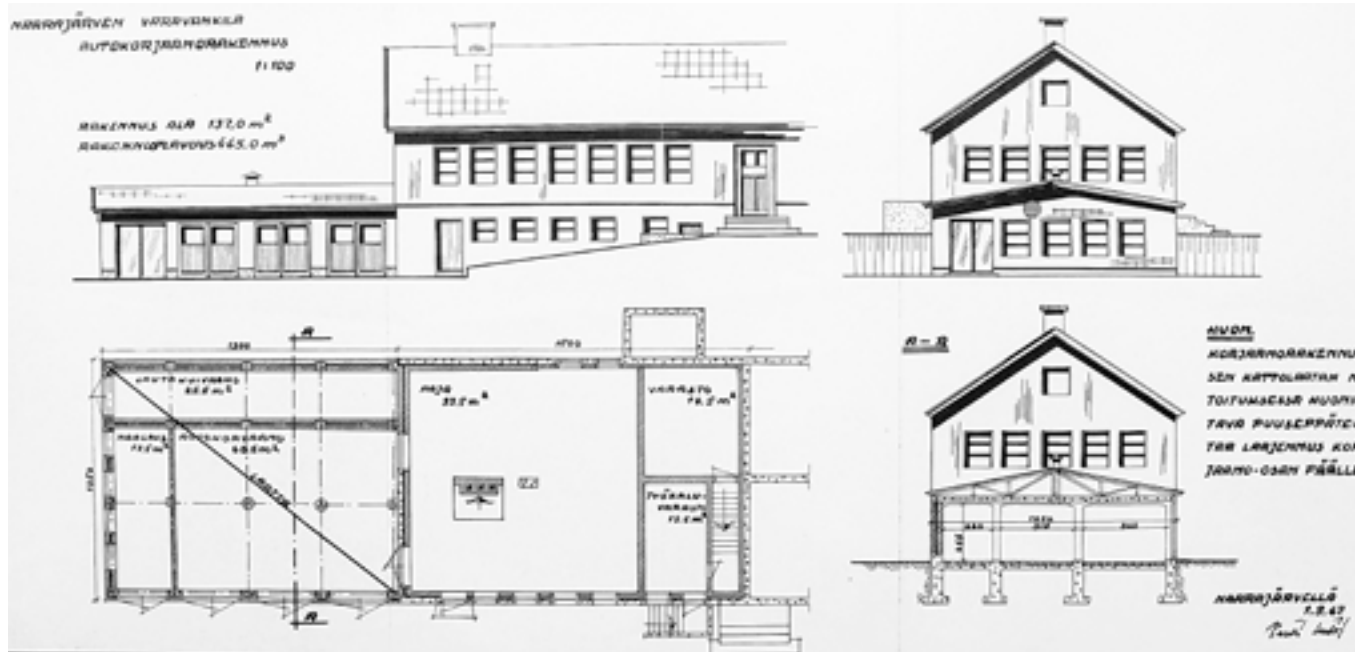
Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennuksella on tärkeä osa vankilan työtoiminnassa. Rakennusta on muutettu useaan otteeseen tarpeen mukaan. Alkuperäisen rakennuksen hahmo on vielä havaittavissa lounaissivulla, sillä julkisivulaudoitus ulottuu uudemmassa osassa alemmas ja betonipinta on sileämpi ja saumattu laajennuskohdasta. 1960- ja 1970-luvun muutokset ovat vielä suunnitelmien mukaan olleet rakennuksen arkkitehtuuriin sovitettuja, mutta nykyasuun verstaarakennus on muokattu niin, että alkuperäisiä detaljeja on menetetty.

Alkuperäisestä osasta kaksi ikkunaa on poistettu, minkä vuoksi selkeä, katkeamaton ikkunarytmi on kadonnut. Vanhojen piirustusten mukaan lounaissivun ovella on ollut yläikkuna ja näyttävä portaalikehys, ikkunoiden kehyslaudat ovat olleet asuinrakennusten tapaan suorakulmaiset ja vähäeleiset ja ikkunat kolmiosisaiset. Alkuperäisiä ikkunoita on säilynyt katoksen kohdalla.

Ikkunoiden ja ovien koristeaiheet on lisätty rakennuksen korjausten yhteydessä, eivätkä ne ole alkuperäisiä. Harmaan sävy on myös myöhempi lisäys, sillä sävy ei ole jälleenrakennuskauden arkkitehtuurille tyypillinen.

(Ikkunat vaihdettu kolmeen jaettuun kaksijakoiseksi à vanhat piirustukset ja vanha kuva 19590000_puutyöhuone_KA_01).

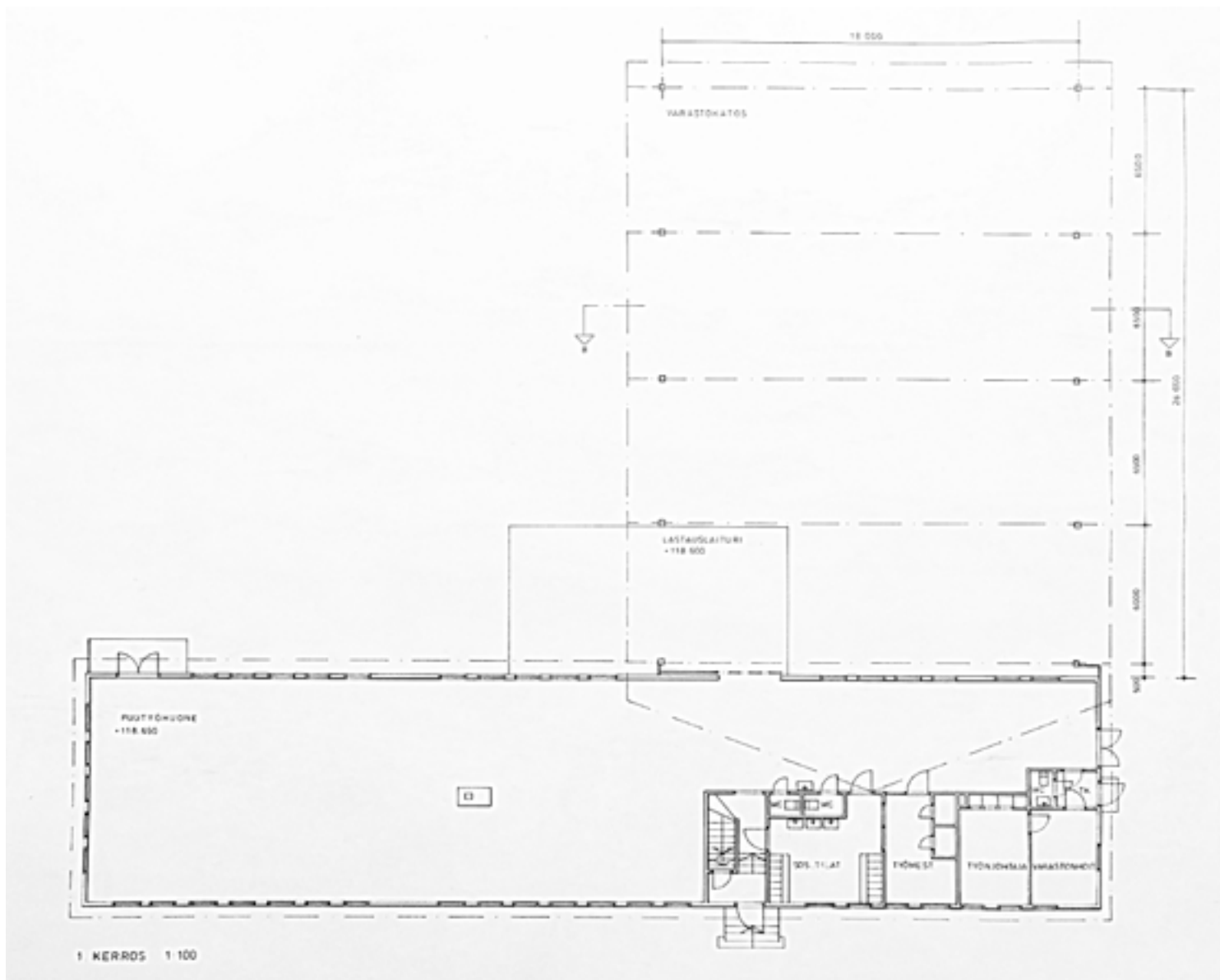
Vuoden 1967 (ylhäällä) ja vuoden 1979 (alhaalla) muutospirustuksissa näkyy rakennuksen vanhimman osan alkuperäinen ikkuna-aukutus ja ulkoneva sisäänkäyntiportaali. Vuoden 1979 suunnitelmissa rakennuksen arkkitehtuuria on arvostettu, sillä laajennusosa on haluttu toteuttaa rakennukseen sopivana jatkona.

Rakennuksen koillissivun laajennusosa poikkeaa muusta rakennuksesta. Laajennusosa on rakennettu betonipilareiden varaan.

1980-luvun lopulla rakennettu pressukatos on selkeästi erottuva osa rakennusta.

Pressukatos lisättiin vuonna 1989. KA.

Pressukatoksen kohdalla on säilynyt ilmeisesti alkuperäisiä, vihreitä ikkunoita.

Uusituissa ikkunoissa on kiinteät kolminkertaiset lasitukset.

SIJAINTI ALUEELLA

29, KIINTEISTÖNHUOLLON RAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1953 tai 1954, rakennusmestari Urpo Nummela, oikeusministeriön
vankeinhoito-osasto, 13.3.1953

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennus on puurankarakenteinen ja perustettu betoniperusmuureille. Alueen samanikäisten rakennusten tapaan rakennuksessa on julkisivuverhouksen lomalaudoitus, sokkeli on lautamuottikuvioitu ja katto katettu sementtikattotiilillä. Ikkunat ovat kaksipuitteiset ja puurakenteiset ja pääovi pystypaneloitu ja puurakenteinen.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus on pitkä, kapea ja satulakattoinen. Rakennuksen lounaispäädyssä on säilynyt alkuperäinen, suunniteltu selkeä symmetrisyys ja sommittelu. Luoteissivulla

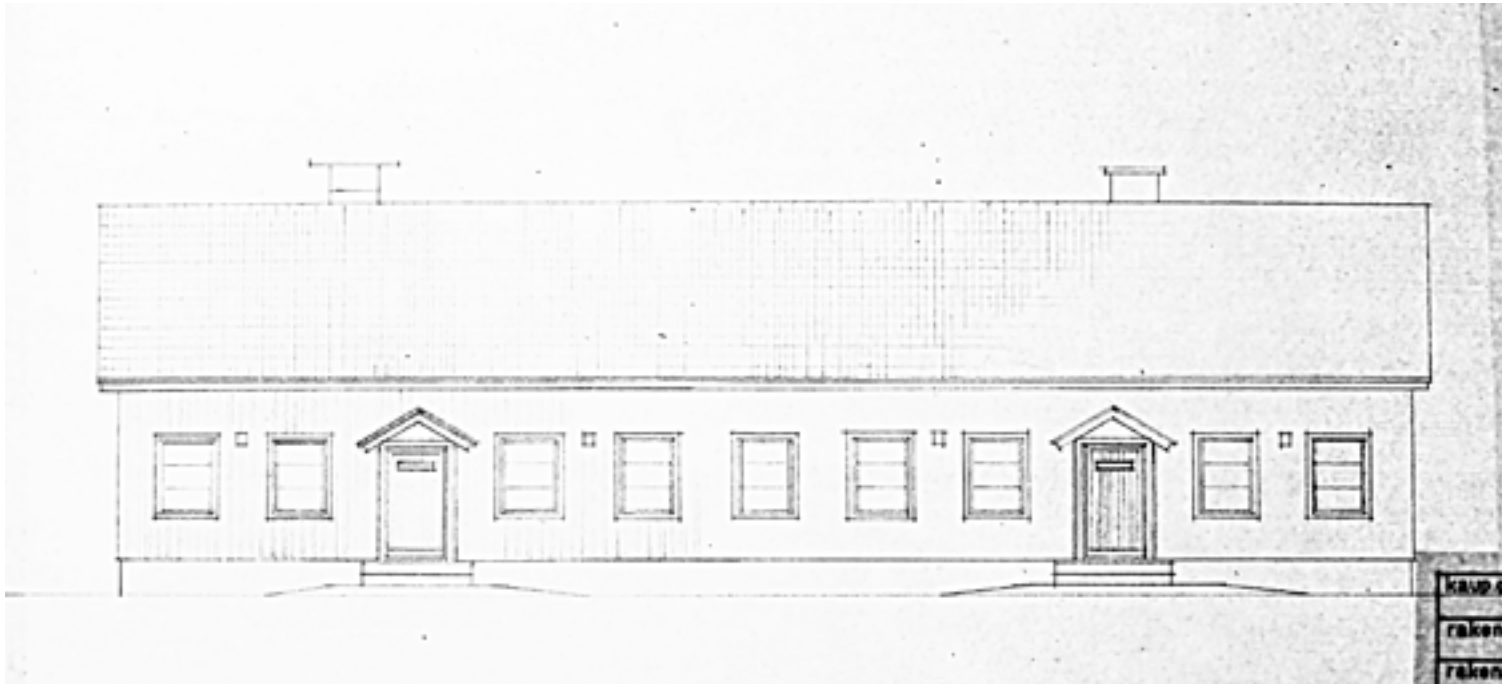
ikkunat on aseteltu epäsymmetriseen riviin keskelle rakennusmassaa. Julkisivuverhous on yhdistelmä punaista lomalaudoitusta ja tummanharmaita nurkka-, kehys- ja räystäslaudoituksia. Viereisissä rakennuksissa käytetyt Ikkunoiden ja ovien koristeaiheet toistuvat myös tässä rakennuksessa.

Sisätiloissa on kiinteistönhuollon taukotila, pukuhuoneet, työpajatilaa ja varastoja.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennuksen käyttötarkoitus on muuttunut pesula- ja saunakäytöstä kiinteistönhuollon käyttöön. Sisältä rakennusta on muutettu perusteellisesti, jotta se vastaa erilaista käyttötarkoitusta. Nykymuodossaan rakennuksella on tärkeä osa kiinteistönhuollon toiminnassa. Harmaan sävy on myös myöhempi lisäys, sillä sävy ei ole jälleenrakennuskauden arkkitehtuurille tyypillinen. Rakennuksen

hahmo ja jäljellä olevat ikkunat sekä pääovi ovat säilyneet alkuperäisinä. Kaakkoissivulla rakennuksen harkittu symmetria on menetetty autotallimuutosten myötä. Ikkunoiden kehyslaudat on muutettu yksinkertaisista ja siroista nykyisiin nikkarityylimäisiin.

Alkuperäinen julkisivupiirustus vuodelta 1953. Piirustuksesta näkyy rakennuksen arkkitehtuurin alkuperäinen symmetria ja sommittelu, sekä vähäeleiset ikkunoiden kehyslaudat. KA.

Sisätiloissa on säilynyt alkuperäisiä ovia.
Osa ikkunoista on todennäköisesti alkuperäisiä.

30, KIINTEISTÖNHUOLLON TOIMISTO JA VANKIEN VAPAA-AJANTILAT

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Rakennukset on siirretty tälle paikalleen. Vankien vapaa-ajantilojen rakennus tuotiin Juuan tai Köyliön vankilasta 1980-luvulla. Kiinteistönhuollon toimisto siirrettiin vanhan vankilarakennuksen päädyistä 2000-luvulla.

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennukset ovat nähtävästi puurankarakenteisia ja perustettu betoniperusmuureille. Julkisivuverhouksena rakennuksissa on lomalaudoitus ja katot on katettu profiilipellillä.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Rakennus muodostuu kahdesta erikokoisesta, satulakattoisesta ja lomalaudoitetusta rakennusosasta. Rakennukset ovat viereisten rakennusten tapaan punaisia

tummanharmailla kehys-, nurkka ja räystäslaudoilla. Korkeamman, toimisto-osan seinien yläreunat on pystysuuntaisen lomalaudoituksen sijaan tehty vaakasuuntaisella avoponttilaudoituksella. Kehyslaudoissa toistuvat samat koristeaiheet kuin kiinteistöhuollon tukikohdassa ja puusepänverstaassa.

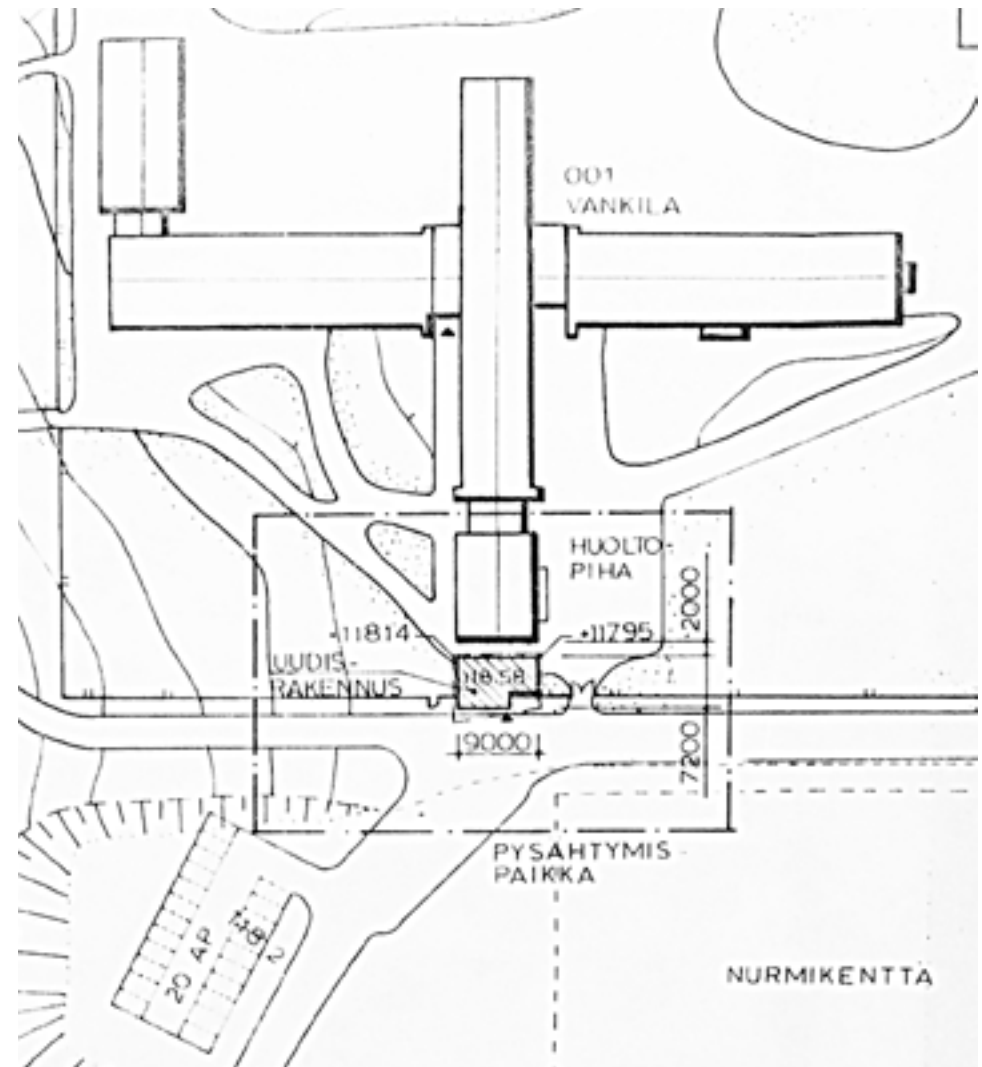
Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Vapaa-ajantilojen rakennus on ollut aluksi vankien puku- ja pesutila. Rakennus on sijainnut aidan osana, joten se on luultavasti ollut tehdasalueelle töihin menevien vankien työvaatteiden vaihtopaikka. Toimisto-osa toimii edelleen kiinteistönhuollon toimistokäytössä ja se on tärkeä osa kiinteistönhuollon toimintaa. Vankien vapaa-ajantilat ei ole enää käytössä.

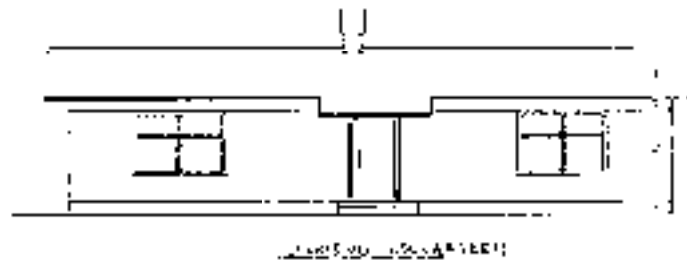
Toimisto-osa on siirretty paikalleen vanhan vankilan

päädystä ja se on ollut alun perin vartiokoppi. Kopin aukotus on pääosin sama, mutta muuten se ei ole säilynyt alkuperäisenä. Kopissa on ennen siirtämistä ollut omalla rungollaan seisova teräsrakenteinen pulpettikatto ja pystysuuntainen avoponttilaudoitus. Väriykseltään kopin laudoitus sekä kehys- ja nurkkalaudat ovat olleet valkoiset.

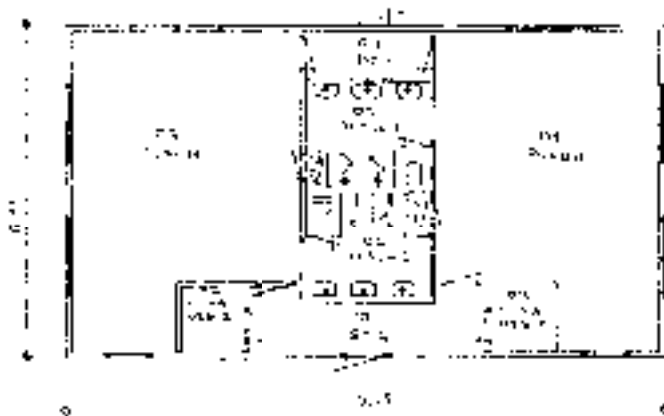
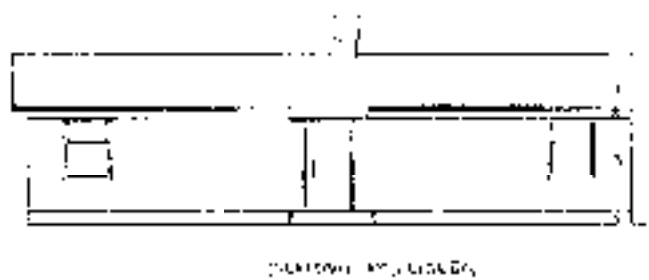
Vapaa-ajantilojen rakennusosa on säilynyt ulkoa alkuperäisenä. Sisätiloissa tilajako on säilynyt samana, mutta pukuhuoneet on kalustettu kirjastoksi ja vapaa-ajantilaksi.

Kiinteistöhuollon toimistorakennus tehtiin vankilarakennuksen siiven pätyyn. Asemapiirros on vuodelta 1992 (KA). Vasemmalla ylhäällä kuva rakennuksesta vanhan vankilarakennuksen yhteydessä.

1/20
1/20
1/20
1/20

Vapaa-ajantilojen rakennusosa on säilynyt ulkoa alkuperäisenä. Sisätiloissa tilajako on säilynyt samana, mutta pukuhuoneet on kalustettu kirjastoksi ja vapaa-ajantilaksi.

31, MUUNTAMO JA VARAVOIMATILA

Kuvaus

Muuntamo ja varavoimatila sijaitsee aidatun vankila-alueen kulmassa ja se on osa 2000-luvulla rakennettuja, uusia vankilarakennuksia.

SIJAINTI ALUEELLA

32, TYÖHALLIT JA TYÖNJOHTOTOIMISTO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Puutyöhalli 1975, Teräshallit Oy, 28.10.1974 ja 12.11.1974
Metallityöhalli -laajennus 1978, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 14.1.1977

Maalaamo -laajennus 1982, Nimimerkki UT, oikeusministeriön vankeinhoito-osasto, 18.6.1982

Autokorjaamo ja työnjohtotoimisto -laajennus 1987, Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela, 24.1.1986, 27.1.1986 ja 3.3.1986

Metallityöhallin viimeisin laajennus tehtiin vuonna 1994.

Rakennustapa ja tekniikka

Kolmen hallin kokonaisuudesta puutyö- ja metallihallit ovat kehäpalkkihalleja, joissa on poimulevyverhoukset. Autokorjaamohalli ja työnjohtotoimisto on betonipilari-

palkki-ontelolaatta-rakenteella ja betoniseinäelementeillä toteutettu halli-toimistorakennusyhdistelmä. Hallien takana ja sivuilla on lisäksi eri aikoina toteutettuja, erilaisia laajennusosia ja katoksia.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Useassa vaiheessa rakennettu työhallien ja työnjohtotoimistojen kokonaisuus sijaitsee vankilan pääalueen pohjoispuolella omalla aidatulla alueellaan. Kokonaisuutta kiertää asfaloitu piha. 1970-luvulla rakennetut kehäpalkkihallit ovat tavanomaisia harjakattoisia, peltijulkisivuisia ja yläikkunallisia tuotantorakennuksia.

Autokorjaamohallin julkisivut muodostuvat pilastereiksi ulkonevista seinäelementeistä. Sileiden pilasteriaiheiden välissä on pesubetonipinta. Autohallin ja työhallit yhdistävän työnjohtotoimiston ulkoseinät on tehty tasaisilla, pesubetonipintaisten elementeillä. Autohallin ja toimis-

to-osan massoittelu ja aukotus on hyvin täsmällinen ja rationaalinen. Julkisivu on nostettu huomattavasti vesikattoa ylemmäs, jolloin rakennus vaikuttaa tasakattoiselta.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennuskokonaisuudella on tärkeä osa vankien työnteossa ja ajanvietossa. Rakennuskokonaisuus on selkeästi suurin rakennus alueella ja se hallitsee vankila-alueen näkymiä.

Kerroksellisen rakennuskokonaisuuden eri osat ovat säilyneet ulkoa hyvin ja eri vaiheet ovat erotettavissa toisistaan.

Sisätiloja ei tutkittu.

Metallityöhalli. Poimulevyverhotun kehäpalkkihallin kauempi, ikkunallinen osa on valmistunut 1974. Lähempänä sijaitseva ikkunaton loppuosan laajennus on valmistunut 1978. Metallihallin takana on 1982 valmistunut maalaamo-laajennus.

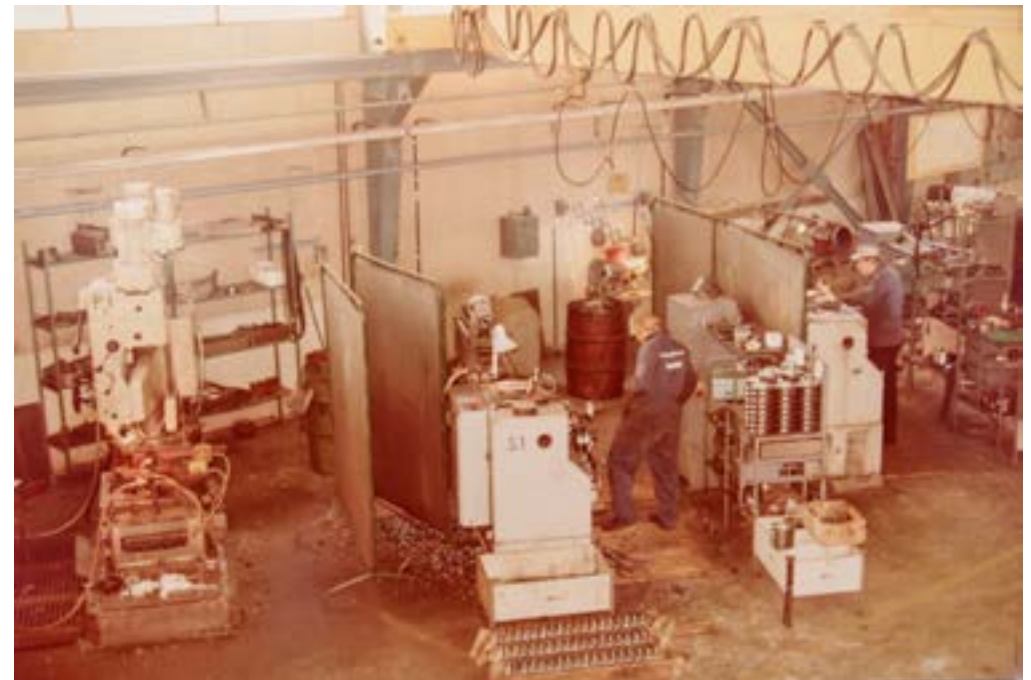
Puutyöhalli. Poimulevyverhottu kehäpalkkihalli on valmistunut 1975.

Autokorjaamo ja työnjohtotoimisto. Betonirakenteinen ja pe-
subetonielementeillä toteutettu osa on valmistunut 1980-luvun
lopulla.

Valokuvia työhalleista 1980-luvulla. KA.

SIJAINTI ALUEELLA

33, VARASTORAKENNUS

Kuvaus

Työhallien ja puusepänverstaan takana sijaitseva, tavanomainen teräsrakenteinen varastohalli. Suorakaiteen muotoisessa rakennuksessa on matala satulakatto ja poimulevyverhous. Rakennus on siirretty paikalleen Mikkelin vankilasta 2000-luvulla.

SIJAINTI ALUEELLA

34, KATOS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Rakennus on valmistunut todennäköisesti 1950-luvulla.

Rakennustapa ja tekniikka

Katoksessa on hirsistä rakennettu pilari-palkkirunko, harvalaudoitettut seinät ja profilipeltikatto.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Punaisella harvalaudoituksella ja valkoisilla kehyslautoilla toteutettu leveä, tasakattoinen katosrakennus. Katoksen aukkoja on koristeltu valkoisilla, yläkulmista kaarevaksi leikatuilla laudoilla.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Katos toimii lämmitysbrikettien, kaasun ja erilaisen tavaran varastointipaikkana.

Todennäköisesti 1950-luvulla rakennetun katoksen ikää

ja säilyneisyyttä ei voitu varmistaa, sillä siitä ei ole suunnitelmia tai mainintoja saadussa aineistossa. Ulkonäön perusteella säilynyt alkuperäisenä.

SIJAINTI ALUEELLA

35, VARASTORAKENNUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Rakennus on valmistunut todennäköisesti 1950-luvulla.

Rakennustapa ja tekniikka

Harvalaudoitettu, rankarunkoinen ja peltikatteinen varastorakennus.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Suorakaiteen muotoinen ja satulakattoinen rakennus on tavanomainen ulkovarasto. Itäsvallalla sijaitsevat kolme keltaista pariovea on toteutettu symmetrisesti ja niiden valkoiset kehyslaudat on leikattu yläkulmista viistoon. Nurkka- ja räystäslaudat ovat kehyslautojen tapaan valkoiset.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Yleisenä varastotilana toimiva ulkorakennus.

Todennäköisesti 1950-luvulla rakennetun varaston ikää ja säilyneisyyttä ei voitu varmistaa, sillä siitä ei ole suunnitelmia tai mainintoja saadussa aineistossa. Ulkonäön perusteella säilynyt alkuperäisenä.

36, ALUELÄMPÖKESKUS

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1987, Arkkitehtitoimisto Eva ja Jaakko Paatela, 5.3.1987

Rakennustapa ja tekniikka

Keskuksessa on maanvarainen betonialapohja, anturaperustukset ja betonikuoriset seinien alaosat. Hakevaraston, moottorisuojan, kuljetinhuoneen ja öljysäiliöhuoneen seinät ovat vesikattorakenteisiin asti betonia. Muissa tiloissa kantavina rakenteina on teräspilarit. Vesikattorakenne on toteutettu teräspalkistolla. Julkisivut ovat yhdistelmä erilaisia peltiverhouksia ja betonipintaa.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

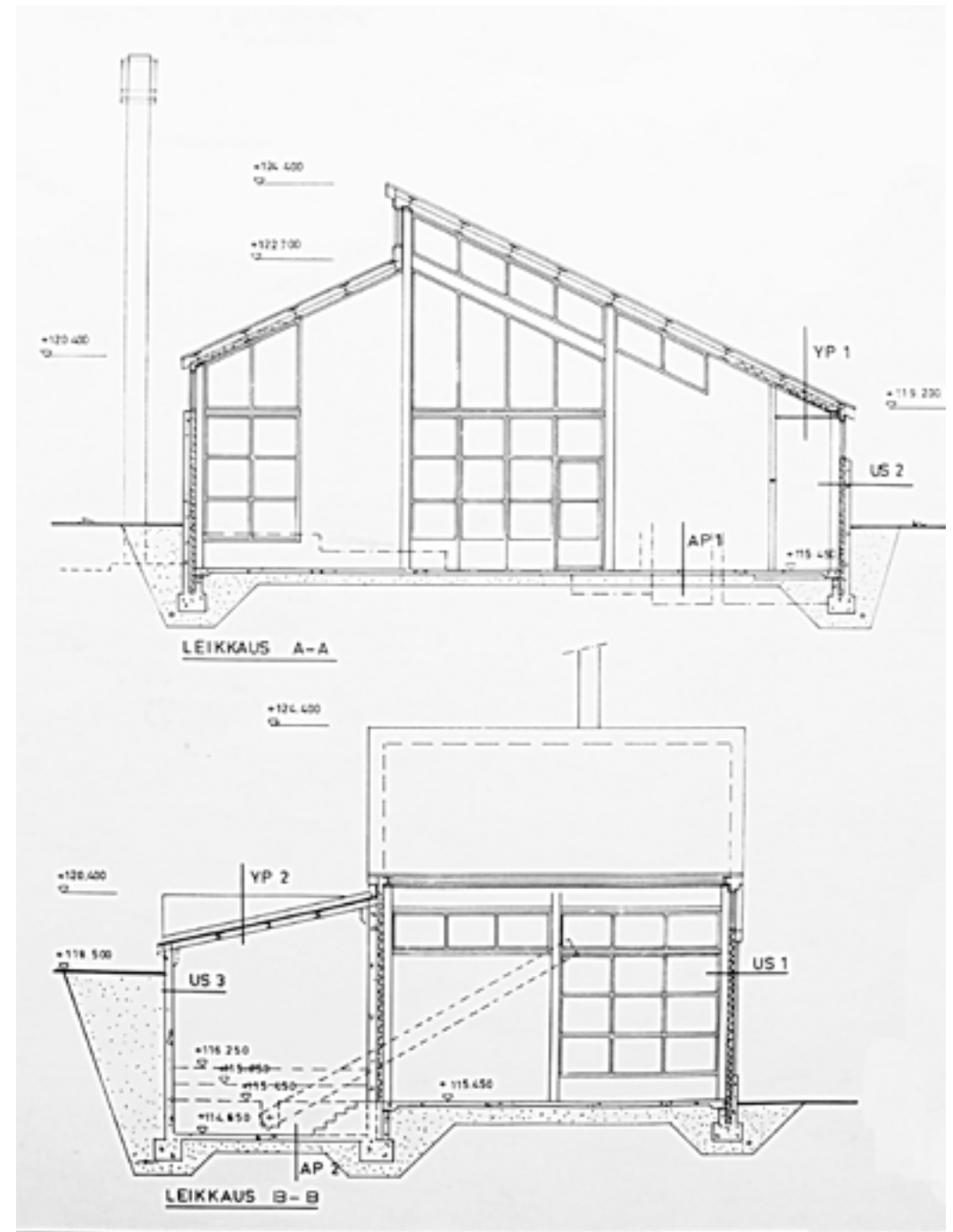
Lämpökeskuksen arkkitehtuurin idea lähtee sen murtun harjakaton muodosta sekä erilaisista ikkunoista, väreistä ja pinnoista muodostuvista julkisivualueista tai -kentistä. Kulmikkuutta on korostettu ikkunoiden ja pel-

litettyjen julkisivupintojen muotojen avulla. Pellityksiä on kahta erilaista profilipeltiä sekä ikkunoita ympäröivää sileää peltiä.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Lämpökeskus tuottaa alueen lämmitysenergian ja on tärkeä osa vankilan toimintaa. Suunnitelmia vertaamalla voidaan todeta, että rakennus on säilynyt alkuperäisenä.

SIJAINTI ALUEELLA

37, PUULIITERI

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
1947, laajennettu 1953, siirretty tälle paikalle vuonna 1966

Rakennustapa ja tekniikka

Rakennus on suurankarakenteinen ja perustettu betonipilareille. Julkisivut on verhottu tasalautoituksella ja vesikatto on profiilipeltiä.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Pitkä ja satulakattoinen liiteri on tavanomainen 1900-luvun puolivälin maaseudun talousrakennus. Liiterissä on aikakaudelle tyypillinen punainen lautaverhous ja valkoiset kehys-, nurkka- ja räystäslautoitukset.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Ei ole tietoa siitä, mille paikalle rakennus tehtiin vuonna

1947. Mahdollisesti se on voinut olla rakennus I vuoden 1952 kaaviossa (s. 33)

Rakennus toimii edelleen vankilan varastona. Ulkonäön perusteella rakennus on säilynyt alkuperäisenä.

SIJAINTI ALUEELLA

38, PAJAVARASTO

Valmistumisvuosi, suunnittelija, suunnitelmien päiväys
Rakennus valmistui entisen Jyväskylätien toiselle puolelle vankilan sikalaksi todennäköisesti 1940-luvun lopulla. Se siirrettiin nykyiselle paikalleen vuonna 1965. Muutettu pajaksi vuonna 1978.

Rakennustapa ja tekniikka

Pajaosa on perustettu betoniperusmuurien päälle ja seinät sisäpuolelta tiilimuurattu kalkkiahiekkatiileillä. Varasto-osa on puurankarakenteinen ja perustettu betonipilariperustukselle. Koko rakennus on saumarimaverhoilu ja profiilipellillä katettu.

Arkkitehtuurin luonnehdinta

Pitkä ja kapea rakennus, jossa matala satulakatto. Rakennuksen nurkat on toteutettu ilman erillisiä nurkkalautoja. Alkuperäinen rakennus on luultavasti rakennettu

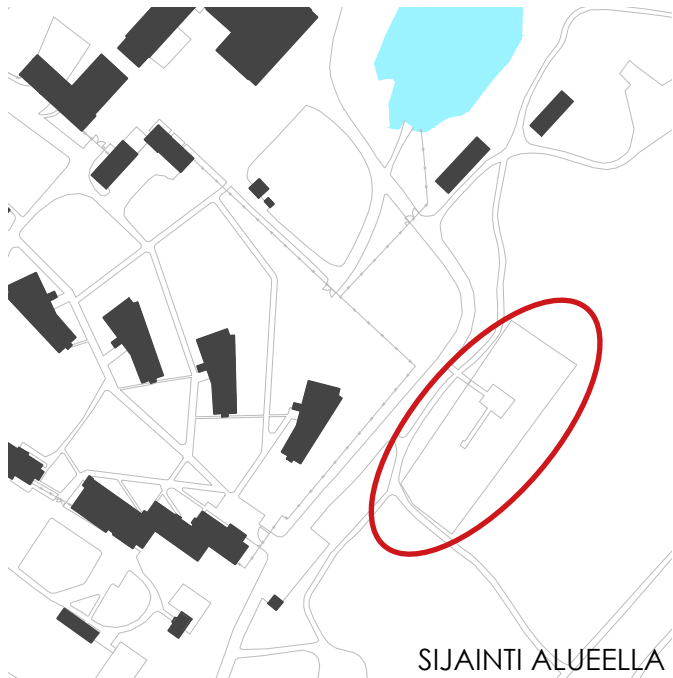
1940-luvun lopulla ja nykyiset julkisivu-, kehys- ja räystäslaudoitukset ovat tyypillisiä alkuperäiselle rakennusajankohdalle. Piirteet on säilytetty siirrettyssä rakennuksessa.

Nykytila: Identiteetti ja säilyneisyys

Rakennus on nykyisin vain varastokäytössä.

Vuonna 1965 nykyiselle paikalleen Jyväskylätien toiselta puolelta siirrettyssä rakennuksessa on ulkonäön perusteella säilytetty alkuperäiset julkisivun piirteet kuten saumarimaverhous. Rakennus on muutettu pajaksi vuonna 1978 jolloin sisäpuolen muuraukset on ilmeisesti tehty. Alkuperäisestä valmistumisvuodesta ei ole tietoa.

39, NEUVOSTOSOTAVANKIEN HAUTAUSMAA

Kuvaus

Vankila-alueen läheisyydessä on neuvostosotavankien hautausmaa. Naarajärven sotavankileirin kuolleisuus oli surmaluvultaan Suomen suurin, sillä 15 % kaikista sotavangeista kuoli siellä. Yhteensä Naarajärven sotavankileirillä kuoli 2813 vankia kolmen vuoden aikana. Talvi 1941–42 oli sotavankileirille raskas. Alkuvuoden 1942 kylminä talvikuukausina leirillä kuoli useita satoja vankeja kuussa. Talvi oli haastava, sillä oli kovia pakkasia, ja leirillä jylläsi keuhkotuberkuloosin lisäksi pilkkukuumet ja punatauti. Kuolleisuutta nosti myös se, että Naarajärvi oli järjestelyleiri, joten sinne tuotiin vankeja suoraan rintamalta. He saattoivat jo tullessaan olla todella huonossa kunnossa ja menehtyä hyvin pian leirille tuleamisen jälkeen.⁴⁴

Hautausmaalla on graniittinen muistomerkki. Vuonna 2019 hautausmaalle lisättiin taulut, joissa on jokaisen kuolleen sotavangin nimi, syntymäaika ja kuolinaika. Taulut pystytettiin venäläisten vapaaehtoisten toimesta. Tällä hetkellä tiedetään 2797 kuolleen nimi eli haudattuna on vajaa 20 vankia, joiden nimeä ei tiedetä. Vuosina 1941–1944 Suomessa kuoli lähes 20 000 neuvostosotavankia. Heitä on haudattuna yli 70 kunnan alueelle.⁴⁵

44

Hankilanoja 2006, 4.

45

Hankilanoja 28.4.2020; Suomi-Venäjä-seuran nettisivut, viitattu 1.2.2024.

Kuva hautausmaasta vuosien 1942-1944 väliltä. SA-kuva (alkuperäistä kuvaa rajattu).

Hautausmaa sijaitsee vankilan alueella mäntykankaalla. Vuonna 2019 hautausmaalle lisättiin taulut, joissa lukee lähes kaikkien sinne haudattujen nimi ja syntymä- ja kuolinaika.

YHTEENVETO

Ensimmäiset Naarajärven vankilan alueelle valmistuneet rakennukset olivat vuonna 1941 valmistuneita sotavankileirin parakkeja. Sotavankileiriä varten rakennettiin vuosien 1941–1944 aikana yli sata parakkirakennusta. Naarajärven vankila perustettiin vuonna 1945, ja entiset sotavankileirin rakennukset otettiin vankilan käyttöön. 1950-luvulla rakennettiin nelisiipinen vankilarakennus ja henkilökunnan asuinalue. Toimistorakennus valmistui vuonna 1979. 1970- ja 1980 -luvuilla rakennettiin työhallien kokonaisuus. Viimeisin rakennusvaihe sijoittuu vuosituhannen vaihteeseen. Vuosien 1998–2004 välillä alueelle valmistui neljä vankien asuntolaa ja huoltorakennus.

Naarajärven vankilan rakennuskannalla on muutosrikas historia, jonka aikana se on muovautunut ajan tarpeiden mukaan. Sotavankileirin aikana muodostunut toiminnallinen aluejako on edelleen havaittavissa vankila-alueella. Suomalaisten sotilaiden asuinalue on muuttunut työntekijöiden asuinalueeksi ja vankilan hallinto- ja huoltorakennukset ovat samalla alueella kuin sotavankileirin hallinnolliset rakennukset. Vankien asuntolat ovat samalla alueella kuin ensimmäiset parakit ja 1970-luvulla aloitettu työtoiminta on laajentunut alueelle, jossa oli jo sota-aikana työverstaista.

Maisemallisesti aluetta ympäröivät metsäalueet, joiden keskelle avoin vankila-alue piiloutuu. Vesistöt ovat merkittävä osa alueen maisemaa, sillä vankila sijoittuu Löytynlammen ja Ala-Siili-järven väliselle kannakselle.

Alueen rakennuskanta on muuttunut ajan saatossa täysin, minkä takia alkuperäisimpinä ovat säilyneet 1950- ja 1960-luvulla rakennetut rakennukset asuinalueella. Asuinrakennuksissa sisätilat on muutettu aikakauden asuntoihanteita vastaaviksi, mutta ulkoa rakennukset ovat säilyneet erinomaisesti.

Löytynlammen rannalla sotavankileirin aikana ollut pesularakennus. SA-kuva

Naarajärven merkittävin rakennus on vanha johtajien asunto. Arkkitehtuuriltaan rakennus on laadukas ja edustava, vaikka osa alkuperäisistä yksityiskohdista on menetetty muutoksissa. 1950-luvun ja 1960-luvun piirteitä yhdistelevä rakennus erottuu muista vankilan rakennuksista. Rakennuksen tarkempi tutkiminen, erityisesti sisätiloissa olisi tärkeää, jotta myös sisäpuolinen säilyneisyys voidaan selvittää.

1940-luvulla rakennetut perhetapaamisrakennus ja rantakerho ovat historialtaan alueelle merkittäviä, mutta vain niiden julkisivujen päähahmot ovat säilyneet. Lisäksi 1950-luvulla rakennetut rivi- ja paritalot ovat melko merkittäviä rakennuksia, sillä ne edustavat vankilan työntekijöiden jo pääasiassa mennyttä tapaa asua vankilan alueella.

Naarajärven vankilan rakennusten erityispiirre on se, että niitä on tehty hyvin paljon vankityönä. Tämä näkyy erityisesti ulko- ja varastorakennusten käsityönä tehdyissä yksityiskohdissa, joiden piirteet eivät noudata minkään tietyn aikakauden arkkitehtuurityyliä. Tämä nikkarimainen tyyli näkyy selkeimmin puusepänverstaassa.

Vaikka alueen varhaisin historia eli sotavankileirin aika ei välity alueella ensisilmäyksellä, konkreettinen muistutus sotavankileirin ajasta on neuvostosotavankien hautausmaa alueen itäosassa. Hautausmaalle on haudattu 2813 neuvostosotavankia.

LÄHTEET

ARKISTOLÄHTEET

Kansallisarkisto, Helsinki, KA

T-8628/7

T-8628/8

Naarajärven varavankilan asiakirjat 1964-1990

Oikeusministeriön vankeinhoito-osaston kartat ja piirustukset II

Varavankiloiden kiinteistöjen ja rakennusten perus- ja asuntokortit

Maanmittauslaitos, MML

Vanhat ilmakuvat

Toimituspöytäkirjat- ja kartat

Avoimien aineistojen tiedostopalvelu

PAINETUT LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Danielsbacka, Mirkka 2016. Sotavankikohtalot. Neuvostovangit Suomessa 1941-1944. Kusannusosakeyhtiö Tammi.

Haapanen, Atso 2019. Suomen sotavankileirit. Minerva Kustannus Oy.

Iskanus Markku 2010. Kotiseudun risteysasema. Pieksämäen seudun sotavuodet 1939-1944. Apali Oy.

Laitinen, Jouko 1981. Vankeinhoidon voimavarojen kehitys 1860-luvulta nykypäivään. Teoksessa Suomen vankeinhoidon historiaa. Osa 1, katsauksia vankeinhoidon kehitykseen.

Lappalainen, Pekka 1961. Pieksämäen seudun historia I. Pieksämäki, Jäppilä, Virtasalmi ja Pieksämäen kaupala.

Pajuoja, Jussi 1993. Vankilarakentaminen. Katsaus rangaistusten historiaan. Vankeinhoidon koulutuskeskusten julkaisuja 6/1993.

Peltomäki, Tauno 1981. Naarajärven varavankilan historiikki. Vankeinhoidon historiaprojektin julkaisu 5/1981.

Pöyry, Sirkka (toim) 1982. Diplomi-insinöörit ja arkkitehdit 1982. Gummerus Oy.

Sinisalo, Jarkko 2001. Vankeinhoidon rakennukset. Teoksessa Rakennusperintömme. Kulttuuriympäristön lukukirja. Ympäristöministeriö, Museovirasto ja Rakennustieto Oy.

Suomen korkeakouluinsinöörit ja arkkitehdit 1956. STS:n ja TFiF:n julkaisema matrikkeli. Sanoma Oy.

Suomen rakennusmestariliiton matrikkeli III, 1954. Suomen rakennusmestariliitto. Vammalan kirjapaino Oy.

Wirilander, Kaarlo 2000. Savon historia III. Savo kaskivajujen kautena 1721-1870. Savon Säätiö.

INTERNET-LÄHTEET

Kansallisarkiston digitoidut aineistot, KA

Pitäjänpöytä

https://astia.narc.fi/uusiastia/kortti_aineisto.html?id=2382910588

Sotapäiväkirja 23292, Sotavankien järjestelyleiri 2, 1.2.1942-4.4.1942

<https://astia.narc.fi/uusiastia/digitarkastelu.html?id=2395339450>

Kansallisarkiston internetsivut, julkaisut

Westerlund, Lars 2008. Talvi-, jatko- ja Lapin sodan sotavanki- ja siviilileirit 1939-1944, käsikirja. Viitattu 1.2.2024.

<https://kansallisarkisto.fi/-/talvi-jatko-ja-lapin-sodan-sotavanki-ja-siviilileirit-1939-1944.-kasikirja.-the-finnish-pow-and-internee-camp.-handbook-1939-1944>

Pieksämäkiseuran internetsivusto

Pieksämäen aikajana

Asko Hankilanojan luento 28.4.2020

Naarajärven sotavankileiri

Hankilanoja, Asko 2006. Naarajärven sotavankien järjestelyleiri N:o 2. Sydänseutu.

Viitattu 1.2.2024.

<https://pieksamakiseura.fi/historiaa/naarajarven-sotavankileiri>

Pieksämäen karttapalvelu

Asemakaavatiedot

Vanhat ilmakuvat

<https://kartat.pieksamaki.fi/ims>

SA-kuva-arkiston internetsivusto

Sotavankileirin valokuvat vuosien 1941-1944 väliltä

<http://sa-kuva.fi/>

Senaatti-kiinteistöjen internetsivusto

Kati Salonen ja Mona Schalin Arkkitehdit Oy 2012. Kolanmäki, Turun lääninvankila, vankila- ja työhuonerakennus, rakennushistoriaselvitys. Viitattu 1.2.2024.

https://www.senaatti.fi/app/uploads/2017/05/3159-2012_Schalin_Kakolan_vankila-ja_tyo%CC%88huonerakennus_RHS_web.pdf

Arkkitehtitoimisto ark-byroo Oy, 2018. Hämeenlinnan vankila, rakennushistoriaselvitys. Viitattu 1.2.2024.

https://www.senaatti.fi/app/uploads/2018/09/2018_ark-byroo_H%C3%A4meen-linnan-vankila_RHS.pdf

Arkkitehtitoimisto Jorma Teppo Oy 2015. Pelson vankilan lähiympäristön rakennuskannan rakennushistoriaselvitys. Viitattu 1.2.2024.

https://www.senaatti.fi/app/uploads/2017/12/2015_Teppo_Vaala_Pelson-vankila.pdf

Arkkitehtitoimisto Hannu Puurunen Oy 2010. Konnunsuon vankila, rakennushistoriaselvitys, osa 1, Konnunsuon vankilan perustaminen ja rakentaminen. Viitattu 1.2.2024.

https://www.senaatti.fi/app/uploads/2017/05/5399-2010_Puurunen_Lappeenranta_Konnunsuo_osa1.pdf

Suomi-Venäjä-seuran internetsivusto

Sotavankien haudat Lappeenrannassa

Viitattu 1.2.2024.

<https://suomivenajaseura.fi/sotavankien-haudat-lappeen-rannassa/>

Etelä-Savon liiton internetsivusto

Lahdenvesi-Korhonen, Leena 2013. Maakunnan Parhaat Maisemat. Etelä-Savon valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2011-2013.

Maakuntakaavan tiedot

<https://www.esavo.fi/maakuntakaavojen>

Viitattu 11.1.2024

SUULLISIA TIETOJA ANTANEET

Katri Nousiainen, rakennustutkija

Riihisaari - Savonlinnan museo

sähköpostit 4.12.2023 ja 16.1.2024

Hannu Virtanen, apulaisvankilanjohtaja

Naarajärven vankila

sähköposti 22.1.2024

